

УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМ. СВ. КЛИМЕНТА ПАПИ
UNIVERSITAS CATHOLICA UCRAINORUM S. CLEMENTIS PAPAE

ТВОРИ ПАТРІЯРХА І КАРДИНАЛА ЙОСИФА

OPERA OMNIA JOSEPHI
(SLIPYJ - KOBERNYSKYJ - DYCKOVSKYJ)
PATRIARCHAE ET CARDINALIS

ЗІБРАЛИ
о. проф. д-р ІВАН ХОМА і о. проф. д-р ІВАН МУЗИЧКА
COLLEGERUNT
Presb. prof. Dr. JOANNES CHOMA
et Presb. prof. Dr. JOANNES MUZYCZKA

Том XII Vol.

Рим 1981 ROMAE
diasporiana.org.ua

ВИДАННЯ У. К. У. - ІМ. СВ. КЛИМЕНТА ПАПИ
EDITIONES U. C. U. - S. CLEMENTIS PPAE

I. DOCUMENTA

Monumenta Ucrainae Historica, vol. I-XIV (1075-1856)

II. ТВОРИ (Opera omnia)

Твори Йосифа Патріярха і Кардинала т. I-XII

III. OPERA FACULTATIS THEOLOGICAE

A) Opera Gr. Cath. Academiae Leopoli (т. I-XX)

B) Opera Universitatis Catholicae Ucrainorum (т. XXI-L)

- т. XXI. о. Михайло Кравчук, *Книга Псалмів* (Sac. MICHAEL KRAWČUK, Liber Psalmorum). Рим 1966, стор. 240. \$ 5.
- т. XXII-XXIII. о. д-р Ісидор Нагавський, *Історія Римських Вселенських Архієпископів*, частина I. (Dr. ISIDORUS NAHAJEWSKY, Historia Romanorum Catholicorum Pontificum, pars I). Мюнхен 1964, стор. 363. \$ 8.
- т. XXIV-XXVI. Проф. Микола Чуватий, *Історія християнства на Русі-Україні*, I том. (Prof. NICOLAUS ČUVATYJ, De historia christianitatis in antiqua Rus-Ucraina, vol. I). Рим-Нью Йорк 1965, стор. XI+816. \$ 15.
- т. XXVII. о. д-р Мирослав Марусин, *Чини Святительських Служб в Київському Євхології в початку XVI ст.* (Prof. MYROSLAV MARUSYN, Ordinum Pontificalium in Euchologio Kioviensi saec. XVI expositio). Рим 1966, стор. XVIII + 240. \$ 6.
- т. XXVIII-XXX. о. проф. д-р Ісидор Нагавський, *Історія Римських Вселенських Архієпископів*, частина II. (Prof. ISIDORUS NAHAJEWSKY, Historia Romanorum Catholicorum Pontificum, pars II). Рим 1967, стор. 600. \$ 10.
- т. XXXI. Dr. EUGENIUS KAMINSKYJ, *De potestate Metropolitaram Kioviensium-Haliciensium* (a. 1596-1805), Romae 1969, p. 180. \$ 6.
- т. XXXII. JULIUS KUBINYI, S T D., *The History of Prjafiv Eparchy*, Romae 1970, p. 216. \$ 5.
- т. XXXIII. *Український Католицький Університет ім. св. Климента Папи в першому п'ятиліттю свого становлення і діяльності 1963-1968.* (De Ucrainorum catholica Universitate S. Clementis PPAe primo quinquennio peracto suae originis et activitatis enarratio). Рим 1969, стор. 290. \$ 10.
- т. XXXIV. Д-р Павло Сениця, *Світильник істини*. Джерела до історії Української Католицької Богословської Академії у Львові. (Dr. PAWLO SENYCIA, *Svitylnyk istyny*. The Light-bearer. The historical sources of the Ukrainian Catholic Theological Academy of Lviv). Торонто-Чикаго 1973, ст. 1010. \$ 15.

УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМ. СВ. КЛИМЕНТА ПАПИ
UNIVERSITAS CATHOLICA UCRAINORUM S. CLEMENTIS PAPAE

ТВОРИ ПАТРІЯРХА І КАРДИНАЛА ЙОСИФА

**OPERA OMNIA JOSEPHI
(SLIPYJ - KOBERNYCKYJ - DYČKOVSKYJ)
PATRIARCHAE ET CARDINALIS**

ЗІБРАЛИ
о. проф. д-р ІВАН ХОМА і о. проф. д-р ІВАН МУЗИЧКА
COLLEGERUNT
Presb. prof. Dr. JOANNES CHOMA
et Presb. prof. Dr. JOANNES MUZYCZKA

Том XII Vol.

Рим 1981 ROMAE

ТВОРИ ПАТРІЯРХА І КАРДИНАЛА ЙОСИФА

ЗІБРАЛИ

о. проф. д-р ІВАН ХОМА і о. проф. д-р ІВАН МУЗИЧКА

Том XII Vol.

Рим 1981 ROMAЕ

Дружусться за благословенням Блаженнішого Патріярха Йосифа

ВВЕДЕННЯ

«Скільки разів керманичі корабля бачать, що море шаліє, що воно розбурхане і сильно схвильоване, не залишають корабля, але ще більше виявляють запалу і запопадливости, бо і самі наглядають і других накликають до зусилля. Подібно теж і лікарі, скільки разів бачать, що гарячка дужчає і стає дуже сильною, принайменше не опускають хворого, але тоді, як самі, так і при допомозі других, із більшою дбайливістю намагаються побороти недугу. Чому це кажу? Щоб вас ніхто у цій заверюсі не ошукав і не наклонив до залишення Фенікії. Навпаки, чим більше труднощів, чим грізніші хвилі і чим більша буря, тим кріпше стійте, докладаючи старань, наглядаючи, не досипляючи, показуючи ревність, щоб ваша величава будова не повалилася і ваш велетенський труд не став даремним, щоб праця благовістування не пішла намарне.» (Лист 123 св. Івана Золотоустого до священників і монахів у Фенікії).

Ці слова писав св. Іван Золотоустий в 405 році до священників і монахів у Фенікії, де вони працювали з трудом і небезпекою серед поганського світу і мабуть часто зневіра чи й страх непокоїли їх і спиняли їх серед нелегких змагань і конфліктів із поганським довкіллям, або що гірше — виникала думка залишати ці змагання і почате діло проповіді євангелії на вид безуспішностей і поплисти за струєю ситуації і часу і це позбавляло їх відваги і запалу до дальшої боротьби.

Думки в листі Золотоустого стояли перед нами, коли збирали ми матеріяли для чергового тому «Орега Отпіа» Блаженнішого Патріярха Йосифа. В цьому томі подаємо проповіді, промови і привіти Блаженнішого за повних перших п'ять літ його діяльності на волі від лютого 1963 року до кінця 1968. Це дуже важний час в житті Блаженнішого Йосифа, — перші роки на волі, — бо в них бачиться те все, що передумане було, що переболіла його душа в часі перебування в тюрмах, каторгах і таборах.

В споминах бувших «зеків» можна запримітити замітний психічний факт-феномен: вони часто, у вичікуванні сподіваної волі, мріяли, що робитимуть по своїм звільненні. Кожний з них по різному укладав собі плян «нового життя». Деякі бачили ці сподівані свої літа волі як цілковиту пасивність у всьому, щоб раз на все втекти від всякої небезпеки, деякі укладали абсурдні чи дивовижні пляни, а деякі тільки тому зма-

гались, щоб пережити некло, щоб потім стати свідками перед світом про найбільшу налюдяність в історії людства, щоб покращати долю чи своїх спів'язнів, чи ідеї, за яку терпіли, щоб провадити змаг за права людини чи свого народу. З їхніх вчинків на волі ці думки і пляни з неволі можна бачити.

Проповіді і промови Блаженнішого Патріярха Йосифа в перших п'ятьох літах на волі ілюструють його мислення, думки і пляни, які міг він леліяти в неволі, чи пляни, яким він жив перед своїм ув'язненням. Читач, дослідник, історик дошукається багато із тих думок у цьому томі, в живих словах промов і проповідей при різних-прерізних нагодах, в часі яких Блаженніший відкрито, а по більший часті здержано, з розмислом і призадумою показує, чим жила його душа в часі сімнадцятьох літ насильної перерви в його пастирській і науковій діяльності для своєї Церкви і Народу.

Лишаємо дослідникам цю тему для студії життя, особи і діяльності Блаженнішого Йосифа, видаючи цей том його праць. Не доведеться їм багато розгадувати, шукати причин, розглядаючи історичне тло, обставини чи ситуацію і стан нашої Церкви. Доведеться ствердити факт, що вісімнадцятилітня неволя Блаженнішого, а навіть жорстока ізоляція його від світу, цілої Церкви і від світових подій не були перервою, що створила б у декого, може, вакуум, кризу, переворот у мисленні, новий напрямок в житті тощо. Із слів і думок, що їх видаємо в цьому томі не спостерігається тієї вісімнадцятилітньої перерви. А це доволі великий час в житті людини. Блаженніший приступає до праці, до дії, наче б перерви не було, наче б тюрми і табори були продовженням того, що почав у 1922 році, що будував в 1929 р., що удосконалював у 1938 році, що на-правляв, відбудовував і рятував в часі війни. Вісімнадцять літ неволі були його дивними реколекціями і в перших роках на волі бачиться здійснювання його постанов.

На першому місці, і це бачиться скрізь в його мові, є оборона і бажання поставити високо призабуті Східні Церкви і між ними на першому місці свою рідну Церкву-Страдницю, якої терпіння якраз по його визволенні почали в світі призабуватися, а згадка про них ставала не вигідною і небажаною, і відповідні особи та чинники дбали, щоб до тієї згадки не дійшло. Він став визначним ієрархом в цілій Вселенській Церкві і в Східних Церквах зокрема. Свідком цього був Другий Ватиканський Собор і це бачимо у промовах Блаженнішого в часі того Собору, яких тексти подаємо. Його пропозиція про встановлення киево-галицького патріярхату для нашої Церкви на Соборі і оборона нашої Церкви і Східних Церков перед латинізацією є великими історичними словами, що кристалізувались в його умі пів століття на тлі життя і змагань нашої Церкви за своє бути чи не бути. Архiepіскоп Іван Бучко вітаючи Блаженнішого з його кардинальським відзначенням так говорив до нього: « Але й до

Вис, Еміненціє, наші серця звертаються з почуваннями безмежної вдячності за те, що Ви наші, а ми Ваші. За те, що Ви своїми героїськими подвигами, як Добрий Пастир, що готовий завжди душу свою віддати за добро повірених овець, Вашими страданнями і незломною поставою як Ісповідник св. віри, Вашим високим умом і всіма прикметами ума і серця притягнути увагу бататьох шляхетних сердець світу на нашу українську Церкву й наш многострадальний український нарід. » І продовжував далі Кир Іван: « Зрештою, той самий Вселенський Собор своєю постановою про патріарші права і привілеї Верховного Архiepіскопа Митрополита звернув увагу християнського світу передусім на нашу українську Церкву. »

Захист прав Східних Церков, покращання їх ситуації, поодинокі їхні справи і проблеми (напр. поставлення когось в єпископи, — в листі до Папи Павла VI по відвідинах Барі, справа постійного дияконату і ін.) є постійною думкою Блаженнішого при різних нагодах. (Подасмо в цьому томі виїмково, але й нарочно листи Блаженнішого до Папи Павла VI, в яких Блаженніший подає, неначе звітус, свої враження із різних поїздок по Італії і поза нею. Ці листи мають своє значення для характеристики особи Блаженнішого по його звільненні.) Скрізь намагається він говорити про Схід, його велич, давню красу, його значення у Вселенській Церкві, про нашу Церкву і наші терпіння і права. (Телевізійна промова, промова на засіданні Комісії для справ Східних Церков і ін.)

Зі слів і промов Блаженнішого бачиться великий запал і заподадливість, про які говорить Іван Золотустий у своїм листі, з якими він будить нас усіх до дії і зусиль піднести нашу Церкву на поселеннях і вказати нам нашу одність із Церквою в Україні, для якої вільна її частина має жити, працювати і змагатись. Оба образи Золотоустого в його листі вповні відповідають нашій ситуації, в якій на волі почав діяти Блаженніший Йосиф: в Україні шаліє море переслідування, на поселеннях недуга оспалості, самозадоволення, призабуття про свою ідентичність і свої широкі завдання, хід по лінії без опору в сторону денационалізації, асиміляції, латинізації, брак єдності, однообразності в обряді, мисленні і прямуваннях. Чи міг керманіч, лікар залишити такий стан і переживати його тільки своїми почуваннями? І він це говорить сам дуже виразно: « Уся вага побажань і вимог від нашого кардинала наповнює його, водночас, і грозою, що може бути і трагічною, чи зможе він відповісти і належно оправдати далішні надії покладені на нього. Бо сколихнулося, як загально говорять, плесо українського життя, народ наш пробудився з отупіння і дав вислів приспанім своїм великим задумам і ідеалам. І зовсім слушно, бо не є він [кардинал] на те, щоби благоденствувати і збирати почеси, але щоби допомогти усім і рятувати те, що ще остало. Цей момент з'єднав нас усіх і це є воля Святішого Отця так ясно сказана нам, як краще не можна, що та єдність мусить нас оду-

шевляти, коли хочемо тверезо глянути в очі майбутності. Оце і є могутній зов великої хвилини, яку переживаємо.» (Слово 28.2.1965 р.)

В багатьох із нас було і часто ще є переконання, що все на чужині на поселеннях у нас було добре, навіть блаженно, все процвітало, а поява Блаженнішого перервала спокійний сон, внесла поділ думок чи замішання. Цей том-збірка промов і проповідей Блаженнішого покаже, що так воно не було. Ішлося таки про рятунок, ішлося про пробудження, треба було багатьом сказати немилу правду ввічі, спочатку лагідно і спокійно, відверто, а потім, коли ті, що мали вуха і не слухали, довелося сказати голосніше і твердше. Тому для ілюстрації деяких моментів подаємо промови чи листи осіб, що були свідками якоїсь події і з ентузіазмом піддержували слова і задуми Блаженнішого Йосифа, як і, очевидно, його появу на волі і його пляни дії серед нашої дійсності. Їхні слова доповнюють багато.

Дальше, ця збірка проповідей і промов за перших п'ять літ Блаженнішого на волі вкаже на велику многогранність його думання і дії. Майже нема ділянки в церковному і національному нашому житті, якої він не торкнувся би у своїх словах чи закликах. Часто входить він навіть у деталі і конкретні пропозиції (напр. виховання Сестер – слово на Канігулі СС. Василіянок).

В проповідях і промовах побачить дослідник у словах Блаженнішого неначе якийсь поспіх. Це є питома у тих, що через злобу часів багато стратили літ і намагаються надробити страчене, щоб щось наново здобути, щоб сказати якнайбільше, якнайосновніше, щоб впливати і то не раз коштом форми, стилю чи мови. Для таких осіб найбільшим ворогом є час!

Історик найде в словах Блаженнішого чимало матеріалу для своїх студій для ілюстрації трагічних 40-вих і п'ятдесятих років (напр. невідомий досі факт, якого Блаженніший був свідком, — переговори штабу більшовицької армії із УПА).

Важною темою промов Блаженнішого є його постійні заклики до єдності, зокрема при зустрічах із своїм народом за океаном. Ось зразок таких слів: «За всяку ціну переводити і скріплювати цю єдність, бо інакше нам грозить розвал. Наша Церква мусить бути одна, наша молитва мусить бути одна, наша богослужба одна, наша свідомість одна, наше почуття цілості народу одне. Як в тілі кожний член рятує загроженого сусіднього члена, так і Українець мусить обізнатися з Канадійцем, а Канадівець за Американцем, Аргентинець за Австралійцем і за всею Україною. Цю роботу має робити не тільки Церква і духовенство, але і преса, і школи, і всі установи, і кожна родина.» (Із проповіді у Вінніпегу 23.6.1968). При тому Блаженніший вказує на основу цієї єдності, подаючи т.зв. закон «крови і кости»: «Оце закон нашої єдності є написаний в серці кожного Українця — це закон спільної крові і кости і да-

ремно є воювати проти нього, бо це значило би заперечувати основи нашої нації. Вони завжди будуть відзиватися в совісті кожного Українця, хоч як, може дехто хотів би сильно придушувати цей голос запереченням. А до того нас держить разом і наша Христова віра і наш обряд. » (В тій самій проповіді)

Пам'ятаймо при тому, що робить це Блаженніший вже в перших роках свого побуту на волі. Не застав він нас в одності. Не застав він і нашої Церкви під одним проводом, з одною думкою і одною журбою, тому не диво, що його першими кроками були старання об'єднати наші островці і хутори в одну цілість з одним проводом.

Подасмо цей черговий том нашої історіографії і нашим читачам. В історії, в добрій історіографії найдемо все нові правди, нові засади життя і людських змагань, найдемо все науку для себе. Наш черговий том «Орега Омніа» такого матеріялу напевно нам подасть від особи, що своєю діяльністю, твердою працею, змаганнями і терпіннями зайняла в нашій історії ціле ХХ-те століття.

Редакція

INTRODUCTION

“Whenever, the helmsmen of a ship see, that the sea is restless, that it is wild and turbulent, they do not leave the ship, but all the more get fortified against all danger, and they, themselves, stand guard and beckon others to join together with them for the welfare of all concerned. Likewise, it is with doctors. When they are aware that someone is sick with high fever and the circumstance is grievous, they do not leave the sick one. Then, alone, or with the aid of others try to overcome the malady and danger. Why do I say this? Because I would not want anyone to take advantage of you in your distress, confusion and persuade you to leave, or even think of leaving Phoenicia. On the contrary, the more the difficulties, the more violent and turbulent the tempest, fortify yourselves with unshaking strength, put forth effort, look ahead with determination, in order that your great labor be not overthrown. Also, that your gigantic work be lost in your endeavors of the ‘Good Tidings.’” (Letter of St. John Chrysostom to priests and monks in Phoenicia)

These words were written by St. John Chrysostom in 405 A.D. to the priests and monks in Phoenicia, where they worked arduously for the early Christian Church amid the dangers of a pagan world, and often they were scared and discouraged. In these difficult times and conflicts with pagan surroundings, there were thoughts among some of them to leave their work for the Church. Even worst than that, some thought they could preach the Gospel on the surface and then flow along the stream of situations and times. This type of thinking would take away their former courage and fervor for the continued struggle for the faith.

The thoughts from the letter of St. John Chrysostom stood before us as we gathered the materials for the 12th Volume of “Opera Omnia” of His Beatitude, Patriarch Joseph I. In this volume are edited sermons, speeches and greetings of His Beatitude of the first five years after imprisonment from February 1963-1968. These are very important years in the life of this great man. The reader will read in admiration that which he planned and pondered in the recesses of his soul, and what he suffered during his imprisonment in dungeons, prisons and concentration camps.

In reading the memoirs of the former “ZEKS” (Soviet prisoners) one can detect a noticeable phenomena. The prisoners often dreamed of what they

would do after their imprisonment. They planned in different ways for the "new life" that was in the distant future. Some saw these expected plans of life in freedom in a passive sense of thought, and not attainable in all things. For once to escape from all danger, some planned absurd and strange acts. However, others struggled and fought only to live through this hell, in order to witness and proclaim in the future before the world the worst inhumanity experienced in the history of mankind. These processes of mental anxieties were practiced in order to improve the fate of the prisoners and the ideals for which they suffered, as also, to challenge the rights of man and country. These dreams and plans during imprisonment could be seen from the facts and deeds after their liberation.

The sermons and speeches of His Beatitude in the first five years in freedom illustrate his thoughts, reflections and plans that he envisioned in exile and with which he lived before his imprisonment. The researcher and historian will probe into the thoughts of this volume from the living words of the speeches and sermons about the ordinary and extraordinary situations, that His Beatitude, openly, frequently and most of the time reservedly, with discernment and meditation, showed how his anquished soul lived for 18 years with forced disruption in his pastoral and educational activities for his Church and his nation.

We leave the researchers this theme for the study of the life, personality and activities of His Beatitude in publishing the volume of his works. However, the reading of the volume will not be difficult as to the historical background and situations of our Church at this time. It will lead them to confirm the fact that the 18 years of exile of His Beatitude, Patriarch Joseph I, and even the cruel isolation from the world, the Universal Church, and many other important activities, was not a discontinuance in his life. Perhaps, for some people, a similar fate would create a vacuum, crisis, confusion of mind, or a new trend in life. From the thoughts and words of His Beatitude that are published in this volume, it appears that there is no disruption, and as if one never existed. And eighteen years is a long span in the life a person! His Beatitude entered into the theatre of work, as if, prisons and concentration camps were a continuation of the work he started in 1922, that which he built in 1929, that which he perfected in 1938, and that he repaired, built and saved during World War II.

Eighteen years of imprisonment was his strange retreat, and in the first years of freedom we perceive the fulfillment of his resolutions.

In the first place, and this can readily be seen throughout his writings, is the defense and hope to place on a high standard the forgotten Eastern Churches. Primarily to place among them his own "Suffering Church", whose sufferings immediately after his release from prison started to be forgotten. The mention of them made it inconvenient and undesirable, and responsible persons desired that these ideals be not attained. His Beatitude

became an important Hierarchy in the Universal Church and especially in the Eastern Church. Witness to this was Vatican Council II, which clearly we recognize in the addresses of Patriarch Joseph I., the texts of which are enclosed in the volume. His proposal at the Council to establish the Kiev-Halych Patriarchate for our Ukrainian Catholic Church, in defense of our Church and the Eastern Churches from latinization is of great historical significance. These historical words were crystallized in his mind during the first century of his life as the basis and endeavors of our Ukrainian Church in the sense of "to be or not to be". Archbishop Ivan Buchko greeted His Beatitude at his elevation to the Cardinalate with these words: And to you, Your Eminence, our hearts turn with sentiments of greatest gratitude, YOU ARE OURS, AND WE ARE YOURS. For your heroic achievements, as the Good Shepherd, who is always ready to lay down His life for the entrusted sheep, your sufferings and unbroken image as Confessor of our Holy Faith, your outstanding intellect, and all the qualities of mind and heart, have drawn the attention of many noble hearts of the world to our Ukrainian Church and our long suffering nation. And Bishop Ivan Buchko continued, "This same Universal Council with its proposal of the Patriarchal rights and privileges of the Major Metropolitan Archbishop turned the attention of the entire Christian world primarily to the Ukrainian Catholic Church".

Interest in the steady growth of the Ukrainian Catholic Church was of prime importance to His Beatitude as witnessed on many occasions. We are publishing in this volume, deliberately, letters of His Beatitude to Pope Paul VI in which His Beatitude discusses his impressions after various trips throughout Italy and vicinity. These letters have their importance as to the characteristics of His Beatitude after his release from prison. In these correspondences, he is in defense of the Eastern Churches and solicitous for the improvement of their situations, their individual affairs and problems, elevation of priests to the episcopacy, and other pertinent matters. Throughout these contacts with the Pope, he insistently talks about the East, its grandeur of old, its former beauty, the importance of the Eastern Churches in the Universal Church, and our own Rite, and the sufferings and rights of the Ukrainian Catholic Church. (T.V. Speech, Speech for the Commission for Affairs of the Eastern Church)

From the words of His Beatitude, we understand the great admonition and advice of which St. John Chrysostom speaks in his letter. His Beatitude awakens all of us to action and deeds in order to elevate our Church in all countries where our people have settled and now dwell. It is imperative for our Ukrainian brothers to unite with our suffering Church in the Ukraine for whom we should live, work, and strive.

The two images of which St. John Chrysostom writes in his letter depict, realistically, our situation, for which Patriarch Joseph I continues to work. In the Ukraine, there flows a violent ocean of persecution of our Church,

in Ukrainian settlements around the world, there has spread the disease of lethargy and complacency. Self-satisfaction has conquered us. We started to forget our identity and our great aims. We went the easy way toward assimilation, latinization, denationalization, as also, disunity in the rite, thought and accomplishments. Could the helmsmen or the doctors of whom St. John Chrysostom writes leave their charges who need their aid and live solely with their feelings? His Beatitude says this very explicitly about himself: "All values and demands from your Cardinal fill him immediately with the warning of the proximity of tragedy. Is it possible to answer and fittingly to defend our future hopes that have been placed upon him? Generally speaking, our nation has awakened from her lethargic state and has answered to the dormant ones their hopes and ideals in Ukrainian life. Correctly so. He is not a Cardinal to live a life of ease and to gather honors, but to come to the aid of all concerned and to save that which still remains. This moment has united us all. It is the wish of the Holy Father, who has clearly told us, and it can not be stated more clear, that unity must captivate the spirit, if we want to look into the eyes of the future. This is the tremendous cry of the hour in which we live". (Words – 2.28.65)

Many of us thought and were partially convinced that in different settlements around the world where there were Ukrainians, that life was all aglow. We were living in the blessed illusion that everything was blooming with grand expectancies of life. Then, the appearance of His Beatitude interrupted the peaceful dream and brought about divided thoughts and differences of opinion. This volume, the collection of sermons and speeches will show that it is not so. It was only to awaken us from our false dreams and to save what existed till now. However, it also was necessary to tell the truth, although the task was not easy, first calmly and peacefully, then, with determination. When those who had ears and did not hear, it was necessary to say it louder and with more force. Therefore, for illustration of some of these historical moments, we have published speeches and letters of persons who were witnesses of some of the incidents, and who, with enthusiasm supported the words and thoughts of His Beatitude, Joseph I. The image of His Beatitude in freedom, and his plan of action in the present day are of great importance and great significance, historically. His words witness, and they give food for thought.

Further, this collection of sermons and speeches of the first five years of His Beatitude's life after imprisonment shows a wide scope of his thoughts and actions. There is hardly any action in the Church or national life that he did not reach and touch with his words and appeals. At times he enters into details and concrete suggestions. (General Chapter, Rome, 1971. – Formation of the Sisters of St. Basil the Great)

In the speeches and sermons the researcher will find in the words of His Beatitude a call to immediate action. This is peculiar in those individuals,

who because of difficult vicissitudes in their lives have lost precious time. Then, they seek to make up for this loss of time, in order to bring to light the historical facts in spite of form, style and language. The greatest enemy for this type of individual is procrastination.

The historian will find in the words of His Beatitude a great amount of material for his study in illustration of the tragical, unforgotten years of the 1940's and 1950's. For example, the unknown fact of which His Beatitude knew, — the negotiation of the Bolsheviks' General Staff with the Ukrainian Uprising Army (U.P.A.).

The outstanding theme of His Beatitude's speeches is his constant appeal for unity, especially at gatherings with the Ukrainian people across the ocean. His Beatitude strongly declares the following: "At all cost organize and strengthen this unity or we will perish. Our Church must be *one*, our Liturgy must be *one*, our consciousness *one*, our sensitiveness as to the wholeness of a nation *one*. As in a body each member is important and depends on the other members of the body, so also, our Ukrainian people must get acquainted with each other. Canadians with Americans, Argentineans with Americans and Australians and all Ukrainian people the world over, must unite with their Motherland, the Ukraine, whether you are Ukrainian by birth or inheritance. This work is not to be accomplished by the clergy and hierarchy alone, but it is the responsibility of the press, our institutions of learning and each family". (Sermon in Winnipeg, June 23, 1968). At this point His Beatitude points to the basis of unity again which he calls the "Principle of Blood and Bone". This principle is written on the heart of every Ukrainian and it would be folly to war against it. Then it would mean to oppose the very basis or foundation of your own nation. It will always bother the conscience of every Ukrainian, no matter how he would want to smother the inner voice to this opposition. To this we are tied together with our faith in Christ and our Ukrainian Rite. (Same sermon – 6, 23, '68)

Let us remember, along with this, that His Beatitude in the first five years after his imprisonment engaged in these endeavors. He did not find us united. He did not find our Church under one head, with one concern and one thought. Therefore, it is not strange that his first steps were to unite islands and settlements under one leadership.

We give our readers and historiographers this 12th Volume. In a good histographic issue, one will always find new facts, new truths, new basic facts of life and people's achievements. One will also find new lessons for one self. Our 12th Volume "Opera Omnia" will provide the reader with information by a person whose activities, hard work achievements and sufferings have dominated the history of the entire 20th Century.

EDITORS

**ПРОПОВІДІ, ПРОМОВИ І ПРИВІТИ
РІК 1963**

ПРОПОВІДЬ У КОЛЕГІЇ СВ. ЙОСАФАТА
28.II.1963

Во ім'я Отця і Сина і Святого Духа. Амінь.

Слухаючи цих таких сердешних та вимовних слів Їх Високопреосвященства Кир Йоана з нагоди нашого прибуття тут до всесвітньо славної і відомої Семінарії св. Йосафата серед українського народу, приходять нам на думку слова св. Письма: Неіслідимі суди і дороги Божі (Іов 5,9). І коли вони знаходять примінення в житті кожної людини, бо в кожного є великі пригоди, кожний з нас може розповісти про свої прикрі нещастя і великі щастя, словом про свої нераз невиносимі і незрозумілі переживання. Але ці глибокі слова св. Письма відносяться може в ще більшій мірі і мають далеко точніше примінення, коли взяти до уваги історію народів, історію нашого народу, історію Вселенської Церкви, а зокрема історію нашої Церкви.

1. Вже від початку, від перших слів проголошених святим апостолом Андреем на наших землях, що нині треба уважати майже історичною певністю, йдучи за істориком Церкви Евзевієм Кесарійським, що оперся на Орігені, від тих часів, коли Апостол посіяв перше зерно Христової науки і Христової єдності Церкви, воно стало сходити і рости. Наш геніяльний, великий хроніст літописець Нестор уважав за вказане підкреслити цю єдність, провадячи святого Первозванного Апостола з Києва аж до Новгороду, а звідтам до Риму, щоб здати звіт з своєї діяльності на українських землях верховному Апостолові і своєму братові Петрові. Та дивним дивом, починаються на наших землях важкі часи святої віри і її єдності тісно зв'язаної з апостольським Престолом. Як сказано, її основу положив св. Андрій, опісля її скріпив у нас не тільки проповіддю свого слова, але і своєю кров'ю римський папа Климент разом з своїм учнем Тивом. Дальше її піддержав святий папа Мартин, також мученик і заточенець на наших землях. І їх слово віри і церковної єдності гомоніло широко на землях України. Византійські хроністи докладно це описують і вже Письменники і Отці Церкви оповідають про поширення католицької віри на наших землях. Наші предки, давні її старовинні скити, — перевозили навіть храми й престולי з місця

на місце, а пізніше будували їх з дерева і каміння. Проповідувалося там голосно слово Боже, як каже один з західних письменників церковних: В холодній Скитії горить Христова віра! Але прийшло лихоліття і тоді починається одно з таких найбільших і найважчих вже переживань нашої віри. Прийшла мандрівка народів, пересунулася та навала племен і здавалося знищила усе раз на завжди. Пропала – віра.

2. Та знову, ми видимо, що по тім знищенні і упадку підноситься по закутках і відживає здорова Христова Церква за єпископа Степана Сурожського й Івана Готського і йому підчинених сім єпархій єпископів, що розтягнули свої єпархії ген аж під Кавказ. Перейшла нова навала, нові переходи, нові племена. Та недовго потім відживає Христова віра, за святої Ольги, але й ще передше в часі византійських договорів. Бо читаємо в наших літописах, що наші найвищі круги і наша верховна влада окремо складала на хрест і євангеліє свою присягу в договорах з Византією. І християн було тоді в нас багато. Св. Ольга що прийняла хрещення у Византії посилала послів за католицькими єпископами до цісаря Оттона, що переводив тоді в життя Папську політику в поширенні Христової віри. Але єпископ від Оттона прийшов з великим опізненням. Державна влада перейшла в руки Святослава, що остався ще перенятий поганськими віруваннями, не так сказати би віруваннями, як може своїм войовничим завзяттям. Своім воєнним гением він хотів створити якесь безкрас царство. Не помогли гарячі молитви, прохання і налягання його Матері, він лишився поганином і за цю легководушність може Боже Провидіння упокорило його і покарало, бо його убили Печеніги, а з його чашки пили вино на своїх пирах.

Здавалось би, що знову застій, знову якась перерва. Але внук Ольги Ярополк відновив старання своєї бабки Ольги і післав послів до цісаря Оттона, визнаючи тим католицьку віру на Україні. — У відповідь на те Папа відправив до нього своїх легатів. І так, коли вже не Святослав, то бодай його син став свідомим представником, подвижником і ісповідником Христової віри і її вселенськості на старовинній Русі.

3. Можна було думати, що вже ось тепер прийме Христова віра широкий розмах і запустить сильніші і глибші коріння. Та щож, розпочинається братовбійча війна, що віками тривала і триває по нині і нищить наш люд. Вона поширила ненависть по нашій землі і ворогування серед нашого народу. Після кривавих розправ приходить до влади Володимир.

Мої дорогі Браття, що будемо вам переповідати, те що ви самі добре знаєте! Може зразу з ненависти до свого брата і його католицького напрямку, Володимир став організувати поганство. Зібрав статуї усіх божків, по своїй розлогій державі і створив пантеон на горах Києва. Слава

Богу, це тривало недовго. Він прийшов до розуму, а властиво, як кажуть справедливо літописці і один з найвизначніших ченців Печерської Лаври, Інокій: ще Боже Провидіння — Святий Дух його просвітив і він звернувся до Христової віри. Він збурих пантеон, знищив божків по усій своїй державі й звернувся до Христа. Потрійні посольства Папи до Володимира й Володимира до Риму свідчать якнайвиразнійше про ту силу, єдність, яка панувала тоді в нашій Церкві. Увесь наш нарід, з своїм Великим Князем-Володарем, всі були переконані, що вони творять частину Вселенської Церкви. Христова віра почала ширитись з розмахом і то по усій нашій Батьківщині. Зачали оснoвуватись єпископства, і парохії ба навіть великий Ярослав видвигнув на митрополита вже свого родимця Іларіона, і він став проповідником і виразником великої і повної самосвідомості не лише могутності Церкви, але й своєї держави в їх грандіозних масштабах і димензіях. Іларіон каже у своєму похвальному слові про Володимира, що він не якийсь незнаний князь, якогось малого князівства, але славний володар всесвітньої держави, відомої по всім усюдам землі. Ця могутність і ця сила переймала його, коли він говорив до народу слово, а говорив він з глибокого пересвідчення, так що ще й нині відчувається в ній творча сила Христової Церкви і Христової віри, які створили наймогутнішу тоді державу в Європі. Але що ж, починаються знову роздори, які віками чорною тінню налягли на нашу землю. Та все ж таки ця червона нитка, ця нитка закрашена кров'ю єдності — осяєна величчю Візантійської культури на Україні, вже від Папів Климентія, Мартина, херсонських мучеників-єпископів, кров'ю перших мучеників боярина Теодора і його сина Івана, грубше і тонше тягнеться продовж століть.

4. Не будемо дальше держатися хронологічного порядку, вам всього пригадувати із пізнійших подій, але згадаємо ще бодай Кліма Смолятича, митрополита епохального розуму і духа, великого противника церковного розламу і роздору єдності, згадаємо тільки Кипріяна Цамблака, вкінці й славного Ізидора, що підписав, відновив, заключив і скріпив святу єдність у Флоренції. — Він був цим дальшим проповідником і основоположним обновником Вселенської Єдності Церкви в нас і то не лише в Києві, але й в Москві. Здавалося, що так ясно поставлена справа і згода Сходу покінчить дальші богословські і державні спори. Та на жаль, великі успіхи, закінчились життєвою невдачею і треба було їх знову реактивувати на Берестейському Соборі 1596 р., а його життєздатність мусіло підперти аж мучеництво св. Йосафата. Цей розвій і упадок нашої Церкви чергується так віками. Коли опісля прийшов до слова митрополит Потій, він прилюдно заявив, що ми не впроваджуємо нічого нового, але придержуємося тільки того, в що вірили й що визнавали наші Батьки. Треба було ще мученичої крові на Підляшші

й Холмщині, щоб засвідчити ту єдність. Бо хоч вона, наша Церква, пропала під царською займанщиною, не пропала наша Єдність і не загинула велика ідея. Маючи сприятливішу почву в частині західної України, вона стала відживати, стала підноситися і дійшла до великого розквіту за нашого покійного попередника, митрополита Андрея.

5. Всі гадали, що Католицька Церква вже розпустила свої крила, щоби ширяти вільно над українською землею. На жаль прийшов новий удар, новий допуст! Небувалий дотепер гураган безбожництва і на тих землях лишив за собою руїни і знищення, не лише в замкнених єпархіях і церквах, але й в душах і серцях людей, бо, як каже святий Павло: Ви є храмом Божим, Чи не знаєте ви, що ви Божі і Дух Божий у вас пробуває (1 Кор 3,16). Як хто нівечить Божий Храм, того знівечить Бог, бо Храм Божий святий — а Храм той то ви » (1 Кор 3,16.17). Справді це єдине, що лишилося ще, храм душ мільйонів віруючих, в яких славиться ім'я Господнє і в яких визнається єдність Вселенської Церкви.

І нині, мої Дорогі, ми є свідком того знищення і являємося вам наочним доказом тих всіх переходів, переживань і терпінь. Але, слава Богові, не лише свідком великого знищення і упадку, розгрому Церкви, але свідком таксамо і того проблеску, який зачинає сіяти на тих наших руїнах. Пригадуємо собі слова Їх Високо-Преосвященства Кир Йоана, які раз вони сказали до священників, коли ці прийшли до них повітати їх як єпископа: Я дотепер думав, що я не єпископ, але коли вже ви прийшли, ...я бачу що я єпископ. Могли би ті слова повторити за Ними й ми. В тюрмах і ляграх можна було забути свій Митрополичий уряд, але нині, мої Дорогі, перед вами пригадується він у повній свідомості і відповідальності.

6. Велика то ласка, велика то благодать, за яку треба приносити гарячі мольби й благання, подяки. Злучіться і Ви з цією Безкровною благодарственною Жертвою і допоможіть зложити гідну і належну подяку за добродійство й ласку освободження. А людська природа така, що як коли вона в біді, тоді та молитва така щира, така сильна, така сердешна, бо ціла натура відчуває тоді своє пониження і пригноблення і тому усіми фібрами звертається до Бога за поміччю. Але коли її вже трохи легше, вона скоро забуває. Знаєте українську пословицю, що як тривога, то до Бога, а по тривозі забув о Бозі. Знаєте також з Євангелія, що Христос уздоровив аж десять прокажених, а прийшов подякувати лише один. І так пераз приходить на думку, що може дійсно за освободження з тюрми і від янущань, з яких Боже провидіння вирятувало, не слідів належна подяка. Тому і прохасмо Вас о поміч.

7. Та не думайте, Дорогі Брати, що наша поява серед вас, то так

сказати би саометна і добровільна. Скільки то молитов — читаючи письма і листи, з усього світу, заносили до Господа Бога вірні, скільки то надлюдських старань вложили Святіший Отець, його найближчі співробітники, скільки католицькі Єрархи, а передовсім відважні й могутні виступи нашого Єпископату під проводом обидвох Митрополитів-Владик, за спонукою Їх Високопреосвященства Кир Йоана. Це все відоме і невідоме, як молимося на Службі Божій і нині воно, неначе зосереджується і унагляднюється і взиває нас усіх, щоби подякувати Господу Богу за це безмежне милосердя, що перед Вами безсумніву являється Божим чудом.

Але, мої дорогі, наша поява тут, як вже згадувано, є водночас тим світанком, промінчиком, може ще дуже слабим, що зачинає прояснюватися над тими понурими і грізними руїнами на наших землях. Так здається наче би Боже Провидіння хотіло глянути на нас ласкавим оком, бо Всемогучий Бог, може скинути людину і увесь народ з висот у безодню терпіння і наруг, може знову піднести з найгіршого болота, з багна і сміття, пониження і знуцання до найвищих висот. І молім Господа в оцій Жертві щоби змилювався над нашою Церквою і народом і вкоротив час досвіду і кари, та прийняв з наших уст належну хвалу.

8. Дорогі Браття, ви стоїте тут приготовляючись до праці на Божій ниві, яка саме починає відкриватися і розлягатися наново, над відбудовою нашої Церкви. Але не забувайте одного, а саме, що коли рветься серце і набирається сила духа, щоби кинутися у вир душпастирства, що може тепер ще й не прийшов час на те. Може на нині примінюються до Вас слова Христа, коли Він, показуючи духом майбутню ниву, не взиває їх до сучасної праці, але каже: не кидайтеся у вир, моліть Господа, щоби післяв робітників на своє жниво (Мат 9,38 і Лук 10,2). Може і нині коли глядите на ці безкраї, астрономічні простори, на сколихане море достиглої пшениці, будиться охота до посвяти і праці, але покищо ще нині не той час, щоби могли ви починати. Бо щоби там прийти, треба, здобути собі велике знання, набрати духової сили і перейнятися наскрізь Христовими засадами віри. Треба здобути собі високе, богословське формування і потрібну святість душі. Щойно з таким підготованням із такою силою духа можна ставати за плугом.

Не знеохочуйтеся хвилиною зупинкою а навіть невдачами у праці над з'єдиненням у нашій історії, бо вони всюди бувають. Боже Царство здобувається силою (Мт 11,12) і нема в історії Церкви посіву віри без усильної праці, жертви, а навіть крові. Досвід Христової Церкви впродовж тисяч літ свідчить, що кров мучеників є насінням Христової віри. Тай не забувайте також і про те, що хто сіє в сльозах, буде збирати в радості: йшли і плакали несучи свої торби, але коли прибу-

дуть, прийдуть в радості (Іс 126,6); ходить і плаче, хто носить торбину насіння на засів, та прийде зо співом хто снопи свої носить! — Амінь.

Українська Папська Семінарія св. священомученика Йосафата в Римі
Рим, дня 28 лютого 1963.

ПРИВІТ О. АТАНАСІЯ ВЕЛИКОГО
ПРОТОАРХИМАНДРИТА ВАСИЛІЯН
3.III.1963

Високопреосвященнійший Владико,
Пастирю наш і Первоєрарху!

Вітаємо Вас у мурах цієї обителі від імені цілого василіянського Чина. Вітаємо Вас при вході в цей святий храм, що його Ви, як первоєрарх нашої Церкви, одним входом перебираєте в своє духовне відання. Вітаємо Вас перед іконою Христа-Вседержителя, що своєю всевладною рукою і мишцею високою вивів Вас з єгипетської роботи в землю, що її обіцяв батькам нашим. Вітаємо Вас перед іконою святих отців наших Василія і Йосафата, попередників Ваших у святительстві, поборників правовір'я, страдників за одність Христового стада.

Відай нікому з василіянського Чина за останніх 350 літ не доводилось вітати в такій формі, в таких обставинах, та з такими почуваннями когось із первоєрархів нашої Церкви. Скільки почувань, скільки спогадів, скільки паралель, дальших і ближчих, насувається на думку. І хоч ми вже більше як вісімнадцять літ, проти всякої сповідної людської надії, однак з вірою і надією на Боже Провидіння, пригтовлялись до цієї хвили, то нахай нам Ваше Високопреосвященство вибачать, коли, в « сей день єгоже сотвори Господь », нам годі простими людськими словами висказати те, що ми прожили, продумали, відчули за ці довгі літа, як одиниці, і як ціла наша народня та монаша спільнота.

Може ще найкраще можна б це висказати словами церковних служб: « Велій вси, Господи, і чудна ціла твоя, і ни єдиноже слово довольно ко похваленію чудес твоїх »; чи отими Пророка: « С нами Бог, разумійте язичи і покаряйтеся, яко з нами Бог », та вкінці оцим: « Сей день єгоже сотвори Господь, возрадуємся і возвеселімся в онь ».

Боже Провидіння вбудувало життя Ваше, Високопреосвященнійший Владико, в життя і діяння вселенської Христової Церкви, так як нерозривно злучило його з українською гілкою цієї Божої Церкви. Воно стало окремим оруддям промислу Божого для цілої людської громади, а більше від цього годі мислити, і на небі і на землі.

Високопреосвященнійший Владико! Спасибі Вам за усе, за отих 18 літ, що в них Ви кріпили нашу віру, сталили нашу надію, що були причиною зростання в нас більшої любови до Бога, « дивного в святих своїх », Того, що творить чудеса.

Спасибі Вам і за це, що прибули в наші пороги, в цю першу неділю

чотиродесятниці, — в яку Церква святкує пам'ять побіди правди над фальшом в неділю Православ'я; що вступили в наш храм, щоб разом з нами «піднести руки наші во святая, откуда прийдет помощ наша».

Дозвольте нам разом з Вами принести безкровну Жертву «о всіх і за вся», жертву благодарення Господеві, жертву благальну о святім храмі сем, о святій обителі сей, о всіх що з вірою і благоговінням ввійшли в нього, о отцях і братіях наших, о всіх православних християнах, зокрема ж тих, що в заточенії і в горких работах, во вертепях і пропастях земних, за тих, що в обстоїні ждуть від Господа великої милости, спасіння і ізбавлення. Передовсім же, щоб ім'я Господнє було благословенне від нині і до віка в нашому народі і в цілому світі.

Благослови, Владико, святий вход!

СЛОВО МИТРОПОЛИТА В МОЛИТОВНИЦІ АРХИМАНДРІЇ ВАСИЛІАН 3.III.1963

Дорогі Браття, — слухаючи тих високих Божих слів Впр. Отця Протоархимандрита на наше привітання, приходить нам на думку одна легенда, яку не раз можна було чути і між монахами. Йшов раз один священник-чернець на Богослуження, і думав над словами св. Письма, що то вони значать: у Бога один день, як тисяча літ, а тисяча літ, як один день: «Бо в очах Твоїх, тисяча літ-немов день той вчорашний, що він проминув і як сторожа нічна (Пс 90,4)... Що в Господа один день немов тисяча літ, а тисяча літ немов один день (2 Петр 3,8)». І роздумуючи над тим, він задержався, йдучи самотно в дорозі до церкви. Не міг ніяк цього зрозуміти! І стоячи думав він і думав. І ось, отямився і сказав: «Таж я мушу йти на Богослужбу». Продовжуючи свою дорогу він кругом себе бачив якісь великі зміни, наче дерева не ті самі, і церква здається змінилась, а люди вже зовсім інші. І став він і дивився, і глядів; І люди на нього, а він на них. Та в жоден спосіб не могли зрозуміти що то сталося. І вкінці розпитуючи, він дізнався, що тут колись у давніх-старовинних часах, як собі переказують одні одним діди й прадіди, йшов чернець на Богослуження, задумався, і дець зник, А люди ждали-ждали, і не діждалися. І так минуло тисяча літ! І він щойно зрозумів, що то саме він той, що йшов до церкви та й думав, що то означає в Господа Бога тисяча літ як один день, а один день як 1000 літ.

Може й, Дорогі Браття, не минуло аж так багато, тисяча літ, але понад 25, несповна пів століття. А скільки вже змінилося. І храм цей уже не той, що був тоді, коли ми молились в Ньому. Він нині величавший і кращий. І ви, Дорогі Браття, не ті самі, що були перед вами.

Ваші діди й прадіди вже лежать у могилах і спочивають на лоні св. Василя. Вони віддали свої праведні душі, скінчили свою працю і вложене на них Богом завдання. Ваші Протоархимандрити, ваші Протоігумени й Ігумени, Отці і Браття перейшли, по цій св. землі і скінчили свій славний біг життя і віру зберегли, як каже св. Павло (2 Тим 4,7). Скінчили його славно й за це одержали від Господа Бога належну за плату — вінець слави. Це справді було подвижне життя: повне трудів, умертвінь і жертв. Але, Дорогі Браття, вони відходячи, не відійшли від нас, зовсім і всеціло. Не відійшли вони безслідно, бо лишили тут між нами свій труд, свій дорібок; лишили свою працю, словом — оставили свій мозок і свій дух. І ними і з тим нині ви, перейнявши цей спадок, продовжуєте зачатку св. Отцем Василієм Великим працю. Стаєте в ті ряди, щоби далше продовжувати те, що вам поставив перед очі великий ваш Основник. Він то витиснув печать свого духа на ціле, не тільки східне, не тільки на ваше василіянське монашество, але можна сказати, на все чернецтво католицької Церкви.

Переймаючи той великий спадок своїх попередників, буває звичайно таке, що остаються в ньому різні недотягнення, остаються браки і похибки, які треба справити, і призадуматися над користуванням спадку, бо часи йнакші й вимоги інші. Треба від них учитися того досвіду, якого вони набули, але й треба самому своєю працею, своїм трудом, своїм розумом, а передовсім ревною молитвою й умертвінням промощувати дальший шлях у Господній винниці — у людському житті. Можна навіть сказати, що не одне треба й справити. Це відноситься, Дорогі Отці і Браття, не тільки до Вас, як монахів, не тільки до Вас, Отче Протоархимандрите, як нині голови ОО. Василіян, але загалом до цілої нашої Церкви, що після того страшного переживання і гіркого досвіду, які ось як Ви бачите, на жаль, ми представляємо і унаглядняємо, перед вами нашої колись славної цвітучої Церкви, треба учитися, щоби не поповняти тих самих похибок, які робили наші попередники.

Нема найменшого сумніву, Дорогі Браття, що одною з найголовніших причин нашого упадку — це брак єдності. Не тільки брак єдності в народі, не тільки брак єдності в Церкві, але брак єдності навіть і в єпархії, у співжитті й у проводі. Це слідно було, і не раз нам витикали тим наші вороги, і користали якраз з того розбиття і роздору, щоб стерти з лиця землі нашу Церкву. Тому найперше нашою провідною думкою мусить бути: За всяку ціну вдержати єдність, бо тільки в єдності сила: « Щоби вони були одно », — це угольний камінь Христової Церкви (Ів. XVII, 11). Було би дуже сумно, коли б ми перейшли той страшний, жажливий шлях нашого упадку і розламу, того розбиття і розгрому нашої Церкви, і нічого не навчилися. Говорять тільки про Бурбонів, що вони нічого не забули, але й нічому не навчилися. Та, мої Дорогі, коли стоїмо тут перед вами, як той свідок тої великої жажли-

ної, церковної руїни, водночас можна би сказати, що може — дай Боже, щоб так було, може ми є й тим першим, найнедостойнішим вістуном відродження нашої Церкви. Так здається, неначе б якийсь промінь по тих невеликих зусиллях св. Отця і всіх найблизших співпрацівників св. Отця, наших Владик-Митрополитів, архієпископів і єпископів, неначе б Господь Бог змилювався і вислухав тих молитов ревних і усильних молитов, і великих жертв не тільки наших, але цілої католицької Церкви. Тому перед вами, Дорогі Браття, отираються нові горизонти на Сході й на вигнанні, щоби говорити знову словами св. Павла: « Широко відчинились великі двері, та багато противників » (1 Кор 16,9). Нема сумніву, що ви завдяки Ап. Престолові на закордонах здобули великі осяги своїми подвигами і своєю ревною працею, і що ви добилися того, чого може не могли здобути ваші попередники. За кордоном ви розповсюджувалися по цілому світі. Буквально в усіх частих нашої планети ваші монастирі. Там голоситься слово Боже, там є наглядний приклад найвищого християнського життя. Та, Дорогі Браття, основою у вас була є й буде наша рідна Церква і рідний край, бо там росла Ваша сила, там процвітав ваш монаший дух, Ваш Чин. Справді, коли відкриваються перед Вами нові видокруги, то це є нові безкраї ниви душпастирської праці. Але Ви виходячи там на них застанете, інші облоги, далеко іншу культуру і інший суспільний лад. Застанете не тільки іншу техніку, але й іншу психіку. Застанете там « багато противників », спустошені церкви зматеріялізований народ, воююче безбожництво, застанете там вороже наставлення супроти Церкви й релігії та супроти всього, що є святе. Одначе водночас знайдете там й людей у яких тліє Божа іскра, в яких живе ще Божий дух. Застанете там людей вірних з первісних християнських спільнот. Там побачите ще ті довгі молитви, ті великі умиртвіння, ще знайдете поклони й строги пости, словом геройські подвиги християнської любови. Те все там знайдете перемішане. І завданням вашим буде поправити той стан, і піднести його, скріпити добре, виполоти зло й допомогти розвинути ся святості, щоб там знову зацвило буйно церковне життя, як воно процвітало колись на наших землях. Це не відноситься тільки до нашої Західньої України. Говоримо це про весь, як нині називається, Союз. Бо наші вірні й ваші монахи розсіпані там по всім усядам. І там ці безкраї, астрономічні простори показують вам скільки ще жде Вас праці, скільки мозолів, скільки молитов, умиртвінь, пожертвувань і самозаперечень.

В тій праці треба вам пам'ятати про дві головні засади: Треба вам по-перше тямити, що треба буде посвятити себе цілого і то без застереження! Воно справді виглядає парадоксальне, але в дійсності воно так є.

Кровава праця здвигнена нашими батьками в великій мірі лежить у руїнах. Вправді ще живе Церква в катакомбах, але треба її видвигнути

на Боже денне світло. Тому треба буде впрост зачинати деколи від початків, але не таких початків, наче би зовсім нічого не було і творити щось нового, але від початків двигнення з руїн того всього що було, бо тільки будуючи на нашому минулому не лише в церковному але й народному житті, ми маємо запевнений шлях, і то простий і переможний шлях.

Та думаючи про те, Дорогі Браття, треба пам'ятати й про другу засаду, щоби могли щось зробити для Бога, щоби могли щось створити, щоби могли розвинути діяння, щоби могли кинутись у вир праці не тільки своєю власною особистою душею, але й душею цілого монастиря, — треба пам'ятати, що то велика ласка Божа, як хто може щось чинити для Бога. Нам так здається завжди, що як я вже посвятився, як я вже хочу творити щось для Бога, то я вже велику зробив для Нього ласку. Ні, ні, Дорогі! Можемо сидіти днями, тижнями, місяцями, літами, десятками літ, і здається, що горить серце, гори перевертало б, та тут зв'язані руки й ноги й ви не можете двигнутися. Можете час від часу хіба відмовити молитву, а може й того не дадуть вам. Нераз ви би хотіли, а Господь цього не бажає. В вас нераз збуджується та свята зависть, що другі нації працюють, поширюються, організуються, скріпляються. А тут! Дійсно як той Сремія стоїш над звалищами і ридаш душею.

Справді, не належимо до тих, що то люблять плакати і бідькатися, але треба мати кам'яне серце, треба бути хіба циніком, що їх на жаль в нас не брак, щоби на вид тої великої руїни, не зворушитися, та, щоб не піднести до Бога очей, і не повторяти молитви Христа! А всеж таки як можливе нехай відійде ця чаша від нас, нехай не збещується, але прославиться Твоє ім'я. Ті дві початкові засади, нехай присвічують Вам у майбутньому на тлі великих і високих правил св. Отця Василія Великого і вказують певний шлях духової перемоги у важкій і тривожній праці. Тимбільше, що там застанете розсіяних і розбитих ваших предтеч, які вам уже промощують дорогу. Та нинішня Служба Божа нехай буде завдатком тої надії на кращі часи.

І здається не за горами той день, завдяки надлюдським зусиллям св. Отця, про який згадував о. Протоархимандрит «возрадуємся і возвеселімся»! Дай Боже, щоб ми вскорі і справді могли повторяти за Псалмопівцем: «Возрадуємся і возвеселимся за дни в няже смирил ни сси, літа в няже видіхом злая» (Пс. 90,14.15).

ПРОПОВІДЬ В МОЛИТОВНИЦІ АРХИМАНДРІЇ ВАСИЛІЯНОК
У РИМІ
3.III.1963

Дорогі Сестри!

Справді відспівана молитва «Тебе Бога хвалим...», яку ми всі тут з глибин душі занесли перед престіл Всевишнього, є найкращим висловом подяки за Ваші осяги в чернечому житті, які водночас являються і найдоскональшим стремлінням тут на землі в людському житті, а зокрема серед українського народу. Він впродовж віків глядів з подивом на Ваші геройські, чернечі, аскетичні подвиги, змагання, умертвління, які є не лише унаглядненням гарячих, постійних молитов, але й добродійної та виховної діяльності серед нашого народу. Бо нема майже нині серед нього ні одної українки, а також і сусідних народів, які не зустрінулися б з безпосереднім або посереднім впливом Вашого духа, Вашої думки і Ваших рук.

Ви об'єдналися нині в одно буквально із усіх сторін світа, по якому розкинулись Ваші монастирі, як осередки досконалого життя, основаних перед віками Св. Макриною сестрою Св. Василія Великого. Ви об'єдналися в одну велику родину, закріпивши своє внутрішнє життя одними спільними правилами! Справді, одні і спільні правила, як відбитка і норма досконалого життя, проголошеного Христом в Євангелії і Його Апостолами в Посланнях, — становлять основу і певний дороговказ в чернечому житті, в туземній боротьбі душ, в здійсненню головних обітів: чистоти, убожества й послуху. Вони творять неначе кістяк, на якому опирається увесь організм душі у всіх її проявах досконалого життя.

Та однак вони ще не все в чернечому житті і не становлять його повноти. А його доповнює те все, що називаємо духом монастиря, сприятливою атмосферою в якій можуть процвітати і доспівати не лише головні обіти, але й усі християнські чесноти. І на це, Мати Архимандрине і Ви всі Сестри Помічниці, мусите звернути окрему увагу і щойно тоді, коли будуть сповнювані повсюду у Ваших монастирях не лише правила, але й вітати в них буде високий дух, що зливається в одну вислідну того, що Сестри думають, що говорять, що діють, чим займаються, і розумом і волею, руками і ногами, то значить і працею і подорожею, і щойно тоді, коли ця вислідна буде вповні додатна, коли будуть усунені, не кажу вже промахи, але й усі недосконалості, а тоді будете могли сказати перед Христом і перед своєю Основницею Св. Макриною, що Ви пішли вказаними дорогами і сповнили своє високе завдання Верховної Ігумені Архимандрині.

Усвідомлення цієї ваги і нинішнього моменту нехай буде зазначенням і підкресленням цієї свідомості. Нехай і нинішню радісну хвилину доповнять наші перші відвідини у Вас. Нехай буде і признанням Вашої великої помочі в минулому й на майбутнє співучасті в душпастирській праці не лише в нашій Митрополії, але й в усій нашій Церкві.

Ви добились великих успіхів Ваших монастирів за кордоном, та на жаль у великій мірі лягла в руїни праця Василіянок на Рідній землі, яка до війни, під проводом незабутньої пам'яті нашого святого і великого Митрополита Андрея Шептицького, нашого посередника, прийняла такий великий розмах на Рідній Землі і була справді гідним виявом подвигів чернечого життя Сестер Василіянок.

Та маємо в Бозі надію, що завдяки Вашій ревній праці відновиться це життя і відтвориться головна основа, які вони завжди творили в об'єднанні усіх монастирів, і монастирі на Рідній Землі увійдуть в осередок, які, кажемо, завжди становили і будуть становити головне поле Вашого чернечого діяння і створять природну цілість, яка нині порушена і якої брак дається так діймаюче відчувати.

В тому наміренні уділяємо Вам Архирейського Благословення.

Благословення Господнє на Вас, Того благодаттю і чоловіколюб'єм всегда нині і присно і во віки віків. Амінь.

3 марта 1963 р. в Першу Неділю Великого Посту

ПРОПОВІДЬ БЛАЖЕННІШОГО ЙОСИФА
У МАЛІЙ СЕМІНАРІЇ
10.III.1963

Во ім'я Отця і Сина і Святого Духа. Амінь!

1. Преосвященніший Владико, Високопреподобний Отче Ректоре і Отці Професори, Дорогі Браття! Ви чули нинішнє Євангеліє, яке оповідає про уздоровлення розслабленого жилами, чи як ми кажемо, паралітика. В домі, до якого зайшов у Капернаумі Христос, зібралось негайно багато народа, так що вже годі було протиснутись дверми, коли Христос голосив свою науку (Мк. 2,1-12). Аж ось принесли до Нього, на постелі, недужого паралітика, щоби Його Христос уздоровив. Але протиснутись через товпу і ввійти дверми не було можливо, тому ті, що несли постіль, вилізли на кришу, яка по східному звичаю є плоска і рівна, вийняли плиту і спустили через зроблений отвір недужого якраз

перед Христа. Така ревність подобалась Христові і Він сказав, що відпускає недужому гріхи. Багато із товпи зачали негодувати, яким правом Христос може відпускати гріхи, бо це ж виключно належиться Богові. Та щоби дати їм доказ Своєї Божої всемогучости Христос приказав недужому встати взяти свою постіль і йти.

2. Ось таке чудо сповняється і на Ваших очах. Обезсилену, зв'язану на руках і ногах людину у в'язниці, а таких було тисячі священиків і вірних, не маючи жадної можливости руху і виходу в тюрмах і лаграх, своїми молитвами і стараннями ставить її Святіший Отець зі своїми помічниками Йоан Папа XXIII, Кардиналами і нашими єрархами перед Христа з усильними мольбами духовенства і вірних, щоби Він змилювався і дав доказ Своєї всемогучости. І недужий встав і вийшов з тюрми. Безліч в'язнів і недовірків на волі піднесли крик, як це могло статися, що його звільнено від узів, коли нема Бога і нема Його сили. Та довершеної події ніхто не може заперечити, що паралітик уздоровлений і являється отут перед вами. Здається, що нема тут великої пересади, *si parva magnis contrahere liceat*, якщо можна порівнювати малі речі з великими, бо узви обезсилювали тіло і духа. На всякий випадок оправдана і належна хвала і подяка Господеві лине від усіх своїх і чужих, а передусім нині від Вас, співучасників цієї Благодарственої Безкровної Жертви. Ваша подяка і Ваша участь, без сумніву, мила Господеві, бо лине вона з молодечих ваших чистих сердець, з усіх людей найлюбіших Господеві. Як колись Христос любив молодого Апостола Йоана, так і тепер глядить Він ласкавим оком на вас, розтягнувши свою вітцівську опіку, щоби вас повести до найвищих вершин гідности і достоїнств людських та Божих, а навіть і до мучеництва і небесного вінця.

3. Дорогі Браття! Справді перед вами ген в далі видніють широкі ниви для праці в Христовому винограднику, до яких треба приготувитися щоденним освяченням своєї душі і здобуттям найвищого образування і Божої мудрости. Бо нема сумніву, хоч ви молоді, ще дозрієте і треба буде вам зайняти місця всіх тих, що зійдуть зі своїх духовних і світських станиць до гробу. Нема також найменшого сумніву, що Христос глядить на Вас ласкавим оком, бо серце у Вас невинне і радісне, готове на жертви, а «веселого дателя любить Бог» (2 Кор. 9,7). Ви маєте всі можливості і найкращий провід духовний, науковий і педагогічний, маєте і найкращі умовини існування, які мусите використати, як цінний Божий дар і свої таланти не тільки зберегти, але подвоїти, і потроїти. Папа Пій XII оснував цю Українську Малу Семинарію, на пропозицію Їх Емції Євгенія Кард. Тіссерана за спонукою Їх Впреосв. Кир Йоана Бучка, архисп., нав'язуючи до давніх традицій (в Римі), коли

така установа існувала при грецькій Колегії св. Атаназія. З неї вийшло багато наших світлих мужів, щоби згадати лише одного св. пам'яті о. Ізидора Дольницького, нашого великого святця і літургичного законодавця. Теперішній Св. Отець Йоан XXIII здвигнув Ваші княжі терени зі всіма найсучаснішими вигодами і то на пропозицію дуже прихильного, святої пам'яті Гавриїла Акакія Кард. Кусси і знову при великій співучасті їх Виреосв. Кир Йоана. Згадайте но, Дорогі Браття, що тисячі і тисячі опущеної молоді, що скотилась зарання на дно життя, попала в злочини, проступки, як звуть їх «безпризорні», і що найгірше втратила з очей найвищі ідеали людини, не тільки тут на землі, але й майбутнього життя у вічності. Вони знищили і запропастили своє життя, а кожна людина живе тільки раз, і жодної метаспихози (мандрівки душ після смерті з одного тіла в друге) нема. Тому треба цей одноразовий Божий дар використати якнайкраще і найвдячніше. Кожний має якийсь хрест, якісь журби, немагає за себе і за своїх рідних. Маєте Ви їх хоч молоді і веселі. Але кому Господь не посилав малих і великих терпінь, які треба завжди приймати з рук небесного Вітця. Якщо ми мали би циганську натуру то міняли би з Вами наші останні 25 літ за Ваші теперішні як той циган, що міняв три сибірські зими за одне літо.

4. Кожна людина непевна за своє майбутнє. Цей неспокій певно порушиться і у Ваших молодих душах і кожний з Вас повинен напружити всі свої молодечі сили душі і деколи тіла, щоби положити тверді і сильні основи під своє будуче життя, навіть якщо б Господь не кликав Вас до священства. «Брати, що лишень чесне, що лишень праведне, що лишень чисте, що лишень миле, що лишень гідне хвали, коли яка чеснота, коли яка похвала думайте про це!... і Бог мира буде з Вами» (Филип. 4,8.9). І тому кожний з Вас, коли вже переступив пороги цього святого дому, коли Боже Провидіння привело його в цей справжній храм, нехай з усіх сил старається, щоби і молитвою і вченням відповісти бодай в найменшій мірі вимогам, які ставлять Отці Настоятелі і Професори, бо свою недбалість і лінивість можете гірко оплакувати усе своє життя. А ще одна умова примушує Вас до окремої ревности, а саме Ви стараетесь про Папські міжнародні права для Вашої Установи. А такі права надає Св. Отець тільки таким, що їх заслуговують своєю молитвою і працею, отже гідним і достойним!

5. При всьому тому майте завжди безмежне довір'я до батьківської опіки Господа Бога. Розповідав мені один католицький священник ось таку пригоду про одного юнака. Плавав раз корабель, а на ньому багато подорожніх. Нараз вірвалася велика буря, як то кажуть, ударив грим з ясного неба. Піднялися хвилі, почалося змагання корабля зі сти-

хійними силами розбурханого моря. Всі заметушилися, бігали по кораблі і на вид жахливої грози попадали в розпуку. Капітан свідомий так само небезпеки задержував, як йому годилось, рівновагу духа і успокоював усіх. Аж тут проходячи він спостеріг в куті малого хлопця, що сидів напричуд спокійний, зберігаючи мавстатичну рівновагу. «А ти не боїшся?» — спитав капітан молодця. «Ні» — прозвучала викликаючи подив відповідь. «А чому?» — продовжував капітан. «Mein Vater sitzt am Ruder» — сказав самопевно хлопчина. «Мій батько при кермі!» Хлопчина мав таке величезне довір'я до доброти, справності, розуму і усієї його сили, що він був переконаний, що батько зробить усе, що можливе, щоби врятувати корабель. І коли, Дорогі Браття, цей хлопчина мав таке безмежне довір'я до свого батька, все таки слабосилої людини, то оскільки більше можете і мусите мати ви довір'я до Всемудрого і Всемогучого Бога, що держить в руках керму важного життєвого корабля на життєвому морю, повного грози і небезпек. І якщо ви зі свого боку не будете ставити перепон, але напружите всі душевні і тілесні сили, то можете бути преспокійні за своє будуче. «Facientibus quod est in se, Deus non denegat gratiam — Як людина чинить все, що до неї належить, то Господь не відказує їй ніколи своєї ласки і помочі». А завдатком того нехай буде нинішня Служба Божа, в якій злучить з нашими свої гарячі молитви. Во ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа. Амінь.

Рим, Українська Мала Семінарія 10/3/1963 р.

ПРИВІТ ВІД УЧНІВ МАЛОЇ СЕМІНАРІЇ В РИМІ 10.3.1963

Високопреосвященніші Владико,

Цей день цінніший для нас ніж п'ятдесят літ історії. Ми молоді повиростали тут за границею далеко від України і про те все, що сталося в нашій Батьківщині, про те, що сталося з нашою Католицькою Церквою і Владиками, ми чули тільки з оповідання других. Все здавалось нам немов би події далекого минулого.

Нині, Владико, Ви нам принесли те найцінніше, чого нам бракувало — живий образ нашої Церкви і всю славу її традиції. В одному дні ми живемо пів століття.

Почуваємось дуже щасливі, бо ми є перші з української молоді тут за границею, що маємо щастя бачити і вітати Вас, Владико. Ми бажали б, щоб вся українська молодь мала змогу переживати ці щасливі хвилини, що ми тепер переживаємо.

Дорогі Владико, прийміть наш привіт від імені всіх українських юнаків, а з привітом наш найцінніший дар — щиросинівську любов наших юних сердець.

Ми дуже вичікували цієї зустрічі. Нині якраз минає місяць від Вашого приїзду до Риму. Вже 17-го лютого, в день Ваших Уродин, Владико, бажали ми загостити до Вас до Гроттаферрата, щоб зложити Вам наші побажання, та не допустили нас. Треба було підждати, бо ми наймолодші в Римі, а молодші мусять слухати старших, і ми, хоч-не-хоч, по-слухали...

Але духовний екарб, наші молитви до Господа Бога у Вашому наміренні і за Ваше визволення, що ми тоді передали через наших Отців Пасторів для Вас, Пресвященніші Владико, були доказом нашої синівської любови до Вас. І впродовж цього місяця для більшості з нас не проминув ні один день, щоб ми не згадували про Вас, Владико, у наших молитвах. Ми юнаки, ми за молоді, щоб оцінити як слід велич хвилини, що переживаємо цими днями, коли увесь світ говорить про героїчну постать Митрополита Української Католицької Церкви, про Кир Йосифа Сліпого; але ці великі хвилини будуть для нас тим засівом, що у свій час дасть великі плоди. Ваш святий приклад є для нас заохотою бути вірними Богові і нашій Церкві, А коли Господь Бог дасть нам ласку стати священиками, Ваш приклад, Дорогі Владико, буде нам цінним дороговказом священничої ревности і вірности.

Цих кілька думок — це лише маленька частина тих почуттів, що ми переживаємо в цій хвилині. Прийміть їх, Владико, як найщиріший вислів нашої подяки за Вашу любов до нас малих семінаристів і за ці Ваші відвідини.

уч. Володимир Дацько

**ПРОПОВІДЬ У ХРЕСТОПОКЛОННУ НЕДІЛЮ
В КАПЛИЦІ СЕСТЕР СЛУЖЕБНИЦЬ НА ВІЯ КАССІЯ (РИМ)
17 березня 1963**

Дорогі Мати Генеральна і Сестри Помічниці,

1. Нинішнє святе Євангеліє, одне з найсுவоріших (Мк 8,34-38), яке читаємо впродовж року, ставить нам перед очі хрест, який мусить нам сіяти впродовж цілого життя, як стояв він завжди перед очима і самому Ісусові Христові. Дякуючи вам за ваше привітання, з подивом глядімо на ваше оточення, на наші здобутки ось тут, говорячи по-українськи, на весь наш дорібок, не лише матеріальний, але й духовий, на ваші молитви, на наші жертви, на ваші умертвіння і передовсім на велике благословення Господнє, яке проявилось в тому, що

ни, розсіяні по цілому світі, зібралися в одне і завдяки Апостольському Престолові, Його Помічникам, завдяки покійному великому нашому Митрополитові Кир Андресві і зокрема Отцеві Йосифові Схрайверсові могли прийняти один спільний устав. Це незвичайно важна річ, щоби кожна монахія, де б вона не пішла і не була у цілому світі, почувалася завжди, що вона у своєму домі, у своєму монастирі, щоб не були там різниці, щоб не були впроваджувані якісь своєрідні, щоб так казати, додатки, але щоб там була збережена завжди головна уставна засада.

2. І коли, мої Дорогі, це з'єднання, якого нам завжди й всюди бракувало й бракує, є величезним здобутком, за який ви незмірно, і ми з вами, отут у тій Безкровній Жертві дякуємо, то не забувайте одного, що ці Правила, що Ваш типікон, і Ваш устав не звільняють ще вас від несення хреста, про який говорить нижнє св. Євангеліє. Не звільнив себе Христос, не звільнив Своєї Матері, не звільнив своїх Апостолів, не звільнив своїх мучеників і мучениць, своїх ісповідників і ісповідниць, і всіх святих продовж тисяч літ, не звільнює і вас від його несення. Це певне, що двигання вложеного хреста, як сказано нині в Євангелію: «хто свою душу запропастить, той спасе її», хто запропастить свої забаганки, свої хотіння, свої видумки, свої невдоволення і впертості, а прийме те, що Христос посилає, той щойно врятує свою душу. Бо саме в цьому полягає несення хреста, щоб підчинитися Його волі, яку Він вкладає на рамена кожної людини, на кожному з вас зокрема, а так само на все Згромадження разом. Вже саме спільне чернече життя несе з собою великі духовні потіхи, але і важні хрести. Ви знаєте цього святого монаха, що говорив: Мій найтяжчий хрест, то спільне життя. Та коли холене у вас сестрина любов і ревність в духовній взаємній помочі, згадайте що мають чинити ті, що змушені жити з бандитками, злодійками, і розпусницями і то літами, десятками літ серед проклонів і наруг. Мої дорогі, ви знаєте, який то, слоган люблять повторяти Американці. Кажуть: обей енд емайл. То є глибока думка, вона є взята живцем з Св. Євангелія, може інакше децю переповіджена. Треба взяти той хрест, який вкладає Христос на нас, на кожного зокрема і нести його і то нести його радо. Сказав св. Павло, що веселого дателя любить Господь (2 Кор. 9,7). Не того, що то з неохоти, що вічно невдоволений висказує своє негодування. І Господу така жертва немила. Немила кожній людині, немила вона жодній настоятельці, немила вона і жодній Верховній Настоятельці. Немило і настоятельці приказувати сестрі, яка раз-у-раз ремствує. Тому, мої дорогі, в цьому несенні хреста, який повинен просвічувати вам продовж усього життя і усеї вашої дальшої діяльності, треба і виявити своє вдовolenня і готовість у жертві і принести жертву веселу і радісну.

Ви чули може не раз від тих сектантів, з якими певно в Америці

ви мали нагоду стрічатися, званих Єговістами, що кажуть, що душу можна запропастити, — значить — що вона так само загиває, як тіло. То є одна з їх головних наук. Бачите, як то можна перевернути, пере-
крутити, чи — як кажуть закарпатці — «переонаджити» науку Христа! Як то можна хибно зрозуміти і потім проповідувати, вкладати в уста Христа твердження яке є Йому зовсім протилежне. Той тільки, хто запропастить свою душу, значить, хто буде умирати свою душу і своє тіло, той спасеться. Там сказано виразно, що проте душа не гине, що душа вічна, жива, і щойно той, хто зносить терпеливо хрести, той може надіятися, що він її і удержить, і піднесе, і спасе.

3. Дорогі Сестри, та в нинішній науці Христа, ви чули також і її закінчення. Ви чули там слова, що «хто відречеться Мене і моїх слів, того відречеться і Отець Мій Небесний». Воно є злучене з суттю, з основою несення хреста. Хрести, які вкладає Христос, можуть бути і такі хрести, де треба поставити на пробу свою віру, де треба поставити на пробу і свій обряд і свою націю, і тоді якраз маєш перед собою, чи видержиш ти, чи не видержиш, чи може за ціну якоїсь забаганки і вигоди, чи може за ціну якогось поліпшення, навіть і своїй долі, чи ти не схочеш відректися і віри, і свого обряду.

Мої дорогі, можете Богу нині дякувати і ми дякуємо з вами з глибини душі, що допоміг вам дотепер світло перенести цю першу пробу на рідних землях збереження нашої св. католицької віри, і нашого обряду і нашої української народності. Але у вас є та небезпека тому, що ви розсіяні по всіх усюдах усієї землі. Багато з Вас прийшло з Нового Світу, де добробут і вигоди великі і політична могутність слава. А тут треба держатися обездоленого, понижованого народу, висміюваного обряду і то не раз не тільки серед безбожницького оточення, але і серед віруючих: «Блажен той, хто не згіршиться мною» (Лук. 7,23), і заслуга такої монахині безмежно більша бо «Блаженні убогі, ...голодні... плачущі — блаженні коли зненавидять вас люди, коли відлучать вас і ганьбитимуть вас і знеславлять ім'я ваше, як лихе — за Сина чоловічого — бо нагорода Ваша велика на небі» (Лук. 6,21-23). Буває велика небезпека, що можна і віру зберігати, а можна і обряд запропастити, уважати як щось зовсім несуттєвого, як якийсь нескінченний додток. Воно до певної міри так бувало, але хвала Богу, вже минули ті часи і в Римі, коли деякі отут гадали, що добрим католиком можна бути тільки в латинському обряді. Вже минули ті часи і нині, завдяки Святішому Отцеві Йованові XXIII в католицькій Церкві всі обряди поставлені на повній рівні. Легковажити і стидатися свого обряду, це знак церковної неграмотності — незнання і легковаження святощів.

4. В кожному обряді можна бути спасеним і досягнути вершок досконалості. Очевидно, коли вже Господь призначив нам наш обряд, то

мусимо і ми його зберігати, його цінити і підносити. Бо він зберіг нас під нагиною впродовж віків. Правда, дивлячись не раз на зовнішній блиск і на могутність латинської Церкви, може будитися у вас, так сказати би, почуття чогось меншого і нижчого. Мої дорогі, колись були часи, коли наш обряд був перший у світі, були часи Св. Василія Великого і других Отців, яких наука голосно гомоніла по цілому світі, на яких дивилася з подивом і ціла західна Церква. Прийшли турецькі завоювання, прийшли нещастя і розгром і величавий католицький Схід стратив свою силу і могутність. І нам, мої дорогі, грозило таке, і грозить ще, але дай, Боже, щоб такий час уже переминув. Ми віримо, і є в Бозі надія, що головна небезпека перейшла, що ви, могли закінчити період оснування вашим св. Основником свого Згромадження о. Сілецьким, як перший великий період свого існування повний геройської ревності, вросту і здвигу, а вкінці і зібрання і злучення його в одну одноставну монолітну цілість, прийняттям одного і того самого Уставу. Щоби ви могли продовжувати і далше ваші чернечі подвиги, видержувати світло далші проби віри і обряду, і щоб Ваше Згромадження могло сказати перед Господом: Що ми віру зберегли, що ми не відреклися навіть не тільки серед добрих, легких, приємних, лагідних часів, але і серед великих переслідувань (2 Тим 4,7). Амінь.

ПРОПОВІДЬ В ГРЕЦЬКІЙ КОЛЕГІЇ СВ. АТАНАСІЯ

24 березня 1963

Reverendissimo Padre Rettore e Superiori, Carissimi Alunni!

Entrando nella vostra gloriosa chiesa di S. Atanasio, come centro principale degli Orientali a Roma, quasi uno sciame vengono a volo i ricordi dei tempi celebri dell'Oriente a Roma.

Quando qui gli Apostoli scrivevano le loro Lettere in lingua greca, quando il Papa S. Clemente ha scritto ai Corinzi, quando a Roma celebravano in lingua greca e con il pane fermentato, quando i Santi Padri orientali, specialmente S. Atanasio e S. Giovanni Crisostomo consideravano Roma come sostegno della fede e della forza morale nei loro lavori apostolici.

Ricordiamo i tempi del Papa Leone Magno e la sua grande autorità in tutto l'Oriente, quell'Oriente che dopo a poco a poco cominciava ad allontanarsi e staccarsi da quel centro di cristianità. Ma non mancavano mai gli sforzi unionistici sia ai tempi di Fozio, grazie all'opera del patriarca Ignazio, patriarca Vecos, sia più tardi, per ricordare ancora i tempi del Con-

cilio di Firenze, il soggiorno del patriarca Bessarione e del nostro metropolita di Kiovia - Isidoro; questi sforzi sono il filo d'oro che tesse con forze unite l'Oriente e l'Occidente per conservare indivisibile la veste di Gesù, cioè una sola Chiesa.

Seguendo i secoli, vediamo sorgere a Roma nel 1576 il Collegio Greco e la Chiesa di S. Atanasio, fondato dal Papa Gregorio XIII, come residenza stabile degli Orientali a Roma, oggetto delle premurose cure dei Papi a favore dell'Oriente, e da questo centro provengono illustrissimi uomini all'Oriente.

Davanti ai nostri occhi stanno celebri figure dei Papi: Eugenio IV con l'Enciclica « Laetentur coeli »; il fondatore di questo centro Gregorio XIII; Clemente VIII, autore del Sinodo di Berest del 1596; Urbano VIII con la S. Congregazione de Propaganda Fide e tanti altri, come Leone XIII con « Orientalium dignitas » e Benedetto XV con la S. Congregazione « pro Ecclesia Orientali » ed Istituto Orientale.

Noi vediamo come a questo Collegio indirizzano i loro passi Pietro Arcudio, Leone Alazio, Velamino Rutzkyj, l'Atlante dell'Unione, il futuro metropolita Korsak, Isidoro Dolnyckyj, celebre liturgista, Cardinale Silvestro Sembratowych e molti altri.

Guardando l'opera di questi giganti della Chiesa, veramente noi sembriamo dei pigmei, che strisciano sulle loro tombe, come dicono esattamente i Tedeschi:

Auf Ihren Gräbern
kriechen wir
als ein Geschlecht
von Zwergen.

Nonostante ciò, noi dobbiamo con le nostre modeste forze continuare il lavoro e collaborare attivamente alla grande opera unionistica dei Successori di San Pietro.

Davanti a noi si estende un immenso terreno arabile nel vicino ed estremo Oriente. A noi, Carissimi Fratelli, tocca di mettere le mani all'aratro e dedicarsi completamente al divino apostolato.

Ma quell'apostolato suppone una solida preparazione ascetica ed intellettuale. Ognuno di voi, che desidera consacrarsi a questo lavoro deve essere persuaso intimamente della esistenza di Dio ed aver una profonda devozione al Signore, perché senza questa convinzione fondamentale è pericoloso ricevere l'ordinazione sacerdotale e iniziare il ministero pastorale.

Voi potete trovarvi facilmente oggi negli ambienti completamente atei-stici, nei quali la stragrande maggioranza, almeno esteriormente combatte l'esistenza di Dio, nega ogni religione, vi insulta come ingannati ed ingannatori, fannulloni, degli abortivi e nemici del popolo.

Se uno non ha acquistato una granitica formazione teologica, può facil-

mente perdere la testa e farsi trascinare dalla corrente ateistica. Purtroppo come si sono perduti tanti, non solo laici, ma anche sacerdoti e professori di teologia. A questo proposito dice San Matteo: « Voi siete il sale della terra. Ora se il sale diventa insipido, con che gli si renderà il suo sapore? Non è più buono ad altro che ad essere buttato via e calpestato dalla gente ». Ὑμεῖς ἐστε τὸ ἅλας τῆς γῆς· ἐὰν δὲ τὸ ἅλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἀλισθήσεται; εἰς οὐδὲν ἰσχύει ἔτι εἰ μὴ βληθὲν ἔξω καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων (5,13).

Si parla tanto del sacrificio totale per il Cristo. Se qualcuno ha uno spirito poetico, potrebbe scrivere una splendida e dilettevole poesia. Tali poetiche compilazioni e declamazioni si ascoltano con gran piacere, ma quando viene il tempo della prassi, quando la poesia diventa prosa, allora pochi sono « consecutores et portatores crucis et imitatores Christi ».

Quando uno viene insultato, calunniato, trattato come un ladro e malfattore, quando gli si sputa addosso, quando lo si percuote, deride, quando uno soffre la fame ed il freddo, vestito di soli stracci con le scarpe rotte, senza poter lavarsi per settimane, abbandonato da tutti, allora è il momento di dire « hic Rhodus hic salta ».

Però, quando uno ha la ferma persuasione dell'esistenza di Dio, di Gesù Cristo, quando ha devozione e fiducia nella Divina Provvidenza, tutto questo egli lo sopporterà tranquillamente. Ricordando le parole di San Pietro (I, IV, 14-16): « Se siete trattati ignominiosamente per il nome di Cristo, sarete beati, poiché l'onore, la gloria e la virtù di Dio e lo Spirito di lui riposa su di voi. Nessuno di voi soffra come omicida, o ladro, o maldicente, o insidiatore del bene altrui. Se poi soffre come cristiano, non se ne vergogni; ma dia gloria a Dio per tal nome » (εἰ ὀνειδίζεσθε ἐν ὀνόματι Χριστοῦ, μακάριοι, ὅτι τὸ τῆς δόξης καὶ τὸ τοῦ Θεοῦ πνεῦμα ἐφ' ὑμᾶς ἀναπαύεται. μὴ γὰρ τις ὑμῶν πασχέτω ὡς φονεὺς ἢ κλέπτης ἢ κακοποιὸς ἢ ὡς ἄλλοτριεπίσκοπος· εἰ δὲ ὡς Χριστιανός, μὴ αἰσχυνέσθω, δοξάζετω δὲ τὸν Θεὸν ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου).

Non vi spaventino questi terribili spettri, perché l'aiuto di Dio in tali casi è miracoloso. Il fatto stesso che siete in Collegio per prepararvi al Sacerdozio, è già un segno della vocazione, ma questa si può perdere anche stando in Collegio. Anche Giuda aveva la vocazione, aveva doti straordinarie, ma ha perduto il suo apostolato. Cercate dunque con ogni mezzo e sforzo di rimanere al posto « coûte que coûte! » perché se scontentati da qualche insuccesso, abbandonerete la vocazione, piangerete amaramente per tutta la vostra vita. Invece colui che rimarrà fedele alla sua vocazione, troverà la pace, la felicità: « e voi troverete riposo alle anime vostre; poiché il mio giogo è dolce e il mio carico è leggero ». (καὶ εὐρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν· ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστός καὶ τὸ φορτίον μου ἕλαφρόν ἐστιν). Mt. 11, 29-30.

Le parole di Gesù Cristo non sono delle frasi retoriche, ma la verità e la realtà stessa. Cercate di approfittare del vostro soggiorno nel Collegio,

dell'esperta guida del vostro illustre Rettore e particolarmente delle favorevoli condizioni di vita. Imparate a pregare e a lavorare, perché questo certamente vi preserverà in futuro dai travimenti, anche nel caso che il Signore non chiamasse qualcuno di voi al sacerdozio. Ognuno che veniva a trovare il Servo di Dio Metropolita Andrea Szeptyckyj, che ha celebrato tante volte su questo altare, lo trovava sempre o in preghiera o al lavoro. Mai lo si vedeva perdere tempo.

Quindi bisogna pregare e studiare, coltivare la vita interiore ed intellettuale, ma non affrettatamente. Bisogna lasciare che la vita superiore si sviluppi alla stessa maniera della crescita naturale. Non scoraggiatevi quando non vedete grandi successi immediati, secondo la regola: « crescit dum nescit ». Poi ricordatevi che non sempre quelli che erano i migliori nel Seminario, sono i migliori nella vita. Come dimostra l'esperienza, spesso quelli che erano dei mediocri, sono più costanti, più resistenti e più attivi. Siamo stati per 25 anni Rettore del Seminario ed abbiamo visto dopo i risultati durante la prova.

Avete sentito le parole del Vangelo. Con tutto ciò bisogna star attenti ai tempi che corrono presenti e futuri. Voi avete sentito il racconto evangelico sulla guarigione del sordomuto (Mc. 9, 13-28). Non credete, che oggi tutto l'Oriente sia ossesso dallo spirito sordomuto?

C'è una grande Chiesa, dall'Europa centrale fino alla Cina, che è muta, che tace — come dice il Papa —. Chiesa che non può assolutamente sviluppare la sua attività, neanche professare la sua fede. Dall'altra parte voi vedete la Chiesa staccata, che ossessionata dallo spirito sordo, non vuole sentire le divine parole del Vicario di Gesù Cristo sulla guarigione. Ci sono dei proprii Apostoli, che tentano di risanare e di mettere sul retto cammino la Chiesa staccata da Pietro, ma come ha detto il padre del Vangelo: « Maestro, ti ho condotto il mio figliolo, posseduto da uno spirito muto... ho detto ai tuoi discepoli che glielo scacciassero, ma essi non hanno potuto... E rispose Gesù: « Cotesta specie di demoni non può essere altrimenti scacciata se non per mezzo della preghiera e del digiuno ». (Διδάσκαλε, ἤνεγκα τὸν υἱόν μου πρὸς σέ, ἔχοντα πνεῦμα ἄλαλον· καὶ εἶπα τοῖς μαθηταῖς σου ἵνα αὐτὸ ἐκβάλωσιν, καὶ οὐκ ἴσχυσαν... καὶ εἶπεν αὐτοῖς· τοῦτο τὸ γένος ἐν αὐθενὶ δύναται ἐξελεῖν εἰ μὴ ἐν προσεύχῃ). Mc. 9, 17-18, 29.

Voi vedete che il Vicario di Gesù Cristo fa enormi sforzi per scacciare questo spirito sordomuto, inculcando la preghiera e la pratica della vita cristiana. Voi vedete come Egli adatta l'applicazione di tutti questi mezzi evangelici all'odierna umanità di mentalità diversa. Voi vedete con quanta bontà e paterno cuore Egli cerca di unificare tutti nella Chiesa cattolica. Non senza qualche ragione i sovietici lo chiamano « Papa democratico ». Nonostante che Egli sia il Vicario di Cristo e Successore di San Pietro sulla terra, episcopus episcoporum, Egli non si rivolge dall'alto, con tutta l'autorità, ma come vero

pastore, con umiltà, dolcezza e condiscendenza sta cercando le pecorelle smarrite.

Una volta ai rappresentanti delle Chiese particolari separate dalla Santa Sede, che si lamentavano e cercavano di diminuire la propria colpa della separazione il Papa Giovanni XXII ha risposto con la Sua grande semplicità e l'umiltà: « State tranquilli, la colpa della separazione prendiamo su di Noi ». Veramente « Agnus Dei, qui tollit saecularia peccata separationum, schismatum, scisionum, discordiarum, disunionum, interruptionum ».

Questa è la strada sicura che voi dovete seguire nel durissimo lavoro nell'Oriente e specialmente oggi.

24.III.1963

Pontificio Collegio Greco di S. Atanasio

ПРОПОВІДЬ ВИГОЛОШЕНА ДНЯ 6 КВІТНЯ 1963 Р.
В МОЛИТОВНИЦІ СС. ВАСИЛІЯНОК
У ВАТИКАНІ

Во ім'я Отця і Сина і Святого Духа. Амінь.

Дорогі Сестри! Справляємо нині, в нечисленній нашій громаді, поминки по ігумені Мати Вірі Слободян, що померла у Львові 29 березня 1963 року, по довгій і тяжкій недузі-параліжі.

1. « Пам'ять праведного з похвалами... » (Тропар). І ми нині в тому щасливому положенню, що можемо згадати Покійну з похвалами. Перед Господом, вона дістала за плату за своє праведне і трудяще життя, а нам осталося щоби ми, перед наші очі, поставили собі якнайкращий її образ і знайшли в її чернечих чеснотах заохоту до дальшої нашої праці.

2. Віра Слободян походила зі священничої родини. Вона як молода вчителька в школі Сестер Василіянок в Яворові, вступила в 1903 році на новіціят в монастирі в Словіті, разом з своєю рідною сестрою Ігнатією. Вже цей великий переломовий крок, що полишила світське життя і всі його примани, вказує на її високе духовне життя, ще як світської дівчини. Вона пішла за покликом Христа: « Іди, продай усе, що маєш та й роздай убогим, і матимеш скарб на небі; та й приходь, іди слідом

за мною » (Лук. 18,22), а вигляди, навіть на звичайні чернечі монастирські умовини, були дуже скромні. Існував тоді в Словіті матірний дім, який ледве животів, завдяки скромним мастковим доходам і не великим підмогам, що їх давав Кардинал Сильвестер Сембратович. І не зважаючи на те все, Сестра Віра розпочала своє чернече життя і богослуженнями, розважаннями, Святими Тайнами, молитвами і умиртвленнями розвивала і підносила його щораз вище. В міжчасі постав у Львові монастир Сестер Василіянок при вулиці Зиблікевича, його ігуменою була Мати Філевич, у винаймленому забудованню Народного Дому.

3. Кардинал Сильвестер Сембратович здвигнув при вулиці Потоцького величавий будинок і призначив його на бурсу студуючої молоді. Однак цей високий задум Кардинала, піти назустріч гімназійним учням, не міг вдержатися в реальному житті, тому, що доходи були невисистачаючі, бурса з часом задовжилась і грозило банкруцтво. Тому Митрополит Андрей Шептицький рішився купити цей дім, один з найбільших українських домів у Львові, і віддати його Сестрам Василіянкам. Згодом в монастирі відчинили Сестри великий сиротинець для дітей і учительську семінарію для дівчат, та чотири класову школу. В цьому монастирі було понад 100 монахинь, а його ігуменою була саме Мати Віра і якраз в цьому середовищі вона розвинула свою широку і ревну діяльність.

4. Найперше її духовне життя підносило її понад рівень інших Сестер, її любов і посвята для Господа Бога, її внутрішнє духове аскетичне вироблення і самоопанування, зовнішня чемність в поведінці стали основою для її зовнішнього аскетичного життя. Її лагідне поведіння зі Сестрами, вдержання високого рівня духового життя серед Сестер, організування всього потрібного, не лише для внутрішнього життя, але і для зовнішнього, ціхували її душу і її діяннн. Її пильність, невсипущість, точність в обов'язках з'єднали їй прихильність серед Сестер. Рівнож оформлення сиротинця в правила, в денний порядок і вдержання його, не було легком завданням. Однак вона зуміла з того всього легко вив'язатись. Сироти підростали, виказували різні спосібності, до ремесла і до науки, треба було їх спрямовувати в дальшому житті. Крім робітень, постала згадана учительська семінарія з дуже численною фреквенцією. Вона стала сильною, могутньою установою, завдяки великій духовій і матеріяльній підмозі Митрополита Андрея, що у вільних хвилинах їздив до монастиря, давав реколекції, бував на облечинах, справляв похібки і підніс високо загальний рівень чернечого життя, справність учительського збору й адміністрації. З тої установи стало виходити багато учительок, які займали посади і своїм релігійним життям і своєю жертвенністю та солідністю були зразком по всіх закутинах Західної України.

5. Покійний Митрополит Андрей розділив працю між Сестрами Василіянками в той спосіб, що при вулиці Потоцького лишилися народна школа і учительська семінарія, а коли Народний Дім найшовся в довгах і продав свою власність з домом при вулиці Зиблікевича, то покійний Митрополит Андрей купив його і поділив на дві частини. Церкву і каменицю віддав Отцям Редemptористам, а другу частину власности (при вулиці Длугоша) віддав Сестрам Василіянкам, що були передше при вулиці Зиблікевича і побудував гімназію та інтернат для дівчат, які мали спосібності і спроможність здобувати собі вище образумання і переходити на Університет. Можна сказати, що виховання і розквіт нашого жіноцтва був в той спосіб забезпечений. Якраз тоді Мати ігуменя Віра виказала і виявила свої чернечі чесноти і свої духові спосібності. Великими хрестами для неї були перша і друга світова війна, як збомбардовано монастирські забудовання, а відтак опісля військова влада відчинювала там шпиталі, які незвичайно утруднювали чернече життя Сестер. А всеж таки Мати Віра вміла знайти вихід з тих труднощів і важкого положення.

6. Згадати тут належить і покійного о. Поч. Крил. Василя Лишняка, що був якийсь час в учительській семінарії учителем релігії директором учительської семінарії і головою сиротинця та й у його праці находила вона велику підпору. Його гладка поведінка, рішучість і засадничість надавали усій Установі високо культурну ціху.

7. Оцінюючи працю Мати Віри як Ігумені, покійний Митрополит Андрей поблагословив її як одиноку ігуменю на ціле життя і вручив їй ігуменський посох привезений з Єрусалиму.

Ми бачимо даліше, що монастир св. Макрини при вулиці Потоцького став оснoвувати інші свої дочерні монастирі в Калуші, в Підляотому в Суховолі і інші. Можна справді твердити, що чернече життя Сестер Василіянок стало світити всім зразковим прикладом, по найдаліших закутинах нашої землі, бо й другі монастирі гарно розвивалися. Монастир Непорочного Зачаття при вулиці Длугоша з дочерними домами в Жиравиці і в Милошовичах, монастир в Словіті і в Підмихайлівцях. Та не тільки в Львівській архієпархії, але вони стали оснoвувати свої монастирі в Перемиській, Станиславівській, Мукачевській і Пряшівській єпархіях, а навіть і в Києві.

8. Коли ми згадуємо нині з похвалами Покійницю, то треба згадати і всі інші ігумені, які видержали на своїх становищах в Словіті, в Підмихайлівцях, Яворові і інших містах, а також і Сестер, які були арештовані і вивезені, передусім Мати ігуменю Моніку Полянську, монахиню глибокої віри і динамічної діяльности, і рідких чеснот, які упо-

коїлися в мордовських лагерьх. Усі монастирі Сестер на Західній Україні знесені, їх доми забрані, Сестри позбавлені допливу і доросту і лише в гуртожитках можуть проводити скрито своє духове життя. Та маємо в Бозі надію, що згадані великі заступниці перед Богом, яким так дуже лежало на серці чернече життя, вимолять в Бога ласку їх відновлення і поворот до давнього розквіту. Вічная їм пам'ять!

ПРОПОВІДЬ ПРО СВ. КИРИЛА І МЕТОДІЯ
В БАЗИЛІЦІ СВ. КЛИМЕНТА В РИМІ
12.V.1963

Велич ідей ми міримо їх внутрішнім змістом, а внутрішній зміст — тривкістю віків. По людськи говорячи, вони тим геніяльніші, чим довше стимулюють людство, чим довше зберігають свою актуальність. Такими є, в першу чергу, ідеї Божі, що дані Христом для всіх людей і всіх віків; а ідеї підняті людьми тим грандіозніші, чим більше зближуються до Божої досконалости.

Навернення слов'ян на Христову віру при допомозі їх мови — це була найвища думка Солунських Братів, яка і нині не перестала бути актуальною серед слов'ян і виринає на Вселенському Соборі як одно з пекучих душпастирських питань. Дуже влучно тут підходить французька приповідка, що каже: « C'est l'idée qui dirige le monde ». У всіх воєнних озброєннях і матеріальних удосконаленнях лежить саме ідея, що є мотором діяння і, свідомо чи несвідомо, є основою всіх людських зусиль.

Святіший Отець в своєму глибоко змістовому листі (« Magnifici eventus ») підкреслює різні моменти в цій незвичайно багатій в пригоди акції обидвох слов'янських Апостолів. І не дивно, бо в них зустрічаються, як в історії всієї Вселенської Церкви, Божий і людський елемент, який узгіднюється щойно після завзятої нераз боротьби, щоб вкінці дати спромогу, зберігаючи свободу волі, перемогти Божим планам. З цієї так широкої та різноманітної діяльності святих Апостолів ми хотіли б підкреслити три найважливіші моменти:

1. Геройські чесноти святих;
2. їх католицьке переконання;
3. їх метода апостольської праці.

1. Щодо їх геройських чеснот, вони їх набули собі вже дома від батьків, у школі від учителів і в монастирі своїми молитвами і умиртвленням. В кожній Христовій праці перша умова — це святість життя.

2. Католицькі переконання. В усіх їх апостольських подвигах ми бачимо наявно їх вселенські католицькі переконання, що винесли із свого середовища вже від молодих літ. Мощі святого Папи Климента, що знайшли в Корсуні на Криму, перевезли їх зі собою аж до Риму і вложили їх ось тут у цьому храмі, де ми нині маємо цю спеціальну ласку приносити безкровну Жертву. Факт, що вони привели з собою своїх слов'янських учнів до Риму, хіба ж не свідчить про їх католицьку віру, не зважаючи на те, що були заатаковані в Моравії єпископами римського обряду? Про їх вірність блискуче засвідчив Папа Адріян II в листі до слов'янських князів.

3. Слов'янська мова. Здається, що найгеніяльнішим помислом їх апостольства було впровадження слов'янської мови в Богослужбу. Це сталося не силою факту, як робили це на Сході сирійці, вірмени та інші, але юридичним легалізуванням перед Апостольським Престолом. Так вони розв'язали найбільшу трудність своїй апостольській праці, бо промовили до серця слов'ян їх рідною мовою.

Можливо, що факт, що в Херсонезі святі Апостоли знайшли в « одного русина » книгу св. Письма (Євангеліє і Псалтир) писану « руськими письмени », був благородним поштовхом до дальшої їх плідотворної праці між слов'янами.

Стоїмо в 863 році. Глядимо на ту хвилину, коли перші апостоли зібравшись в дорогу, прямують до Моравії. Глядимо з історичної перспективи і супроводжуємо їх в апостольській подорожі. Їх перші плоди — утвердження християнства в Моравії. З Моравії воно шириться на Чехію, Словаччину, Угорщину, Словенію, Хорватію і на Польщу, аж під Краків, а далше на Західну Україну аж по Перемишль і Луцьк. Отже, не лише варяги з півночі, а Візантія з полудня ширили християнство в Україні, але й Кирило і Methodій та їх учні — з заходу, з Моравії.

ПРОПОВІДЬ В МОЛИТОВНИЦІ АРХИМАНДРІЇ ВАСИЛІЯН ПРИ НАГОДІ СВЯЧЕНЬ П'ЯТЬОХ ІСРОМОНАХІВ

7.IV.1963

Во ім'я Отця і Сина і Святого Духа. Амінь.

*Днесь благодать Святого Духа нас собра, і всі вземше крест твоей
глаголем: благословен грядий во ім'я Господне, осанна во вишних.*

1. Так зачинає звеличення нинішнього Свята перша стихира на Вечірні. Справді збирала і збирає нас в одне, розсіяних і розкинутих

по всій землі і, хоч одного батька і матері дітей, то роз'єднаних і поділених кордонами, партіями та думками впродовж століть по нинішній день — одинока Церква. Божою благодаттю і надприродною силою з'єднує вона нас і увесь католицький світ. Лучить вона нас Українців разом на цілій кулі земській і то вже від двох тисяч літ, не лише своєю надприродною, таїнственною, невидимою силою, своїми Тайнами і видимим Головою Церкви Святим Отцем, але й одним візантійсько-українським обрядом, спільними освяченими національними переконаннями, одною історією Церкви і Народу. Які ж ще окремі моменти, які думки Василіян? Найперше нині свята Неділя і вона нас кличе, по всіх турботах і по цілотижневій праці, до церкви на Службу Богу, щоби піднести нашу думку до Бога, подякувати за всі добродійства і молити про дальшу поміч. І нас входячих стрівив Христос Вседержитель на храмовій величавій мозаїковій іконі, Своім ласкавим оком і благословив Своєю рукою.

2. Нас приводить і пам'ять євангельських подій, які нині святкуємо, а саме, як ви чули в Св. Євангелії — воскресення Лазаря і торжественний в'їзд Христа до Єрусалиму. Жила у Витанії благословенна Родина: брат Лазар і дві його Сестри Марта і Марія. Вони були зовсім віддані Христові, а Він заходив там нероз, щоби відпочити, чи щоб їх потішити, розрадити і розвеселити, бо як кажуть у нас: « гість в дім, Бог в дім », а це входив до них Син Божий. Коли зближалася Пасха, Христос був іще поза Юдеєю. І саме тоді постигло велике горе родину в Витанії, — то помер Лазар, якого так дуже любив Христос. Прийшла і вістка була раніше від Сестер з Витанії до Спасителя, що нездужає їх брат. Одначе дивним-дивом Ісус, що так дуже любив Лазаря, не спішився уздоровити його, але пробув ще якийсь час там, де його застала сумна вістка, і щойно після його смерті вибрався до Іудеї, до Єрусалиму, а подорожі звернув Своє лице до Витанії. Навзустріч вибігла Йому вперед одна Сестра, а то і друга і упавши до ніг, молили, кажучи: « Господи, коли б Ти був тут, не вмер би був наш брат » (Ів. XI, 21). Воно звучить немов якийсь ніжний докір Христові. Бо і дивно їм було, а й Апостолам і всім людям також, чому то Христос, довідавшись про недугу Лазаря, не прийшов негайно і не уздоровив його, але допустив смерть, і то навіть, як казали Сестри, розклад чотириденного тіла в гробі. А незрозумілим було це тимбільше, що сам Христос заплакав над гробом Лазаря на знак, що співчуває з горем родини, — а однак допустив до цього.

Ніхто з людей не міг догадатися причини такого поступування Спасителя. Як і ми нині нероз не знаємо, чому Господь зсипав на нас такі важкі досвіди. Але як з Лазарем, так і з нами Господь має свої плани,

нам невідомі. А вчинив це Христос і для свого найближчого любимця Лазаря, щоб опісля закликати голосно: « Лазаре, — вийди сюди » Ів. XI, 43). І сталося небувале чудо, бо розкладаючийся в гробі труп вийшов живий. І всі з радости, в виду нечуваної події, стали хвалити і величати Христа, що на очах дав їм незаперечне свідоцтво Своїй всемогутій силі і свого Божества. Не диво тому, що коли Христос всів на осла і попрямував до Єрусалиму всі вітали Його як царя, стелили Йому свою одежу під ноги і вітки з дерев, і кликали: « Осанна! Благословенний, хто йде в ім'я Господнє, цар Ізраїлів » Ів. XII, 13).

3. Цей тріумфальний в'їзд Христа, це повторюючийся символічно Його в'їзд впродовж усіх віків, як в'їзд до поодиноких душ і сердець в прийняттю Св. Тайн, а зокрема Пресвятої Евхаристії, як в'їзд до осель поган з Євангелієм, як Його тріумфальний в'їзд по селах і містах в часі великих Свят і Празників, або Його величавий похід на Евхаристійних Конгресах і всенародних торжествах. Святкуючи пам'ять тріумфального в'їзду Христа до Єрусалиму і ми стрічаємо Його нині нашими благословенними галузками. А з цим тріумфальним Христовим походом не можуть ніяк рівнятися навіть найвеличавіші в'їзди найславніших полководців, провідників народу і володарів, бо всі вони переминаючи, а похід Христа триває на віки. В ньому беруть участь усі Ангели і усі люди доброї волі.

4. Нинішній день звеличує ще інший світлий Празник, який святкує побожний нарід за старим календарем в далекій Україні, а саме Благовіщення, тобто ту днину-хвилину, коли Архангел Гавриїл приніс з неба на землю найкращу, найвідраднішу й найблагороднішу в наслідки відомість, що народиться Христос, який відкупить рід людський від гріха, оснує своє царство-Церкву « і царству його не буде кінця » — Лк. I, 32). Чи ж може бути для людини щось більше вірадного, як те, — що благовістив Архангел, що Син Божий здійме з людей тягарі, гризоти, недуги, журби, голод і холод, грижу совісти, коли би дарував їй її провини й очистив її з усіх її гріхів? Справді впродовж віків Він облегує людські душі, здійсмає з них гріхи, очищує їх совість, робить їх дітьми Божими, осолоджує гірке життя, потішає їх в неволі, словом виводить їх з пекла до неба! А гляньте на землю, як вона змінює своє обличчя, як по всіх усядах постають доми допомоги і милосерддя, школи, храми, величаві будівлі, до яких сходяться вірні, щоби забути про все земське і вп'ялити зір у Бога, щоби відвернути увагу від щоденних журб, від матеріальних злиднів, а пам'ятати, що є ще інше, вище, доконаліше життя, життя духа і життя вічності.

5. Коли глянемо на наші землі, то першу благовість приніс Св. Апостол Первозванний Андрей нашим предкам скитам і вона стала пе-

ремінювати душі наших предків та їх покоління, ублагороднювати і ушляхетнювати їх, а в тим підносити їх натуру і культуру. Українську землю оздобили храми, спочатку полотняні шатра і движимі престоли, а опісля дерев'яні і кам'яні, високомистецькі собори, якими красується по нині вся українська земля і весь схід. І « царствію Христа не буде кінця ».

6. Дорогі Браття й Сестри! Нашу велику радість степенує й ще одна нинішня подія, якої ви були свідками, а саме торжественні привітерські свячення 5 молодих ченців-монахів. Вона доповнює наші попередні радості, бо скріплює їх і унагляднює їх в дійсності. Прийняти священичі свячення, — значить стати в ряди Христових Апостолів і продовжувати Його благодатну місію, проповідувати Євангеліє, приносити Безкровну Жертву. Бо саме вона (Апостольська Місія) є тою благодаттю для людства, що підносить, ублагороднює і освячує його. І то найперше самих єреїв, бо вона рівняє їх з Ангелами в їх службі, а навіть ставить їх вище, дає їм можливість підвестись до найвищої святости, вимолити в Бога Св. Тайнами найщедріші ласки і помочі, словом підносить їх до найвищої гідности на землі і то гідности, якої не втрачають вони ні в цьому, ні у вічному житті. Але й не тільки для себе, вони є поставлені на сторожі віри й моралі усього народу, вони є посвячені на те, щоб освячувати людей, вводити їх Хрещенням і Миропомазанням до Церкви, відпускати гріхи і всі провини, освячувати їх душі, кормити їх Св. Причастям і збільшувати їх надприродне життя, освячувати подружжя людей, потішати, облегшувати і підносити в недугах, страдаючих і конаючих. А передусім, він священик: « взятий з людей, є постановлений для добра людей для їх зв'язків з Богом, щоби приносити дари та жертви за гріхи, і щоб могли співчувати недосвідченим і заблудженим, тому що і він також перейнятий слабосилістю. І для того він повинен як за людей, так само і за себе самого приносити жертви за гріхи. А ніхто сам не бере собі цієї чести, але той, що є покликаний Богом, як і Аарон » (Євр. V, 1-4).

Вони, одержавши нині це найвище післанництво на землі, стануть тими лікарями душ, благовісниками мира і любови, що будуть завжди приносити Безкровні Жертви за людські гріхи і вимолювати помочі у всіх недолях для усього людства, а зокрема для обездоленого нашого українського народу. Але може хтось з вас завважить, що скільки духовних, передусім в тяжких часах, спроневірюється своєму післанництву і, замість благословення, стягають проклін для свого народу, для всієї Церкви і всього людства. Це без сумніву, незаперечний і найприкріший момент в історії Христової Церкви і її священства. І тут ми нічого не змінимо, бо такий закон Христа. Він, Бог вибрав 12 Апостолів

і один з них Юда допустився зради. Не змінить того жодний Архидієєв при всіх своїх надприродних і природних стараннях і зусиллях, бо Христос хотів і це є саме законом, *щоби кожна людина, а також і священик мав свободну волю, а не був машиною чи манекіном*, але щоби своєю свобідною волею здобував і заслуговував Царство Боже для себе і для інших. А з свобідною волею може зійти і на манівці. А все ж таки не зважаючи на деякі спроневерювання треба сказати, з повною свідомістю, що священик є *добродієм людства*. І то починаючи від перших початків його історії аж до нинішнього дня. Таким добродієм він був уже в історії Ассирії, Вавилону і Єгипту, він звертав людського духа з землі до неба, був творцем його культури, мистцем його психіки і техніки, його знання, його літератури і то навіть в поганських часах, а не кажучи вже опісля в історії єврейського і християнського народу. Всі Христові вороги забувають нині про те, і своїми очерненнями, клеветами, наругами, опльовуванням священиків, хочуть знеславити Христову Церкву і Божу науку. Ви бачите самі власними очима тут в Римі величаві храми і мистецькі архитвори здвигнені духовенством. І як би то нині виглядав Рим і увесь світ і без прибіл. 50.000 святих проголошених Церквою без них? Скільки полеглих, помочі несло духовенство в часах останніх світових війн, скільки горя і знищення спинив Святіший Отець! Справді священик був, є й останеться добродієм людства, а зокрема український священик для українського народу! Він вчив його жити високим духовим життям, підносив його мораль, злагіднював його нужду, вирівнював різницю між багатими і вбогими, вчив його грамоти, творив літературу, приносив йому найвищу культуру, а що найважливіше ублагороднював його душу, вчив бути собою і вдержувати свою національну свідомість, словом освятив його і вчинив Божою дитиною. Тому такою великою радістю є для нас нині новопосвячені священики для Христової Церкви і зокрема для Василіянського Чернецтва, і нові добродії для українського народу і усього людства.

7. Дозвольте, Дорогі Браття й Сестри, що в ці святочні хвилини, долучуємо ще й наші особисті і загальні радості і втіхи. Хочемо отут Вам усім привітати і всім, що духом з нами, Українцям і всім нашим прихильникам інших національностей, висловити найгарячішу прилюдну подяку за виявлені і переслані нам привіти, поздоровлення, побажання, однозгідні ухвали на Зборах, щедрі жертви на Церкву, а зокрема за молитви і за Служби Божі, з нагоди небувалої і щасливої події, що можемо оттут явитись між вами і принести благодарну Безкровну Жертву Всевишньому. Зокрема вважаємо нашим святим обов'язком зложити прилюдний поклін і вислови найглибшої вдячності Святішому Вітцеві за довершене освободження, Його Високопреосвященнішим Еміненціям Кардиналам і Співробітникам за поміч, та нашим Високопреосвященні-

шим Митрополитам, Архієпископам і Владикам, Духовенству і всім Вірним Українцям і не Українцям за незаслужену любов, прихильність, старання і все, що вчинили на нашу користь.

Часом жах проймас нас на вид і слух покладаних надій, вичікувань і бажань, задля наших немічних сил, та скріплює нас на душі всемогутність Бога, для якої нема жодних перепон і труднощів. Заохочує нас і піддержує велика любов Святішого Вітця до нас, що дав вже такі великі докази Своєї батьківської дбайливості про нас на кожному кроці і в кожному часі, що підчинивши 2 Митрополитам ще 13 Єпископств, записав своє ім'я золотими буквами в українській історії. Маймо непохитну віру і надію в окрему поміч Божу для Намісника Христового, на Його велике знання і досвід, а зокрема на всі ті добродійства, які сплили на нас через Його руки, — як завдаток майбутнього. В своїх руках держить Він усі нитки життя народів, а зокрема релігійного життя. Не забуваймо, що і Христос допустив і смерть Лазаря і розклад тіла, щоби воскресити його!

Нема сумніву, що перед нами Страшний тиждень в нашому житті і в житті Церкви, що перед нами ще велика праця і терпіння, бо й після воскресення Лазаря і величавого в'їзду до Єрусалиму, прийшла страсна седмиця, прийшла зрада Юди і смерть на хресті. Але такий закон Божий, що перенітас терпіння з радістю, і то в життю не лише одиниць, але і цілих народів, що після Страсної П'ятниці наступас завжди радісний Великдень. « І кожний, хто живе і вірує в Мене, не вмере по вік » (Ів. XI, 26).

Прийміть з тої нагоди наші молитовні побажання Свят, щоби провели їх в щастю, здоровлю і радості. Святкуйте на славу Церкви і народу та й згадайте нас недостойних при Вашому свяченому, бо духом і молитвами, ми завжди з Вами.

ІТАЛІЙСЬКИЙ ПЕРЕКЛАД ПРОПОВІДІ

In nome del Padre, del Figliuolo e dello Spirito Santo. Amen.

Oggi ci ha radunati la grazia dello Spirito Santo, e noi tutti prendendo la tua croce, diciamo: Benedetto Colui, che viene nel nome del Signore, osanna nel più alto dei cieli.

1. Così la prima stichira del Vespro inizia l'esaltazione della festa odierna. Veramente ci ha sempre radunati e ci raduna anche oggi soltanto la Chiesa, noi disseminati e dispersi per tutta la terra, anche se siamo figli

dello stesso padre e della stessa madre, tuttavia siamo disuniti e separati dai confini, dai partiti e dai pensieri per lunghi secoli fino ai giorni nostri. Essa unisce noi e tutto il mondo cattolico con la sua grazia divina e con la sua forza soprannaturale. Essa unisce insieme tutti noi Ucraini, disseminati per il mondo intero, da due millenni, non soltanto con la sua soprannaturale forza, mistica ed invisibile, con i suoi Santi Sacramenti e con il suo Capo visibile, il Papa, ma inoltre ci unisce con un comune rito bizantino-ucraino, con i comuni sentimenti nazionali e tradizioni e con una comune storia ecclesiastica e nazionale. Quali motivi, quali pensieri ci hanno radunati per l'odierna Liturgia, in questo silenzioso tempio dei Padri Basiliani? Anzitutto oggi è Domenica ed essa ci chiama, dopo le fatiche e il lavoro di tutta una settimana, in chiesa per la Santa Messa, per innalzare il nostro pensiero a Dio, ringraziandoLo per tutti i benefici e per chiedere a Lui la Sua assistenza. Già nell'entrare in chiesa abbiamo incontrato nel maestoso mosaico l'occhio misericordioso di Gesù benedicente.

2. Ci raduna qui anche il ricordo degli avvenimenti evangelici, che oggi celebriamo, e cioè, come avete sentito leggere nel Santo Vangelo — la resurrezione di Lazzaro e l'ingresso trionfale di Gesù in Gerusalemme —. Viveva in Betania una famiglia benedetta: il fratello Lazzaro e le sue due sorelle Marta e Maria. Essi erano completamente consacrati a Gesù Cristo ed Egli vi si recava qualche volta, per riposarsi, per consolarli, consigliarli e rallegrarli, poiché come dicono da noi: « L'ospite in casa, Dio in casa », e da loro veniva il Figlio di Dio in persona. Si avvicinava la Santa Pasqua, Gesù si trovava ancora fuori della Giudea. E proprio allora era capitata una grande sventura alla famiglia di Betania: Lazzaro, che Gesù amava molto, era morto. Giunse la notizia al Signore da parte delle due sorelle di Betania che il loro fratello era ammalato. Tuttavia stranamente Gesù, che amava molto Lazzaro, non si affrettava per andarlo a guarire, ma si soffermò ancora per qualche tempo là, dove Lo aveva raggiunto la triste notizia, e soltanto dopo la di lui morte intraprese il viaggio verso la Giudea e verso Gerusalemme, dirigendosi poi verso Betania. Incontro a Gesù sono corse le due sorelle e cadendo ai suoi piedi, supplicando, dissero: « Signore, se tu fossi stato qui, mio fratello non sarebbe morto » (Gio. XI, 21). Queste parole suonano come una specie di leggero rimprovero a Gesù Cristo. Faceva meraviglia a loro, agli Apostoli ed anche a tutta l'altra gente il fatto che Gesù avendo appreso della malattia di Lazzaro, non si fosse affrettato e non lo avesse risanato sollecitamente, ma aveva permesso la sua morte, e persino — come dicevano le sorelle — dopo quattro giorni la sua decomposizione nella tomba. E tanto più ciò era a loro incomprensibile, poiché Gesù stesso pianse sulla tomba di Lazzaro in segno della partecipazione al loro dolore, e tuttavia ha permesso che tutto ciò avvenisse.

Nessuno ha potuto indovinare la causa di un tale comportamento del

Signore. Così come anche noi oggi non sappiamo, perché mai il Signore manda su di noi delle prove così pesanti. Ma come su Lazzaro, così anche su noi il Signore ha i suoi piani, che ci sono sconosciuti. Ha fatto questo Gesù Cristo anche nei riguardi del suo più caro amico Lazzaro, per poter poi esclamare a gran voce: « Lazzaro, vieni fuori » (Gio. XI, 43). E così avvenne uno straordinario miracolo, poiché Lazzaro che era già cadavere ormai decomposto nella tomba, uscì fuori vivo. E tutti i presenti pieni di gioia, alla vista del portentoso avvenimento, hanno cominciato a lodare e ringraziare Gesù Cristo, che aveva offerto ai loro occhi una testimonianza indiscutibile della sua onnipotenza e della sua divinità. Non fa meraviglia quindi, che quando Gesù Cristo montato sull'asinello si diresse a Gerusalemme, tutti Lo acclamarono come re, stendevano i loro mantelli per terra e gettavano i ramoscelli degli alberi, gridando: « Osanna! Benedetto Colui che viene nel nome del Signore, il re d'Israele! » (Gio. XII, 13).

3. Questo ingresso trionfale di Gesù Cristo è il suo trionfale ingresso simbolico attraverso tutti i secoli; ingresso nelle singole anime e nei cuori nel ricevere i Santi Sacramenti, e particolarmente la Santa Eucaristia; ingresso nei villaggi pagani con la predicazione evangelica, il Suo trionfale ingresso nei paesi e nelle città durante le grandi feste e ricorrenze sacre o il Suo trionfale ingresso nei Congressi Eucaristici e nelle feste nazionali. Celebrando la memoria dell'ingresso trionfale di Gesù Cristo in Gerusalemme, anche noi oggi Gli andiamo incontro con i nostri ramoscelli benedetti. E con questo trionfale ingresso di Gesù Cristo non possono paragonarsi in alcun modo i più solenni ingressi dei più celebri condottieri, capi di popoli e sovrani, poiché tutti sono passeggeri e il trionfo di Cristo dura in eterno. Ad esso prendono parte tutti gli Angeli e tutti gli uomini di buona volontà.

4. Il giorno odierno è solennizzato anche da un'altra festa, che secondo il calendario antico si celebra in Ucraina, ed è la festa dell'Annunciazione, cioè quel momento solenne in cui l'Arcangelo Gabriele ha portato dal cielo sulla terra la più bella, la più consolante e la più importante notizia nelle sue conseguenze, l'annuncio cioè della prossima venuta di Cristo, che affrancherà il genere umano dal peccato, edificherà il suo regno, la Chiesa « e il suo regno non avrà mai fine » (Luc. I, 32). Poteva forse esserci per l'uomo qualche cosa di più consolante di ciò che annunciava l'Arcangelo, che il Figlio di Dio lo avrebbe liberato da ogni peso, tormento, malattie, afflizioni; la fame, il freddo, i rimorsi, perdonandogli le sue colpe e mondando dei suoi peccati? E attraverso i secoli Egli porta sollievo agli uomini, toglie da loro i peccati, monda la loro coscienza, li fa figli di Dio, addolcisce la vita amara, li consola nella sventura e nella prigionia; in una parola li riconduce dall'inferno al cielo! E guardate la terra, come essa muta il suo volto, come ovunque sorgono case di cura, di sollievo e di carità, sorgono scuole e chiese, nelle quali si radunano i fedeli, per dimenticare ogni cosa terrena e per conver-

gere lo sguardo verso Dio, per distogliere la propria attenzione dagli affanni quotidiani, dalle afflizioni materiali, e ricordarsi che c'è ancora una vita diversa, più alta e più perfetta, la vita dello spirito e la vita eterna.

5. Quando diamo poi uno sguardo alla nostra terra, vediamo che la prima buona novella ha portato l'Apostolo Sant'Andrea ai nostri antenati Sciti. Essa ha cominciato lentamente a mutare le loro anime e quelle dei loro discendenti, rendendole più nobili e più fini. In tal modo ha innalzato la loro natura e la loro cultura. La terra ucraina è stata abbellita da templi, da principio di semplici tende con altari trasportabili, e in seguito di legno e di pietra, chiese di grande pregio artistico di cui si gloria fino ai giorni nostri tutta la terra ucraina e tutto l'Oriente. « E il regno di Gesù Cristo non avrà fine ».

6. Cari Fratelli e Sorelle! La nostra grande gioia oggi viene aumentata ancora da un altro avvenimento, di cui voi siete stati testimoni, e cioè le solenni ordinazioni sacerdotali di 5 giovani monaci. Questa gioia completa le nostre gioie precedenti, poiché le rafforza e le mette maggiormente in evidenza. Ricevere l'ordinazione sacerdotale, significa entrare nelle file degli Apostoli di Gesù Cristo e continuare la Sua benedetta missione, predicare il Vangelo, offrire il Sacrificio Incruento. Poiché proprio essa (la Missione Apostolica) è quella grazia divina per il genere umano, che lo innalza, lo nobilita e lo santifica. Ed innanzi tutti i sacerdoti stessi, poiché essa li fa uguali agli Angeli nel loro servizio, anzi li pone ancor più in alto, dà loro la possibilità d'innalzarsi alle più alte vette della santità e di ottenere da Dio con i Santi Sacramenti le più grandi grazie e aiuti; in una parola li innalza alla più alta dignità sulla terra, dignità, che essi non perdono né in questa vita né nell'eternità. Ma essa non è soltanto per i sacerdoti. Essi sono posti a custodia della fede e della morale di tutto il popolo, essi sono consacrati per santificare il popolo, introdurlo mediante il Battesimo e la Cresima nella Chiesa, rimettere i peccati e tutte le colpe, santificare le anime, nutrirle con la S. Eucaristia ed aumentare la loro vita soprannaturale, santificare il matrimonio degli uomini, consolarli, sollevarli ed incoraggiare nelle malattie coloro che soffrono e che agonizzano. Ed innanzi tutto il sacerdote: « proveniente dagli uomini, è costituito a vantaggio degli uomini per i loro rapporti con Dio, allo scopo di offrire oblazioni e sacrifici per i peccati; egli può essere indulgente verso gli ignoranti e i traviati, poiché anch'egli è soggetto a debolezza, e per questo deve, come per il popolo, così per se stesso offrire sacrifici in espiatione dei peccati. E non c'è alcuno che assuma da sé la dignità, ma chi vi è chiamato da Dio, com'è il caso di Aronne » (Ebr. V, 1-4).

Essi avendo ricevuto oggi questa massima missione in terra, diverranno altrettanti medici delle anime, annunciatori di pace e di amore, che offriranno sempre il Sacrificio Incruento per i peccati degli uomini ed imploreranno

l'aiuto nelle sventure per tutta l'umanità, e soprattutto per il nostro infelice popolo ucraino. Ma forse qualcuno di voi osserverà che oggi tanti sacerdoti, soprattutto in questi tempi così difficili, dissipano questa loro missione, ed invece delle benedizioni attirano le maledizioni per il proprio popolo, per tutta la Chiesa e per tutta l'umanità. Questo senza dubbio è il fatto più doloroso nella storia della Chiesa di Gesù Cristo e del sacerdozio. E qui non possiamo cambiare nulla, poiché tale è la legge di Gesù Cristo. Egli, Dio, scelse 12 Apostoli, ma uno di loro, Giuda, Lo tradì. Non lo potrà mutare nessun Vescovo nonostante tutte le sue premure e gli sforzi di carattere soprannaturale e naturale, poiché Gesù Cristo volle — e questo è una legge — *che ogni persona, ed anche ogni sacerdote avesse la volontà libera, e non fosse una macchina o manichino*, ma perché con la sua libera volontà conquistasse e si meritasse il Regno di Dio per sé e per gli altri. Tuttavia con la libera volontà egli può smarrire la giusta strada, ma senza badare a queste perversioni, bisogna dire con piena consapevolezza, che il sacerdote è un *benefattore dell'umanità*, e ciò a cominciare dagli inizi della sua storia fino ai giorni nostri. Tale benefattore egli era già nella storia dell'Assiria, di Babilonia e dell'Egitto; egli indirizzava lo spirito umano dalla terra verso il cielo, egli era creatore della sua cultura, artefice della sua psiche e della loro tecnica, della scienza, letteratura, e ciò anche in tempi pagani, per non parlare già dei tempi della storia del popolo ebraico e cristiano. I nemici di Gesù Cristo oggi dimenticano tutto ciò, e con le loro diffamazioni, calunnie, scherni e derisioni dei sacerdoti, vogliono disonorare la Chiesa di Gesù Cristo e la dottrina di Dio. Voi vedete con i vostri stessi occhi qui a Roma i grandiosi templi ed opere d'arte innalzati dal clero. E che aspetto avrebbe oggi Roma e tutta la terra senza di essi e senza circa 50.000 Santi canonizzati? Quanti sollievi, conforti ed aiuto portò il clero ai tempi delle ultime guerre mondiali, quanti dolori e distruzioni ha impedito il Santo Padre! Veramente il sacerdote era, è e rimarrà benefattore dell'umanità, e particolarmente il sacerdote ucraino per il popolo ucraino. Fu egli ad insegnargli vivere una vita spirituale alta ed intensa, sollevare la sua morale, attenuare la sua miseria, livellare le differenze tra i ricchi ed i poveri; egli gli insegnò a leggere e scrivere, creò per lui la letteratura, gli portò la più alta cultura, e ciò che è più importante, nobilitò la sua anima, gli insegnò ancora ad essere se stesso e conservare la sua individualità e consapevolezza nazionale; in una parola, lo santificò e lo fece figlio di Dio. Perciò sono di grande consolazione per noi i novelli sacerdoti appena ordinati per la Chiesa di Gesù Cristo, in particolare per l'Ordine Basiliano, e nuovi benefattori per il popolo ucraino e per tutta l'umanità.

7. Permettere, Cari Fratelli e Sorelle, che in questi momenti di gioia e di festa aggiungiamo anche la nostra gioia e consolazione personale.

Vogliamo qui esprimere pubblicamente a voi presenti e a tutti coloro che sono vicini in ispirito con noi in Ucraina, e a tutti gli amici di altre nazionalità il nostro più sentito ringraziamento per i saluti ed ossequi che ci hanno manifestato ed inviato, per gli auguri espressici, per le risoluzioni unanimi votate nelle Adunanze, per le generose offerte per i bisogni della Chiesa, e soprattutto per le preghiere e le Sante Messe offerte in occasione dello straordinario e felice avvenimento, per cui possiamo essere qui presenti in mezzo a voi ed offrire il S. Sacrificio a Dio Onnipotente. Particolarmente crediamo nostro sacro dovere di rendere pubblicamente un deferentissimo omaggio ed esprimere il nostro più sentito ringraziamento al Santo Padre per la ottenuta liberazione, agli Eminentissimi Signori Cardinali e Suoi Collaboratori per l'aiuto prestatoci, ai nostri Eccellentissimi Metropoliti, Arcivescovi, Vescovi, al Clero e a tutti i fedeli Ucraini e non Ucraini per l'immeritato amore, benevolenza, premure e per tutto ciò che hanno fatto per me.

Qualche volta ci spaventa il fatto di vedere e sentire tante speranze riposte, tante aspettative e desideri accesi intorno alla nostra persona, a causa delle nostre povere e deboli forze, ma ci rafforza nello spirito l'onnipotenza di Dio, che non conosce nessun impedimento né difficoltà. Ci incoraggia e ci sostiene il grande amore e carità del Santo Padre verso di noi, che ci diede già così grandi prove delle Sue paterne premure ad ogni passo ed in ogni tempo. Egli, che avendo messo sotto la guida di 2 Metropoliti altri 13 vescovi, ha iscritto il Suo nome a lettere d'oro nella storia ucraina. Abbiamo l'incrollabile fede e speranza nel particolarissimo aiuto di Dio per il Successore di Gesù Cristo in terra, il quale per la Sua grande scienza ed esperienza, e soprattutto per tutti quei benefici, che ci sono venuti attraverso la Sue mani, sarà per noi pegno anche per il futuro. Nelle Sue mani Egli tiene i fili della vita di tutti i popoli, e particolarmente della vita spirituale. Non dimentichiamo che anche Gesù Cristo permise la morte e la decomposizione del corpo di Lazzaro, per farlo risuscitare!

Non c'è dubbio, che davanti a noi nella nostra vita e nella vita della Chiesa si svolge la Settimana di Passione, che dinanzi a noi sta ancora un grande lavoro e grandi sofferenze, poiché anche dopo la resurrezione di Lazzaro e dopo il trionfale ingresso in Gerusalemme, giunse la Settimana di Passione, venne il tradimento di Giuda e la morte sulla croce. Ma questa è la legge di Dio, che intreccia il dolore con la gioia, e questo capita nella vita non solo di singole persone, ma di interi popoli, che dopo il Venerdì Santo arriva sempre la Resurrezione di gioia. « E chi vive e crede in me non morrà in eterno » (Gio. XI, 26).

Vogliate accettare in questa occasione i miei migliori auguri e voti uniti all'assicurazione di preghiere per la Santa Pasqua, perché possiate passarla nella felicità, in buona salute e letizia. Festeggiatela per la gloria della Chiesa e del popolo, e ricordatevi anche di noi indegni nella vostra gioia familiare, poiché con lo spirito e preghiere noi siamo sempre con voi.

СЛОВО В АРХИМАНДРІЇ ВАСИЛІАН

7.IV.1963

Ваше Високопреподобіє, Отче Протоархимандрите!
Дорогі отці і Браття!

Приходить черга і на мене, бо Отець Протоархимандрит Своїми щирими словами визвали мене до відповіді. І я є рівнож глибоко пересвідчений, що ця хвилина є рідкою хвилиною, не тільки у Вашій Протоархимандрії отут, але й для мене самого. Бо після пережитого минулого архієрейське діяння належить не лише до найважчих, але й до найпочесніших. Найважчих, бо завжди рукоположення супроводжає при всіх найкращих надіях непевність за поставлених презвітерів. Вправді можна себе облегшувати і оправдувати Божою помічю і людськими немочами, але всеж таки відповідальність спадає вкінці на святителя.

Недавно принесли були часописи відомість, що у Вашингтоні відбувалася нарада бувших Президентів ЗДА і найвищих їх дорадників в одній дуже важній справі. Після того заявив президент Кенеді: «Те все слушне, справедливе і розумне, що говорили і підносили у цій нараді, але за викликання нової війни і знищення людства буду відповідати таки я». Тому й Архієрея огортає святий страх на вид так важної події, якою є в життю людини, народу і Церкви поставлення новореїв. Та з другого боку скріпляє та надія, що все таки та справа спочиває в руках Милосерного Бога та й що стають до праці на Господній ниві нові робітники повні сил, одушевлення й запалу для Божої справи.

Опсвідають в якійсь казці, що цигана визивали на тілесні змагання, а він свідомий своїх слабих сил, сказав: «що ви будете пробуватись зі мною, пробуйтеся з моїми молодими синами». І ми нині «mutatis mutandis» можемо у нашій слабосилості показати на своїх молодих синів, які в силі є протиставитись усім новим погрозам і небезпекам. Тимбільше, що нашої перемоги можемо бути певні, бо маємо таку сильну опору в Св. Отцю, незмірно відданому нашій Церкві і нашому народові.

І тому нині бажасмо Вам якнайщедрішого Божого благословення у Вашій майбутній священичій праці, помочі і найкращих успіхів. Щоб через Ваші руки спливало завжди тільки благословення, мир і потіха. І якщо стрінуть Вас у життю терпіння і хрести не забувайте на пропам'ятні слова: «Ішли і плакали несучи свої торбини, але йдучи прийдуть в радості». І на Ваші руки, Отче Протоархимандрите, як Вашу найближчу потіху, Ваших Братів і Синів духовних, підносимо оту чарку з побажанням многих літ.

ПРОПОВІДЬ ВИГОЛОШЕНА В МОЛИТОВНИЦІ АРХИМАНДРІЇ
СС. ВАСИЛІЯНОК
14.IV.1963

Во ім'я Отця і Сина і Святого Духа. Амінь. Христос Воскрес!

Дорогі Сестри! Святий Іван Золотоуст, найбільший проповідник Католицької Церкви, в своєму «Слові на Пасху» завзивав всіх до радості, навіть тих, що не брали участі, ні у Великому Пості, ні Страстному Тижні, ні в молитві, ні в умиртвленні, ні в Сповіді, ні в Св. Причастю, — щоби вони бодай радувались на Великдень та й в той спосіб стали учасниками найбільшого свята християнського світу. Може тим найлегшим засобом духовної втіхи і радості Він хотів притягнути до Церкви тих, що станули поза нею та й збудити в них віру в Христа найбільшим Його подвигом довершеним на землі, це є воскресенням із мертвих.

2. Ми так багато говоримо про радість, так багато чуємо, читаємо, але здається, що приймаємо це поверховно і не переймаємося тими глибокими та змістовними словами. Щоби тішитись треба мати причину й основу, бо інакше радість буде плиткою, неприродною. Яка ж причина нинішньої великодної радості? Найперше, факт, історична правда, що повсталала із мертвих людина. Здається, що треба би назвати легкодушною і неморальною таку людину, котра би не цікавилась і не радувалась подією, що в її селі чи місті, де вона живе, воскресла людина із мертвих, якийсь його знайомий чи рідний. Ціле село заворушилось би, перейнялось би подією, радувалось би фактом, що той а той помер, а тепер воскрес. Таке саме було при воскресенню Лазаря і тому воно виявилось в тріумфальному поході Христа до Єрусалиму.

Але нинішнього дня святкуємо щось більше, а саме, воскресення з гробу розп'ятого на хрест Христа. Того що голосив нову науку, робив чуда, поставив нові закони й оснував Новий Завіт. Св. Апостол Павло твердить і це читається у Великодньому крузі; що «якщо Христос не воскрес, тоді віра наша даремна» (1 Кор. 15,17), і надармо ми її проповідували б впродовж віків, бо могли би легко сказати недовірки і противники, що таку високу науку могла би голосити якась геніяльна людина. Вона могла робити чуда якимись невідомими нам силами і пророкувати майбутнє якимись ясновидінням, але якщо людина проголосила нечувану і найвищу науку для людства, найвищу мораль, предсказувала майбутнє людям і собі, а в кінці проголосила, що вона буде терпіти і помре та третього дня воскресне — це вже переходить всякі видумки і найживішої уяви. Тут вже ніхто, здорово думачий, не може

сумніватися і підносити якісь заміти, тимбільше, що факт воскресення стверджений безсумнівно наочними свідками віруючими і невіруючими.

Оце є для нас така важна подія, що потверджує нашу віру в Бога, в Христа, в безсмертність душі, в наше свите життя і в нашу працю для Бога. Ми не віримо, не терпимо, не працюємо даремне, але, якщо тут ми не отримуємо належної нагороди, то за те вона певно приобіцяна нам Богом в другому житті. Ось чому та радість наша така велика, бо вона являється радістю з побіди Христа і з побіди нас кожного над злом і неправдою!

3. Продовжуючи дальше наші думки, питаємо, на чому опирається сам факт воскресення Христа? На це відповідає нам Св. Церква словами нинішнього Євангелія: «Споконвіку було Слово». Страстним Тижднем Св. Церква, в історичний і драматичний спосіб, казала нам слухати Євангельських оповідань про останні дні Його життя, про установлення Пресв. Євхаристії, про Безкровну і Криваву Жертву, про великі терпіння, муки і вкінці про ганебну смерть Христа на хресті. І в Велику Суботу вечір вона каже нам читати і слухати Євангеліє про подію воскресення — цим і закінчується історія природного людського життя Христа і воскресення на землі.

Нинішнє Св. Євангеліє своїм маєстатичним словом «Споконвіку» вводить нас в найглибшу тасмницю життя особи Христа. Дві книги розпочинаються такими самими словами, а саме книга «Буття»: На початку сотворив Бог небо і землю», а нинішнє Євангеліє рівнож розпочинається словами: «На початку (споконвіку) було Слово...». На перший погляд здається, що ті слова висловлюють ту саму думку. Тимчасом перші слова книги «Буття» «на початку»... означають, що найперше не було нічого і що земля і небо зачали існувати, покликані до існування Богом. Зовсім інше значення мають слова: «На початку було Слово», значиться, не було часу в якому Слово постало би, але що Воно завжди було і є.

«Споконвіку було Слово, і Слово було в Бога і Слово було Бог». Постарасмося хоч приблизно збагнути значення тих найглибших змістом євангельських висловів. Ми знаємо, що наше пізнання починається від наших вражінь, ми бачимо дерева, звірят, людей, дотикаємося пальцями матеріяльних діл, чуємо звук, запах. Ми виділи якусь людину, бачили його величину, вид, чули його слова, його зворушення і його вчинки. На основі того ми нашим розумом творимо собі поняття тої людини, хоч вона вже перестала існувати і зникла з під наших вражінь. Саме тут розум творить собі духове поняття і ми зберігаємо його в нашій пам'яті. Таких понять ми маємо впродовж життя безліч, а збираємо їх в одно, коли ми застановляємося самі над собою і творимо собі поняття нашої душі. Кожна людина, яка провадить духове життя, від-

буває духові вправи, а їх завдання є: Пізнати себе, пізнати свої добрі і лихі прикмети. Це не є річ легка, вже старинні греки говорили, що пізнання себе є найважчою наукою. А і наш Отець Маркіян Шашкевич написав на початку свого твору: « Пізнай себе, а буде з тебе ». І пізнання самого себе відбувається дуже довго, ціле життя, і людина ніколи не вистудіює себе добре, якщо вона застоповлюється над собою, над своїми думками, почуваннями і вчинками. Лише, як кажуть, « заяць не рахує своїх скоків »! Чим отже людина провадить доскональше життя, тим кращий вона має образ своєї душі. А цей образ є неначе її другою душею, другим я, бо в ньому відбивається немов на світлині уся душа, ціла людина.

4. Перейдім тепер думкою до Бога. Так само, Бог споконвіку, дивлячись Своїм розумом на себе, на свою суть, пізнає її, Свої прикмети нескінченної мудрости, любови, безмежности, вічности, всюдиприсутности, всемогучости і творить собі образ Свого Божества, яке називає поняттям, « Словом », « Логос », — Сином Божим, Другою Особою Пресвятої Тройці. Оця Друга Особа, Котра має те саме божество, ту саму божу природу і божу суть, що і Бог Отець, — прийняла людську природу, то є душу і тіло правдивої людини і то так, що та природа людська не є змішана з божою природою, тільки не є своєю особою, але власністю Другої Особи Божої. — Це й означають слова « Слово сталося тілом і поселилося між нами ». Можемо отут послужитись якимись приблизними порівняннями. Ви бачили, що існує людина, яка має тіло, а одночас і якісь незвичайні нарости: мають шостий палець на руці, мають якісь великі нарости на голові, немов друга голова, вони належать до тої самої особи, а всетаки не є її складовою частию, бо існують люди без них. І шостий палець і великий наріст на голові невідлучно зв'язані з даною людиною, хоч є ріжні від неї. Подібно треба собі подумати, що і ціла природа людська Христа, що стала власністю Божого Сина, є своїм буттям органічно злучена з Другою Особою Пресвятої Тройці.

Існує, отже, Друга Особа Божа, яка має людську і божу природу і діє людською і божою природою. Тому Христос пророкував як Бог, робив чуда як Бог, воскрешав і воскресив себе як Бог, любив Бога Отця як Бог, пізнав Бога як Бог, а водночас народився, ріс, відживлявся, ходив, плакав, терпів, розмовляв і умер як людина пізнавав, любив Бога і увесь світ. Але все таки то було, ті всі чинності людської природи, належали до Другої Особи Божої. І тому смерть Христа, є чинністю Його людської природи, а воскресення Його тіла з мертвих, є чинністю божої — Бога. Особовість Божого Сина, злука людської природи з нею є останньою радістю Христового Воскресення. Задля того Св. Церква виголошує нині ці маєстатичні слова: « На початку було Слово ». Водночас це є й найглибшою причиною і нашої радості, втіхи,

нашого « вічного веселія ». « Небеса убо достойно да веселяться, земля же да радується, да празнуєт же мір видимий же весь, і невидимий: Христос бо воста, веселіє вічне ».

Благословення Господнє на вас!

Проповідь виголошена в молитовниці Архимандрії СС Василянск
Рим, дня 14 квітня 1963 р.

ПРОПОВІДЬ З НАГОДИ ІЄРЕЙСЬКИХ СВЯЧЕНЬ О. М. МИКИЦЕЯ, ОРІОНІСТА В КАПЛИЦІ УКРАЇНСЬКОЇ МАЛОЇ СЕМІНАРІЇ

Во ім'я Отця і Сина і Святого Духа. Амінь.

1. Історія появи Христа Св. Апостоли Томі, записана в нинішній Євангелії за св. Йоаном, кінчиться немов якимсь завіщанням Спасителя для усього людства: « Щасливі ті, що не виділи, а увірували » (Йо. 20,29). Бо справді, сучасному безвірству не можна досить підкреслювати ваги віри і заслуги людини через віру в Бога, в Божество Христа і в Його науку. А ця заслуга віри унаглядиюється в Його словах, якими Він звернувся до Апостолів після Своєї появи: « Мир вам... кому відпустите гріхи відпустяться, а кому задержите задержаться » (Йо. 20, 21-23). Мир і відпущення гріхів є великою нагородою за віру, і одночасно суттю післанництва Христа. Він приніс спокій і поєднання роз'єднаних душ з Богом і з ближніми і уважав, що саме Його найвищим і найблагороднішим завданням є успокоїти людину, а цей спокій вона набуде, коли їй відпустяться всі гріхи і провини супроти Бога і ближніх. Це є справдішнім облегшенням долі кожної живучої людини, коли знятий з неї тягар грижі совісті, коли вона упокоєна і коли вона чиста і невинна в своїй совісті.

2. Але людина складається і з тіла, яке рівнож має свої потреби, свої конечности і вимоги, попадає в нещастя, в недуги і в матеріальну нужду. І цьому також рішив зарадити Христос і пішов назустріч з великим співчуттям. Здається, що людина ніколи більше не відчувала так діткливо своєї тілесної і матеріальної нужди як тепер. Не диво тому, що з усіх усюдів підносяться голоси розпучки серед суспільних верств протести і домагання, щоб покривдженим допомогти і зарадити всяким визискам і несправедливостям.

3. Десь раз зібрався був гурток науковців, письменників і журналістів, і став дебатовати про вагу слова у житті людської спільноти. Підносили його вагу для розбудження ідейності, запалу, для зворушення сердець до помочі в нужді і нещастях. Один з них підняв питання, котру притчу Христа вважають найкращою. Одні казали, що проповідь на горі, як маніфест — нова програма для людства, оборона понижених і покривджених. Інші вказували на притчу про Блудного Сина з її зворушливими батьківськими почуттями, марнотравством сина, його нуждою, в яку скотився він з висот батьківських достатків і любови до низів погорди, зневаг і наруг. Передовсім підносили різnorodність сценарії і прегарних образів притчі, що надає їй великого чару і примани. Та ще інші вказували на притчу про милосерного Самарянина, яка до глибин душі зворушує кожного, на вид жакливого і зворушливого нещастя, не лише великого співчуття для покривдженої нещасної людини, але й діючої помочі. Не менше чудову сценарію відслонює Христос перед очима слухача, представляючи йому прегарний краєвид з Брусалиму до Єрихону. Чарівний вид на гори, на Мертве море, на ріку Йордан, на зелені пальмові, помаранчеві і цитринові сади, повні запаху, теребінту і палестинських квітів. З тої райської околиці спускається подорожній у відлюдну, понуру пустиню з її скалами, насипами пісків і ляви, з яких буря і дощ повимивали і повитирали таємничі замки і мури, серед яких сильним відгомоном свистів виводить вітер свої сумовиті і проймаючі дрожжю арії. На тій то пустині скривалися розбишаки і нападали на прохожих. І жертвою їх впав один, як каже Христос, подорожний, котрого обдерли, ограбили, побили і нагого та півживого оставили на присуд судьби. І ось пересуваються представники різних класів зі своєю байдужністю до нужди і нещастя ближнього. Вони проходять легкодушно побіч, без всякого співчуття, розуміння і думки про поміч, не здаючи собі справи, що вони можуть стати небагом учасником такої самої судьби і нарікати на закамєніле серце свого ближнього. Аж ось зближається на осляті Самарянин, що зворушений нещастям, зліз з ослати, прийшов до лежачого, обмив і обвинув його рани, покріпив його поживою, всадив на своє в'ючне звіря та відвіз до недалекої господи, передаючи господареві недужого і нещасливого до дальшого лікування і милосерної опіки, вирівнюючи всі видатки за обслугу, обіцяючи ще і свій поворот і дальшу дбайливість.

4. Справді не можна би поставити нинішньому людству кращої притчі, в якій властиво змальовує Христос себе, і сказати більш захоплюючу проповідь на найбільше нині пекучу життєву тему про обездолених, вбогих, нещасних і негайної помочі для них. Здається, що нинішнє Євангеліє Христа є найкращим введенням до події, яка довершується в оцих прегарних забудованнях і настроєвому храмі Малої Семінарії під про-

водом Отців Салезіян. На Ваших очах був поставлений нині на священика один наш брат, перший українець Згромадження Оріоністів. Мабуть не треба вам переповідати історії двох великих святих Дон Боска і Дон Оріоне, Основників Згромаджень, які тішаються у всіх таких великими симпатіями, прихильністю, діючою співпоміччю, жертвенністю і любов'ю. Воно справді дивним і по людськи незрозумілим, як ці два великі патріярхи чернечих Згромаджень змогли в так короткому відносно часі (Салезіяни основані в 1859 р., а Оріоністи в 1903 році) розвинулися так бурливо і добитися таких незвичайних успіхів в основанні величезних домів і так великої чисельности своїх членів в нинішніх зматеріалізованих часах. А тайна тих успіхів лежить саме в тому, що вони вцілили в осередок найпекучіших потреб нинішнього страдаючого людства. Вони поставили собі за завдання прийти з поміччю саме тим покривдженим, нещасним, опущеним нуждарям, побіч котрих проходять нажалі байдуже представники і відпоручники людських спільнот. І Дон Боско і Дон Оріоне піднесли високо стяг, на якому виписали маніфест — харитативна акція співчуття, помочі, опіки, оборони, розвою життя, пізнання любови Христа, Церкви і Папи, через апостольство любови між найменшими, вбогими і між робітничою верствою. А під цей стяг став нині в провід рядів один наш Брат, як символ і завдаток майбутнього набору апостоляту харитативної акції для найбільш потребуючих на безмежних просторах України і великого Сходу.

5. Reverendissimo Padre Generale degli Orionisti e Padri Collaboratori Generali! Ci sembra che questa odierna festa sia una festa della Famiglia dei Salesiani, degli Orionisti e degli Ucraini. Una gioia particolare alleggia nel nostro cuore, ma in quella sinfonia di canti e di gioia si leva potente la voce del Santo Padre, Vostro più favorevole Protettore, che Si è degnato di solennizzare, di dare peso e fare di questa festa una festa della Chiesa Cattolica, impartendo la Sua Benedizione Apostolica del seguente tenore: « Occasione ordinazione sacerdotale Reverendo Michele Mikycei della Piccola Opera Divina Provvidenza formulo voti augurali lieto trasmettere Benedizione del Santo Padre per novello levita et partecipanti sacra cerimonia. — Cardinale Testa Segretario ». Infatti questo è un momento apostolico e storico non solo per la nostra Chiesa e per la Congregazione degli Orionisti, ma anche per la Chiesa universale.

Дорогі Браття й Сестри! Наша радість сповнена до вершка. Святіший Отець прислав своє Апостольське Благословення для новоієрея і для всіх тут присутніх і тим звеличив якнайкраще нинішнє свято та надав йому вселенський характер.

6. А для Тебе, Дорогий Брате Отче Михайле, молимо Господа і бажаємо Тобі, щоб Ти у цих високоідейних рядах діючої любови і помочі для найбільш потребуючих розвинув якнайусильнішу і найуспіш-

нішу свою працю, дійшов до вершків найдоскональшого чернечого життя, щоби через Твої благодатні руки спливали найщедріші Божі ласки для всіх потребуючих і щоби вони находили в Тобі завжди готову поміч милосерного Самарянина, а всі інші наглядне потвердження Христових слів: « Блаженні невидівші, а ввірувавши в Христа » (Йо. 20,29). Щоби про Тебе колись сказали, по найдовшому святому житті і найревнішому апостоляті: « pertransiit benefaciendo et sanando » (« ходив він добро чинячи і уздоровляючи ») (Діян. 10,38), а в Бога найшов Ти вінець вічної слави.

ІТАЛІЙСЬКИЙ ПЕРЕКЛАД ПРОПОВІДІ

In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. Amen.

1. La storia dell'apparizione di Gesù Cristo all'Apostolo San Tomaso, descritta nell'odierno Vangelo secondo San Giovanni, termina con una specie di testamento del Salvatore per tutta l'umanità: « Beati coloro che hanno creduto e non videro » (Gio. 20, 29). Poiché nell'irreligiosità contemporanea non si può sottolineare abbastanza il valore della religione e i meriti dell'uomo attraverso la sua fede in Dio, nella divinità di Gesù Cristo e nel Suo insegnamento. E questo merito della fede è evidente nelle parole con le quali Egli si è rivolto agli Apostoli dopo la Sua apparizione: « La pace sia con voi!... A chi rimetterete i peccati, saranno rimessi, e da chi li riterrete, saranno ritenuti » (Gio. 20, 21-23). La pace e la remissione dei peccati è un grande premio per la fede e nello stesso tempo l'essenza del messaggio di Gesù Cristo. Egli recò la pace e la conciliazione all'anima staccata da Dio e dal prossimo, e riteneva che il Suo più grande e nobile compito fosse quello di rendere sereno l'uomo. E l'anima conquisterà la pace, quando le saranno rimessi tutti i peccati e le colpe verso Dio e verso il prossimo. Questo è il vero alleggerimento della sorte di ciascun uomo vivente: quando gli viene tolto il peso del rimorso, quando è sereno e quando è limpido ed innocente nella sua coscienza.

2. Ma l'uomo è composto anche di corpo che ha le sue necessità e le sue esigenze, colpito dalle sventure, malattie e dalla miseria materiale. E anche a questo Gesù decise di porre rimedio e lo fece con grande comprensione. Sembra che l'uomo non abbia mai sentito così profondamente la sua miseria corporale e materiale come ora. Perciò non fa meraviglia che da ogni parte dove s'innalzino le voci della disperazione, le proteste e solle-

citadini delle classi sociali per aiutare gli oppressi e por fine ad ogni sfruttamento ed ingiustizia.

3. Una volta si era raccolto un gruppo di studiosi, scrittori e giornalisti, che cominciarono a discutere sull'importanza della parola nella vita dell'uomo. Ognuno cercava di sottolinearne l'importanza per suscitare gl'ideali, l'entusiasmo, per spingere i cuori all'aiuto nella miseria e nelle disgrazie. Uno di loro ha chiesto quale parabola di Gesù Cristo consideravano la più bella. Gli uni dicevano di preferire il discorso della montagna, quale manifesto e nuovo programma per l'umanità, in difesa degli oppressi e dei perseguitati. Gli altri indicavano la parabola del Figliuol Prodigio coi suoi sentimenti paterni e commoventi, le dissipazioni del figlio, la miseria nella quale egli era caduto, privato del benessere e dell'amore paterno, precipitando fino alle bassezze del disprezzo, delle umiliazioni e delle derisioni. Innanzi tutto sottolineavano la varietà dello scenario e i magnifici quadri della parabola, che le donano una straordinaria bellezza ed attrattiva. Ed altri ancora indicavano la parabola del buon Samaritano che commuove tutti fino all'intimo dell'anima, dinnanzi alla terribile sventura, non solo per la sua grande compassione per l'uomo infelice ed oppresso, ma anche per l'aiuto fattivo. Non meno meraviglioso scenario Gesù apre dinnanzi agli occhi dell'ascoltatore, presentandogli il panorama stupendo che si estende da Gerusalemme a Gerico, il magnifico spettacolo delle montagne, del Mar Morto, del fiume Giordano, dei verdi frutteti con palme, aranci e limoni pieni di profumo, terebinto e fiori palestinesi. Da questo luogo paradisiaco scende un viandante verso il deserto abbandonato e tetro con le sue rocce, le dune di sabbia e di lava dalle quali le tempeste e le piogge scavando hanno creato misteriosi castelli e mura, tra cui, con un forte rimbombo di ululati, il vento fa risuonare le sue tristi e lugubri arie. Proprio in questo deserto si nascondevano i malandrini che assalivano i viandanti. E la loro vittima, come racconta Gesù, fu un uomo che passava per quei luoghi; egli fu spogliato, derubato, percosso ed abbandonato nudo e mezzo morto al suo destino. Ed ecco passare i rappresentanti delle varie classi indifferenti alle miserie e le disgrazie del prossimo. Essi transitavano davanti pusillanimi, senza alcuna compassione e senza alcun pensiero di aiuto, non rendendosi conto che essi stessi potevano cadere da un momento all'altro, vittime della medesima sorte, lamentando la durezza del cuore del prossimo. Ma ecco avvicinarsi sul suo asinello un Samaritano, che commosso dalla sventura del malcapitato, scese, gli si avvicinò, ne lavò e fasciò le piaghe, lo rifocillò, lo caricò sul proprio asino, lo portò ad una vicina locanda e consegnò l'infelice al padrone perché ne prendesse cura e dopo aver pagato tutte le spese promise che al suo ritorno avrebbe dato altro danaro se ne avesse speso in più.

4. Veramente non si potrebbe presentare all'umanità di oggi una parabola più appropriata, nella quale Gesù Cristo descrive sé stesso, e fare un discorso più suggestivo sul più scottante e vitale problema odierno degli sfortunati, poveri, infelici e bisognosi d'immediato aiuto.

Sembra che l'odierno Vangelo sia la migliore introduzione per l'avvenimento che si compie in questo magnifico tempio e questa bella casa del Seminario Minore sotto la guida dei Padri Salesiani. Dinanzi a voi è stato oggi consacrato un nostro fratello, primo ucraino della Congregazione degli Orionisti. Certamente non c'è bisogno di raccontarvi la storia dei due grandi Santi: Don Bosco e Don Orione, fondatori di Congregazioni che godono stima e simpatia universale, animati dallo zelo e dallo spirito di generosità e carità cristiana. E' veramente misterioso ed umanamente incomprensibile come questi due grandi patriarchi di famiglie religiose (Salesiani fondati nel 1859 e gli Orionisti nel 1903) abbiano potuto in così breve tempo espandersi in modo prodigioso e ottenere successi così grandi colla fondazione di opere gigantesche e con l'aumentare in sì gran numero i propri membri in tempi così materialisti come quelli di oggi. Il segreto di questi successi sta nel fatto che essi hanno colto nel segno le necessità più cocenti dell'umanità sofferente contemporanea. Essi si sono posti il compito di venire in aiuto proprio a quegli oppressi, infelici, miseri ed abbandonati, davanti ai quali passano purtroppo indifferenti i rappresentanti e i responsabili della società umana. Tanto Don Bosco che Don Orione hanno sollevato in alto il vessillo su cui hanno scritto il programma della loro azione caritativa, di aiuto, tutela, difesa, sviluppo della vita, conoscenza dell'amore di Gesù Cristo, della Chiesa e del Papa, attraverso l'apostolato della carità tra i più piccoli, poveri e tra la classe lavoratrice. E sotto questo vessillo si è posto oggi a guida delle file un nostro fratello, come simbolo e pegno dei futuri apostoli della carità per i più bisognosi nelle sconfinite estese dell'Ucraina e del grande Oriente.

5. Reverendissimo Padre Generale degli Orionisti e Padri Collaboratori Generali! Ci sembra che questa odierna festa sia una festa della famiglia dei Salesiani, degli Orionisti e degli Ucraini. Una gioia particolare aleggia nel nostro cuore, ma in questa sinfonia di canti e di gioia si leva potente la voce del Santo Padre, Vostro più favorevole Protettore, che Si è degnato di solennizzare, di dar peso e fare di questa festa una festa della Chiesa Cattolica, impartendo la sua Benedizione Apostolica nel seguente tenore: « Occasione ordinazione sacerdotale Reverendo Michele Mikycei della Piccola Opera Divina Provvidenza formulo voti augurali lieto trasmettere Benedizione del Santo Padre per novello levita et partecipanti sacra cerimonia. Cardinale Testa Segretario ». Infatti questo è un momento apostolico e storico non solo per la nostra Chiesa e per la Congregazione degli Orionisti, ma anche per la Chiesa universale.

Cari Fratelli e Sorelle! La nostra gioia tocca il vertice. Il Santo Padre ha inviato la sua Benedizione Apostolica al novello sacerdote e per tutti i presenti, e con questo ha esaltato il più possibile la nostra festa odierna, dandole il carattere di universalità.

6. E a Te, Caro Fratello Padre Michele, auguriamo e chiediamo da Dio, affinché Tu tra queste file di grande idealità, di carità operosa e aiuto per i bisognosi, possa sviluppare la più larga e la più copiosa attività, che Tu possa giungere alle vette più alte della vita religiosa più perfetta, che attraverso le Tue mani benedette possano scorrere le grazie più generose di Dio per tutti i più bisognosi e che essi possano trovare sempre in Te il pronto aiuto del misericordioso Samaritano e tutti gli altri la conferma evidente delle parole di Gesù Cristo: « Beati coloro che hanno creduto e non videro » (Gio. 20, 29). Possano dire di Te un giorno, dopo la più lunga vita possibile e santa, e dopo il più zelante apostolato: « pertransiit benefaciendo et sanando » (« passò facendo il bene e ricanando ») (Atti, 10, 38), e possa conseguire presso Dio la corona della gloria eterna.

ПРОПОВІДЬ В АРХИМАНДРІЇ МОНАХИНЬ ВАСИЛІЯНОК З НАГОДИ КАПІТУЛИ

1 серпня 1963

Дорогі Матері і Сестри!

I. Після Вознесення Ісуса Христа, вернулися Апостоли з Оливної Гори до Єрусалиму і перебували в домі, в якому звичайно збиралися, а саме в домі матері св. Євангелиста Марка, як загально всі приймають. І всі вони перебували згідно на усильній молитві, як заповів їм Христос і як оповідають Діяння Апостольські: « разом з жінчинами і Марією Матір'ю Ісуса і братами його » (Діян. 1,12-14). Усі проповідники звичайно говорять лише про Апостолів, а рідко згадують, що там були з ними Мати Ісуса і інші жінчини, як це впрочім представлено на наших старовинних іконах. І далі оповідається, що коли вони в день П'ятдесятниці були на тому самому місці, нечаяно дався чути шум з неба, немов сильний подув вітру, що подув і наповнив цілий дім в якому вони молилися. І появилися віддільні одні від одних язики, як огняні полеміні і спочив один на кожному і всі були наповнені Святого Духа (Діян. 2,1-4). І це, що сталося тоді, пояснює св. Лука було предсказане вже пророком Йоїлем: « і станеться, каже Господь, що я в останніх днях

виллю мого Духа на кожне тіло і на ваших синів і ваших дочок... і так в тих днях на моїх рабів і мої рабині зіллю мого Духа » (Діян. 2,16-18). Оця хвилина повторюється і нині ось тут у Вашій молитовниці, коли Ви зібрані оттут як представниці монастирів Сестер Василіянок по усьому світі разом з усіма Вашими Сестрами по всіх усюдах покірно і гаряче молимо Святого Духа, щоби він, як колись в домі матері святого Марка, зійшов на присутніх там женщин, посітив і Вас своїм надприродним світлом для виконання завдань, які вкладає на Вас Архімандринна Капітула. Здайте собі добре справу, що Ви виступили тут на світову арену перед Господом Богом, Пресвятою Трійцею, яка видить Ваші думки, Ваші заміри, усе Ваше думання і діяння і з усею певністю можете очікувати повного Божого благословення і найщедрішої помочі. Бо Ваша Капітула — це діло Боже і Христос та Мати Божа не може дивитися байдуже на Ваші зусилля, але як з усіма, то передусім в Вами, « по вся дни до скончання віка » (Мт. 28,20).

2. На Вас дивляться Ваші основники і законодавці св. Василій Великий і св. Макрина, як на своїх рідних дітей та вимолюють в Бога, своїм могутнім заступництвом потрібної надприродної і природної помочі. Разом з ними і всі Ваші попередниці, мучениці і святі, впродовж півтора тисячі літ, вставляються за Вами перед престолом Всевишнього.

3. На Вас звернені очі і всіх Сестер Ваших монастирів, що в молитовному настрою очікують від Вас спасенних рішень для розвитку Чина і поправи його недоліків.

4. Ви станули перед очима усього католицького світу, навіть перед очима невіруючих, а зокрема дивиться на Вас український нарід і інші народи, до яких належать Ваші монастирі, дивляться як на зразок найвищого, найдоскональшого життя на землі серед нашого жіноцтва. Дивляться на Вас, як на могутній чинник і двигун усього туземного життя і запоруку небесного.

II. Для виконання свого завдання, для освячення себе і одержання помочі з небес, забудьте тому на всі найменші образи, образи, гніви, діткнення і непорозуміння, а нехай Вас просвічує лише одна ідея і одна думка — Боже добро, Божа слава, яка конкретно покривається нині з найвищим добром Вашого Чина, Ваших монастирів, спасенням Ваших душ і всіх монахинь. Як приступати з якимись гнівом, залістю і безоглядною неуступчивістю до Св. Причастя, так і вступати на Капітулу з тим самим настроєм було би гріхом. На цій землі, на якій Ви нині стоїте, лунає вже від трьох тисяч літ клич: « *Salus patriae suprema lex* » — « спасення батьківщини найвищий закон » — спасення всіх Ваших монахинь і розвиток природного та надприродного життя Ваших монастирів — це найвищий для Вас закон. Ваша батьківщина,

то великий всесвітній монастир Сестер Василіянок. Не лякайтесь тому жодних хрестів і умиртвлень, напруження сил, а передусім погруження в Божу глибину молитов Ваших душ. Ви творите нині, за благословенням Апостольського Престолу одну велику родину, один Чин, одне Згромадження з одними і тими самими Правилами, Конституціями, словом з тим самим Типіконом. Йому підлягаєте Ви, підлягають усі Ваші монастирі по всіх усядах. Ви стали могутнім чинником, надприродним і природним в Католицькій Церкві, а зокрема серед українського народу і інших, яких представляєте. Поодинокі річки вод стають щойно тоді могутньою стихією, якщо вони злучені в одну велику силу, що сильними хвилями переломлює всі труднощі і запори — бо в єдності сила. Так само здайте собі справу, що Ви за Божою поміччю і за благословенням та зусиллям Апостольського Престолу злучені в один могутній Чин для плекання серед вірних найдоскональшого життя в обіттах послууху, чистоти і убожества осяяних любов'ю Бога і людей.

III. На вид цього здайте собі справу з Вашої відповідальності за дальшу працю Сестер, за її успіхи і неповодження. Усвідоміть собі страшну відповідальність перед Богом, перед Вашими святими, перед усіма людьми і перед історією, а зокрема перед своїми Сестрами, яких Ви можете своєю легкодушністю закопати передчасно не тільки до земної ями, але що ще гірше — до гробу гріха. Та однак своєю ревністю Ви можете прихилити і собі, і їм небесного царства. Я певний, що Вас прислали Ваші монастирі з найбільшим довір'ям до Вашої дбайливості, і що Ви своїми святими молитвами підтримуєте свідомість найвищих завдань. І певно на Вас спочиває нині Боже благословення і Святий Дух скріплює, своїм просвіченням, Ваш розум і Вашу волю для переведення в життя Ваших найвищих і найдоскональших обіттів послууху, чистоти й убожества. І що зробите все, щоби віддати свої сили для піднесення, очищення і скріплення Божого духа у Ваших обителях.

ПОБАЖАННЯ ДЛЯ ХВОРОГО ПАПИ ІВАНА XXIII

Vaticano, 28 maggio 1963.

Beatissimo Padre,

Quando ovunque circolano le dolenti notizie sulla salute di Vostra Santità, alla mia memoria giunge sovente il ricordo di un canto popolare ucraino: « Oi hore velyke na dim naš upalo, — Našoho batenka neduha vialyt » (Un grande dolore è caduto sulla nostra famiglia, — Il nostro babbino è afflitto dal male). In questa canzone popolare si racconta che il padre di una nu-

merosa, ma modesta famiglia, lavorava in un bosco tagliando legna e togliendo erbacce; ormai esausto viene colpito da un tronco cadente ed è portato in casa ed adagiato sul letto. Intorno gli stanno i suoi numerosi figlioletti, che inginocchiati con le lacrime negli occhi pregano Iddio per la salute del loro buon papà, senza rendersi ancora conto del loro futuro incerto.

Questo quadro ci sta oggi dinanzi agli occhi con l'interminabile schiera dei figli di Vostra Santità, che inginocchiati in ispirito intorno al letto del dolore del Santo Padre, con le lacrime agli occhi in tutto il mondo innalzano le loro fervide preghiere al Signore, implorando la salute per la Vostra Santità, affinché Gesù Cristo conceda la grazia del prolungamento di vita così necessaria per la loro eterna e terrena salute.

Anche la Vostra Santità è caduta sul letto d'infermità a causa dell'estenuante e gigantesco lavoro in mezzo ad un bosco rigoglioso dei pensieri dell'umanità sperduta nelle proprie opinioni e lotte. L'eliminazione dei vecchi ed inutili tronchi-pregiudizi esaurisce le forze anche degli organi più forti.

E le preghiere che l'umanità tutta innalza per la salute del nostro Santo Padre provengono dall'intimo del cuore. Perché la Vostra Santità nel tempo relativamente breve ha saputo guadagnarsi con la paterna bontà la fiducia non soltanto dei popoli della Chiesa Cattolica, ma anche dei fedeli di tutte le altre confessioni religiose, anzi di tutti gli uomini di buona volontà e persino dei nemici dichiarati di Gesù Cristo e della Chiesa. Con la Sua carità ed amore paterno senza limiti, la Vostra Santità ha costretto loro al rispetto ed alla stima per la propria persona e per i valori universali della Chiesa, affascinati dalla potente voce di « *Pacem in terris* ».

Intero mondo è diviso in due campi, con Dio e contro Dio. In questi difficili tempi è necessario un capo che possa condurre alla vittoria contro i nemici di Dio e della sua Chiesa e in generale di tutta l'umanità minacciata. In questa battaglia era necessario innanzi tutto di adunare insieme tutti i credenti delle varie Chiese separate e staccate, delle varie religioni non cristiane, per poterli un giorno riunire con la Santa Sede Apostolica di Roma. Quando tutti i fedeli e tutta l'umanità sono preoccupati per la salute di Vostra Santità a causa anche dei pericoli creati nello sviluppo dell'umanità, quanto maggiormente è preoccupata la Chiesa che tace, minacciata nella sua stessa esistenza. Sembra che nessun altro Papa nella storia abbia dimostrato tanta saggezza, comprensione e lungimiranza come Vostra Santità, perché infatti per poter raggiungere la sospirata unificazione di tutti i cristiani separati, sono necessarie non soltanto le grandi doti d'intelletto, ma ancor più il paterno cuore.

E perciò le nostre preghiere sono più ferventi degli altri, affinché il Signore non fermi a metà strada la realizzazione di grandi e lungimiranti piani per il futuro di Vostra Santità. Noi con ammirazione guardiamo all'eroica fiducia di Vostra Santità nella Divina Provvidenza nel portar questa pesante croce, ma con trepidazione vediamo che la gran parte dei lungimiranti piani

di storica portata del Santo Padre non sono ancora definitivamente realizzati. E quando essi almeno in maggior parte saranno eseguiti, tanto necessari per la salvezza dell'odierna umanità sotto questo aspetto morale e materiale, allora soltanto secondo il nostro filiale desiderio la Vostra Santità potrebbe dire: « Nunc dimittis servum tuum ».

In questa intenzione, inginocchiati in spirito presso il letto di dolore di Vostra Santità, innalziamo le nostre ardenti preghiere ai piedi di Gesù Eucaristico per la salute di Vostra Santità (io personalmente ho offerto finora tre Sante Liturgie secondo l'intenzione di Vostra Santità) e confidiamo che il Signore ascolterà la nostra voce come ci ha promesso: « In verità, in verità vi dico: Se voi domanderete qualche cosa al Padre mio in mio nome, Egli ve lo darà » (Giov. 16,23).

Implorando la paterna Benedizione Apostolica, mi permetto di professarmi con i più intimi sensi di filiale amore, devozione e obbedienza della Santità Vostra ossequiosissimo figlio

† GIUSEPPE SLIPYJ
Arcivescovo-Metropolita di Leopoli

C.d.V. 29.V.63.

Venerata Eccellenza,

ho letto in ginocchio la sua lettera al Papa. È un atto di amore che commuove e conforta; ed in realtà il S. Padre ne ha riportato spirituale letizia. Che Iddio ci ascolti.

Bacio le sue sante Mani

D. LORIS CAPOVILLA *

ПЕРЕКЛАД ЛИСТА О. ЛОРИСА КАПОВІЛЛЯ

Достойні Ексселенціє,

Я прочитав навколiшки Вашого листа Папі. Це був акт любови, що зворушує і підкріплює. І в дійсності Святіший Отець одержав від нього душевну радість. Хай Бог нас вислухає.

Д. ЛОРИС КАПОВІЛЛЯ

* О. Льоріс Каповілля був особистим секретарем папи Івана XXIII (« близька душа »), потім став єпископом. Його відповідь написана рукою, із почерку письма бачиться поспіх і його душевну тривогу... Папа помер п'ять днів по написанні його листа 3.6.1963.

УВАГИ БЛАЖЕННІШОГО ЙОСИФА ДЛЯ КАПІТУЛИ МОНАХИНЬ ВАСИЛІЯНОК В СЕРПНІ 1963

Прохаю вставити на відповідному місці, на відповідних Засіданнях оці мої завваги, якщо їх немає в Протоколі.

1. На першому місці мусить стояти духовне життя. З признанням треба сказати, що Чин Василіянок впродовж півтора тисяч літ видав мільйони святих, подвижниць, праведниць і мучениць. Однак так мало є проголошених до прилюдного почитання Апостольським Престолом. Застановіться над тим, чому? Рівнож треба й передумати над всіма точками про духовне життя. Ваших монахинь.

2. Деякі з Делегаток висловили дуже похвальне бажання і постанову придержуватися своїй давній традиції Монахинь Василіянок її пізнавати, студіювати і держатися її в монашому житті. В такому разі треба Вам придержуватися своїй старовинній номенклатури: Архимандриня (Мати Генеральна), Протоігуменя (Мати Провінціальна), Мати Ігуменя і Настоятелька. Делегатура, це ніщо іншого, як Ігуменя, що підлягає безпосередньо Мати Архимандрині.

3. Всі повинні держатися єдновидности, три рази робити знак св. хреста зі зжовленими трьома пальцями на чолі грудях і раменах. Закрадається у Вас незнання свого обряду, а навіть якогось рода стид, так не-наче свій обряд був би чимсь іншим і нижчим від римського і інших обрядів. Починаючи від святих Ольги і Володимира, а навіть може і раніше, на Україні, Білорусі і Росії, Чехословаччині, Болгарії та Югославії, народи визнавали вселенську католицьку віру у візантійському обряді. Увесь наш нарід бачив у ньому свою остою спасення і національності, і дуже відчуває його непошанування.

Можна би оправдувати не одних, що виховані без знання того обряду, але є обов'язком сумління навчитися його, навчитися літургії, церковно-слов'янської мови, української, хорватської і інших мов. І про те мають подбати Протоігумені й Ігумені. Наш обряд своєю красою і старовинністю перевищує всі інші обряди і в усій вселенській католицькій Церкві і всі величають його як найкращим.

Ви є призначені до праці серед українського народу і інших своїх народів і Америка може обійтися дуже добре без Вас, але українська Католицька Церква, і загалом Католицька Церква Сходу, ні! Нині

постає багато галузей латинських Чинів і Згромаджень, які приймають наш обряд і хіба було б непростимим гріхом, коли б Ви почали його цуратися і покидати. Всяка деритуалізація і денаціоналізація мусить бути осуджена. Одначе треба плекати культуру обряду, це є — красу церков, Богослужень, риз і церковних предметів, і загалом зберігати свою старовинну традицію, а тоді всі Вас будуть шанувати і величати. На Заході не люблять, хто цурається хвого обряду. Знання духового життя обряду і мови обов'язково треба вчити на новіціяті.

4. Вам треба розпочати видання наукових творів, Бібліотеку Монахинь Василіянок під управою Архимандринної Ради. Вам треба би видати життя Св. Василія Великого, св. Макрини і інших, історію Ваших первісних монастирів на Сході, їх розвиток на давній Русі, виклад літургії та інших Богослужень, життя святих, історію постання і злуки всіх монастирів в одну Архимандрію, життя покійної Архимандрини Зиновії і всіх покійних Монахинь. Крім того вам треба видавати свою « Аскетичну Бібліотеку Монахинь Василіянок » також під управою Архимандринної Ради.

5. Мусить бути, за всяку ціну, збережена тяглість доброї і виробленої загальної традиції в Чині, а не так, щоби одна Ігуменя щось садила, а друга те виривала.

6. Мати Архимандриня мусить навчитися думати про цілу Архимандрію, дбати про неї, усувати всі недоліки, так само Протоігумені про свої Протоігуменати, а Ігумені про свої Ігуменати. Вони мають тримати руку на живчику монастирського життя. Кожна монахиня має себе добре почувати в монастирі, бути щасливою і тому вона мусить мати все, що потрібне до духовного життя і тілесного. Треба дбати про гігієнічний стан, кожна повинна мати свою келію і восьмигодинний відпочинок, щоби монастир не продукував калік, гістєричок і нервово недужих та передчасно перепрацьованих Монахинь. Кожна монахиня має сповнити на своєму місці свій обов'язок, без огляду на те, що вона завтра може перейти на інше місце. Чим більша побожність монахині і беззастережний послуж для Настоятельки, тим більша відповідальність Архимандрині, Протоігумені і Ігумені за таку монахиню. Ви є духові дочки Св. Василія Великого і Св. Макрини, наслідниці і будівниці монастирів Монахинь Василіянок в Україні і Європейському Сході, а тепер і по всьому світі. Одначе терен Вашої головної праці остається завжди — Україна, Росія і Балкани.

7. Перед Вами стоїть завдання поправити матеріальний стан Ваших монастирів, упорядувати затягання довгів, бо на матеріальному іс-

нуванню опирається і духовне життя. Бачите самі, що отут треба поширити і докупити сусідній дім для Архимандрії, бо нинішні Делегатки мусять ночувати в комірному.

8. Лікарки і фізичні робітниці нарікають, що для них невідгідна теперішня ноша. Ви можете вернутись до давньої, первісної ноші з XVI століття, яка є далеко м'ягша і догідніша.

Див. С. Цьорох ЧСВВ, погляд на історію та виховну діяльність монахинь Василіянок, Рим 1964, ст. 30.

9. Ви всі разом і кожна зокрема повинні бути переняті довір'ям, і глибоким переконанням, що кожна з вас своїй Співсестрі не бажає зла, але навпаки, знайде в потребі свою понічицю із найщирішою сестринною любов'ю.

Понеділок 5.VIII.

Завдання Архимандрині і її Дорадниць є тримати керму в руках з повною посвятою, чуйністю і дбайливістю. Кожна Монахиня виконує свої обов'язки, але раз-у-раз можуть виринати труднощі, які треба усувати. Ви бачили шофера, як він держить руку на кермі, авто йде само, але час-від-часу треба кермою порушити, щоби держати авто в правильному і простому русі.

Деякі з Вас підносили справу сповідника. Це нормують Ваші Конституції, однак Провід повинен полишати Монахиням якнайбільшу свободу, щоби вони могли об'легшити свою совість. Очевидно, сповідник, то річ зглядна, один більше надається, другий менше.

Ви зобов'язалися до тайни дискусії на Засіданнях, а не до постанов і рішень та всього того, що відбувалося поза засіданнями.

Пресеідаючи майже 5 днів я мав нагоду децо пізнати Вас і мушу з вдоволенням сказати, що я виніс якнайкраще враження і всякі побоювання і підозріння не мають місця. І, коли би я хотів видвигнути приклади і чесноти Делегаток з Ваших Протоігуменатів, то я мусів би сказати, що Югославський і Аргентинський Протоігуменати визначаються м'яккістю в поведенню, великим захопленням духовним життям, щирістю і скромністю у вимогах монашого життя. Пітсбурзький Протоігуменат мило вражає своїм аристократичним спокоєм і рівновагою, а Філядельфійський активністю, рухливістю і підприємчивістю. Всі ті чесноти і прикмети є потрібні і щойно разом взяті дають повноту монашого життя.

Недостачою Вашою є, що Ви не зіграні і не зіспівані разом, як солісти в музиці і співі, а це Ви мусите осягнути за всяку ціну у дальшому розвитку Вашої Архимандрії. Я гадаю, що найважніші точки вичерпані і тепер Ви можете приступити до подрібних обговорень всіх справ поста-

влених на порядку дня. Ви бачили, як на ділі ведеться провід, як доходить через дискусію до рішень, що не можна собі легковажити голосу і аргументів Делегаток, кожному треба уважно вислухати і голосуваннями дійти до посереднього рішення. Наші гуцули і бойки мають прегарний звичай говорити на працання: « Оставайте в ласці Божій ». Те саме повторюю я і Вам. Я хіба ще з'явлюся на прочитання Протоколів і, як виходить з побажань Святішого Вітця, на кінцеву благодарственну Св. Літургію.

Субота 10.VIII.

1. З приємністю довідуюся, що Ваші наступні засідання проходили в спокою і в речевих дискусіях. Хотів би я звернути Вам лише увагу на те, щоби Ваші візитації були перепроваджені в душі любови і виrozumіння, і щоби не робили, борони, Боже, враження якогось погрому. Кожна Сестра повинна мати спромогу, щоби відкрити свою душу, виговоритися, облегшити свою совість з найбільшим довір'ям. Судити можна тільки, вислухавши жалі і обвинення обох сторін. Дух лагідности, потіхи, упокоєння повинен царювати на всіх візитаціях, бо лише тоді потрібне тверде слово і поправа похибок має запевнений успіх.

2. Дуже важною річчю є тепер, щоби Ви піддержували між собою зв'язки розмовами і листами та помагали одні одним, щоби в такий спосіб дух одної великої спільноти кріпшав і вітав між Вами.

3. Деякі Ваші постанови мабуть ледве чи будуть затверджені Свящ. Конгр. Сх. Ц., наприклад, щодо відвідин і інші.

4. Зовсім справедливо, щоби Ваші обіти Ви складали в церковно-слов'янській мові, бо в такій мові складали їх Василіянки майже 1000 літ.

5. Підготуванням праць до друку займаються Мати Марія Должицька і Мати Єроніма Роман.

Щераз прохаю і кладу Вам на серце, щоб Ви цінили і шанували кожную монахиню, без огляду на те, чи вона займається науковою працею чи фізичною, бо кожна є однаково потрібна в Чині і кожна монахиня є найдорожчим скарбом, з яким не можуть рівнятися жодні матеріяльні цінності. Завданням проведу є, щоби кожна монахиня могла розвинути якнайкраще своє духовне життя і дібрати для неї, по змозі, найвідповіднішу працю, щоби вона могла принести якнайбільше користи для монастиря та провести своє життя досконале на найбільшу славу Божу.

ЛИСТ ДО ПАПИ
ПРО ВРАЖЕННЯ З ПОЇЗДКИ ДО ПІВДЕННОЇ ІТАЛІЇ

Vaticano, 6 settembre 1963.

Beatissimo Padre,

Negli ultimi mesi sono accaduti nella mia vita personale degli avvenimenti, che sono senza dubbio di gran valore per la Chiesa cattolica. Sono stato invitato da Sua Eccellenza Reverendissima Mons. Ettore Baranzini, Arcivescovo di Siracusa, — di celebrare la Santa Messa Pontificale il 29 agosto u.s. dinanzi alla miracolosa statua della Madonna delle lacrime, in occasione del decennale della lacrimazione.

Sono stato in Sicilia nel 1937 ed ho scritto anche un piccolo libro come testimonianza del mio viaggio, ma debbo dire sinceramente che Siracusa ha mutato all'inverosimile il suo aspetto esteriore tanto da non riconoscerla. La città si è ingrandita enormemente tanto territorialmente che per il numero dei suoi abitanti; forse si è triplicata. Ma anche la vita spirituale si è accresciuta molto in quella città grazie al miracoloso evento della lacrimazione della Madonna. Durante la sera e di notte le strade sono illuminate a giorno e ornate con le fantastiche ghirlande; sembra di essere in un paese di favola.

Ho cantato la S. Liturgia il 28 agosto u.s., alle ore 19 di sera, la prima volta nella mia vita. Il coro degli alunni del Pontificio Seminario di San Giosafat in Urbe eseguiva i canti liturgici. Da confessare alla Vostra Santità nella mia filiale franchezza che io ho pregato così devotamente forse soltanto nelle prigioni per i bisogni particolari della nostra Chiesa. La sincerità della devozione e la profonda pietà dei fedeli aumentano grandemente la già pia disposizione dell'animo.

Ho visto ed esaminato le piante dei progetti che l'Ecc.mo Mons. Arcivescovo di Siracusa ed i di lui zelanti sacerdoti collaboratori hanno approntato per la costruzione di una grande basilica come a Lourdes. Mi sembra che Siracusa diventerà con tempo una seconda Lourdes. Con la massima gratitudine verso la Vergine Santissima ho lasciato con nostalgia questa città; sono sicuro che anche nel grado della gerarchia cattolica la Vostra Santità Si degnerà di sollevare questa sede.

Dalla Sicilia ho fatto il pellegrinaggio a Bari alla S. Odigitria e S. Nicola. Nella mia casa paterna come in tutto l'Oriente San Nicola era molto

venerato. Mi ricordo che ancora da ragazzino ho recitato l'Akaphistos a San Nicola.

Con non minor pietà e con tanti ricordi lieti, ho celebrato sulla tomba di San Nicola la S. Liturgia, ringraziandoLo per tutti i benefici e le grazie che Lui ha fatto attraverso i secoli a tutto l'Oriente e all'Ucraina, ed implorando inoltre l'aiuto per il futuro così nebuloso.

Bari è una grande città. Fra poco raggiungerà mezzo milione di abitanti. Essa è di grande importanza per i traffici con l'Oriente, così come era nel passato luogo per la preparazione dei Concili per l'unione. Vi è stato in quella città per quello scopo anche S. Anselmo di Canterbury. Anche oggi le relazioni della città di Bari col vicino Oriente, specialmente con la Grecia, sono assai strette e cordiali. Sua Eccellenza Mons. Enrico Nicodemo, Arcivescovo di Bari, è un buon amministratore e persona di rara benevolenza e disposizione d'animo verso gli Orientali.

Non molto distante da Bari si trova l'Eparchia greca di Lungro, con i suoi quasi 50.000 fedeli. Senza dubbio è « une quantité pas négligeable ». Ma Lungro è un paese trascurabile con i suoi 3.000 abitanti, e il Vescovo S.E. Mons. Mele è considerato come un parroco rurale. Egli si è ormai invecchiato, avendo 78 anni di età. Volevo visitarlo, ma a causa del tempo cattivo in quei giorni, non ho potuto farlo.

L'Ecc.mo Arcivescovo di Bari ha creato nella sua città una parrocchia di circa 3.000 fedeli di rito bizantino, che sono sottoposti alla sua diretta giurisdizione. C'è lì un Papàs Ferrari, professore all'Università di Bari (20.000 studenti) con alcuni sacerdoti greci. L'Ecc.mo Arcivescovo Nicodemo lo ha lodato tanto per la sua cattolicità, attaccamento al rito orientale e per le sue continue relazioni con gli Orientali di Grecia. Mi raccontava che questo esimio Papàs è stato diverse volte a Costantinopoli e conosce molto bene il Patriarca Atenagoras e l'Arcivescovo di Atene e tanti altri sacerdoti ortodossi dell'Oriente. Egli ha grande l'influsso sugli studenti dell'Università di Bari, dei quali circa un centinaio sono greci ortodossi e cattolici. Ivi si trova una piccola chiesetta greca di cui egli è parroco.

Ho visitato anche la chiesa russa a Bari, e devo dire che è una bella chiesa, poichè a Bari convenivano numerosissimi pellegrinaggi dalla Russia tsarista, per venerare San Nicola. Il parroco non era presente, ma c'era soltanto una monaca profuga al tempo della rivoluzione. Durante la conversazione ho chiesto quanti fedeli ortodossi greci e russi visitano la chiesa e quanti parrocchiani avevano. Essa mi rispose che avevano soltanto circa 50 parrocchiani. E quando io le chiesi come mai il numero dei fedeli era così esiguo, mentre qualche tempo fa i fedeli erano tanto numerosi. Essa, credendo che io fossi un Metropolita ortodosso russo, mi rispose francamente che nella città vi è un sacerdote greco-cattolico il quale ha una grande influenza sui fedeli ortodossi e li attira a sè. Di questa confessione spontanea io ho avuto la conferma dell'opinione da parte di S.E. Mons. Enrico Nicodemo.

Dalla Sacra Congregazione per la Chiesa Orientale ho appreso che la Santa Sede sta studiando la possibilità di dare un Vescovo Ausiliare alla sede di Lungro. Secondo la mia umile opinione, forse il Papàs Ferrari sarebbe idoneo ad una tale carica, se la Vostra Santità Si degnasse di rivolgere l'attenzione su di lui.

La chiesa di San Nicola ha una bella residenza per il parroco. La parrocchia è diretta dai Padri Domenicani. Mi è venuto in mente un pensiero che con ogni modestia e l'ardire mi permetto di esprimere. Forse il futuro Ausiliare di Lungro potrebbe prendere per la sua residenza nella parrocchia di S. Nicola (tanto più che i Padri Domenicani non hanno tanto bisogno di questa parrocchia, che del resto amministrano molto bene), e insieme con l'Arcivescovo di Bari avrebbe la tutela delle reliquie di San Nicola. Questo avvenimento avrebbe per gli Orientali un potente influsso, perchè essi si lamentano sempre che San Nicola è stato tolto loro ed ora è completamente nelle mani dei latini. Un tale Vescovo Ausiliare a Bari guadagnerebbe una grande stima in Oriente e certamente estenderebbe l'influsso della Chiesa cattolica. La Vostra Santità potrebbe fare questo senza il paventato malcontento da parte dell'Arcivescovo di Bari, perchè lui è molto favorevole e ben disposto verso gli Orientali.

La città di Bari ha senza dubbio nella Chiesa un ruolo molto più importante della città di Napoli, e lo avrà ancor maggiormente in avvenire per il suo sviluppo spirituale e materiale. Nutro la fiducia che la Vostra Santità vorrà degnarsi d'innalzare la sede arcivescovile con la sua splendida cattedrale, con una magnifica residenza, e centro propulsore verso l'Oriente a sede cardinalizia, cosicchè la città di Bari potrà diventare un faro splendente di cattolicità per l'Oriente, e riprendere la sua antica e secolare importanza nelle relazioni della Chiesa cattolica Occidentale con quella Orientale, come lo aveva nei secoli.

Implorando benignamente la Santa Benedizione Apostolica, mi permetto di professarmi con i più intimi sensi di filiale amore, devozione ed obbedienza della Santità Vostra ossequiosissimo figlio

† GIUSEPPE SLIPYJ
Arcivescovo-Metropolita di Leopoli

СЛОВО МИТРОПОЛИТА ЙОСИФА ПРО ВСЕЛЕНСЬКИЙ СОБОР
В ІТАЛІЙСЬКИМ ТЕЛЕБАЧЕННІ
14.IX.1963

Митрополит Кирило Йосиф Сліпий виступив у п'ятницю 14 вересня о год восьмій вечером в італійському телебаченні з промовою про значення Східної Церкви у Вселенських Соборах взагалі й в цьому Соборі зокрема. Мільйони італійських телеглядачів мали в той спосіб можливість побачити геройського українського Митрополита, що втішається в цілому культурному світі, а особливо тут в Італії, що є його нинішнім тимчасовим осідком, глибокою пошаною й щирою прихильністю. Телебачення представляє Митрополита в ватиканському парку, де він, сидячи на одній із лавок, виголошує своє слово. Під час промови в телебаченні висвітлені також і інші місця Риму, де Митрополит Йосиф відправляв Богослуження, або висвячував нових українських священників. Ціла телепередача викликала на італійських глядачів дуже глибоке позитивне враження. Митрополит говорив італійською мовою. Нижче подаємо наш український переклад тієї промови.

* * *

1. У цій короткій розмові розкажу про історію й значення Східного Християнства в різних Вселенських Соборах. У них Східна Церква діяла як підмет і як предмет. Як підмет вона брала участь у всіх рішеннях Соборів, в приготуванні соборових канонів та в шуканні засобів, щоб забезпечити розвиток Церкви на майбутнє. Як предмет: про неї велися часто переговори в справі її з'єднання з Вселенською Церквою. Присутність Християнського Сходу на Вселенських Соборах мала завжди велике значення. У перших восьми Вселенських Соборах, що головним чином були твором Східної Церкви, означено й оформлено найтрудніші й найосновніші догми-правди віри вселенської християнської науки: догму Пресвятої Трійці та цілу Христологію. Рішеннями тих Соборів Церква збереглась від ересей та сектарства. Вони також окреслили принцип єдності Церкви на майбутнє.

2. Однак потім прийшло нещасне роз'єднання: лінгвістичні різниці, що не дозволяли взаємно собі вияснити назріваючі доктринальні

різниці, ворогування між народами, поділ імперій і інші політичні події спричинили роздор в Церкві, знищили її єдність. Однак рівночасно не забракло стільки шляхетних зусиль, щоб відновити й зберегти єдність Старинної Церкви, особливо в XI-XV століттях.

Пригадаємо тут таких великих і святих мужів як александрійського патріярха Петра (проти Керулярія), патріярха Вехоса, патріярха Бессаріона і митрополита Ізидора на Ліонському та Флорентійському Вселенських Соборах, та багато інших, імена й зусилля яких є нам відомі й тих, про яких в історії не полишилось згадки.

І ми не повинні забувати, що київський митрополит Ізидор порадив Папі Євгенові IV-ому, щоб він не пішов на Собор у Пізі й в Базилі, які намагались обороняти хибне вчення про вищість Собору над Папою, а натомість, щоб розпочав переговори із Східною Церквою. В той спосіб було знищено цю західну хибну науку, що була б ще полишилася через десятки років в лоні Церкви. Так авторитет Католицької Церкви зміцнився, а Вселенський Собор, що розпочався в Феррарі (Італія) й продовжувався потім у Флоренції вияснив теологічні й дисциплінарні різниці між Сходом і Заходом, відновляючи через деякий час єдність Христової Церкви під проводом єдиного видимого Пастиря — Папи. Флорентійський Собор не аумів надати тривкості цьому з'єднанню, однак його рішення й доктринальні окреслення стались міцною основою для єдності Церкви та дороговказом на майбутнє. Частина греків, вірмен, коптів, українців, білорусів, румунів та росіян полишились вірними Вселенській Церкві під проводом Римського Архієрея і слід сказати, що вони були завжди живим і тривким мостом, що веде до з'єдинення, помимо спротиву їх нез'єдинених братів.

3. Коли турецький наїзд на Європу утруднив справу з'єдинення з цілим Християнським Сходом, тоді Українська й Білоруська Церква в році 1596 підчас Берестейського Синоду вирішила заявити свою злуку із Святою Римською Столицею, підчеркуючи устами мого славного попередника митрополита Іпатія Потія, « що ми не впроваджуємо нічого нового, а відновлюємо стан Церкви наших попередників, тобто митрополита Ізидора на Флорентійському Соборі й передше ». Апостольська Столиця, приймаючи ці дві Східні Церкви, не показала цим « поспішною » чи « нетерпеливою », як це дехто неслухно старається докзати. З'єдинення частин роз'єданого Сходу була життєвою konieczністю для Церков поодиноких націй, що шукали помочі в Святої Столиці, щоб не загинути. Отож нічого дивного, що вони, намагаючись за всяку ціну позістатися в єдності, судорожно вхопились за деякі несуттєві ознаки католицькості, деформуючи в дечому свій східний обряд і церковну дисципліну. Тут однак з жалем мусимо сказати, що деякі лже-ревнителі католицькості, в цілі зміцнення своєї національної гегемонії,

замість зосередити свої зусилля на притягненні до з'єдинення некатоліків, ідуть лінією меншого опору, примушуючи католиків східних обрядів переходити на латинський, всупереч виразним заборонам Римських Папів. Цією своєю безглуздою дією вони підкопують основи Католицької Церкви.

Відносно вище натякнутих закидів « поспішности » чи « нетерпеливості » Католицької Церкви, що нібито виявились у прийнятті до єдності Української й Білоруської Церкви, нехай буде мені вільно висловити мою особисту думку. Протягом XVI-ого століття Захід не дуже-то цікавився Східною Церквою, тому що був змушений займатись євангелістичним протестантами. Наслідком цього католицькі полемісти обмежили католицьке ставлення в різних питаннях до надто вузького засягу. Сучасні католицькі теологи стараються поширити теологічний круговид та спростувати деякі колишні ставлення, особливо відносно єдності Церкви та її мандату зберегти незмінним св. Письмо та Передання.

4. У Другім Ватиканськiм Вселенськiм Соборі історичне значення Східної Церкви проявляється з рівною силою як у минулих віках. Східна Церква є важливим видимим знаком єдності, католицькості й універсальності Церкви. І це не тільки задля своєї прекрасної східної зовнішньої екзотичності, що так приємно відбивається своєю урочистою величністю на тлі маси західних Єпископів підчас соборових засідань, але передовсім тому, що розширює поняття католицькості й універсальності своєю дисципліною, літургією, обрядом і мовою. Зібраним у той спосіб Єпископам справді достосовуються слова св. Павла у своєму посланні до Коринтян: « Ви є свідомством... » (II Кор. 3,2). Це послання всім відоме... його читають усі християни... воно написане Духом Господнім.

Представники Східної Католицької Церкви діють у різних соборових комісіях, забирають голос у всіх питаннях, що торкаються Церкви, висловлюючи в усьому свої погляди в дусі своїх церковних традицій. Нинішній Вселенський Собор прийняв дуже шляхетне наставлення зглядом Східної Церкви, як про це свідчать приготовчі схеми, що ґрунтуються на енцикліках звернених до Східної Церкви Вселенськими Архисреями: Львом XIII, Пієм X, Пієм XI, Пієм XII, і особливо Іваном XXIII, як також поученнями Папи Павла VI-ого. Всі ці Вселенські Архисреї відзначились великодушністю та свідомістю своєї відповідальності як Видимі Голови Церкви « *in toto orbe terrarum* » (« у цілому світі »).

5. Папа Іван XXIII вказав Церкві своїм глибоким і далекозорим умом, а ще більше добротою свого серця, новий спосіб зближення між християнами. Він промостив дорогу до з'єдинення роз'єднаних братів

і в своїй геройській покорі так заявив Східним нез'єдиненим християнам, які кидають вину роздору на Захід: « Не бійтеся, вину роздору беремо собі також і ми на наші плечі ».

Очевидно Собор не зможе займатися всіма місцевими подробицями; однак найважливіша річ є уточнення засад, які часто з труднощами й пожертвою треба буде вводити в конкретне життя.

Багато закидів, що роблять Церкві Східні нез'єдинені брати, уже належать до історії й через те вже полишилися без значення. Як це заявив Папа Пій XI, пророблені помилки слід приписати поодиноким особам, яким забракло належної культури. Свята Церква проробила велитенські зусилля та численні намагання поступити до кращого, хоч деякі її бажання є ще на жаль не сповнені, особливо « *propter politicas relationes et constellationes* » (« з причини політичних відносин і угруповань »). Ми Східні християни мусимо признатись, що багато речей, на які ми нарікаємо, сталися « *propter negligentiam Orientalium* » (« з причини занедбаності Східних християн »). Багато енциклік вготували Римські Архиєреї останніми часами в користь Східного Християнства. Ці енцикліки є справді прославленням Східних Церков. Однак їх практичне застосування натрапило на великі труднощі на територіях, до яких вони відносилися, а самі Східні Християни могли зробити багато більше в цьому напрямі.

6. Також і я, як приналежний до Східного Християнства, бачу багато перепон для розвитку й поступу в справі з'єдинення Східної Церкви; однак бачу також і не менші можливості успіху, якщо поволі поволі буде усунено ці перепони, та причини негодувань. І не має сумніву, що своїм життям, яке розвивалося й розвивається у відмінних обставинах від західного, своєю богословською наукою, що часто відзначається великою оригінальністю, своїм духовно-конTEMPLАТИВНИМ життям та всіма іншими своїми особливостями Східні Християни виявляють ще й тепер універсальність Церкви та пригадують Християнському Світові, що Захід одержав християнську віру від Сходу!

Так у Вселенському Соборі показується правдиве лице Католицької Церкви. Тому що Ісус Христос оснував єдину універсальну Церкву під проводом єдиного Видимого Пастиря, не має місця на якусь західну чи східну автономію; однак в розвитку місцевих Церков протягом століть верховна власть Вселенського Архиєрея виразно або мислено удобрила різні їхні традиційні особливості.

Ніхто не може забороняти католикам, а особливо східним, жалуватись і протестувати проти релігійних, обрядових і дисциплінарних надужиттів і утисків та добиватись своїх прав. Однак критика не має статися манією, що шкодила б святій справі. Передовсім повинен владарювати в християн дух єдності й підчинення Вселенському Архипа-

стиреві, зокрема підчас Вселенського Собору. Кожний Єпископ є Єпископом «*pleni iuris*» («повноправний») доти, доки полишається в злуці з апостолом Петром. Коли ж він відлучується від Петра, його становище стається ненормальним. Через те всі Східні Християни є переконані, що роздор не є нормальним і постійним становищем, а хворобливим. Юрисдикція в Церкві «*non est collegialis*» («не є збірною»), тобто вложеною збірно з юрисдикції Папи й з юрисдикції всіх Єпископів світу: зовсім ні! Юрисдикція Папи є верховною, а їй є підчинена юрисдикція Єпископів, так як Апостоли були підчинені св. Петрові. Існування такої верховної юрисдикції в лоні Церкви признають також і Східні Християни.

Сам же Вселенський Собор це — не збір Єпископів, так як не є збором Кардиналів; це навіть не збір Представників Церкви, а сама Вселенська Церква, що непомильно вчить в супроводі Святого Духа.

Через те, особливо в наших часах, ніхто не може бути байдужим супроти єдності Христової Церкви. Стратегія нинішньої релігійної душі вимагає перш усього ЄДНОСТИ.

Італійський переклад СЛОВА

1. In questa breve conversazione parlerò della storia e dell'importanza degli Orientali nei diversi Concili Ecumenici. In essi la Chiesa d'Oriente agiva come soggetto ed oggetto. Come soggetto, prendeva parte a tutte le definizioni, nell'approntare i canoni e i rimedi per assicurare lo sviluppo della Chiesa nell'avvenire. Come oggetto, essa era spesso argomento di trattative per l'Unione con la Chiesa Universale. La parte avuta dall'Oriente nei Concili, nonostante alcuni insuccessi, è stata sempre di grande importanza. Nei primi 8 Concili Ecumenici, che sono in prevalenza lavoro della Chiesa d'Oriente, furono definiti i dommi più difficili e fondamentali della dottrina cattolica: sulla Trinità e la Cristologia; la Chiesa fu preservata dalle eresie e dal settarismo; e fu delineato il principio dell'unità della Chiesa per il futuro.

2. Ma poi venne la tanto deprecata separazione: le differenze linguistiche, che impedivano di chiarire le sorgenti differenze dottrinali, l'ostilità dei popoli e delle nazioni, la divisione degli imperi e soprattutto gli eventi politici, hanno distrutto l'unità della Chiesa. Nel contempo però non mancarono tanti nobili sforzi per ristabilire e conservare l'unità della Chiesa antica, soprattutto nei secoli XI-XV. Ricordiamo i grandi santi uomini come il patriarca Pietro d'Alessandria (contro Cerulario), il patriarca Vechos, il

patriarca Bessarione e Isidoro nei Concili di Lione e Firenze, e molti altri, dei quali conosciamo e non conosciamo i nomi e gli sforzi.

E non dobbiamo dimenticare che il Metropolita di Kiev Isidoro consigliò al Papa Eugenio IV di non recarsi al Concilio di Pisa e di Basilea, che difendevano la falsa dottrina della supremazia del Concilio sopra il Papa, e di iniziare invece le trattative con gli Orientali. Così si riuscì a distruggere le false dottrine occidentali della supremazia del Concilio sopra il Papa, che potevano trascinarsi ancora per decine di anni in seno alla Chiesa. L'autorità della Chiesa Cattolica fu così rafforzata e il Concilio di Ferrara-Firenze ha chiarito le differenze teologiche e disciplinari tra l'Oriente e l'Occidente, ricostituendo per qualche tempo l'unità della Chiesa di Cristo sotto un solo Pastore Visibile — il Papa.

Il Concilio non riuscì ad affermare stabilmente quell'unità, ma le definizioni del medesimo divennero il fondamento inconcusso dell'unità della Chiesa e la guida maestra per il futuro. Parte dei Greci, degli Armeni, dei Copti, degli Ucraini, dei Biancoruteni, dei Romeni e dei Russi sono rimasti fedeli alla Chiesa Universale sotto la guida del Romano Pontefice, e bisogna dire che essi sono sempre stati un ponte fermo e vivo della unione, nonostante l'ostilità ed opposizione dei loro fratelli separati.

3. Messa in difficoltà la riunione di tutto l'Oriente nel Concilio Ecumenico di Firenze dall'invasione dei Turchi, la Chiesa nell'Ucraina e nella Biancorutenia decise dopo di dichiarare la sua unione con la Santa Sede Romana nell'anno 1596 nel Sinodo di Berest, sottolineando per bocca del mio illustre predecessore, il Metropolita Ipazio Potij — « che noi non introduciamo nulla di nuovo, ma ricostituiamo lo stato della Chiesa dei nostri predecessori, ciò vuol dire del Metropolita Isidoro nel Concilio Ecumenico Fiorentino e prima ». La Sede Apostolica non è stata impaziente, come vorrebbero far credere alcuni storici. L'unione delle parti del disunito Oriente era una vitale necessità per le particolari Chiese delle singole nazioni, che cercavano aiuto nella Santa Sede per non perire anzi tempo. Non c'è da meravigliarsi che in una tale situazione disperata, esse convulsamente si attaccassero a taluni segni non essenziali della cattolicità, cercando di restare nell'unione a qualsiasi prezzo, deformando il proprio rito orientale e la disciplina. D'altra parte, con rincrescimento, bisogna rilevare che alcuni pseudozelatori per poter rafforzare le loro posizioni nazionali, invece di convergere la loro attenzione sui non cattolici, si dirigono sul sentiero di minor opposizione e costringono i cattolici dei riti orientali di passare al rito latino, contrariamente alle espresse proibizioni dei Sommi Pontefici. Con questa loro opera erronea distruggono la propaganda della Chiesa Cattolica.

D'altronde, mi permetto qui di esprimere un mio pensiero, e cioè che durante il secolo XVI l'Occidente non si interessava molto per la Chiesa

d'Oriente perché era costretto ad occuparsi dei protestanti-evangelici. Di conseguenza, i polemisti cattolici restrinsero la posizione cattolica nelle varie questioni in confini troppo angusti, che ora i Teologi contemporanei si sforzano di rettificare, specialmente nei riguardi dell'unità della Chiesa e del suo mandato di conservare intatta la Sacra Scrittura e la Tradizione.

4. Nel Concilio Ecumenico Vaticano II il valore storico della Chiesa in Oriente si manifesta con uguale forza che nei secoli passati. La Chiesa dell'Oriente è un importante segno visibile dell'unità, della cattolicità e dell'universalità della Chiesa. E ciò non soltanto per la sua esoticità esterna orientale, che risplende così piacevolmente nella massa dei Vescovi occidentali con la sua maestosa ieracità, ma anche perché allarga l'aspetto cattolico ed universale con la sua disciplina, liturgia, rito e lingua. Ai Vescovi così riuniti s'addicono veramente le parole di S. Paolo ai Corinti: « Vos estis testimonium », lettera conosciuta... e letta da tutti gli uomini... scritta con lo Spirito di Dio (II Cor. 3, 2).

I rappresentanti della Chiesa Cattolica d'Oriente lavorano in molte Commissioni conciliari, prendono la parola in tutte le questioni della Chiesa, sostenendo la propria opinione tradizionale. Il Concilio ha assunto una posizione oltremodo nobile nei riguardi della Chiesa in Oriente, come lo attestano gli Schemi preparatorii, basandosi sulle Encicliche rivolte alla Chiesa d'Oriente dai Sommi Pontefici: Leone XIII, Pio X, Benedetto XV, Pio XI, Pio XII, e soprattutto da Giovanni XXIII e l'insegnamento di Papa Paolo VI. Tutti questi Papi hanno dato prova di magnanimità e di consapevolezza come Capi Visibili della Chiesa in toto orbe terraneo.

5. Il Papa Giovanni XXIII, col suo ingegno grande e perspicace, ma ancor più con la bontà del suo cuore, ha indicato alla Chiesa un nuovo modo di ravvicinamento. Egli ha preparato la via per la riunione coi fratelli separati, ed ha avuto l'eroica umiltà di dichiarare agli Orientali separati, che rigettano sull'Occidente la colpa della separazione: State tranquilli, la colpa della separazione la prendiamo anche sulle nostre spalle. Veramente: Agnello di Dio che toglie i secolari peccati delle eresie e delle separazioni.

E' chiaro che il Concilio non può occuparsi di tutte le locali particolarità; ma la cosa più importante è l'approvazione dei principi che, talvolta anche con sacrificio e difficoltà, bisognerà introdurre nella vita.

Molte cose, di cui si lamentano gli Orientali, appartengono ormai alla storia e perciò sono già superate. Come ha dichiarato Papa Pio XI, gli sbagli commessi sono da attribuirsi alle singole persone, cui mancava una adeguata istruzione. La Santa Chiesa ha fatto enormi sforzi e numerosi tentativi in meglio e taluni desideri sono purtroppo ancora non soddisfatti specialmente « propter politicas relationes et constellationes » per le politiche relazioni e combinazioni. Noi Orientali dobbiamo confessare che molte cose

di cui ci lamentiamo, sono avvenute « *propter negligentiam Orientalium* » per la negligenza degli orientali. Molte Encicliche sono state emesse dai Romani Pontefici negli ultimi tempi in favore degli Orientali, costituenti veramente un glorioso elogio sulle Chiese nell'Oriente. Ma avevano da superare grandi difficoltà nei territori cui si riferivano, e gli Orientali stessi potevano fare di più per la loro pratica attuazione.

6. Anch'io, come orientale, vedo molti ostacoli per lo sviluppo, il progresso e la riunione della Chiesa Orientale; ma vedo anche non minori possibilità di successo, togliendo pian piano i vari ostacoli e le cause del malcontento.

D'altra parte non v'è dubbio, che gli Orientali con la loro vita, posta in condizioni differenti, con la loro scienza teologica, che spesso ha degli spunti molto originali, la loro vita contemplativa e con le loro singolarità, manifestano anche ora l'universalità della Chiesa e ricordano che è stato l'Oriente a portare la fede all'Occidente!

Si mostra così nel Concilio il vero volto della Chiesa Cattolica. Avendo Gesù Cristo fondato una sola Chiesa universale sotto un solo Pastore Visibile, non c'è posto per un'autonomia orientale come non c'è per una autonomia occidentale; ma nello sviluppo delle Chiese locali durante i vari secoli, varie singolarità tradizionali sono state approvate espressamente o tacitamente dalla suprema giurisdizione. Nessuno può vietare a tutti i cattolici e specialmente ai cattolici in Oriente di lamentarsi di soprusi religiosi, rituali e disciplinari ed ottenere il suo dritto. Ma la mania della critica non deve nuocere alla giusta causa. Soprattutto deve regnare lo spirito dell'unità e sottomissione al Pastore Supremo, specialmente durante il Concilio Ecumenico. Ogni Vescovo è Vescovo « *pleni iuris* » di pieno diritto, fin tantoché egli rimane in unione con Pietro. Quando egli se ne distacca, la sua posizione diventa anormale, e per questo tutti gli Orientali sono persuasi che la separazione non è una cosa normale e stabile, ma malata. La giurisdizione ordinaria nella Chiesa « *non est collegialis* », non è collegiale composta cioè collegialmente dal Papa e da tutti i Vescovi del mondo; ma la giurisdizione del Papa è suprema, e ad essa è subordinata la giurisdizione dei Vescovi, come gli apostoli erano sottomessi a San Pietro. Questa suprema giurisdizione è riconosciuta anche dagli Orientali. Il Concilio ecumenico non è un collegio dei vescovi, come collegio dei Cardinali ma la Chiesa (non rappresentanti della Chiesa) la Chiesa stessa universale docente col l'assistenza dello Spirito Santo e perciò infallibile.

Per questo — e soprattutto nei nostri tempi — nessuno può essere indifferente verso l'unità della Chiesa di Gesù Cristo. La strategia della odierna anima religiosa richiede innanzi tutto l'unità.

ПЕРША ПРОМОВА МИТРОПОЛИТА ЙОСИФА
НА II-М ВАТИКАНСЬКІМ СОБОРІ

11 ЖОВТНЯ 1963

Admodum Venerabiles Patres Concilii,

1. Cum hic os meum aperiā, praeprimis benedictus sit Deus in SS.ma Trinitate cum B. Virgine Maria et omnibus Sanctis, pro miraculosa possibilitate participandi in hoc Sacro glorioso Concilio. Gratias simul ago Suae Sanctitati — cum suis proximis collaboratoribus — pro laboribus peractis et vobis, venerabiles Patres, cum clero et fidelibus pro uberrimis orationibus pro Ecclesia nostra fusis.

Participatio in hoc Concilio Oecumenico est impletio desiderii saecularis omnium et in intimis cordis mei persuasus sum Concilium ipsum esse maximum beneficium divinum nostri temporis et esse convocatum a Papa ad muniendam Ecclesiam ab hostibus externis et ad confirmandam in interna constitutione nec non ad unitatem cum christianis omnibus stabiliendam vel ad minimum praeparandam.

Apparens omni cum humilitate coram vobis, venerabiles Patres Concilii, debeo fateri me apparere prima vice quidem, sed not ut hominem novum, quia commendant me illustres mei antecessores, qui praesentes erant in primis Conciliis Oecumenicis et horum vestigia fideliter premo. Ex nostris terris ucrainicis antiquae Rus-Ucrainae Kioviensis iam in primo Concilio Oecumenico Nicaeno...¹ interfuerunt Theophilus episcopus Gothorum et episcopus Cadmeus Regni Bosporici Ucrainae meridionalis inter christianos quorum erant non solum colonistae graeci, sed etiam numerosissimi scythae, proavi nostri. In qua enim civitate Bosporica regnabat libertas christianae fidei etiam ante Edictum Mediolanense.

Ad Concilium Constantinopolitanum...² venit ex oppido Chersonesi in Crimea episcopus, et ita etiam *postea*³ erant episcopi in Concilio Ephesino...⁴, Chalcedonensi...⁵ et Constantinopolitano...⁶. In Concilio Lugdunensi I...⁷, Ecclesiam nostram praesentabat metropolita Petrus Akkerowycz, qui fidem nostram catholicam professus est et tristes notitias de invasione Mongolorum retulit. Periculum enim gravissimum devastationis totius Europae a mongolica invasione tunc imminebat. Et revera sub influxu metro-

politae Petri, intonante Papa Innocentio IV, omnes fideles in angustiis sincerissime orabant: « a furore Tartarorum libera nos, Domine! ».

In Concilio Constantiensi ...⁸ metropolita Kioviensis Gregorius Zamlak unitatem cum Sancta Sede praeparabat, cui dein eius successor metropolita Isidorus in Concilio Florentino ...⁹ subscripsit.

Concilio Tridentino et Vaticano I nostri metropolitae propter politicas circumstantias adsistere impediti erant, sed metropolita Lytwynowycz eo tempore Papae Pio IX oboedientiam filialem praestabat et variis praemiis ab eodem Papa affectus est.

2. Nunc nomine totius nostrae Ecclesiae Ucrainae, viginti praesentium et multorum absentium antistitem fidem nostram catholicam cum omnibus Patribus Concilii professi sumus atque maximas gratias Summis Pontificibus, Successoribus S. Petri, et toti Ecclesiae catholicae pro omnibus beneficiis acceptis in saeculis anteactis ex intimo corde agimus. Praesenti Concilio iungimus et definitionibus omnibus ac canonibus nos submittimus. Auspicamur Concilium Oecumenicum contra atheismum magnam pulchritudinem doctrinae catholicae illustraturum, praecipue quoad ordinem sociale, vias aptiores et efficaciores apostolatu indicans, prout nostra tempora postulant. Simulque cavendum est a periculis, quae verum bonum spirituale et materiale familiae christianae humanae consequi impedire possunt.

3. Venerabiles Patres! Aliquoties ab aliquibus Patribus in memoriam revocabantur verba Papae Ioannis XXIII de vocatione praeprimis pauperum prae divitibus ad Ecclesiam, quia Christus missus est « evangelizare pauperibus »...¹⁰, et praesertim de caritate et operibus misericordiae erga pauperes, ad minimum symbolico modo, omnes in ultimo iudicio interrogatos iri: « Quidquid fecistis... mihi fecistis »...¹¹ « Et pauperes coronabuntur »...¹² Quod signum characteristicum tempus nostrum praesefert. Non esse dubium nos passibus miliariis mutationibus et transformationibus vitae materialis et praecipue socialis obviam curere. Ecclesia, quae semper vitam humanam sapientissime dirigebat necessitatibus emergentibus manum auxiliarem tendere parata esse debet. Qua de causa et in suis personalibus exigentiis clerus relative ad fideles se accommodare et vivum exemplum Christi modestiae omnibus vita sua praebere debet. Positio episcopi ad eandem in temporibus primis fidei christianae hodie se assimilatur. Revera debet esse caput sui gregis concentrans totam *vitam* ¹³ suam in fundanda vita aeterna fidelium et esse paratum etiam ad omnes indigentias et penurias sustinendas. Immo et tota cura animarum debet esse hoc modo quam maxime praeordinata et adaptata secundum mentem Concilii Vaticani II uti Concilii pastoralis.

4. Nunc aliquod argumentum de collegio episcoporum proponam, quia de hac re Patres Concilii sapientissima dubia movebant et solutiones propo-

nebant. Stricte loquendo episcopi « collegium » non constituunt, quia « collegium » in potestate iuridica et morali fundatur. Familia humana non est colegium, qui generatione membrorum suorum multiplicatur. Similiter et episcopi; episcopus Ecclesiae fit per Sacramentum, ergo aliquid physicum (signum visibile et gratia in anima, quod certe est aliquid physicum et reale), *et simul* ¹⁴ mysticum sicuti unitas Ecclesiae. Quo modo et Papa est episcopus Ecclesiae (Mediolanensis, Romanae, *et sic porro* ¹⁵) sicuti alii episcopi suarum particularium sedium, habentes plenitudinem potestatis episcopalis. Per electionem Papa accipit missionem specialem et vere maximam in ordine ad totam Ecclesiam et haec universalitas exigit etiam infallibilitatem. Quia tota Ecclesia Christi, ad quam dirigitur specialis missio Papae, non potest decipi et falli, propterea magisterium infallibile exigitur. Quod est etiam immediate a Christo concessum, quia Petrus iam ut apostolus accepit specialem missionem confirmare fratres, pascere oves et agnos. Ideo Papa suam supremam missionem, potestatem non accipit a « collegio » — *sicut aliqui putabant* — a collegio ¹⁶ episcoporum, sed a Christo *immediate*.¹⁷

Ex altera parte episcopi habent plenitudinem sacramenti Ordinis et quoad hoc, ut dictum est, Papa est episcopus sicuti et ceteri episcopi. Episcopi, ut dictum, accipiunt potestatem per Sacramentum in ordine ad particulares Ecclesias, sed simul etiam haec potestas quodammodo ordinatur ad universalem Ecclesiam. Episcopus enim est particularis pastor, sed in ordine ad totam Ecclesiam. Quatenus particularis, non probatur haberi infallibilitatem, sed omnes episcopi simul habent directionem ad universalem Ecclesiam et sunt infallibiles. Quam sententiam eximii theologi contemporanei defendunt. Christus enim dixit: « Euntes, docete omnes gentes »...¹⁸ Et Ecclesia est Corpus mysticum, aliquid unum organicum, et in quantum sunt unum, vel in quantum constituunt Ecclesiam universalem catholicam, eorum doctrina non potest esse falsa, sed infallibilis. Ideo loquentes ad totam Ecclesiam pollent simul cum Papa infallibilitate. Quae infallibilitas non est concessa episcopis a Papa, sed a Christo. Ideo a Papa non potest nec deminui nec tolli. Bene attendendum est hoc magisterium infallibile esse eiusdem generis et speciei quoad fidem et mores, quae et in Papa et in episcopis fundatur in potestate episcopali. Et ita etiam infallibilitas fundatur in universalitate *Ecclesiae* ¹⁹ et exigitur ab ea. Nam tota Ecclesia non potest falsum credere et confiteri. Consequenter Concilium non constituitur ex Papa et episcopis ut aliquid tertium, *sicuti aliqui putant*,²⁰ morale collegium *aliquod*,²¹ sed est Ecclesia fundata *vel corpus, si vultis, Ecclesia fundata* ²² ipsa cum dono infallibilitatis Spiritus Sancti, cuius ratio eadem est et in Papa et in episcopis. Differentia tantum in Concilio est haec, quod Papa suam missionem regendi Ecclesiam universalem accepit per specialem, separatam et distinctam promissionem Christi; eadem missio concessa est etiam omnibus apostolis et eorum successoribus, i. e. Petro et apostolis, Papae et episcopis.

Ab hoc uno, quod est Concilium, non potest dari appellatio. Clarum est ergo, quod potestas Papae et omnium episcoporum coincidit in Concilio.

5. Praeterea quoad n. 19, pag. 30, v. 23: « Romani Pontificis... » et sic porro, argumentum melius efformetur.

6. Dein, cum interrogatus sim a quibusdam de opinione circa diaconatum, mentem meam sincere aperiā praemissis rationibus a Patribus anteatoribus de necessitate diaconatus adductis:

Praeprimis duo momenta attendenda sunt. Unum, quod indicavit, ni fallor, ...²³ card. Suenens, diaconatum esse pontem aliquem sociale inter societatem fidelium et clerum. *Haec est valde profunda sententia!*²⁴ Et alterum, quod attulit arch. Zagrabienis Šeper, non agi hic de una vel altera eparchia *vel de una civitate*,²⁵ sed de quibusdam in tota Ecclesia indigentis.

a) Non agitur *ergo*²⁶ de aliquo novo in Ecclesia introducendo. In oriente enim manet adhuc praxis diaconi etiam ante ordinem uxorati. Quae praxis quoque in occidente vigeat.

b) Non agitur de aliqua obligatione generali in omni eparchia restituenda, sed de permissione veterem praxim introducendi, pro necessitate quarundam dioecesium. Prudentiae episcopi et parochi *vel conferentiae episcoporum*²⁷ in concreto committenda sunt.

c) Non est obliviscendum, posse agi hic de viduis, de patribus familiae sine filiis, ceterum devotissimis et in cura animarum Ecclesiae atque in actione catholica peritissimis.

d) Certe in omni re etsi optima abusus esse possunt, et in hoc casu etiam contra caelibatum, sed ministerium diaconatus propterea suo ab apostolis statuto fine in ordine sacramentali Ecclesia spoliari nequit.

7. Insuper generalis animadversio. In formandis canonibus ratio didactica non est negligenda. Numeri doctrinam exponentes tam citationibus, quam textibus, excerptis, terminis variis ita esse oneratos et perforatos ut sensus principalis sub pondere eorum pereat et perspicuitas obfuscetur. Ne nimis textus laceretur, quia tota doctrina catholica in uno canone perfecte exprimi non potest. Impossibile est etiam omnia argumenta adducere et omnia ad unum caput redigi. Ideo redactores qui totam materiam ordinabunt prae oculis teneant canones et definitiones formatos esse ad tradendum in scholis et in concionibus. Alloquin canon sliva rerum evaderet.

8. Nos omni cum fiducia a Concilio magnum levamen et firmam confortationem exspectamus, quia ut dictum est, ipsum factum Concilii Ecclesiam catholicam in toto orbe terrarum evehit et sine dubio etiam in Oriente ad statum deplorabilem in quibusdam civitatibus mutandum plurimum conferet.

Ad quem influxum beneficium manifestandum nomine totius nostrae Ecclesiae enixe rogo ut Sacrum Concilium sedem nostram principalem metropolitanam Kioviensem-Haliciensem ad dignitatem patriarchalem evehere dignetur et conamina magna Summorum Pontificum Urbani VIII, Gregorii XVI, Pii IX et Leonis XIII in eodem patriarchatu creando tandem coronet. Quod ad confortandam Ecclesiam catholicam in Oriente non solum inter catholicos, sed etiam inter orthodoxos plurimum conferet. Qua gratia, Concilio apud orientales omnem devotionem et gratitudinem sincerrimam merebit atque magnum passum in fide catholica in oriente confirmanda contulerit.

In textu scripto tradito: ¹ a. 325. ² a. 381. ³ praesentes. ⁴ (431). ⁵ (451). ⁶ II (553). ⁷ (1245). ⁸ 1418. ⁹ 1439. ¹⁰ (Lc. 4, 18). ¹¹ (Mt. 25, 40). ¹² (Lc. 6, 23). ¹³ vim. ¹⁴ Praeterea est. ¹⁵ deest. ¹⁶ deest. ¹⁷ deest. ¹⁸ (Mt. 28, 19). ¹⁹ deest. ²⁰ deest. ²¹ deest. ²² deest. ²³ em.mus D. ²⁴ deest. ²⁵ deest. ²⁶ deest. ²⁷ deest.

СОБОРОВИЙ КОМУНІКАТ ПРО ВИСТУП МИТРОПОЛИТА КИР ЙОСИФА

« Українська Церква — пише Комунікат, передаючи зміст промови Митрополита Кир Йосифа — є присутня нині на Соборі, щоб подякувати Вселенським Архисв'ятим і цілій Церкві за благодійства, які вона одержала досі, та щоб прийняти рішення, які виринуть на цьому Соборі. Є очікування, щоб цей Собор висвітлив католицьку науку проти атеїзму; щоб вказав дороги найбільш придатні і найбільш успішні для апостольства згідно з вимогами нашого часу, і щоб вказав на ці небезпеки духовні і матеріальні, які можуть бути шкідливими для християнської спільноти.

Було підкреслено, що бідні, перше від багатих, є покликані до Церкви. Характеристичною відзнакою наших часів є соціальне питання: Церква, завжди так заподатлива у нормуванні людського життя, має нині поматеринськи прийняти те, що вимагають голоси більшої справедливості і дати свідоцтво про Христа бідного, який бажає добра усім. Стисло кажучи, Єпископи не творять колегії, тому що колегія вимагає юридичної власті. Папа дістав свою місію і всі власті зв'язані з нею від Христа, а не від єпископської колегії. Його власть безпосередньо відноситься до Вселенської Церкви; а власть Єпископів відноситься перш-за-все до поодиноких Церков, і тільки другорядно до Вселенської Церкви.

Щодо Дияконату, треба мати на увазі, як уже було сказано, що він є мостом між вірними та ієрархією, і що він відповідає нинішнім потре-

бам Церкви. Тут не ідеться, щоб впроваджувати щось нового, тому що існує ще нині на Сході, і колись існував на Заході, звичай висвячувати на дияконів жонатих. Ідеться не про інституцію обов'язкову, але про можливість відновити давній звичай для потреб поодиноких Єпархій. Зроблено внесок на Соборі піднести Митрополію Київсько-Галицьку до патріархальної гідності ».

Цей стислий соборовий комунікат довгої промови Митрополита Кир Йосифа появився на сторінках римської та світової преси з описом деяких фактів з життя Митрополита, та з деякими деталями, яких офіційний комунікат Собору не подає.

ПРОМОВА МИТРОПОЛИТА КИР ЙОСИФА
З НАГОДИ НАДАННЯ УКРАЇНСЬКІЙ МАЛІЙ СЕМІНАРІЇ ТИТУЛУ
« ПАПСЬКОЇ »
10.X.1963

Глибоким переконанням і гарячим почуванням вдячності наповнює наші серця нинішня хвилина, а історія нашої Церкви і народу запише її нестертими буквами. Цю хвилину справив нам великодушний і понад усе прихильний Папа Іван XXIII. Здавалося б, що піднесення і зачислення нашої Малої Семінарії до Папських Установ, звичайна подія в діянні великого Папи. Але скільки виявляє вона гарячого серця, прихильності, співчуття і безмежної любови до нас! А цінна ця подія тимбільше знаменна в нашому церковному і народному житті, що вона облягшує наші страдання і терпіння, запевнюючи молоді якнайкраще майбутнє. Бо як би та скитальщина не була облягшена, всеж таки її супроводжає сумовита пісня « На ріках Вавилонських... ». Тому серед нашої неволі цей акт великого, святої пам'яті, Папи Івана XXIII ободрює наші душі і скріплює любов до Апостольського Престолу!

Признання Папської прилюдности Малій Семінарії, це відчинення для неї дверей до високих шкіл на цілій кулі земській. З волі незабутнього Папи, припала мені велика честь бути речником Його подвигу для українського народу. Їх Еміненція Кардинал Густаво Теста зволив це подати письмом до відома:

Ваша Ексцеленціє!

Вслід за листом, те саме число, з 6 квітня цього року, з радістю пересилаю Вашій Ексцеленції Апостольське Бреве, яким надається титул Папської Семінарії, Українській Малій Семінарії св. Йосафата в Римі, що її ведуть Отці Салезіяни.

Передаючи Священний документ, Ваша Ексцеленція зволять висловити Впр. о. Ректорові, Настоятелям і Професорам та всім питомцям, найщиріші побажання цієї Священної Конгрегації, щоби ця Установа, духово злучена з святої пам'яті Святішим Отцем Папою Іваном XXIII, процвітала в доброті, в ласці на славу Бога, на радість Святої Церкви і на добро улюбленого українського народу.

З висловами глибокої пошани... ».

Подаючи оці пропам'ятні слова, які звенять немов відгомін і заповіт для Українців з Його святопетрівського гробу, водночас нехай мені буде вільно зложити щиру подяку найближчому співробітникові славного Покійника і моєму безпосередньому освободителеві Їх Еміненції Кардиналові Густаво Тесті та Його Конгрегації з Високопреосвященішим Ассессором Джованні Баттіста Скапінеллі і Субститутом Монс. Джованеллі, за завжди прихильне слово перед Святішим Отцем Папою Іваном XXIII.

Між нами прививний Високопреосвященіший Архієпископ Апостольський Візитатор Іван Бучко, як основник Малої Семінарії на Україні і її дальший опікун на Заході, що вже має світлу історію в нашій Церкві злучену з ювенатом покійного о. Ісидора Дольницького. Високопреосвященіший Кир Іван усю свою душу вкладав в Малу Семінарію і нині тут, в першу чергу, з нами усіма може радуватись, що його твір життя знайшов таке величаве завершення!

Пригадуються нам нині слова Юлія Цезаря: «Caesar pontem fecit» (Цезар збудував міст). Які повні змісту вони! Він кинув ідею для спасіння армії, а скільки труду вложили його воїни. І Святіший Отець Іван XXIII проникливим розумом завершив високу думку, а її виконавці, скільки важкого труду і чорної праці вложили для здійснення небесних задумів. Саме цю почесну роль уосіблення і здійснення в житті живої ідеї виховання молодих ентузіастів, перейняли українські сини геніяльного педагога Св. Івана Боска. За несповна чверть століття вони дали докази незвичайної, ревної, наполегливої праці, з мистецьким умінням і героїською посвятою для великого діла, ступаючи слідами свого Основника і Учителя-виховника.

Високопреосвященіші Владики, Отці, Монахи і Монахині, Батьки і Матері, і всі прививні гості! Ми спокійні за такий світлий провід! Прийміть Впр. Отче Генерале, Отче Ректоре, Отці Настоятелі і Професори із уст Митрополита каторжника заслужене Вам признання від нашої Церкви і народу та запевнення неустанної молитви за Боже благословення для Вашої високоідейної і жертвенної праці в чеканенню молодих душ для Христа.

А ти, Дорога Молоде, що є безпосереднім пересмцем добродійств, носієм і виразником великих Божих ласк, помножуй свої таланти і в де-

Ad perpetuam rei memoriam

A **MANTEN CURAM** ac singulare studium sollicita Mater Ecclesia eas in domos solas con-
ferre, in quibus juvenes, qđ sacra munera suscipiendis divinis institutis vacata, in spem ipsius suc-
cepit ac rite instruitur. Id, quarum jam magnus numerus in hac alma Urbe, Apostolicis honoribus
sede ac gradu universitatis magistris, qđ honoratur, non ita pridem, anno videlicet MCMLIX, ac-
ceptantem qđ Seminarium Almy a Sancto Joseph, ubi adulescentia Ucraini, extra patriae fines qđ
paulatim qđ appendendum sacrorum et sacrorum ministrorum inter populares suos quondam obor-
digen imperavit. Id quidem vix jam anno MCMLII, in Gallia ac quidem in castro, cui vulgari appellatur
"Lour", intra Lurellanensis diocesis fons, hygienicis domus qđ condita, quare Hygiei ipsi, Apostolicae Nunti
murus qđ in regione hunc gerens, insignitum. Hunc quatuor annis post ad Drum Gandulsi, qđ Dragula, ubi
per plurimum juvenitatis illi, in primum Domini vacante, potuit. Nec etiam qđ prae Nobis ferendum parum idem
episcopum a parvis illis convivia flectit, ita ut in praeceptis centum amplius alumni ibi numerarent. Quibus
solibus vigiliisque curis impendunt sacerdotis a Societate Sancti Francisci Salesii et ex eadem gentis Ucraino-
Capituli vix tam exiguum esset, Apostolicae Sedis beneficiis, ut magis ornari et augere et Potestas Sedis antistes
debetur. Nunciatibus Inter-Joseph Nijpji, Insuperioris Apostolici Seminarii bursas subvenimus. Nos autem, qđ
qui supra jam dixit, Nos repens, ut ipse addidit nomen Pontificii Seminarii bursas subvenimus. Nos autem, qđ
Ucrainum populum praecipue concitavit caritate ac fide confidimus, ut his prope veneranda repulsa. Primum
jam Apostolicum, hoc in Urbe, quae sacrorum alumnus uberrime praebet potestatis doctrinaeque subsidia, eadem
domus laetis audibus amplificatur, praetibus hygienicis libentia anno statim appendimus. Supraque hunc Sile
Sed. Notrasque auctoritate, circa scientia ac matrem elaboramus. Notra, Semiparvum Almy a Sancto
Joseph, in Urbe constitutum, dante, pariter et privilegii Pontificii Seminarii augemus. Unde
quibus nihil obstantibus. Nam alumnus, statim decem presbiteros Litans formos, valides atque officios
magis esse ac permanens; suscipio plures atque integros fides sordis et oborere; illique, ad quos spectat, per
quod potest, nunc et in posterum plenissime refragari; neque rite judicandum qđ ac deservendum; ubi
tamquam ac nunc et tunc fieri qđ quidquam sciam, super his, a quorū auctoritate qualibet, secundo sine
qđ, attentius antequam Datum Amas, apud Sedem, sub anno Equatorij, die III mensis Maji, anno MCMLXIII,
Constitutum. Nos quinto.

H. f. Card. Biognanini
a publicis Ecclesiae negotiis

сятеро і в сотеро, щоби виростала ти міцною, кріпкою, сильною і святою та належно приготованою до великих змін, які заповідає наше століття.

Примітка :

Після свого визволення і приїзду до Риму митр. Кир Йосиф вніс прохання до Св. Отця папи Йоана XXIII про піднесення Української Малої Семінарії в Римі, основаної архиеп. Кир Іваном в 1951 р. в Орлеані (Франція), до гідності *Папської* (Pontificium) та прилюдного призначення в ній середніх-гімназійних студій і матури. На це папа Йоан XXIII видав грамоту, яку і публікуємо.

АПОСТОЛЬСЬКЕ БРЕВЕ «ЦЕРКВА — ДБАЙЛИВА МАТИ»
«AMANTEM CURAM»
ПАПА ЙОАН XXIII — НА ВІЧНИЙ СПОМИН

Церква, Дбайлива Мати, має звичай з любов'ю і з окремим піклуванням дбати про ті установи, в яких молодь, покликана Божим надхненням до одержання священних дарів, виростає на її надію і правильно виховується. До тих Установ, що їх досить велике число існує у цій Святій Столиці, осідку апостольської влади і вселенської учительки народів, нещодавно, а саме в 1959 році, прилучилася Мала Семінарія Святого Йосафата, де українські юнаки, що живуть поза межами батьківщини, приготуються до священства й до майбутньої священничої діяльності між своїми земляками. Справді, вже в році 1952 у Франції, а іменно в місцевості, що називається Люрі, в єпархії Орлеан, засновано цей Інститут, який відвідали ми особисто, коли були Апостольським Нунцієм у тій країні. Чотири роки пізніше перенесено цей Інститут до Кастель-Гандольфо, де впродовж трьох років був він відчинений для тієї молоді, покликаної до священничого стану. Треба нам підкреслити, що цей священний юнацький осередок щасливо розрісся з малих початків, так що нині начисляють у ньому більш як сто вихованків. Їм присвячують дбайливу й постійну опіку Отці з Конгрегації Святого Франца Саліського, з українського народу.

Бажаючи, отже, ще більш звеличити й збагатити так визначну Установу добродійством Апостольського Престолу й сильніше здлучити її з Петровим Престолом, Достойний Брат Наш Йосиф Сліпий, Український Львівський Архiepіскоп, також від імені згаданих отців, звер-

пунся до нас з проханням, щоб ми добротливо уділили титул « *Папської Семінарії* » цьому Інституту. А ми, що особливою любов'ю обіймаємо український нарід і маємо надію, що тут біля священних гробів найвищих Апостолів, у цьому місті, що юнакам, які приготавляються до священничого стану, дає стільки засобів до поступу в побожності та науці, ця Семінарія щасливо буде процвітати, постановили ми дуже радо вислухати це прохання.

Тому цим письмом і нашою властю, свідомо й по обдуманім рішенні, наділяємо Малу Семінарію Святого Йосафата, приміщену в Римі, титулом, почестями й привілеями Папської Семінарії.

Паписано в Римі, при Св. Петрі, під печаткою рибака, в день 14-травня, 1963 року, п'ятого нашого понтифікату.

ІТАЛІЙСЬКИЙ ПЕРЕКЛАД ПРОМОВИ МИТРОПОЛИТА ЙОСИФА

I. I nostri cuori oggi si riempiono di profondo senso di gratitudine in questa memorabile giornata, che sarà scritta a caratteri indelebili nella storia della nostra Chiesa e del nostro popolo. Questo momento ci è stato procurato dal magnanimo e benevolentissimo Papa Giovanni Vigesimo terzo di santa memoria. Potrebbe sembrare che l'inalzamento e l'annóvero del nostro Seminario Minore tra le Istituzioni Pontificie, sia un avvenimento ordinario tra le attività del grande Papa. Ma quanto cuore, quanta benevolenza, simpatia ed immenso affetto questo gesto rivela nei nostri riguardi! E tanto più prezioso e significativo è questo momento nella nostra vita ecclesiastica e nazionale, in quanto esso da un lato, lenisce i dolori di coloro che sono rimasti in Patria, e dall'altro allevia le sofferenze e i disagi dei nostri profughi, assicurando ai loro figli un avvenire migliore. Ma per quanto questo esilio possa essere alleviato, esso pur sempre richiama alla memoria il triste canto « Super flumina Babilonis... ». Perciò in mezzo alle nostre calamità, questo atto del grande Pontefice Giovanni XXIII di santa memoria, infonde coraggio alle nostre anime e fortifica il nostro amore verso la Santa Sede!

Il riconoscimento del titolo Pontificio al Seminario Minore, apre le porte delle scuole superiori in tutto il globo terrestre. Per volontà dell'indimenticabile Papa, è toccato a me il grande onore di essere il testimone del Suo atto munifico verso il popolo ucraino. Sua Eminenza il Cardinal Testa si è degnato di farlo conoscere per iscritto:

Eccellenza Reverendissima

Facendo seguito alla lettera stesso numero del 6 aprile scorso, sono lieto di trasmettere all'Eccellenza Vostra Reverendissima il Breve Apostolico contenente del titolo di Seminario Pontificio al Seminario Ucraino Minore di S. Giosafat in Urbe, diretto dai Sacerdoti Salesiani.

Nel consegnare l'Augusto documento, l'Eccellenza Vostra vorrà partecipare al Rev.mo P. Rettore, Superiori, Insegnanti e a tutti gli alunni le più vive felicitazioni di questo Sacro Dicastero con l'augurio che l'Istituto, piamente legato alla venerata memoria del Santo Padre Giovanni XXIII, abbia a fiorire in bontà e grazia a gloria di Dio, a gioia della Santa Chiesa, a bene del diletto popolo ucraino.

Con sensi di vivo ossequio... etc.

* * *

Nel riferire queste memorabili parole, che risuonano per gli Ucraini come l'eco e testamento dalla Sua tomba in San Pietro, mi sia lecito nello stesso tempo di esprimere il mio sincero ringraziamento al più vicino collaboratore dell'illustre Estinto ed il mio immediato liberatore, Sua Eminenza il Cardinale, e alla Sua Congregazione, insieme con l'Assessore, Sua Eccellenza Mons. Giovanni Battista Scapinelli, per la parola sempre benevola dinanzi al Papa Giovanni XXIII.

Tra noi è presente il Visitatore Apostolico Sua Ecc. l'Arcivescovo Giovanni Bučko, che fu il fondatore del Piccolo Seminario in Ucraina, ed ora ne è il protettore in Occidente, che ha già la sua illustre storia nella nostra Chiesa, congiunta con il Convitto del defunto sacerdote Isidoro Dolnyckyj. L'Eccellentissimo Mons. Giovanni Bučko ci metteva tutta l'anima nel Piccolo Seminario, ed oggi qui, in particolar modo, può gioire con tutti noi che alla sua opera sia toccato un coronamento così grandioso!

II. Ci sovengono oggi le parole del grande condottiero romano Giulio Cesare: « Caesar pontem fecit ». Che significato profondo esse contengono! Egli lanciò l'idea per la salvezza dell'esercito, ma quanta fatica ciò ha richiesto dai suoi soldati. Ed il Santo Padre Giovanni XXIII, con la Sua mente lungimirante confermò l'alto disegno, ma quanta fatica, e che lavoro improbo costò ai suoi realizzatori, per attuare i piani sovraterranei. Proprio questo nobile compito di forgiatori di anime e di formatori delle ardimentose menti giovanili, fu affidato ai sacerdoti ucraini, figli del geniale Educatore San Giovanni Bosco. In cinque lustri, essi hanno dato prova di straordinario, zelante, indefesso lavoro, con eccellente maestria e sacrificio eroico, nella realizzazione della grande opera, sulle orme del loro Fondatore e Maestro.

Eccellentissimi Presuli, Sacerdoti, Religiosi, Religiose, Genitori, ed Ospiti qui presenti! Possiamo star tranquilli, con educatori così eccellenti! Reve-

rendissimo Rettor Maggiore dei Salesiani, Padre Rettore, Superiori, e Professori, accettate dalle labbra di questo povero Metropolita il meritato riconoscimento da parte della nostra Chiesa e del nostro popolo, con l'assicurazione delle incessanti preghiere, affinchè il Signore benedica il vostro lavoro, così nobile e sacrificato nella formazione delle anime giovanili a Cristo.

III. E voi, cari Giovani, che ne godete direttamente i benefici e siete irrorati dai grandi favori divini, centuplicate i vostri talenti, affinchè possiate crescere forti, robusti e santi e debitamente preparati ai grandi avvenimenti che il nostro secolo ci fa prospettare.

МИТРОПОЛИТ КИР ЙОСИФ ВІТАС СВЯТИШОГО ВІТЦЯ
ПАПУ ПАВЛА VI
З НАГОДИ «РИМСЬКИХ ДНІВ» УКРАЇНСЬКОЇ ДІЯСПОРИ
18.X.1963

Святіший Отче! Радіючи та глибоко зворушені тією найвищою почестю окремого привілею, що сьогодні мали змогу знайтися у стіп Вашої Святости, українські Єпископи, які мають ласку бути учасниками теперішнього Вселенського Собору Ватиканського II, являються на чолі окремої прощі провідників і діячів організації, званої «Українським Християнським Рухом», разом з українськими інтелектуалістами, членами 4-ох українських наукових інституцій, тобто: Наукового Товариства ім. Шевченка, Української Вільної Академії Наук, Українського Богословського Наукового Товариства й Українського Вільного Університету. — Ці прочани прибули до Риму з різних країн Західної Європи, щоб виявити Вашій Святості почування своєї синівської любови, послуху та вірності Святій Римській Апостольській Столиці, згідно з католицькою вірою, що її одержали завдяки Святій Ользі та Святому Володимирові Великому, а яку підтвердили наші святі Пастирі, що з них чимало протягом сторіч, головню ж у новіші часи, наслідуючи славного св. Йосафата, не вагалися віддати своє життя за віру оту.

До їхнього здвигу долучилася невелика громада Українців з Риму, тобто: Папська Семінарія св. Йосафата із своїми настоятелями, Отцями Василіянами; Папська Мала Семінарія із своїми настоятелями, Отцями Салезіянами Дон Боска українського обряду; Генеральна Курія Отців Василіян із студентами теології; Генеральна Курія Сестер Василіянок; Генеральна Курія Сестер Служебниць Непорочної Діви Марії і Сестри, приділені до семінарій, разом з багатьома вірними українськими мирянами, зокрема ж — студентами, що живуть у Римі.

Нам, українським Єпископам, мило представити Вашій Святості цю прощу, що під покровом багатонадійної організації «Українського Християнського Руху», як живий вплив релігійного життя нашої еміграції, бо продовж цього короткого побуту згаданих уже прочан у Вічному Місті, відбуваються також християнські Студійні Дні та розважання коло 15 докладів на тему «Український мирянин у житті Церкви, су-

спільности і людства», виголошених членами Руху, як світськими апостолами, а в найближчій черзі буде розглянуто загальну тему «Релігія в житті українського народу», викладену в 20-ох наукових доповідях про відверту релігійність у всіх її проявах суспільного, культурного й наукового життя українського народу протягом його тисячолітньої історії.

Мило нам запевнити Вашу Святість, що в ході згаданих Студійних Днів призначено підходящий час на молитву, зосібна за всі святі намірення Вашої Святости, особливо за щонайкращі досягнення теперішнього Вселенського Собору, до якого звертаються надії всіх тих народів, що горнутья до Ісуса, тоді коли Ваша Святість докладає загальної горливості й батьківського дбання, щоби в ім'я Ісуса з'єднати всі народи в одне стадо під одним видимим Пастирем, який вказував би ті засади, за якими треба йти в приватному й суспільному житті, аби одержати дар справедливого миру, спертого на любові, правді, справедливості та свободі.

Звольте, Святий Отче, прийняти ці вбогі наші вислови. Припавши до Ваших стіп, прохаємо благодатного Апостольського Благословення. Звольте, Святий Отче, дати його зокрема всім нашим Єпископам, присутнім і неприсутнім, нашому Духовенству, нашим великим і малим Семінаристам, які готувляться до апостолування, нашим черницям, тут присутнім і розсіяним по світі, всім провідникам і всім членам нашої багатонадійної організації «Українського Християнського Руху», як світським апостолам, та всім учасникам вище згаданих Студійних Днів, і всьому українському народові, тому, що на Батьківщині й тому, що в розсіянні сливе по всіх континентах. Благослови нас, Святий Отче!

ПРОПОВІДЬ БЛАЖЕННІШОГО ЙОСИФА І Листопада 1963 Р. в БАЗИЛІЦІ СВ. ПЕТРА

Во ім'я Отця і Сина і Святого Духа. Амінь!

Такий наш прадідний український звичай, що діти поминають свого батька, поминають ту хвилю добрим словом, поминають згадкою святою за те, що він привів їх на світ, виховав їх, обсилав своїми добродійствами і наділив всещедрими дарами, тими, які він сам від Господа Бога одержав.

Здається, що в історії нашої Церкви, ледве, чи буде багато таких прикладів, коли по смерті нашого одного з найбільших митрополитів — Андрея Шептицького — зібралося на поминики стільки архиєреїв, як це нині тут маємо. Впрочім і всі миряни з нами лучаться в цей день,

згадуючи його і дякуючи Господеві за те, що післав нам такого архієрея, а зокрема за всі ті благодаті, що сходили через його руки. Здається, що так само й не багато в нашій історії Церкви таких архієреїв, з таким многогранним духом і талантами, з такою різноманітною діяльністю — не лише величчю духа, розуму, але так само й діла.

Звичайно Всевинний розділює дари так, що кому дає розумовість, спекулятивні дарування, підносячи його не раз аж до геніяльних висот — то звичайно він мало активний. Та в нашому випадку той рідкий slučaj, бо Господь обдарив його найбільшими дарами духа, розуму, волі й активності. Коли б ми хотіли ось тут розповідати його життя, незвичайно цікаве й поучаюче, ми б нині мабуть його не скінчили. Та все ж таки, в цей святий день годиться нам згадати його великі діла; принести ту молитву, яку нині заносили Високопреосвященні Владики в нашому імені і всіх вірних усього українського народу. Згадати треба бодай в найзагальніших контурах і рисах та в кількох словах накреслити головні напрямні його життя, бо нині якраз день, в якому ми йому « поминаніє творим », а поминання тому ще і тим рідке, що ми благаємо прославлення його за всі ті дари і добродійства й великі діла для Церкви й нашого народу, які він вчинив, щоб прославив його Господь ще тут, на землі і підніс до престольного почитання.

Ви знаєте добре його молодість. Походив він з дуже заможної української і святої родини. Здається, що вони всі, батько, мати і брати а серед них і митрополит Андрей, там, перед престолом Господнім втішаються всіми нагородами, а зокрема втішаються заслуженим вінцем слави. Ви знаєте також, що він замолоду, як побожний хлопчина, вже звернув свого духа в напрямі найдосконалішого життя. Коли його питали, чим він стане — він відповідав, що монахом. І справді, коли тільки скінчив свої студії, звернувся до василіянського монастиря, щоб там посвятити себе всеціло Господеві на службу. Не думайте, що той крок був такий легкий. Коштував він дуже багато труду і дуже багато жертви, щоб вкінці могли зложити перед престолом Господнім той вічний обіт чистоти, послуху й убожества. Як священник він розвинув сейчас живу діяльність серед вірних, поставивши таку сильну основу духовного життя, що вже тоді підносилося до містичних висот. Тоді він від того духа ревности, побожности, віддання, всецілої посвяти Господу Богу ніс і проповідував серед найширших наших мас народу. З хвилию, коли Господь підносив його щораз вище в його діяльності, коли він став Архієреєм, Митрополитом, він своїми посланнями, своїми візитаціями, своїми проповідями огорнув увесь нарід. Справді можемо сказати: не було ані однієї ділянки в нашому житті, якої би він не заторкнув і на якій би він не витиснув і поставив п'ятно своєї руки і свого духа. Він перший наш Архієрей, що об'їхав увесь світ; розвинувши й розбудивши духове життя, він не вдовольнявся лише Україною, Західною і Схід-

ною, але він вибрався в далекі дороги, щоб і там прийти з поміччю нашим бідним, забутим виселенцям. Там завдяки йому і тій великій благодаті Господа Бога, він поклав основи і то перші під нашу Церкву, поставивши там архисреїв. Ми нині бачимо цей плід, який благословив Господь. Ми бачимо ту численну корону всіх архисреїв майже з усього світу, як свідків його ревности, його посвяти і його віддання. І в Бразилії, і в Аргентині, і в Німеччині, й у Франції, і в Злучених Державах Америки, і в Канаді, в цілій Європі, всюди, він, де тільки була наша громада — відвідав і приходив їй на поміч. Скільки то мольного труду треба було, щоби перебитися через царські кордони і дістатися там, на Україну! Все ж таки, він пішов і dokonав цього. Справді треба було геройської відваги, щоби вибратися там і обняти духом не лише український нарід, але й поїхати далі: до Москви і Петербурга, щоб і там побачити і там посіяти перше зерно поєднання на Далекому Сході. Коли ми говорили, що не було ділянки, на якій він не проявив би своєї творчости, то мали ми на увазі і письменницьку, і суспільну, і культурну, і наукову діяльність, і організацію чернечих уставів і згромаджень: скріплення і розвинення вже існуючих і відновлення давніх, прилучення до нашого обряду багатьох латинських монахів, а передовсім синів св. Альфонса. Все те, мої дорогі, вимагало незвичайно великої святости і великого мозгу. Знаємо про це бодай дещо, як молодий, але наочний тоді священик і свідок. Він не лякався нічого, ані тюрми, ані смерті. А коли не вдалося одне, він дійсно, як той павук, коли щось не вдалося в одному місці, починав у другому. Ішов далеко і не спинявся, а ще далі йшов так, що, та якась вулканічна сила, яка тліла в сильному дусі і слабосилому тілі, виявлялася в усіх напрямках і не находила ніколи спочинку. Ви видите основані кооперативи, видите і музеї, школи, гімназії, семінарії, видите розвинення шкіл сестер, також прегарні будови і мальовила церков і світських домів-святинь науки: все те піднесене духом, зливається в такий сильний, могутній, гармонійний тон, в якому зливаються всі мелодії життя і творять Божого генія українського народу. Ще в живій пам'яті осталося нам, як молодому гімназійному учневі, промова митрополита Андрея на відслоненні Національного музею. Між іншими, там впали такі слова, перші, які можна було почути, а саме: «З нас ніхто не думає про нашу державу!» Це було десь може 1905 р. Загал народу, а навіть провідники були зайняті тими етнографічними скарбами, збиранням різних пісень, так сказати б побутовщиною, але те, що з'єднує і творить нарід — він перший видвигнув. І та думка тліла, тліла і розвивалася. Ми не скінчили б, як сказано на початку, вичислювати всі діла і події. Та одне нехай нині з тих споминів остане нам у серці, а саме, що він кріпив нас тим глибоким духом молитви, тією беззастережною посвятою серед усяких таких жахливих умовин, а зокрема інших, як каже

св. Павло: « Всі свої си іщут, а не яже суть Ісус Христа » (Фил. 2,21). Коли ми нині робимо такі великі зусилля для його прославлення, то нехай вони будуть бодай слабим вливом вдячності за два найголовніші дороговкази в житті митр. Андрея: молитва і жертвенна праця для Христа і народу. Із тим напутієм виходім в нинішніх поминок в дальший наш терневий шлях! Амінь.

ВІДВІДИНИ В ДІЕЦЕЗІЇ УРБАНІЯ

19.X.1963

In occasione della venuta in Urbania di Sua Eccellenza

Mons. GIUSEPPE SLIPYJ

Metropolita di Leopoli – Confessore della Fede

Eccellenza,

i Sacerdoti di Urbania, i quali rappresentano tutti i sacerdoti e tutti i fedeli della Diocesi di Urbania, mentre chi ha l'onore di parlare sente di dover rappresentare a sua volta in particolar modo anche l'Ecc.mo Vescovo Diocesano, Mons. Giovanni Capobianco, che trovasi a Roma per il Concilio, sono qui convenuti, sospinti da intimo sentimento di ammirazione e venerazione, per rendere omaggio a Vostra Eccellenza non solo quale Vescovo e Metropolita dalla tempra di apostolo, ma quale autentico intrepido Confessore della Fede.

Proprio ieri, durante l'udienza accordata ai dirigenti del Movimento cristiano ucraino, condotti da Vostra Eccellenza, il Santo Padre, Paolo VI, ha sottolineato l'eroismo della fedeltà alla Chiesa dimostrato dalla stessa Eccellenza Vostra, la quale — ha soggiunto — « ha provato con la Sua costanza, con la Sua pazienza, con la Sua forza come si deve confessare la nostra adesione a Cristo anche nelle circostanze più avverse e che, in tante occasioni, sembrano disperate ».

Se il nostro cuore pertanto è colmo di legittima gioia per questo incontro, che ci mette a contatto con il rappresentante di un glorioso popolo e col Capo Spirituale della eroica Chiesa di Leopoli e della intera Ucraina, esso è anche traboccante di profonda commozione per la grazia grande, fatta quest'oggi alla piccola Chiesa di Urbania e a noi in primo luogo, di vedere, avvicinare, parlare con un testimone vivente della Fede e di ricevere da Lui, a conforto e incitamento, la Benedizione del Signore.

Questa gioia e questa commozione, Eccellenza, è la stessa che sentivano i sacerdoti e i fedeli dei primi secoli, quando incontravano e mostravano a dito i confessori della grande persecuzione, come avvenne durante il Concilio di Nicea, il primo grande Concilio (e il ricordo di esso viene a proposito durante questa 2ª Sessione del Concilio Ecumenico Vaticano Secondo) al comparire, tra quei venerandi Padri, illustri per sapere, santità ed eroismo,

di Paolo di Neocesarea nella Siria dalle mani bruciate (come non ricordare sono fatti recentissimi — la sorte toccata al venerando Arcivescovo di Lubiana, S.E. Mons. Antonio Vovk, che fu pure tra noi pochi mesi or sono ed ora è passato al gaudio eterno?) e ancora, per fare solo pochi nomi, di Alfione di Epifania e degli egizi Pafnuzio e Potamone, querci e storpi dal tempo delle miniere (cfr. Duchesne).

Eccellenza, è dunque davvero filiale il nostro ossequio e cordiale il nostro omaggio; come vivo e sincero è il grazie che porgiamo a Vostra Eccellenza per essere venuto in Urbania e per averci ammessi alla Sua presenza in questo primo atteso incontro, cui aggiunge lustro l'intervento dell'Ecc.mo Mons. Gabriele Bukatko, che pure salutiamo come vecchia, ma sempre cara conoscenza.

Insieme con questi sentimenti, che avevamo nel cuore allorchè ci chinammo a baciare la Sua mano che vorrà alzare tra poco su di noi per benedirci, e che abbiamo voluto manifestare con queste poche e povere parole, noi assicuriamo il nostro ricordo nella preghiera per Vostra Eccellenza, per la Sua Chiesa gloriosa, per quelli che hanno sofferto e soffrono ancora, affinchè venga presto il trionfo della verità nel trionfo del Regno di Nostro Signore.

E ritorni, Eccellenza, in Urbania: lo aspettiamo per ritrovarci insieme con i fedeli, che lo reclamano, intorno all'Altare nella nostra Chiesa Cattedrale.

Urbania, 19 ottobre 1963

MONS. ALESSANDRO FINI
Delegato Vescovile

ПРО ВІДВІДИНИ «CANISIANUM» ІНСБРУК (АВСТРІЯ)
25 ЖОВТНЯ 1963

Vaticano, 4 novembre 1963.

Beatissimo Padre,

Sono lieto di portare una buona notizia alla Vostra Santità. Approfitando dei giorni liberi dagli impegni Conciliari, venerdì (25 ottobre scorso) pomeriggio sono andato segretamente ad Innsbruck, dove mi sono trattenuto fino a Domenica. Sono stato invitato di recarmi in quella città dai Superiori del Collegio «Canisianum». Lì c'è, come noto a Vostra Santità, un antico collegio per l'educazione del Clero sotto la direzione dei Padri Gesuiti. Vi si trova pure la celebre facoltà teologica, anch'essa diretta dai Padri Gesuiti. Grazie al Rev.mo Padre Hofmann, Rettore del Collegio, vi era stato costruito un grande Convitto «Canisianum», nel quale si radunavano almeno 250 Seminaristi provenienti dai vari Paesi, si può dire da tutto il mondo. Vi regnava uno spirito veramente cattolico. Io pure vi ho fatto gli studi teologici consegnandovi la laurea e l'abilitazione all'insegnamento come professore. Sono veramente molto grato ed obbligato a questo Istituto. Durante

l'ultima guerra hanno dovuto passare dei tempi difficilissimi, fuggendo in Svizzera.

Attualmente l'Istituto è stato ricostruito e conta 215 studenti (dieci di colore). È una cifra veramente imponente e consolante per questi tempi di scarsità di vocazioni sacerdotali. Sono stato invitato parecchie volte di recarmisi e sono stato accolto con grande gioia da tutti. Ho potuto ammirare la ricostruzione dell'Istituto ed il rinnovamento della cappella, delle aule scolastiche, delle camerate. Ho anche constatato che vi regna un buon spirito cattolico, devotissimo al Vicario di Gesù Cristo in terra. Innanzi tutto è stata rinnovata la facoltà teologica e filosofica; le aule sono dei grandi saloni secondo le esigenze moderne. Tutto è lindo e ben pulito, le pareti sono ornate con dei quadri artistici. I seminari scientifici per tutte le discipline filosofico-teologiche sono sistemati modernamente con le grandi biblioteche rispettive a ciascuna disciplina.

Sono stato anche nel Collegio dei Padri Gesuiti. È una comunità molto numerosa, con una buona formazione spirituale. Veramente è un centro che ha una buona tradizione e promettente anche per il futuro della Chiesa cattolica, e devotissimo a Vostra Santità. Sono sicuro che la Vostra Santità ha di che gioire nell'intimo del proprio cuore a causa di simili centri e focolai di formazione e di cattolicità. In tutto la facoltà conta più di 500 studenti. Ho suggerito di creare un museo ecclesiastico perché in una regione così notoriamente cattolica come il Tirolo con la città di Innsbruck non può mancarvi. C'è un giovane professore archeologo Dott. Sauser, che ha promesso di occuparsi in avvenire di questo.

Implorando la paterna Benedizione Apostolica mi permetto di professarmi della Vostra Santità devotissimo Figlio

† GIUSEPPE SLIPYJ
Arcivescovo-Metropolita di Leopoli

ДРУГА ПРОМОВА БЛАЖЕННІШОГО ЙОСИФА
НА ІІ-М ВАТИКАНСЬКІМ СОБОРІ
12.XI.1963

Admodum venerabiles Patres Concilii,

Quaedam videntur supplenda esse ex doctrina orientalium ut corollarium in discussis tractatibus, praesertim de episcopis, ne vacuum et obscuritas quaedam remaneat in iis, quae ab em.mis, et beat.mis et exc.mis Patribus oratoribus prolata sunt. Revera ingeniosi et sancti episcopi sapientissima sua iudicia protulerunt atque specialia doctrinae orientalium tetigerunt, qua de causa respectiva pars eiusdem attendenda est. Oculi non consueti ad occidentalis Ecclesiae quotidianam vitam religiosam gaudent Concilio Occume-

nico, ut praeclaro spectaculo non solum eximiae vitae spiritualis exemplo, quia et Missae quotidianae devotissime recitatae et milia et milia episcoporum ante Tabernaculum super marmoreum pavementum genuflexorum aedificant et spiritum novum infundunt, atque in caelum animam rapiunt quasi pars Paradisi Dantianae Commediae Divinae in theatro mundi peragatur. Nec non sapientissima et subtilissima vota ingeniosorum virorum novos aspectus aperiunt.

Duae praecipue directiones et propensiones in votis prolatis animadverti possunt. Una quae potius conservativa novas propositiones cum traditionibus componere conatur, qua de causa cardd. Ottaviani, Ruffini et aliorum praemonitiones optime intelliguntur, quia Ecclesia semper prudenter et caute procedit et non praemature ...¹, ut dixit card. König. Ex altera autem parte non spernenda sunt vota cardinalium, patriarcharum et episcoporum, quae mutatis conditionibus vitae humanae, illius exigentiis ardentibus satisfacere cupiunt.

Intime persuasus sum nemini oratorum vel ex occidente vel ex oriente in mentem venisse doctrinam de primatu in aliquod dubium vocare et magna merita Curiae Romanae diminuere etiam a S. B. patriarcha Maximos. Quod eo magis patet quia persona Sancti Patris Pauli VI et apud occidentales et apud orientales, paucis mensibus pontificatus tantam gratitudinem, devotionem, venerationem prae primis apud orientales nacta est ut id etiam ex hoc titulo supra omne dubium qualiscumque haesitationis ponendum sit. Ideo « irene pasin », maiestas pacis Liturgiae Byzantinae regnet super nos et quieta ne moveamus.

Scimus omnes nos plus vel minus aptum medium et instrumentum esse in manibus Dei et Summi Pontificis, qua de causa solummodo defectus quosdam in Ecclesia administranda ortos, veros *et* ² apparentes, voluntarios *et* ³ involuntarios zelantes oratores amovendos esse ...⁴ desiderant.

Novissima discrimina in disceptationibus mota, in memoriam vocant analogum episodum ex Concilio Tridentino, quando difficilis doctrina de Sacramentis tractabatur. Tunc quidam episcopus Gallus acutissimae mentis frequentiores oppositas animadversiones fecit, ita ut unus ex praesidentibus (*uti nunc noster decanus card. Tisserant* ⁵), Del Monte vel Pole ...⁶, impatientia raptus alta voce exclamaret: « Nimium cantat gallus ille ». Quod subito episcopus retorsit: « Utinam Petrus ad cantum galli resipiscat! ». Omnia revera quae proferuntur a singulis Patribus in Concilio nunc, quamvis forsitan totaliter admitti nequeant, tamen sedulo perpendenda sunt, ad minimum ut cantus galli, quia a pastoribus Ecclesiae et Patribus Concilii prolata sunt, quibus semper et eo magis in Concilio laus, honor et gloria debetur. Perinde crude vel simpliciter vel in forma ...⁷ pronunciata, semper granulum veritatis continent, plerique sub aspectu dioeceseos dicta.

Doctrinam de episcopo uti pastore in memoriam iterum revocare audeo, quia hucusque non erat opportuna occasio. Schema doctrinae de Ecclesia

est finitum et de episcopis fini appropinquatur, qua de causa per transennam tantum adimpleo de sacerdotio regali omnium christianorum in comparatione cum sacramento Ordinis. Quae secundum doctrinam orientalem sensu metaphorico sumendum est. I. e., agitur de christiano ut hostia spirituali, quam omnis christianus Deo se offert et debet offerri et de sacerdotio Christi, quod omnibus fidelibus analogice ad sacerdotium Christi communicatum est in Corpore mystico Christi. Talis est doctrina Justini ...⁸, Irenaei ...⁹, Clementis Alexandrini ...¹⁰ et Origenis ...¹¹.

Secundum supplementum est quoad potestatem episcoporum in specie in Concilio et admissione laicorum immo feminarum et liberorum sicut audita est vox card. Suenens, quae separatam doctrinam orientis tangunt ideoque sequentia prae oculis habenda sunt.

In Ecclesia latina occidentali regimen ecclesiasticae hierarchiae reservabatur praesertim in administratione, ita ut participatio laicorum paulatim evanesceret, et etiam participatio ultima ut residuum et reliquum signum potestatis laicorum in electione Papae a S. Pio X abrogata est. Nunc vero in Actione Catholica laici ad cooperationem vivam vocantur uti et vota Patrum Concilii sonant.

In oriente liberior disciplina vigeat, quae suam originem a Concilio apostolico ducit in quo *et* ¹² laici partem aliquam habebant: « Conveniuntque apostoli, et seniores... Tacuit autem omnis multitudo... Tunc placuit apostolis, et senioribus cum omni Ecclesia » (*ita Acta* ¹³), sed diligentissime distinguendum est inter partem, quam habebant apostoli et seniores-episcopi et multitudo Ecclesiae. Differentia ponitur in sacramento Ordinis propter quod episcopis regimen spirituale Ecclesiae ut pastoribus reservatum est. Negare enim differentiam inter episcopum et sacerdotem, montanistarum haeresim sapit. Pastores vi muneris sui actus regiminis exercent, omnes alii sacerdotes, laici, liberi et feminae vi scientiae et intelligentiae communicant et acquisitam doctrinam aliis tradere et alios docere possunt; sub hoc tantum aspectu possent interesse Concilio. Soli autem episcopi docent ut exercentes munus pastorale, alii vero ut testes intellectae et apprehensae fidei. Universalis enim consensus fidelium est testimonium fidei infallibile, quia omnes fideles catholicae Ecclesiae falsum credere nequeunt. Ideo si adsistunt laici et feminae et immo liberi (« Quia ex ore infantium, et lactentium perfecisti laudem » ...¹⁴) sunt testes expositae doctrinae et non auctoritative docentes, sicut soli Patres episcopi *quia dictum est* ¹⁵ « Visum est Spiritui Sancto et nobis » (Acta ...¹⁶). In Concilio Oecumenico solis episcopis ius suffragii competeat, alii solum adsistebant. Laici eruditi opiniones suas proferant uti vota consultiva de quo refert Socrates in sua Historia Ecclesiae ...¹⁷.

Similiter et in Conciliis patriarchalibus orientis votum peremptorium habebant episcopi vel eorum delegati. Convocatio et definitiones Concilii consensu Imperatoris non indigebant ...¹⁸; immo Concilia contra Imperatores pugnabant. Feminae, quae nuperrime in Encyclica Papae Ioannis XXIII

Pacem in terris tam forte munimentum iurium suorum in vita invenerunt, in Ecclesia secundum Pauli praeceptum, tacebant. Neque eorum mentio in Concilio apostolico neque in Conciliis Oecumenicis fit. Tertullianus expresse in opere « De Virginibus velandis » ...¹⁹ scripsit: « No permittitur mulieri in Ecclesia loqui, sed nec docere, nec tingere, nec offerre, nec ullius virilis muneris nedum sacerdotalis officii sortem vindicare ». Tribuere illis in Concilio aliquem activum interventum, esset iam plus orientale quam orientales ipsi et esset sine dubio alienum a mente oratorum.

De resignatione episcopi a card. Ruffini et aliis quamvis non omnibus, splendide dicta sunt, atque praxi orientalium omnino correspondet. Amplificare tantum exemplo ex vita episcopi Polonorum Valenga, viri sancti, cui resignatio proposita erat. Quando episcopus-successor ...²⁰ Lisowski (*meus amicus qui etiam narravit hoc*²¹) de hac re Papae Pio XI mentionem fecit, responsum accepit: « Audivimus episcopum Valenga provectionis aetatis esse ». Sed episcopus Lisowski animadvertit: « Santità, lui può ancora lavorare, perché è dieci anni più giovane di Vostra Santità » ...²². Ego etiam contra voluntariam resignationem mei praedecessoris Servi Dei *Metropolitae*²³ Andreae Szeptyckij opposui, propter *eius eximium intellectum et experientiam, quamvis aetate provectus erat*.²⁴ Aliquis episcopus nuperrime dixit: « Coadiutor fui per plures annos, sed a coadiutore, libera me Domine! ». Qua de causa pauperes infirmos episcopos, praesertim provectionis aetatis resignandos, misericordiae Patrum quam instantissime commendarem, quia *Ecclesia*²⁵ ad tempus plurimis modis provideri potest.

In textu scripto tradito: ¹ decernit. ² vel. ³ vel. ⁴ laudabiliter. ⁵ deest. ⁶ (Cervini) ut noster decanus card. Tisserant et severi moderatores non erant. ⁷ eleganti. ⁸ (*Dialogus* 116, 16, PG 7, 754 A). ⁹ (*Adv. Haereses* IV, 8. 3, PG 7, 995 A). ¹⁰ (Hiopotiposes PG 9, 730 B). ¹¹ (*Homilia* 9, 9, PG XII, 521-522). ¹² deest. ¹³ (*Acta*. 15, 6. 12. 22). ¹⁴ *Mt.* 21, 16. ¹⁵ vel eorum delegati. ¹⁶ 15, 28. ¹⁷ (lib. I, c. VIII). ¹⁸ (Mansi, t. IX, p. 1226). ¹⁹ (c. 9, PL II, 902). ²⁰ Franciscus. ²¹ deest. ²² (episcopum Valenga ulterius laborare posse, quia decem annos a Sanctitate Vestra iuniorem esse). ²³ deest. ²⁴ intellectum et sanctitatem et experientiam eius. ²⁵ bono Ecclesiae.

Подано деякі уривки з промови Митрополита Йосифа, із пресових звідомлень

Їх Високопреосвященство Кир Йосиф спершу відмітив, що існують два головні напрямки у виступах Соборових Отців. Один більш консервативний старається поєднати нові відрухи з традиційними. Тому голоси цих Отців оправдані і їх треба належно розуміти, бо Церква завжди поступає розважно й обережно та неспішно. З другого боку не можна

легковажити голосів цих Отців, які серед нових умов життя намагаються знайти розв'язку для цих нових пекучих вимог.

Дальше ВПреосв. Митрополит висловив своє глибоке переконання, що ніхто з Отців навіть і не думав порушувати ані доктрини про папський примат, ані зменшувати заслуг Римської Курії. Це тим більше наглядне, казав Промовець, що особа Святішого Отця Павла VI-го по тих кількох місяцях понтифікату втішається як серед Західніх, так серед Східніх, великою пошаною та вдячністю. Тому « Мир всім », маєстатичність миру візантійської літургії хай панує серед нас. Знаємо ми всі, що ми є лиш Божими середниками, інструментами, більше, або менше відповідними; тимто ревні Отці в своїх виступах старалися лише звернути увагу на деякі недотягнення в управі Церквою, дійсні, або лиш здогадні; добровільні, або й недобровільні.

Останні розходження, що постали на виступах Отців, нагадують подібний епізод з Тридентійського Собору, при обговорюванні складної доктрини про св. Тайни. Тоді один бистроумний французький єпископ часто висловлював противні завваги, так що один з кардиналів предсідників знетерпеливишися закликав вголос: « *nimum cantat gallus ille* » (« занадто співає цей півень », — або француз, — бо в латинській мові « галлюс » означає і півня, і галійця-француза). На це зараз відповів цей єпископ: « Як був би Петро прислухувався до співання півня... ». Справді все, що висловлюють поодинокі Отці тут на Соборі, хоч може не вповні можна прийняти, все таки серйозно треба розважити, щонайменше як спів півня, бо ж це висловлене пастирями Церкви і Отцями Собору, яким на Соборі хвала, честь і слава. То ж, чи просто, чи вишуканою формою висловлене, все воно містить зерно правди.

Закінчуючи цим свої завваги відносно розходжень між поглядами Отців, ВПреосв. Митрополит висловив потім коротко свої думки з точки видження Сходу про різні дискутовані на Соборі справи.

Спершу заторкнув справу священства всіх вірних у відношенні до св. Тайни Священства. Це священство вірних, згідно з східною доктриною, — казав ВПреосв. Кир Йосиф, — треба розуміти в переноснім значенні. Тобто, що християнин є духовною жертвою, яку кожний приносить і повинен приносити Богові, тобто себе самого. Також у цім розумінні, що священство Христа передається аналогічно всім вірним в однім Містичнім Тілі Христа.

Друга заввага відносно влади Єпископів, зокрема на Соборі та відносно допущення мирян, а навіть жінок, — що заторкує доктину нез'єднаного Сходу. У латинській Західній Церкві владу, зокрема в адміністрації, закріплювано лиш за Церковною Ієрархією, так що участь мирян зникла поволі. Тепер знов, як висловлюються Соборові Отці, мирян закликають до співпраці в Католицькій Акції. На Сході була лагідніша дисципліна, яка випроваджує свої початки ще з Апостольського Собору,

в яким брали деяку участь і миряни, бо записано в св. Письмі: «Зібралися апостоли й старші... і замовкла вся громада..., а тоді подобалося апостолам і і старшим з цілою Церквою». Однак точно треба розрізняти між участю апостолів та старших-єпископів, а церковного збору. Різниця полягає у св. Тайні Священства, якою за єпископом, як пастирем, є закріплений духовний провід Церкви. Пастирі силою свого уряду виконують владу, всі інші священники, миряни, діти й жінки за посередництвом свого пізнання і розуміння можуть одержану доктрину передати другим та навчити інших. Під таким тільки поглядом можуть вони брати участь у Соборі.

Одинокі єпископи навчають як виконавці пастирського уряду, інші як свідки сприйнятої віри. Загальне сприйняття вірних є непомильним свідомством віри, бо всі вірні Католицької Церкви не можуть помилково вірити. Отже, якщо є присутні миряни, жінки, а навіть діти, вони є свідками проголошеної доктрини, а не авторитетно особами які навчають. Ними є лиш Отці єпископи, або їх делегати. На Вселенському Соборі лиш єпископи мають право голосування, інші є лиш присутніми. Миряни висловлюються лиш у ролі дорадчого голосу.

Подібно і на Патріярхальних Соборах Сходу рішачий голос мали лиш єпископи, або їх делегати. Скликання і ухвали Собору не потребували згоди імператорів, а навіть діяли проти імператорів. Жінки, згідно з приписом св. Павла, мовчали. Не згадується про них, ані в Апостольському Соборі, ані на Вселенських Соборах. Признати їм на Соборі активну участь було б чимсь більш східним, від самих Східних і безсумнівно це не є по думці Отців, що виступають на Соборі.

Третю справу, яку заторкнув під кінець ВПреосв. Митрополит Кир Йосиф, це останньо дискутована пропозиція, щоб старші віком єпископи резигнували з своїх престолів, уступаючи місце молодшим. Таким способом мала бути змінена дотеперішня практика номінування при старших єпископах, яким тяжко вже рядити єпархією, помічників з правом наслідства. До своєї завваги, що резигнація єпископів не згоджується з практикою Східної Церкви, додав лише ВПреосв. Кир Йосиф два приклади, немов би вказуючи, що не раз обставини вимагають, щоб старенький єпископ продовжував сам заряд єпархією. Перший приклад з життя боголюбивого польського єпископа Валенґи з часів Папи Пія XI, про якого просив сам його помічник єп. Францішк Лісовський у Папи: «Він ще може працювати, бо чей же є десять років молодший від Вашої Святости». Другий приклад, це особистий ВПреосв. Митрополита, про який він згадав такими словами: «Я був першим проти добровільної резигнації мого попередника Слуги Божого Андрея Шептицького, з уваги на його розум, святість і досвід».

Наводячи ще вислів одного єпископа, що безпосередньо перед ним сказав: «Був я помічником через багато років, але від помічника сохрани

мене Господи! », ВПреоєв. Митрополит натомість свій виступ закінчив заклик до Отців, щоб з милосердям розглядали справу німічних єпископів, старших віком, бо про добро Церкви можна до часу подбати багатьома іншими опособами.

ПРОМОВА МИТРОПОЛИТА КИР ЙОСИФА

на перенесення мощів св. Йосафата

25 листопада 1963

до Базиліки св. Петра

Святіший Отче! — Ще в живій і вдячній пам'яті стоїть перед нашими очима благословенна хвилина, коли Ваша Святість — у ролі представника Святої Столиці — приймав у Ватикані мощі св. Йосафата. Не в силі ми висловити гідно нашу вдячність і нашу щирю пошану за цю прихильність виявлену нам, але можемо запевнити Вашу Святість, що може зачислити ці наші сьогоднішні вислови до найбільш щирих і відданих, які дотепер предложено.

Справді вдячний є сьогодні св. Йосафат з небес, що так почитають його тлінні останки, й що зложено їх близько Князя Апостолів. Цю синівську вдячність оспівуємо також ми сьогодні, коли бачимо, як Ваша Святість складає мощі цього Мученика З'єдинення у стіп Апостола, який уособлює єдність Вселенської Церкви.

Дивні життєві шляхи св. Мученика. Народився і виріс у Володимирі Волинським, в Західній Україні, по закінченні школи післали його батьки до Вільна, на той час міжнародного міста, щоб набрав торговельного знання. Там мав надзвичайну можливість стати багатим торговцем, але він, так як цей євангельський купець, «знайшовши дорогоцінну перлу, пішов і продав все, що мав та купив її» (Мт. 13,46), себто покинув світ і вступив до монастиря та став василіянським монахом, священником, ігуменом і архимандритом. Приєднав для Унії Венямина Рутського, майбутнього Київського Митрополита. Оба вони скрипили Берестейську Унію і організували всі її сили.

Ставши Архiepіскопом Полоцька і Витебська розвинув дуже ревний апостолят, завінчаний мучеництвом у Витебську. Його святе тіло зложено в Полоцьку, на Білорусі, але, коли почали грожити війни, перенесено до Вільна, а потім митрополити Антоній Силіява і Гавриїл Колєнда перевезли до Білої, на Підляшші. Скрив його царський уряд, але віднайдено підчас першої світової війни й перевезено до Відня 1916

року. Там стерегли його до другої світової війни, аж доки Ваша Святість не захоронили цих славних останків від усякої небезпеки.

22 листопада ц.р. св. Йосафат увійшов до найбільшої Святини християнства, тоді коли Вселенський Собор розглядав питання З'єдинення.

Святіший Отче! Брав я участь у тисячах похоронів, але ніколи не був я так зворушений, як у тій хвилині, коли йшов я через Базиліку за святими мощами, що задержалися коло гробу св. Петра. Були присутніми на цім святім обряді Кир Петро Канізіо Ван Лієрд, Генеральний Вікарій Вашої Святости на Ватикан, який передав їх представникові Ватиканської Капітули, Кир Юлієві Барбетта; численному причетові Ватиканської базиліки, технічному персоналові й семінаристам, які з пошаною переносили й ішли за святими останками. Напевно був це для Святого в небі славний момент, яким кінчиться його тріумфальна земна мандрівка, щоб тимчасово спочити у Базиліці католицької єдності, за яку він пролляв свою кров, та щоб могли вернутися — надіємося, що скоро — між своїх земляків скріпляти їх у вірі.

Святіший Отче! Коли ми, Ваші віддані сини, глядимо на ревну діяльність, якою Ваша Святість хоче обняти весь світ, всі нації без жодної різниці, коли бачимо вже зроблених стільки розважних кроків, переконані ми внутрі нашого серця, що в центрі Вашого світлого Понтифікату стоїть Схід, особливо слов'янський Схід. Наші молитви сьогодні звертаємо до святого Архиспископа Мученика, щоб був могутим покровителем Вашої грандіозної праці.

ІТАЛІЙСЬКИЙ ТЕСТ ПРОМОВИ

BEATISSIMO PADRE!

Ancora nella viva e grata memoria sta dinanzi ai nostri occhi il benedetto momento, quando la Vostra Santità — in qualità del Rappresentante della Santa Sede — riceveva nella Città del Vaticano le Sacre Reliquie di San Giosafat. Non siamo in grado di esprimere abbastanza la nostra gratitudine e la nostra sincera devozione per questa grazia fatta a noi, ma possiamo assicurare la Vostra Santità che fra tutte le gratitudini ed i ringraziamenti che la Vostra Santità ha ricevuto nella sua vita, — e sono tanti e tanti — può sicuramente annoverare queste nostre odierne espressioni come le più sincere e devote.

Veramente è grato San Giosafat oggi nel cielo che le sue ossa sono così onorate e riposano presso il Principe degli Apostoli. E questa filiale gratitudine cantiamo anche noi oggi, mentre vediamo che la Vostra Santità ne depone questo Martire dell'Unione ai piedi dell'Apostolo, che incorpora l'unione della Chiesa. Meravigliose sono le vie della vita del Santo Martire.

Nato e cresciuto a Volodymyr Volynskij in Ucraina Occidentale, lì ha frequentato le scuole e fu mandato dai suoi genitori a Vilna, a quel tempo una città internazionale, per apprendere la scienza commerciale. Ivi ebbe una possibilità straordinaria di diventare un ricco mercante, ma lui come il mercante evangelico « trovata una margarita di gran pregio, va, vende quanto ha e la compra » (Mt. 13,46), cioè abbandona il mondo entrando nel monastero. Conquistò alla causa dell'Unione Velamino Rutskij, futuro Metropolita di Kiovia. Entrambi hanno rafforzato l'Unione di Berest ed organizzato tutte le forze dell'Unione.

Diventato Arcivescovo di Polock e Vitebsk, ha svolto un apostolato zelantissimo coronandolo col martirio in Vitebsk. Il suo santo corpo fu deposto in Polock in Biancorutenia, ma quando cominciarono a minacciare le guerre, fu trasportato a Vilna, ed in seguito fu trasferito dai Metropoliti Antonio Sielava e Gabriele Kolenda a Bila in Podlachia. Nascosto il corpo del Santo Martire dal governo tsarista, esso fu ritrovato durante la prima guerra mondiale e trasportato a Vienna nell'anno 1916. Lì fu custodito fino alla seconda guerra mondiale, finché la Vostra Santità ebbe a preservare queste gloriose spoglie da ogni pericolo.

Il 22 novembre u.s. San Giosafat entrò nella Santa Basilica, quando il Concilio Ecumenico trattava le questioni dell'Unione.

Beatissimo Padre! Io ho partecipato ed assistito a migliaia di funerali, ma non sono stato mai così commosso come in quel momento, quando ho seguito le sacre reliquie attraverso la Basilica e fermandosi alla tomba di San Pietro. Erano presenti a quel sacro rito S.E. Mons. Pietro Canisio Van Lierde, Vicario Generale di Vostra Santità per la Città del Vaticano, il quale ha consegnato le sacre reliquie al Rappresentante del Capitolo Vaticano S.E. Mons. Giulio Barbeta; centinaia di addetti alla Basilica Vaticana, ingegneri e seminaristi, i quali con devozione trasportavano e seguivano le sante spoglie. Certamente è stato per il Santo nel cielo un momento glorioso col quale termina il suo trionfale itinerario terreno, per riposare temporaneamente nella Basilica dell'unità cattolica, per la quale egli ha sparso il suo sangue, e per poter tornare — speriamo presto — tra i suoi compatrioti per rafforzarli nella fede.

Beatissimo Padre! Quando noi, Vostri devoti figli, guardiamo la Vostra zelante attività con la quale la Vostra Santità vuole abbracciare tutto il mondo, tutte le nazioni senza discriminazione alcuna, quando vediamo tanti prudenti passi già fatti, — tuttavia siamo persuasi nell'intimo del nostro cuore — che al centro del Vostro glorioso Pontificato sta l'Oriente, e principalmente Oriente Slavo. L'opera è più o meno regolata nel mondo, soltanto rimane muta la montagna ghiacciata, che soltanto la Vostra Santità può liquefarla col Suo paterno amore, bontà e benevolenza. Le nostre preghiere di oggi sono dirette al Santo Arcivescovo Martire, affinché sia un potente protettore ed adiutore nel Vostro gigantesco lavoro da compiersi.

PIK 1964

ЛИСТ ДО ПАПИ
ПРО ПОЇЗДКУ ДО СИТТÀ DI CASTELLO I TERRACINA
10 листопада і 29 грудня 1963

Beatissimo Padre,

In questi ultimi mesi fui invitato a celebrare il Pontificale, il 10 novembre a Città di Castello e il 29 dicembre dello scorso anno a Terracina.

Sono lieto di comunicare alla Santità Vostra che entrambi i Vescovi, sia Mons. Cicuttini che Mons. Pezzoni fanno una favorevole impressione: sono caratteri attivi, compenetrati da una profonda fede e un sincero zelo apostolico. Provengono dall'Italia Settentrionale, ma hanno comprensione e svolgono operosità salutari per le diocesi Meridionali, infondendo dinamismo attività ed organizzazione in quelle parrocchie, che per la naturale disposizione della loro gente e per il clima sono portati all'indebolimento dell'energia e alla passività della vita ed hanno bisogno di una iniezione di fiducia e di coraggio. Certo io non posso dar il mio giudizio su tutta la macchina diocesana, sull'amministrazione, la vita interna e lo stato spirituale delle singole diocesi, ma così a « coup d'oil » ho riportato nell'insieme un'impressione molto favorevole.

I. Ovunque ho potuto ammirare grandi ricchezze d'arte e di archeologia presso i musei organizzati dai Vescovadi e nelle chiese. Così passando per Orvieto ho avuto la rarissima possibilità di vedere e di venerare il Santo Corporale nella magnifica cattedrale, Corporale che ricorda il miracolo di Bolsena.

II. Nella Città di Castello ho avuto la possibilità e la gioia di vedere tante ricchezze artistiche di antica data. S.E. Mons. Cicuttini ha organizzato un museo ben ordinato con rarissimi oggetti d'arte, come ad esempio antichissimi calici e patene risalenti ai primi secoli del Cristianesimo. Sono oggetti d'inestimabile valore artistico e storico. Santo Padre! Desidero dire che tutto questo che ho visto non è stato preparato per fare una buona impressione a me, perchè un tale lavoro non si prepara in un mese nè in un anno. Io stesso che nel passato avevo organizzato un museo a Leopoli, so per esperienza quanta fatica costi un lavoro simile. Bisogna cercare uomini adatti e mezzi necessari per un lavoro che richiede grande competenza e dovizia di mezzi. S.E. Mons. Cicuttini ha fatto un gran lavoro: ha fatto eseguire dei restauri nella Cattedrale, nel palazzo vescovile ed ha rinnovato il Seminario Minore ed Educandato per ragazze. Mons. Cicuttini ha gusto pure per la archeologia

e per l'arte. Questo si può vedere bene nei lavori di restauro, per cui tutti conservano le loro caratteristiche proprietà originali, senza aver sacrificato nulla, anchè là dove la convenienza ed utilità avrebbe potuto suggerire qualche modifica.

Nella vita spirituale vi sono difficoltà a causa del gran numero di comunisti con la loro ferrea organizzazione; ma il Vescovo che ha ereditato un tale stato di cose, fa degli sforzi enormi per migliorare la situazione e per riportare l'ordine e la disciplina. Quando io ho chiesto all'Ecc.mo Presule, che cosa egli faccia per ovviare alla mancanza delle vocazioni allo stato ecclesiastico, egli mi rispose che ha destinato a questo scopo un sacerdote, il quale di Domenica si reca nelle parrocchie della diocesi, predica, parla con i parrocchiani, raccoglie notizie sul conto dei ragazzi e li indirizza verso il Piccolo Seminario. Questo metodo eccellente di lavoro gli ha consentito di non avere la mancanza di sacerdoti, anzi ne ha inviati alcuni in Missione.

Gran numero di fedeli ha assistito alla Messa da me celebrata e si è accostato alla Santa Comunione. Si ha convinzione che la vita spirituale è profonda. Con ottimi ricordi ho lasciato la Città di Castello. Ho avuto impressione che la funzione orientale ha smosso la vita religiosa ed ha portato un buon fermento nella vita della Città di Castello. La stessa impressione ho avuto a Terracina.

Andando a Terracina ho fatto una breve sosta a Fossanuovo, luogo della morte di San Tommaso d'Aquino. Ho vissuto un momento molto sentito al ricordo della morte di San Tommaso. La mia commozione era grande, perchè ho rivissuto mentalmente quei momenti, quando scrivevo il libro su questo grande Santo.

A Terracina ho cantato due Messe. Una di mattina nella Cattedrale, alla quale ha assistito molta gente. Molti fedeli si sono accostati alla Santa Comunione. L'entusiasmo e la gioia dei fedeli era grande. Lo si vedeva dai volti.

La cattedrale ci alza sulle fondamenta antiche ciclopiche e fa parte dell'antico tempio romano con splendide colonne ioniche. La vecchia città con tre o quattro piani è costruita sopra un antico anfiteatro romano. Sono sicuro che gli scavi scoprirebbero un'altra Pompei.

Al pomeriggio ho celebrato un'altra S. Messa in Terracina, nella chiesa nuova di S. Salvatore, che è la più vasta della Cattedrale. Qui la gente era ancora molto più numerosa, che si stipava nella pur vasta chiesa. I fedeli in numero di qualche centinaio si sono accostati alla S. Comunione sub utraque specie. Al termine della funzione i fedeli con commozione e con ovazione hanno salutato la mia umile persona. Questa è senza dubbio l'indice di profonda fede religiosa.

Con l'Ecc.mo Vescovo ci siamo recati a vedere il tempio di Giove su di un'alta montagna che sovrasta la cittadina di Terracina, da dove si gode uno stupendo ed indimenticabile panorama, con la vista sul mare.

Con grato animo agli Ecc.mi Presuli della Città di Castello e di Terra-

cina e con tanta gioia nel cuore sono ritornato a Roma da questi due viaggi.

Queste due righe ho scritto a Vostra Santità per manifestare i miei umili pensieri col fresco occhio di cittadino sovietico.

Della Santità Vostra devotissimo figlio

† GIUSEPPE SLIPYJ

Arcivescovo-Metropolita di Leopoli

Vaticano, 4 gennaio 1964.

СЛОВО МИТРОПОЛИТА КИР ЙОСИФА
НА ЧЕСТЬ КИЇВСЬКОГО МИТРОПОЛИТА ІСИДОРА
(500-річчя смерті Київського Митрополита Ісидора)
(8.III.1964)

У церкві св. Апостолів у Римі в неділю, 8 березня, митр. Йосиф у співслужінні чотирьох архисреїв та шести священиків відправив поминальну богослужбу за упокій душі кард. Ісидора, митрополита київського і всієї Русі, декана Колегії кардиналів і царгородського патріарха. Богослужба була відправлена з нагоди 500-річчя смерті цього подвижника з'єднання всіх християн, одного з головних діячів Вселенського Собору у Флоренції. З митр. Йосифом співслужили митр. Максим Германюк, архиеп. Іван Бучко, архиеп. Гавриїл Букатко, білоруський єпископ Чеслав Сіпович, о. архимандрит Криптоферратської обителі Т. Мініші, о. консультор Михайло Ваврик ЧСВВ, о. ректор грецької Колегії Е. Лян ЧСБ, о. ректор Руссікум И. Ольшр Т. І., о. ректор папської української Малої Семінарії Степан Чміль, Салез., і о. постулятор Михайло Гринчишин ЧНІ.

В богослужбі взяло участь чотирьох кардиналів: Г. П. Агаджаніян, Б. Альоїзі Мазелля, Ф. Ченто, П. Марелля, представники священних Конгрегацій, монаших Чинів, університетів, амбасадори і велике число священиків та вірних. Папа Павло VI дав доручення кардиналові А. Чіконяні вислати митр. Йосифові привіт і апостольське благословення. Текст телеграми такий: «*Вселенський Архисрей, висловлюючи своє вдоволення з приводу віддання пошани славній постаті кардинала Ісидора в 500-річчя від дня смерті, закликає до поминальної згадки чеснот та прикладів апостольської ревності цього вірного слуги св. Церкви, щоб вони були світлом та заохотою для тих усіх, що посвячують свої сили*

для поширення царства Божого. Всім, зібраним на поминальну богослужбу, Святіший Отець уділяє бажаного апостольського, батьківського благословення на завдаток найбагатших небесних дарів».

По заамвонній молитві відправлено посеред храму Панахиду, при аналої, на якому покладено святительський омофор та митру, три хліби, чашу кард. Віссаріона, що вже понад 500 років зберігається в Криптоферратському монастирі. Цієї чаші уживано до відправи Божественної Літургії.

Проповідь, виголошену італійською мовою, митр. Йосиф почав грецькими словами Святого Письма: «Пам'ять праведника з похвалами». Повний текст цієї проповіді подав ватиканський щоденник «Ль'Оссерваторе Романо» з 16-17 березня. На його основі зроблено, нижче поданий український переклад.

Εἰς τό ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καί τοῦ Υἱοῦ, καί τοῦ Ἀγίου Πνεύματος. Ἀμήν. (Во ім'я Отця і Сина і Святого Духа. Амінь).

1. Μνήμη δικαίου μετ' ἐγκωμίων – «Пам'ять праведного з похвалами» (Прип. Х, 7), так учить нас старозавітній мудрець Соломон. Бо справді не може воно бути інакше, коли згадуємо Праведника, що увесь свій вік молився і трудився для Бога. Кожна жертва, а такими є молитва з посвятою духових і матеріальних дібр, осягає в людини найвищий ступінь, коли вона жертвує усю себе і своє туземне життя.

І нині саме ми обходимо пам'ять великого праведника і подвижника та церковного діяча. Усе своє життя він горів і палав для Бога, і увесь віддався Йому на службу від ранньої молодости. Пів тисячі літ минуло, коли Київський Митрополит, Кардинал Римської Церкви, Декан Кардинальської Колегії і Царгородський Патріярх Ісидор, спочив на віки 27 квітня 1463 р. ось тут в Римі. Вже тим він подібний до Христа, що про його духові подвиги і його діяльність, про внутрішнє життя, знаємо так мало, а може могли б ми довідатися і дещо більше, але до сьогодні не знайшовся ще ніхто, що віддав би свої сили вивченню його високоповчального життєвого шляху. Навіть хронологія не є ще усталена.

2. Ісидор походив з Мореї. Народився приблизно 1385 р. в митрополії Монембасії. Там він мабуть і вступив до монастиря св. Михаїла і св. Ангелів, в честь яких він пізніше склав літургічні служби. Кілька років пізніше він переходить до Константинополя і вступає в вузький гурток прихильників церковного з'єдинення з Апостольським Престолом в Римі. Осередком їхнім був монастир у Селембрії, в якому жив тоді славний Віссаріон. Там також Ісидор познайомився з церковнослов'янською мовою і справами Київської Митрополії. А коли став він

ігуменом монастиря Св. Дмитрія в Царгороді, то уложив літургічну службу і Св. Дмитрієві.

Св. Тома, розглядаючи в своїй «Суммі» питання, яке життя, активне чи контемплятивне, є досконаліше й миліше Богові, врешті приходить до висновку, що найзвершенніше життя проводить той християнин католик, який вміє пов'язати, побожність, молитву, розважання і застанову з діяльністю на славу Божу. Здається, що в історії Церкви небагато знайдемо зразків, щоби богоугодник так гармонійно сполучував своє молитовне, говійне життя з якнайактивнішим експансивним апостольством, як це робив Ісидор.

Любов до Богослужби, до молитви притаманна для всього його життя. Згадані літургічні твори, переписаний часослов і літургікон, що став для Апостольського Престолу підставою для видання Літургікона, загально обов'язуючого для всіх Українців, залишають вже самі собою ту нестерту печать на його молитовному дусі. Бо якже ж могло бути інакше в богоговійного монаха? А водночас ми бачимо, що він зранні став ігуменом монастиря св. Дмитрія в Царгороді, а тим самим мусів звертати увагу не лише на своє духовне життя й на підчинених собі ченців, але також охопити усю діяльність своєї братії назовні. А видно, що цей монастир, зі своїм ігуменом у проводі, став важливим чинником в церковному житті і своєю молитвою, богослуженнями, фізичною працею, проповідями й прикладом умертвленого життя, став живою й наглядною проповіддю християнського життя для вірних — завдання, яке вклали їм у серце св. Василій Великий і обновник чернечого життя св. Теодор Студит. А його діяльність незабаром виходить поза монастирські мури, і сам він появляється в Сиракузах з якоюсь церковною місією. Кілька років пізніше він очолив делегацію від Василевса й Царгородського Патріярха на Собор у Базилеї. Є наглядним, що він дуже добре зорієнтувався в тодішніх настроях і церковних прямиваннях і бачив виразно грозу, що нависла над Церквою у формі науки «Собор над Папою». Там він також вказав на велике значення з'єдинення найрозлогішої тоді в світі Київської Митрополії з Апостольським Престолом. Він відвернув Папу Євгенія IV від тих Соборів і підготував акцію серед греків на Собор у Феррарі і Флоренції. З тим пов'язане його іменування в 1436 р., з рамени Царгородського Патріярха Йосифа II, Київським Митрополитом. Тому він з тою думкою про з'єдинення Київської Митрополії виїхав на Україну, до Києва, а згодом і до Москви. Впродовж одного року він усвідомлював і духовенство і вірних про потребу з'єдинення. Йому вдалося переконати і царя Василія Василевича про вагу унійного Собору, проголошеного Папою Євгенієм IV. Як представник цієї великої частини Церкви він вибрався з численним почотом через Смоленськ, Новгород, Прибалтику, Дорпат, Німеччину, Нюрнберг, Баварію й Тироль та прибув мило очікуваний

і вітаний до Феррари. Отці Собору вели тоді вже довгі богословські дискусії, які приводили їх інколи в безвихідне становище й загрожували розбиттям Собору. Саме тоді своїм досвідом, своєю переконливою аргументацією, своїм вмідим посередництвом, він допровадив врешті до згоди й до проголошення унійного декрету «*Laetentur coeli*» (Радуються небеса), що став основою й дороговказом на майбутні століття. Треба було тепер напружити всі сили, щоб перевести в життя цей переважливий для Церкви акт.

3. Як Папський Леґат він вибрався в дорогу назад до своєї Митрополії. Ми зустрічаємо його в Венеції, куди наспіла вістка, що він іменований Кардиналом, в Заґребі, Будапешті, Санчі, Кракові, Перемишлі, Холмі, Львові і в Києві. Всюди він проголошував з'єдинення Церкви і підносив понижуваний тоді візантійський обряд. Польський король Володислав Ягайло видав навіть грамоту про рівноправність нашого обряду з латинським. В Києві Ісидор став паном ситуації і був загально признаний Митрополитом, перейнявши Софійський собор. З Києва він вибрався й до Москви, щоб там проголосити Флорентійську Унію. Він в'їхав торжественно до Москви й на Службі Божій, в соборі Успення, в Кремлі, в приявності царя, відчитав буллу «*Радуються небеса*».

Здавалося, що великі й далекі, здавна леліянні пляни, сповнилися. Одначе перемінити вікову нехіль Москви до Католицької Церкви, в прихильність і визнання Апостольського Престолу, не вдалося йому в такому короткому часі. Треба було довше побути на Сході і спопуляризувати цю основну тезу християнської віри про єдність Церкви й одного Пастиря. Але цар, не бажаючи признавати нікого над собою, почав негодувати, неприхильно настроювати духовенство, внаслідок чого він ув'язнив Ісидора в Чудівському монастирі св. Михаїла, в Кремлі. Здається, не хочаючи ще більше загострювати ситуації, він дав змогу Ісидорові визволитися з монастиря. Ісидор опинився в Твері, в князя Бориса, а згодом на Литві й Україні. Він старався тут закріпити Флорентійську Унію і працював далі в тому напрямі всіма силами. На жаль, виленський архієпископ Матвій, стояв по стороні антипапи Фелікса проти Євгенія IV і заквестіонував Ісидорові права юрисдикції, а визнав вкінці митрополитом для Литви й України, московського нез'єдиненого Йону, що його настановив цар після усунення Ісидора.

4. Ісидор бачив, що не подолає такого положення і знав, що такі справи можуть бути вирішені тільки в Римі й у Царгороді. Тому він вибрався назад до Італії і прибув до Сієни, до Папи Євгенія IV. Звідти паралізував він акцію архієпископа Матвія і полагоджував найконечніші справи Київської Митрополії. Одночасно він мусів зайнятися і патріяршими справами. Флорентійська Унія натрапила в Царгороді на великий спротив, може навіть більший, ніж на слов'янському Сході.

Патріярх Йосиф II помер у Флоренції. Його наслідником став патріярх Митрофан, а після короткого служіння вступив на патріярший престол Григорій III Мамме, що однак не був визнаний у Царгороді. Ісидор вибрався в 1452 р. до Константинополя, відновив там унію й добився визнання Григорія патріярхом.

Бачачи велику загрозу з боку Турків, Ісидор став організувати армію. Прийшло кількадесят галер від папи і з Генуї, але це була надто мала допомога Заходу віч-на-віч турецькій навалі. Царгород упав 29 травня 1453 р., згинув по-геройськи в бою Васілевс Константин Палеолог. Султан Магомед, знаючи про визначну участь Ісидора в обороні Царгороду, зажадав його голови. Тоді принесено йому голову полеглого в бою грека, накритого кардинальським капелюхом, а Ісидор тимчасом подався на Крету, звідки повідомив Папу про катастрофу. Пізніше він приїхав до Венеції й до Сієни та Риму. По дорозі він задержався в Болонії, де Папським Делегатом був Кардинал Віссаріон. Там він вів переговори з венеціанським Дожею та іншими правителями, не втрачаючи надії відбити Царгород. Водночас став він тоді Деканом Кардинальської Колегії й Камерленгом, управляючи всіма папськими добрами. Бачачи, що самий уже не може займатися належно справами Київської Митрополії, він зрештував, а патріярх Григорій Мамме висвятив Ісидорового наслідника, ігумена Григорія Болгарина, в монастирі св. Димитрія, на київський митрополичий престіл.

В 1459 р. помер Царгородський Патріярх Григорій Мамме, а його наслідником іменував Папа Ісидора. Ісидор і далі керував організацією протитурецького походу. Тимчасом Турки зайняли Грецію, з якої втік Тома Палеолог, деспот у Мореї. В часі переговорів з ним про прикращення Сходу, Ісидор знепритомнів внаслідок серцевої атаки. Правда, він ще видурав, але до повного здоров'я вже не повернувся. З трудом взяв ще участь у благальній процесії, в якій несено голову-череп св. Апостола Андрея. Молився навколїшках в базиліці Св. Петра про порятунк для Сходу. Але Господь не дав йому вже тієї ласки й він помер 27 квітня 1463 р. (за ст. ст.) та був похований ось тут в « Додічі Апостолі » біля Кард. Проспера Колонни.

5. Ви бачите, з цього коротенького життєпису, як Ісидор кидався немов лев на всі боки й боронив справу єдності Церкви проти ворогів. На її службу він віддав свої високі здібності, свою неперевершену вченість і все своє вміння. Однак Господь не дав йому оглядати « осво-божденного Єрусалиму », але всетаки його величезна праця вложена для Апостольського Престолу в Флорентійський Собор, була дороговказом на майбутнє, а його плодом стала згодом Берестейська Унія. На ньому спиралися сто років пізніше Київські Митрополити Михайло Рагоза, Іпатій Потій, Йосиф Велямин Рутський і московський патріярх

Ігнатій, що мусів також покидати Москву і шукати приюту в св. Йосафата Кунцевича.

Ісидор любив книги¹ й науку, писав багато послань, організував місії, армії, допомогів харитативні акції. Він мав багато прихильників між греками й італійцями,² допомагав усім в нужді, як тільки знав і міг. Одначе в своїх вимогах був дуже скромний і жив дуже вбого, хоч завідував касами й маєтками; це й є його великою чеснотою. Навіть найбільший його ворог і ворог Унії Марко Євгенік Ефезький, признавав йому велику стійкість характеру. Ісидор міг добитися великих почесей і властей серед неа'єдинених, одначе понад усе він ставив єдність Церкви і цій вірі та цьому переконанню він залишився вірним аж до гробової дошки, щоб одержати належний вінець слави.

Одним він є для нас дуже близьким тепер, а саме серед жахливих терпінь і страждань, серед упадку Царгороду й кривавої різні мирного населення, серед невтомних праць у всіх напрямх аж до зомління, не дав йому Господь за життя побачити світанку і жнив своєї сівби, не дав, як і Мойсееві, оглядати обіцяну землю. А все ж таки і Мойсей і Ісидор були велетнями духа на Божому шляху і предтечами та пробо-йовиками кращого майбутнього — земського і небесного — для грядучих поколінь. Амінь.

¹ Попривозив багато книг з України і Москви: Хроніку Теогноста (1328-47). Дещо з того видав Головацький, Регель, Василевський та Меркати.

² Між іншими єп. Конрад Марчелліні в Террачіні.

ІТАЛІЙСЬКИЙ ПЕРЕКЛАД
СЛОВА НА ЧЕСТЬ МИТРОПОЛИТА ІСИДОРА

« MEMORIA JUSTI IN BENEDICTIONE »

1. La memoria del giusto vivrà in eterno e sarà esaltata con mirabili lodi, così ci insegna Salomone, il sapiente dell'Antico Testamento. E in verità non è altrimenti che noi ricordiamo e commemoriamo il Giusto, il quale spese tutta la sua vita in esclusivo servizio di Dio, in intima unione di preghiera con Lui. Ogni sacrificio — tra cui, specialmente, la vita di preghiera con la consacrazione a Dio di tutti i beni, siano essi spirituali o materiali, — raggiunge un grado altissimo di perfezione, quando questo sacrificio è totale e ingaggia tutta un'esistenza terrena.

Proprio oggi noi commemoriamo un grande giusto, un eroe ed un uomo di azione nel campo religioso. Per tutta la sua vita ardeva e palpitava di una fiamma ardente di immenso amore per Iddio e a Lui totalmente si consacrò fin dalla sua tenera giovinezza. Sono ormai passati cinquecento anni da quando l'illustre Metropolita di Kiev, il Cardinale della santa Romana Chiesa, il Decano del Collegio Cardinalizio il Camerlengo della S. Romana Chiesa e il Patriarca di Costantinopoli Isidoro è andato all'eterno riposo qui a Roma il 27 aprile l'anno 1463.

Egli è simile a Cristo già in ciò che si conosce poco delle sue imprese spirituali e della sua multiforme attività, come pure della sua profonda vita interiore. Forse potremmo conoscerlo molto di più; ma, finora, non ci fu alcuno che volesse consacrare le proprie forze allo studio di questa nobile figura piena di profondi insegnamenti. Neppure le date e gli anni della sua attività sono conosciute con certezza.

2. Isidoro proveniva da Morea in Grecia. Nacque tra l'anno 1380 e 1390 nella Metropolia di Monembasia. Ivi probabilmente entrò al monastero di san Michele e dei santi Angeli, in onore dei quali più tardi egli compose gli Uffici Liturgici. Alcuni anni dopo egli passò a Costantinopoli ed entrò a far parte del gruppo unionistico favorevole all'unione con la Sede Apostolica di Roma. Loro centro era il monastero di Selembrà, dove viveva allora famoso Bessarione.

Là Isidoro conobbe la lingua paleoslava e la Metropolia di Kiev.

Quando divenne superiore del monastero di san Demetrio a Costantinopoli vi compose l'Ufficiatura Liturgica in onore di questo santo.

San Tommaso proponendo nella « Summa » la questione se la vita

attiva o quella contemplativa sia superiore e più cara a Dio, afferma nella conclusione che vive più perfettamente il cristiano che sa unire la pietà, la preghiera e la contemplazione con l'impegno della vita attiva per la gloria di Dio. Sembra che nella storia della Chiesa si trovino pochi esempi di anime consacrate a Dio che abbiano saputo così armonicamente unire la vita di preghiera e di sacrificio con l'estesissima attività apostolica come lo fece Isidoro. L'amore per gli Uffici Divini, per la preghiera e contemplazione caratterizza tutta la sua vita. Gli scritti liturgici suindicati, la trascrizione dell'Orologhion e del Liturgicon, che per la S. Sede servì di base per la nuova edizione del Liturgicon obbligatorio per tutti gli Ucraini, — imprimono già soli la caratteristica specifica del suo spirito di pietà. Come potrebbe essere diversamente per un pio monaco?

Infatti noi lo vediamo diventare, presto, superiore del monastero di san Demetrio a Costantinopoli; in quanto tale Egli doveva badare non solo alla propria vita spirituale e a quella dei monaci dipendenti, ma anche dirigere tutta l'attività esterna dei suoi confratelli. Quel monastero, con il suo superiore a capo, divenne un fattore importantissimo nella vita della Chiesa; con la sua preghiera, con le sue funzioni, col lavoro fisico, con le prediche ed esempi della vita di mortificazione divenne viva e palpitante predica della vita cristiana per i fedeli — compito impresso nel loro cuore di san Basilio il Grande e da san Teodoro Studita, rinnovatore della vita monastica.

Ben presto l'attività di Isidoro esce dalle mura del monastero ed egli appare a Siracusa in una missione ecclesiastica.

Alcuni anni dopo egli guidò la delegazione del Patriarca e dell'Imperatore di Costantinopoli al Concilio di Basilea. E' evidente che ben presto si orientò nelle tendenze e correnti religiose di allora e vide chiaramente il pericolo che incombeva sulla Chiesa formulato nel principio: « Il Concilio superiore al Papa ».

In quell'occasione egli dimostrò quale importanza avrebbe l'unione della più estesa allora Metropolia di Kiev con la Santa Sede. Distolse l'attenzione del Papa Eugenio IV dai Pseudoconcili e preparò i Greci per il Concilio di Ferrara e di Firenze. Con questo è legata la sua nomina nel 1436 da parte del Patriarca di Costantinopoli, Giuseppe II, a Metropolita di Kiev. Perciò, coll'intenzione di unire la Metropolia di Kiev, egli era partito in Ucraina a Kiev, e poi anche a Mosca. Durante tutto un anno cercò di far comprendere al clero ed ai fedeli la necessità dell'unione. Riuscì pure a convincere lo zar Basilio sull'importanza del Concilio per l'unione proclamato dal Papa Eugenio IV. Come rappresentante di questa grande parte della Chiesa, partì con numeroso accompagnamento attraverso Smolensk, Novhorod, Regioni Baltiche, Dorpat, Germania, Norimberga, Baviera e Tirolo ed arrivò aspettato e festeggiato a Ferrara. I Padri Conciliari già da tempo protraevano le discussioni teologiche, che li conducevano nelle situazioni insolubili e minacciavano lo scioglimento del Concilio. Proprio allora con la sua espe-

rienza, con la sua persuasiva argomentazione, con la sua efficace mediazione riuscì a metterli d'accordo e proclamare la Bolla « LAETENTUR COELI » la quale divenne fondamento e guida per i secoli futuri.

Ora bisognava potenziare tutte le forze per dare vita a questo importantissimo atto per la Chiesa.

3. Come Legato Papale Isidoro ritorna di nuovo nella Metropolia di Kiev. Lo incontriamo a Venezia, dove gli pervenne la notizia della sua nomina a Cardinale, a Zagabria, Budapest, Sancz, Cracovia, Peremysl, Cholm, Leopoli, ed a Kiev. Dappertutto egli proclamava l'unione della Chiesa e innalzava il prestigio del rito bizantino allora disprezzato. Il re Vladislao emise il decreto dell'uguaglianza giuridica del nostro rito con quello latino. A Kiev Isidoro divenne padrone della situazione ed in linea di massima fu considerato come Metropolita, avendo preso possesso di Santa Sofia. Da Kiev egli si diresse a Mosca per proclamare l'Unione di Firenze. Fece il suo solenne ingresso a Mosca e durante la santa Messa, nella cattedrale dell'Assunzione in Cremlino, alla presenza dello stesso zar, lesse la Bolla « Laetentur coeli ». Sembrava che si fossero avverati i grandi e lontani piani da tempo accarezzati. Però, in così breve tempo non gli fu possibile cambiare la secolare avversione di Mosca verso la Chiesa Cattolica in benevolenza e riconoscimento della Sede Apostolica.

Bisognava invece trattenersi più a lungo nell'Oriente e propagandare questa fondamentale tesi della fede cristiana: dell'unità della Chiesa e dell'unico Pastore. Ma lo zar, non volendo riconoscere nessuno superiore a lui, cominciò a dissentire ed a sobillare il clero; per conseguenza imprigionò Isidoro nel monastero di san Michele nel Cremlino. Pare che, non volendo provocare un conflitto, diede la possibilità a Isidoro di fuggire dal monastero. Questi si fermò a Tver presso il Principe Borys, quindi in Lituania ed in Ucraina. Si preoccupava di rafforzare l'Unione Fiorentina e lavorava in questo senso con tutte le sue forze. Sfortunatamente il governo polacco, capeggiato da Matteo, Arcivescovo di Vilna, parteggiava per l'Antipapa contro Eugenio IV e mise in discussione la giurisdizione di Isidoro e finalmente riconobbe come Metropolita della Lituania e dell'Ucraina il moscovita Giona, nominato dallo zar dopo la cacciata di Isidoro.

4. Isidoro s'accorse che non poteva sostenersi in questa situazione, e sapeva che simili questioni possono essere decise soltanto a Roma ed a Costantinopoli. Perciò egli si avviò di nuovo verso l'Italia e pervenne a Siena dal Papa Eugenio IV. Di lì paralizzava l'attività dell'arcivescovo Matteo e risolveva i più urgenti problemi della Metropolia di Kiev. Nello stesso tempo doveva occuparsi delle questioni patriarcali. L'Unione fiorentina ha incontrato a Costantinopoli una grande resistenza, forse più grande che nell'Oriente Slavo. Il Patriarca Giuseppe II morì a Firenze. Il suo successore fu Patriarca Mitrofino, e dopo un breve tempo sul trono patriarcale s'assise Gregorio III

Mamme, che non era riconosciuto a Costantinopoli. Nel 1452 Isidoro andò a Costantinopoli, rinnovò l'Unione e fece riconoscere Gregorio III come Patriarca. Vedendo il grande pericolo turco, Isidoro cominciò a organizzare l'esercito. Giunsero alcune decine di navi dal Papa da Genova; ma queste furono insufficienti contro l'assalto turco. Costantinopoli cadde il 29 maggio 1453; morì pure gloriosamente nella battaglia Costantino Paleologo. Il Sultano Maometto, conoscendo l'importante contributo di Isidoro nella difesa di Costantinopoli, aveva chiesto la sua testa. Allora gli portarono la testa di un greco, caduto nella battaglia, con capello cardinalizio, mentre Isidoro si era rifugiato a Creta, da dove informò il Papa della catastrofe. Più tardi arrivò a Venezia, poi a Siena e quindi a Roma. Durante il viaggio si fermò a Bologna, dove si trovava allora il Cardinale Bessarione come Delegato del Papa. Qui Isidoro faceva le trattative col Doge di Venezia e con altri principi nutrendo la speranza di riconquistare Costantinopoli. Subito dopo egli fu nominato Decano del Collegio Cardinalizio e Camerlengo-amministratore di tutti i beni pontifici. Vedendo che non poteva più occuparsi della Metropolia di Kiev, diede le dimissioni, ed il Patriarca Gregorio Mamme conservò quale successore di Isidoro per la Metropolia di Kiev il superiore del monastero di San Demetrio, Gregorio il Bulgaro.

Nel 1459 morì il Patriarca di Costantinopoli Gregorio Mamme ed Isidoro fu nominato dal Papa a successore per la sede patriarcale di Costantinopoli. Isidoro intanto continuava ad organizzare la crociata contro i Turchi. Nel frattempo i Turchi avevano occupato la Grecia da dove riuscì a sfuggire Tommaso Paleologo il principe di Morea. Durante le trattative con lui Isidoro perdette conoscenza a causa dell'attacco cardiaco. Poi guarì, ma non poté più riacquistare in pieno la sua salute.

Con difficoltà prese parte ad una processione propiziatrice in cui veniva portato il cranio di Sant'Andrea. Pregava in ginocchio in San Pietro per la salvezza dell'Oriente. Ma il Signore non gli concesse questa grazia ed egli morì il 27 aprile 1463, e fu sepolto qui nella Basilica dei « Dodici Apostoli ».

5. Come vedete da questa breve biografia quanto egli si lanciasse come un leone in tutte le direzioni per difendere l'Unità della Chiesa contro i nemici. Al servizio della Chiesa egli consacrò tutte le sue belle qualità, la sua scienza eminente e tutta la sua prudenza. Ciononostante il Signore non gli concesse di vedere « La Gerusalemme Liberata ». Tuttavia la sua grande attività, svolta durante il Concilio di Firenze, per la Sede Apostolica, fu di guida per l'avvenire e l'Unione di Brest fu il suo frutto. Su di lui s'appoggiavano il Metropolita Michele Rahoza, Ipatij Potij e Giuseppe Veliamyn Rutskyj.

Isidoro amava i libri e la scienza, scriveva molte lettere pastorali, organizzava le missioni, l'esercito, l'assistenza caritatevole. Egli aveva molti amici tra Greci ed Italiani, aiutava tutti nelle necessità quando sapeva e poteva.

Però nelle sue esigenze personali era molto moderato, viveva da povero anche se amministrava i beni ed il denaro: tutto questo era frutto della sua virtù. Anche il più grande nemico suo e dell'Unione, Marco Eugenio di Efeso, riconosceva in lui la grande forza di carattere. Isidoro poteva arrivare tra gli Separati Ostodossi ai più grandi onori e posti di responsabilità, ma a tutto ciò egli preferiva l'Unità della Chiesa. In questa fede ed in questa convinzione rimase fedele fino alla morte, per ricevere la meritata corona di gloria.

In una cosa egli ci somiglia, e, cioè che tra spaventose sofferenze e tribolazioni, durante l'assedio di Costantinopoli e il sanguinoso eccidio della pacifica popolazione, tra le instancabili fatiche di ogni genere fino all'esaurimento, Iddio non gli diede la grazia di vedere l'alba e la mietitura di quello che egli aveva seminato, come a Mosé di non vedere la Terra Promessa. Ciononostante e Mosé ed Isidoro furono giganti di spirito nelle vie del Signore, precursori e propugnatori del miglior avvenire, terreno e celeste, per le future generazioni.

COMMISSIO DE ECCLESIIS ORIENTALIBUS
VERBA IN SESSIONE PLENARIA XXII, DIE X MARTII 1964 HABITA,

ПРОМОВА БЛАЖЕННІШОГО ЙОСИФА
В КОМІСІЇ ДЛЯ СПРАВ СХІДНИХ ЦЕРКОВ

In omni gravi labore necessaria est reflexio et ita in laboribus in Commissione de Ecclesiis Orientalibus. Et sicuti totum Concilium convocatum est ad confortandam Ecclesiam in hodierna vita cum omnibus periculis et necessitatibus, ita in specie eget quadam rectificatione Ecclesia in Oriente, eoque magis quod decursu saeculorum ipsa redacta est ad statum modestum. Revera Ecclesia Catholica quingenti quinquaginta decies centena milia fidelium (550.000.000) numerat, in quibus orientales decem mille millium attingunt. Tempore autem Synodi Zamostiensis (a. 1720) Metropolia Kioviensis sola quattuordecim mille millium continebat. Propter persecutionem anno 1939 Ucraini cum emigratione ad numerum circa septem mille millium fidelium redacti sunt.

Hodie quoque in Unione Sovietica super ducenti mille millium habitantium tantum quinquaginta mille millium omnium fidelium orthodoxorum et catholicorum admittunt. Omnia nunc conamina facienda sunt, ut numerus fidelium crescat et fides catholica inter orientales divulgetur. Conditiones et circumstantiae necesse est creentur et faciliores reddantur ut Ecclesia in Oriente, olim florens, ad pristinum statum revocetur. Aliis verbis curandum

est ritum et disciplinam orientalium servare atque non solum a catholicis sed etiam ab acatholicis respici atque tractari. A Concilio Vaticano et Summis Pontificibus prius hoc statutum est, sed superest ut ad actum in praxi reducatur. Similiter evolutio eorum promoveatur et novis progressu temporis creatis exigentiis adaptetur. Quia notum est mihi orientales catholicos plures fideles in beneficium catholicorum latinorum et acatholicorum perdere. Ita verbi gratia in una parochia ucraina unoquoque anno transeunt in ritum latinum quinquaginta fidelium. Commissio nostra omnibus indigentiis satisfacere et ab obstaculis praecavere debet.

Usque dum plura et optima facta sunt. Quaedam paragraphi et canones proposita sunt, quae tantum laudi et honori esse possunt non solum Commissioni sed etiam et omnibus Ecclesiis Orientalibus. In Sessionibus pronuntiata sunt vota a Patribus Orientalibus, quae, generaliter loquendo, favorabiliter ab omnibus recepta sunt. Attamen in comparatione cum Secretariatu « ad unitatem christianorum fovendam » successus obtenti longe minores sunt, quamvis Secretariatus in positione peiori inveniretur. Ideo sparsae sunt animadversiones, quae attentionem quandam merentur. Nullo modo agitur hic de exprobrationibus faciendis, sed de commercio loquendi et audiendi in camera charitatis. Eminentissimo praesidio gratitudo sincera debetur, quia Eminentissimus Princeps hispanica elegantia difficultates omnes superavit et dissensus composuit. Neque etiam tangit Patres occidentales latinos, quia plures eorum favorabilius locuti sunt pro orientalibus quam orientales ipsi.

Respicit potius nos orientales ipsos.

1) Obiicitur quidam scribarum ordo (burocrazia) et nimia observantia (formalismo) in tractandis quaestionibus. Forsitan alii Patres melius hoc explicare et retorquere possent.

2) Summarium valde exiguum propositionum et praesertim in comparatione cum oecumenismo ac si hoc testimonium paupertatis orientalium esset, Ecclesiae olim mentaliter et spiritualiter potentissimae.

Paragraphi reductate sunt ad minimum a Commissione necessitate coacta. Nihilominus, non obstante omni compressione, quaedam tamen adepta esse possent. Ego Beatissimum Patrem rogavi ut pars paragraphorum a Commissione de Ecclesiis Orientalibus praeparata in ultima Sessione Concilii tractetur, ne orientales in comparatione cum sic dictis oecumenistis postponantur, de quo etiam suo tempore certiore feci Eminentissimum Principem Praesidem. Proh dolor, haec pars canonum sub oecumenismi nomine discutiebatur, quamvis plures Patres Concilii expresse orientales orthodoxos separatos ab acatholicis separarent.

In principio ego proposui ut aliquis conspectus brevissimus totius doctrinae Ecclesiae Orientalis proponeretur, sed hoc remotum est. Nihilominus saepius audiavi in Concilio interrogationes de characteristicis doctrinis Ecclesiae in Oriente se ab universali Ecclesia quoad ritum, disciplinam et theologicas

opiniones separantis, quibus tantum conspectum summarium quodammodo satisfacere posset.

Notum mihi est desiderium Commissionis nostrae quaestiones Ecclesiae in Oriente quoad ritum, disciplinam, theologicas opiniones separatim in Concilio tractandas esse. Quod non esset difficile componendum, quia in nostro Synodo Eparchiarum Ucrainorum, Russici et Alborutheni, quorum acta apud Patrem Faltin inveniuntur, talis conspectus propositus est. Tale compendium maneret ut testimonium historicum resumptae doctrinae orientalis, quamvis non omnes paragraphi in Concilio Vaticano tractarentur.

Non obstante decisione nostrae Commissionis tractandi solummodo paucissimas paragraphos propositas, necessarium nunc videtur peragere quaestionem de communicatione in sacris. Certo certius et alia decursu temporis tractanda esse viderentur.

3) Animadversiones quaedam factae sunt. Patres Orientales in votandis leviter et non profunde processerunt; qua de causa mihi manifestasse se nulla vota amplius mittenda in animo habere. Ex mea parte etiam haec obiectio non sine ratione esse videtur. Proposui enim, suo tempore, aliquam emendationem cuiusdam paragraphi, sed haec etiam maiori parte votorum accepta non fuit. Post aliquot dies unus ex Patribus Orientalibus mihi declaravit se propter paragraphum statutam dimidiam partem fidelium perdere. Pater Concilii confessus est se etiam contra emendationem votum suum protulisse.

Obstupui quoque quando ego proposui omittenda esse verba « laudans potestatem civilem ». Praevalens pars (overwhelming majority) erat contraria, attamen, Venerabiles Patres Con-Orientales, neque historia anteacta, neque contemporanea Ecclesiae Orientalis positionis et status emphatica tali enuntiatione iustificatur, « laudans potestatem civilem ». Quandoquidem « si tacuisses philosophus mansisses ». Retorqueret quidam agi solummodo de causa calendarii, attamen futilem esse distinctionem. In memoriam venit adagium ruscicum: « lubit nacchalstvo i tierpiet biedstvie » (amare gubernium et pati persecutionem et calamitates). Scienti et volenti non fit iniuria.

Salus Ecclesiae Orientalis Catholicae suprema lex. Omnia, quae in favorem et emolumentum, secundum traditionem orientalem, amplectenda, quod in detrimentum, amovendum est. Forsitan Patres Concilii Occidentales maiorem rationem talis enuntiationis haberent. Valde serii canonistae semper prae oculis habent bonum Ecclesiae eademque separant a Statibus, decursu temporis mutantibus. Videtur ergo « placet » prolatum esse sine profundiore cogitatione.

Evitandae sunt etiam enarrationes tempore Concilii quorundam defectuum praeteritorum Ecclesiae Orientalis. Apparuit enim nuper libellus « De uniatismo », cui bono, quaero? Se diffamari coram Concilio? Germani optimum proverbium habent: « Nur die aller dummsten Kälber suchen ihre

Schlächter selber ». Tempore suo Pater Cyrillus Korolevskij opus conscripsit, circa annum 1925, « L'uniatisme », contra praevalentem tunc opinionem ad accomodandum ritum et disciplinam orientalium ad modum latinum. Quod opusculum magnum tunc strepitum causavit et intrepidam mentem et audaciam exigebat. Plures erant qui Patrem Korolevskij condemnare temptabant, attamen S. Sedes puritatem servandam in ritu et disciplina orientalium prae-tulit. Ego fui tunc unicus, qui eum in Conventu Velehradensi et in variis articulis scriptis defendebam. Sed hodie est res superata et odium excitandum ex parte separatorum et acatholicorum omnino indecens est. Scitis enim, Patres Con-Orientales, et separatos et acatholicos libentius se converti ad oecumenistas quam ad nos, ac si nos fuissetis depravatores eorum traditionis et cultus. Certo certius Pater Korolevskij si appareret nunc in nostra Sessione multa nobis exprobraret, quia revera Orientem Catholicum amabat et totam vitam suam pro eo consecrabat.

Quae dicta sunt, salvo iudicio meliori, et perinde loqui Dominum Slipyj aut Patrem Pujol aut Excellentissimum Bukatko. Auctoritas valet in tantum in quantum valent argumenta, quae tamen sedulo attendenda sunt. Quibus praemissis, continuandus est noster labor.

Romae, die XII Martii 1964

COMMISSIO DE ECCLESIIS ORIENTALIBUS
VERBA DE CARD. ISIDORO, METROPOLITA KIOVIENSI,
IN SESSIONE PLENARIA XXIII, DIE MARTII 1964 HABITA,

ПРОМОВА БЛАЖЕННІШОГО ЙОСИФА

В КОМІСІЇ ДЛЯ СХІДНИХ ЦЕРКОВ ПРО ІСИДОРА

Venerabiles Patres! Deo favente reinceptis laboribus nostrae Commissionis, mens nostra debita devotione et gratitudine tollitur ad Patriarcham, Cardinalem, Metropolitam Kioviensem-Haliciensem Isidorum, cuius quingentesimam commemorationem eius sanctae mortis, anno 1463, facimus. Erat revera vir unus e maximis, immo maximus in Oriente post patristicam periodum. Plurima debet Ecclesia Catholica, et speciatim in Oriente, laboribus et orationibus huius viri, quia tristibus temporibus unitatem Ecclesiae obsoletam omnibus prae oculis posuit et totam suam nobilem vitam restaurandae unitati Ecclesiae cum uno Pastore consecravit.

Natus est in Monembasia in Peloponesia circa annum 1385, ibique habitum in monasterio S. Basilii induit, pietati et liturgicae devotioni deditus, omnium oculos ad se convertit. Scimus tantum eum brevi tempore Constan-

tinopoli, in monasterio S. Demetrii hegumenum constitutum esse propter eximias dotes animi. Constantinopoli degens, statim cum monasterio in Sylembria commercium spirituale iniit, quod monasterium centrum eximiorum et illustrium virorum favorabilium unioni cum S. Sede constituebat. Proh dolor, non habemus uberiores notitias praeter eam, ibi celebrem Bessarionem ex Trapesuntio stabilem vitae statum accupasse. Ibi quoque Isidorum scientiam de Oriente Slavico cum vastissima Metropolia Kioviensi sibi comparasse. Quae omnia pro ulterioribus actionibus ecclesiasticis maximi momenti sunt, attamen nobis fere prorsus ignota.

Post aliquot annos, Syracusam missus erat a Superioribus Patriarchalibus. Expleto probe munere, anno 1434 a Patriarcha et Imperatore ut caput missionis ecclesiasticae in Concilium Basileam missus est. Ibi subito perspexit periculum maximum Ecclesiae imminere propte falsam doctrinam « superioritatis Concilii super Papam », constitutionem monarchicam-aristocraticam in democraticam evertentem. Qua de causa, Papam Eugenium IV a Pseudo-Conciliis removit, e contra graecos ad Concilium Florentinum composuit. Sed interea ipse anno 1436 a Patriarcha Josepho II Metropoli Kioviensis nominatus est, ut etiam ibi metropoliam ad Concilium praepararet. Revera magno cum comitatu, consentiente duce Moscoviense, per Balticam, Germaniam, Bavariam, Tiroliam Ferraram attigit, cum desiderio valde a Papa et Patribus Concilii exspectatus et salutatus. Propter intricatas quaestiones theologicas et dissensus ortos, Concilium in maximo periculo inventum est, et graeci nullis infectis domum redire parati erant. Attamen propter persuasiones, argumenta, meditationes, mutuas concessionem, Concilium de Ferrara Florentiam translatum, decretum unionis « Laetentur coeli » subscripserunt.

Isidorus per Venetias, Zagabriam, Budapestum, Sancz, Cracoviam, Peremysliam, Cholmum, Leopolim, Kioviam pervenit, Unionem annuntians. Etiam Moscoviae Bulla publici iuris facta erat, sed tamen, duce Basilio contradicente, Moscoviam Isidorus relinquit et per aliquot annos in Ucraina et Alboruthenia commorans, Unionem confirmabat. Quia Archiepiscopus Vilnensis Matthias Antipapam Felicem contra Eugenium IV defendebat, atque iurisdictionem Isidori negabat, persuasus Unionem tantum decisionibus Romae et Patriarchae Constantinopolitani corroborari posse, Italiam reversus est, attamen Metropoliam Kioviensem sustinebat et etiam Unionem Constantinopoli concussam anno 1452 restituit.

Nominatus Patriarcha Constantinopolitanus, omni cum vi contra Turcos suam sedem muniebat, sed propter praepotentem Turcarum vim, Constantinopoli capta, Romam reversus est, et ut Decanus Collegii Cardinalium et Camerarius S. Romanae Ecclesiae mortem obiit.

Certo certius quamvis Unio Florentina in Oriente non fuerit firmiter recognita, tamen fundamentum constituebat pro saeculis futuris. Unio Berestensis anno 1595 fundatur tota in Concilio Florentino. Ita etiam Patriarcha Ignatius Concilium Florentinum, initio saeculi XVII, Moscoviae divulgabat.

Concilium Florentinum viam pandit Unioni non solum graecorum et slavorum, sed etiam aliorumque Orientalium. Nisi fervida oratio, altissima intelligentia, inflexibilis voluntas Isidori ad unitatem perficiendam tantum contulerint, ubi nos hodie sine Concilio Florentino fuissetis? Forsitan nec Congregatio pro Ecclesiis Orientalibus existeret, nec Commissio de Ecclesiis Orientalibus laboraret, nec nos omnes participes Concilii fuissetis. Forsitan hodie tantum sagacissimus et Eminentissimus Cardinalis Bea cum Reverendissimo et prudentissimo Domino Willebrands et observatoribus unici de Ecclesiis non catholicis agerent.

In comparatione cum tribus millibus Episcoporum latinorum nec orientales vix numerum centenarium attigimus, uti videtur « quantité négligable », attamen nos consecutores gloriosae Ecclesiae in Oriente existimus et contra factum non datur argumentum. Quamvis paucissimi, debiles et pauperes spiritu et corpore, attamen sumus, et cardinales et patriarchae et episcopi et religiosi et saeculares, et existentiam Ecclesiae Orientalium conformamus, et fermentum Unitatis constituimus. Omnes enim vident extra Ecclesiam latinam existere alias catholicas Ecclesias cum differenti disciplina et ritu, et in Concilio Liturgiam secundum ritum suum celebrare et vota sua proferre et gloriosam traditionem sustinere. Quam plurima nos huic unico viro debemus! Ideo laus et gloria et honor et memoria aeterna a nobis hodie est proferenda.

Mnéme aiònos — vičnaja pamjatj — to Isidoro dùlo Theù.

Romae, 11-III-1964

СЛОВО МИТРОПОЛИТА КИР ЙОСИФА
У П'ЯТУ РІЧНИЦЮ СМЕРТИ ОТЦЯ КИРИЛА КОРОЛЕВСЬКОГО
19.IV.1964

Подаємо за « Л'Оссерваторе Романо » з дня 22 квітня 1964 р. проповідь, що її виголосив Митрополит-Первоісрарх Кир Йосиф у грецькій Колегії св. Атаназія в п'яту річницю від дня смерти Отця Кирила Королевського.

Во ім'я Отця і Сина і Святого Духа. Амінь.

Один з найважливіших законів Ісуса Христа, що глибоко врізується в життя людини, це Його слова: « Коли хтось хоче йти вслід за мною, хай відречеться себе самого » (Мт. 16,24). Скільки мільйонів ревних апостолів-ентузіастів знайшли Ісуса Христа впродовж цих двадцять сторіч; вони відреклися життєвих вигод, своїх людських і земських бажань, матеріяльних вимог і багатства, і взяли на себе хрест Ісуса, щоб так здійснити великі ідеали Божого Царства: Христової Церкви на землі. І в рядах цих незлічимих апостолів видніє постать отця Кирила Королевського, прикрашена великими християнськими чеснотами і неustraшимою мужністю.

Нині відзначаємо п'яту річницю з дня його смерті. Ще не багато часу уплинуло від 19 квітня 1959 року, а вже тут мало присутніх з його друзів, співробітників та ровесників. Тому конечною здається ця поминальна відправа за його праведну душу і відзначення його багатого труду для Католицької Церкви, передусім для Східної Церкви, особливо в цім храмі св. Атаназія, де о. Кирило стільки разів відправляв і солітургізував.

Отець К. Королевський, родом француз, син лікаря, народився 16 грудня 1878 року в Каен. Виростав, як всі французькі юнаки. В його молодечій душі скоро виявився нахил до молитви і зацікавлення Церквою, хоча тоді у Франції загальна опінія була під повним впливом лібералізму. До рук юнака попали деякі книжки (між іншим, Енцикліка « Orientalium dignitas », праці о. Мішеля тощо), що розкрили йому нові обрії у пізнанні Східних Церков та їх проблем, про крайню конечність засобів і робітників для них. В Парижі почав відвідувати церкву схід-

ного обряду «Saint-Julien-le Pauvre»: і там він відчув невідкладно в повній силі голос священничого покликання, та вступив до Семінарії Отців Сульпіціянців, рішенням статись священником східного обряду. Був наділений від Бога великими здібностями ума. А тому що по закінченні богословських студій не міг тоді в Парижі одержати свячень в східному обряді, покинув столицю і виїхав до Дамаску, де представився Мелхітському Патріярхові Герайджірі. Ісрейські свячення одержав 24 серпня 1902 року з рук Патріярха Кирила Гега, прибравши ім'я Кирило на місце попереднього Жан-Франсуа-Жозеф.

Внедовзі після того став професором в Бейруті і співробітником в журналах: «Echos d'Orient», запрошений о. Л. Петі, асумпціоністом, професором в Кадікей; і в «Al Machriq» (1905-1909). З великим запалом почав вивчати історію Східної Церкви, пишучи чимало статей про Мелхітську Церкву. Ця праця поклала плідну вступну підготовку до нарису в трьох томах історії Мелхітської Церкви: «Histoire des Patriarchats Melkites». На якийсь час замешкав також в Єрусалимі в монастирі місіонарів Отця Фуко (P. Charles Foucauld), званих «Білими Отцями» (Pères Blancs).

Року 1907 о. Кирило прибув до Риму на святкування XV сторіччя з дня смерті св. Івана Золотоустого. З цієї нагоди він написав кілька статей про св. Івана Золотоустого і, довідавшись в міжчасі багато про Митрополита Шептицького, подався до Львова і тут вирішив перейти до Кам'янець-Подільської Єпархії в Росії, яка підлягала Митрополитові Шептицькому. Від того часу (1907 р.) він посвятив себе і для слов'янського Сходу. Найбільш болючим для нього був факт латинізації Східної Церкви. Всією душею він відчув пониження Східної Церкви, покиненої можними цього світу, аристократією і багатими, а підтримуваної лише бідними шарами суспільства міщан і селян. Не маючи можливості дістатись до Росії, вернув до Риму для доповнення своїх студій. І в цьому періоді він зацікавився також італьо-греками Калабрії та Луканії, а водночас співпрацював у журналі «Виссаріон» («Bessarione»). Ввесь пройнятий бажанням рятувати Східну Церкву з її обрядами і правами, з живим зацікавленням прочитав документ-зарядження Папи Климента VIII про зберігання грецького обряду, та увійшов у співпрацю різних журналів і енциклопедій. В міжчасі вибухла перша світова війна, і о. Королевський мусів повернути до Франції. Під впливом російської царської пропаганди, дуже поширеної тоді у Франції, був арештований з причини своїх зв'язків з Митрополитом Шептицьким. Були це найтяжчі роки для нього, але не зневірився. Звільнений з ув'язнення, зараз після закінчення війни повернувся до Риму і тут приніс велику прислугу в організуванні праці на користь Східної Церкви своїм знанням східних мов і теології. Він нав'язав зносини з о. Плакидом де Местр (Placide de Maistre) та з іншими орієнталістами,

як проф. Забугін, о. Веригін, о. Березовський. В міжчасі Папа Бенедикт XV 1917 року створив Священну Конгрегацію для Східних Церков та Інститут для східних студій. Одночасно о. Кирило співпрацював у Ватиканській Бібліотеці для східного відділу, а Папа Пій XI 1926 року іменував його Консультором для Східної Конгрегації; тут він розвинув свої високі здібності і широку культуру. З доручення Папи Пія XI він їздив також на Слов'янський Схід і до Греції збирати книжки і рукописи.

Рoku 1920, вже по війні, прибув до Риму Митрополит Андрей Шептицький; звідси, іменований Апостольським Візитатором, виїхав до Америки. Коли в 1923 р. повернувся до Риму, о. Королевський разом з ним заснував «Студіон». В тому ж періоді закупив він терен на Монтеверде, плянуючи побудову монастиря для Студитів. Опісля Митрополит доручив йому збирати документи для беатифікації Митрополита Йосифа Рутського (1613-1633), бо відколи Шептицький став Митрополитом, розпочав збирати в Римі документи, що відносяться до нашої Церковної Унії. Він, Митрополит, сам вложив багато своєї праці і гроша, покликав до цієї праці ще деяких архівістів, серед яких найбільше труду доклав о. Королевський. Овоч цієї праці — 15 грубих томів зібраних документів.

В 1927 р. о. Королевський був іменований на члена Комісії для Росії, як священник приналежний вже до створеного тоді Російського Екзархату; 1929 року покликано його на члена до підготовчої комісії для Кодифікації Східного Церковного Права. В 1931 році був іменований в склад Літургічної Комісії, яка при його співпраці розгорнула велетенську працю, виготовивши видання численних літургічних книжок. Рік опісля, разом з о. Гатті, о. Кирило опублікував працю: «Східні обряди і Східні Церкви» («I Riti e le Chiese Orientali»), і помістив кілька статей в журналі «Orientalia Christiana», в Бюлетені Гроттаферрати і в «Unitas». До цього ж періоду належить його твір «Liturgie et langue vivante», і «Життя Митрополита Андрея Шептицького», якого він був «правою рукою» в його геніяльній і титанічній праці для слов'янського Сходу.

В 1939 році 60-літній о. Королевський був ще вповні діяльний. Стиль його був живий, актуальний і сильний. Коли Кардинал Є. Тіссеран був іменований Секретарем Священної Конгрегації для Східної Церкви, знаючи добре здібності о. Кирила ще з періоду його співпраці у Ватиканській Бібліотеці, покликав його за свого найближчого співробітника, і відтоді горизонт діяльності о. Королевського ще більше поширився, праця поглибилася і заaktuалізувалась. Між його численними і цінними творами один передусім більш від усіх інших визначається — «L'Unionisme», опублікований 1927 року, в якому він категорично протиставився латинізації східного права і обряду, — проти переважачої opinii в Римі, від стільки літ і підтримуваної високопоставле-

ними і впливовими особистостями. Був це справді критичний момент, але його праця створила епоху в історії Східних Католицьких Церков. Апостольський Престіл, ідучи слідами славної традиції від найдавніших часів, а зокрема від Флорентійського Собору і Берестейської Унії, визнав слушність позицій, на яких станули Митрополит Шептицький і о. Королевський; і в цьому напрямі розвинулась дальша праця на користь Східних Церков. Учасниками цих трудів і плодів є і ми нині на Вселенському Соборі Ватиканським II.

Особа о. К. Королевського є справді великою східною еґзотичною постаттю. Він посвятив всі свої сили і здібності, свою широку і глибоку ерудицію для Східної Церкви. Він не шукав почесей ані високих становищ, але мимо того був поважаний і шанований усіма. Незважаючи на деякі фізичні його недомагання, а зокрема велику нервовість, всі хилили перед ним голову і перед його безкорисною відданістю для добра Христової Церкви. Дякуймо сьогодні Всевишньому за цього апостола і молимо Його, щоб увінчав свого вірного слугу вінцем немеркнучої слави.

ІТАЛІЙСЬКИЙ ПЕРЕКЛАД проповіді про о. Кирила Королевського

Una delle più gravi parole di Gesù Cristo, che si inseriscono nella vita profondamente, sono state quelle che ebbe a pronunciare: « Se qualcuno vuole venire dietro a me rinunci a se stesso » (Mt. 16,24).

Quanti milioni di ardenti ed entusiasti discepoli hanno trovato Gesù Cristo in questi XX secoli; hanno rinunciato alle comodità della vita, ai loro desideri umani e terreni, alle necessità materiali e alle ricchezze, ed hanno preso la croce di Gesù, per realizzare i grandi ideali del Regno dei Cieli, cioè della Sua Chiesa. E fra queste innumerevoli schiere s'innalza la figura di Padre Cirillo Korolevskij, anima ornata di tante virtù cristiane.

Stiamo facendo la commemorazione del quinto anniversario della sua morte. Non è passato molto tempo dal 19 aprile 1959; e ormai qui ci sono pochi dei suoi amici, collaboratori e coetanei. Per questo motivo si rende necessaria questa celebrazione per la sua anima eletta e la commemorazione della sua opera, fatta per la Chiesa cattolica e specialmente per la Chiesa dell'Oriente, in particolar modo in questa chiesa di S. Atanasio in cui P. Cirillo celebrava e concelebrava tante volte.

Padre Cirillo era di origine francese, figlio di medico ed era nato il 16 dicembre 1878 a Caen presso Angers. Crebbe come tutti i giovani fran-

cesi. Nella sua anima giovanile si scorge l'inclinazione per l'orazione e l'interesse per la Chiesa, non ostante che le correnti liberali avessero in quel tempo, in Francia, il predominio sull'opinione pubblica. Nelle mani del giovane erano capitati alcuni libri (P. Michel, Enc. « *Orientalium dignitas* »), che dovevano aprire nuovi orizzonti nella conoscenza delle Chiese Orientali e dei loro vasti bisogni, sulle estreme necessità di mezzi e di lavoratori. Ha cominciato a frequentare a Parigi la chiesa orientale « de Saint-Julien-le-Pauvre » e sentì allora imperiosa la vocazione ecclesiastica ed entrò nel Seminario dei Padri Sulpiziani a Parigi con la ferma idea di diventare sacerdote di rito orientale. Era dotato da Dio di grandi capacità intellettuali. Avendo cominciato gli studi teologici e non potendo esser ordinato a Parigi in quel tempo sacerdote orientale, lasciò la città ed andò a Damasco, presentandosi al patriarca melchita Mons. Geraigiri. Fu ordinato sacerdote dal patriarca Mons. Cirillo Geha il 24 agosto 1902, mutando il suo nome di Giovanni Francesco in quello orientale di Cirillo.

Dopo poco tempo divenne professore a Beirut e collaboratore della rivista « *Echos d'Orient* », invitato dal P. Luigi Petit, assunzionista, professore a Kadiköi, e di quella « *Al Machriq* » (1905-1909) e si mise con molto zelo a studiare la storia della Chiesa dell'Oriente, scrivendo parecchi articoli sulla Chiesa melchita. Questo lavoro costituì una fruttuosa introduzione preparatoria all'opera di 3 volumi sulla storia della Chiesa melchita: « *Histoire des Patriarcats melkites* ».

Per qualche tempo abitava presso i Padri Bianchi a Gerusalemme. Nell'anno 1907 P. Cirillo giunse a Roma per la celebrazione del XV centenario della morte di San Giovanni Crisostomo. Egli profitto di questa occasione per scrivere alcuni articoli su San Giovanni Crisostomo, e sentendo parlar molto del Metropolita Andrea Szeptyckyj, fece un viaggio fino a Leopoli e qui decise di passare all'eparchia di Kamenec-Podilskij, che apparteneva al Metropolita Szeptyckyj. Da quel tempo (1907) egli si dedicò all'Oriente slavo. La cosa più dolorosa per lui, era la latinizzazione della Chiesa orientale. Con tutta la sua anima egli sentiva compassione per la povera Chiesa orientale, che veniva abbandonata dai ceti agiati, ricchi e potenti e seguita ed appoggiata soltanto dalle classi più povere ed umili dei cittadini e contadini.

Non potendo recarsi in Russia, egli ritornò a Roma e proseguì i suoi studi. A quel tempo egli si occupava anche degli italo-greci della Calabria, Lucania e collaborava in pari tempo alla rivista « *Bessarione* ». Tutto preso dall'idea di salvare la Chiesa orientale con i suoi riti e diritti, con vivo interesse lesse l'istruzione del Papa Clemente VIII sulla conservazione del rito greco, facendosi collaboratore di varie riviste e dizionari specializzati. Nel frattempo era scoppiata la prima guerra mondiale ed egli dovette ritornare in Francia; e sotto l'influsso della propaganda zarista, molto diffusa in Francia in quel tempo, fu arrestato a causa delle sue relazioni col Metropolita Szeptyckyj. Questi furono gli anni più duri per lui, ma egli non si sco-

raggiò. Una volta liberato, dopo la guerra ritornò a Roma e qui rese un grande servizio per la riorganizzazione del lavoro a favore della Chiesa orientale, avendo imparato tante lingue orientali e preso contatto col P. Placide de Maistre ed altri orientalisti (prof. Zaboughin, P. Verighin, P. Berezovskyj).

Il Papa Benedetto XV fondava intanto nel 1917 la Sacra Congregazione per la Chiesa Orientale e l'Istituto per gli Studi Orientali. Contemporaneamente il Padre Cirillo lavorava nella Biblioteca Vaticana per la sezione orientale e Papa Pio XI nell'anno 1926 lo nominava Consultore della Sacra Congregazione Orientale, e qui egli sviluppò le sue doti d'intelligenza e di vasta cultura, era anche stato inviato dal Papa Pio XI nell'Oriente slavo e greco per raccogliere i libri e i manoscritti.

Nell'anno 1920 il Metropolita Andrea Szeptyckyj, dopo la guerra, venne a Roma e fu inviato in America come Visitatore Apostolico. Tornato a Roma nel 1923, Padre Cirillo, insieme col Metropolita Andrea, fondò « Stoudion ». In quel tempo comprò un terreno a Monteverde, volendo costruire un monastero per gli Studiti. Il Metropolita lo incaricò di raccogliere i documenti per la beatificazione del Metropolita Joseph Rutzkyj (1613-1637). Da quando Andrea Szeptyckyj divenne metropolita egli cominciò a raccogliere i documenti a Roma riguardanti l'Unione. Egli vi contribuì con lavoro personale e con i mezzi finanziari, avendo incaricato anche altri archivisti, tra i quali il maggior lavoro fece P. Korolevskij. Il frutto di questo lavoro sono 15 volumi dei raccolti documenti.

Nell'anno 1927 P. Cirillo Korolevskij venne nominato membro della Commissione pro Russia, come sacerdote dell'Esarcato Russo, nel 1929 divenne membro della Commissione preparatoria per la Codificazione del Diritto Canonico Orientale. Nell'anno 1931 egli fu nominato membro della Commissione Liturgica, che col suo aiuto fece un lavoro gigantesco, approntando diverse edizioni di numerosi libri liturgici. Nell'anno 1932, insieme col P. Gatti egli pubblicò l'opera dal titolo: « I Riti e le Chiese Orientali » e scrisse varii articoli nella rivista « Orientalia Christiana », nel « Bollettino di Grottaferrata » e nella rivista « Unitas ». A quel tempo scrisse pure un libro sulla liturgia: « Liturgie et langue vivante », e la vita del Metropolita Andrea Szeptyckyj, di cui egli era « manus dextera » nel suo geniale e titanico lavoro per l'Oriente slavo. Nel 1939 P. Cirillo compiva 65 anni di vita, ma era ancora pieno di attività. Il suo stile era vivo, attuale e vigoroso.

Quando il Card. E. Tisserant venne nominato Segretario della Sacra Congregazione per la Chiesa Orientale, conoscendo P. Cirillo dal lavoro nella Biblioteca Vaticana, lo fece suo intimo collaboratore e l'attività del Padre Cirillo fu più vasta, più profonda e più proficua. Tra i suoi numerosi e preziosi lavori uno se ne distingue soprattutto « L'Uniatisme », pubblicato nel 1927, nel quale egli si oppose categoricamente contro la latinizzazione del rito e del diritto orientale, — contro l'opinione prevalente a Roma da tanti anni e sostenuta da alte ed influenti personalità. Era veramente un

momento critico, ma la sua opera ha fatto epoca nella storia delle Chiese orientali cattoliche. La Santa Sede seguendo la sua illustre tradizione da antichissimi tempi, e specialmente dal Concilio di Firenze e di Berest Litovsk, ha dato ragione alla posizione assunta dal Metropolita Andrea e da P. Korolevskij, e in quella direzione si è sviluppato il lavoro in favore delle Chiese Orientali. Di questi lavori e frutti approfittiamo anche noi nel Concilio Ecu-
menico Vaticano II.

La persona del Padre Korolevskij è veramente una grande e esotica figura orientale, lasciando a parte le varie forme nella vita, egli consacrò tutte le sue forze, le sue virtù, la sua intelligenza e la sua vasta erudizione per la Chiesa d'Oriente. Egli non cercava menzioni né onorificenze, ma era stimato e riconosciuto da tutti. Mettendo a parte la debolezza fisica del proprio nervosismo, tutti chinavano la testa davanti a lui e dinanzi alla sua disinteressata consacrazione per la Chiesa Cattolica di Gesù Cristo. Ringraziamo oggi Iddio per questo apostolo e preghiamo che lo incoroni con il serto della gloria imperitura.

ЛИСТ ДО ПАПИ
ПРО ПОЇЗДКУ ДО CIVITÀ CASTELLANA
січень 1964

Vaticano, 28 aprile 1964.

Beatissimo Padre,

Incoraggiato dalla Vostra Santità durante la Pasqua di continuare a far le mie relazioni con le mie relative impressioni personali, mi permetto umilmente di riferire che ultimamente, dopo Terracina, sono stato a Cività Castellana. È una diocesi non tanto grande, ma l'Eccellentissimo Mons. R. Massimiliani si dà molto da fare per tenerla rigogliosa e viva la vita religiosa, predisponendo ogni cosa con grande abilità e puntualità.

I monumenti antichi cristiani, che si trovano assai copiosi in quel centro, creano un'atmosfera di religiosità e danno tono alla vita cristiana dei nostri giorni. Il bel Duomo, gioiello di arte romanica, risale all'anno 1210. Qui appunto a Cività Castellana troviamo i rari esempi dell'arte musiva dei Cosmati. Anche il rinascimento con la cittadella dell'architetto Antonio di Sangallo, che per ordine di Papa Alessandro VI fu costruita, ha lasciato importanti opere d'arte. Ma anche i Romani hanno avuto la loro parte in questa cittadina. Si è conservata assai bene la c.d. « porta di Giove ». Si può dire che la cittadina viva e respiri di questa antica e nobile vita artistica, che qui ha una tradizione molto remota.

Nelle vicinanze ci sono alcuni santuari antichi, che danno tono e rafforzano la vita religiosa di tutta la diocesi. Il tempo assai breve della mia permanenza non mi ha permesso di soffermarmi di più e di cercar i punti di collegamento tra l'antico e l'iniziativa presente in questo campo.

Molta gente ha preso parte alle funzioni sacre, ciò che è l'indice di una religiosità profonda e vissuta.

Nei giorni tra il 24 e il 27 gennaio ho fatto un viaggio un poco più lungo per visitare due città molto importanti per la vita culturale, artistica e religiosa, tanto nel passato che ai tempi di oggi: Firenze e Bologna, città ben note a Vostra Santità. A Firenze ho visitato le varie comunità religiose: Francescani, Domenicani, Benedettini Olivetani, e naturalmente le imponenti opere d'arte, che s'incontrano ad ogni passo. Ho celebrato la S. Liturgia a Santa Maria Novella, dove si svolse il Concilio di Firenze. Qui ho officiato pure il Panichidion per il Patriarca di Costantinopoli Giuseppe II, che in quella bella, magnifica ed imponente chiesa ha trovato il suo riposo. Rispon-

dendo al saluto di Sua Eccellenza Mons. E. Florit, ho messo dinanzi agli occhi dei fedeli, che gremivano la chiesa, il ricordo del Concilio di Firenze, ringraziando i Fiorentini a nome degli Orientali per tutto ciò che hanno fatto i loro antenati per la causa dell'unione delle Chiese.

Da Firenze mi sono recato a Bologna, invitandovi dall'Em.mo Signor Card. G. Lercaro. La cattedrale, dove ho celebrato la S. Liturgia traboccava di fedeli. Dopo la lettura della lettera pastorale, fatta dallo stesso Card. Lercaro, ho ringraziato i Bolognesi per i loro meriti antichi e per aver essi dato origine in passato allo sviluppo del diritto civile, sul quale poggia anche oggi la vita sociale dell'umanità. Ho rilevato pure la grande importanza che ebbe Bologna per noi Ucraini, dando l'ospitalità a tanti studenti, che durante i secoli venivano dall'Ucraina per studiare, specie nel medioevo.

Dopo la Sacra Liturgia ho visitato le varie comunità religiose e le chiese di Bologna. Ho constatato che in entrambe le città la vita religiosa è molto sentita e fiorente, pur conservando ciascuna le proprie caratteristiche. Mi ha molto impressionato l'esuberante sviluppo della comunità religiosa dei Missionari del Sacro Cuore, che a Bologna hanno un magnifico Studentato Teologico.

A Bologna hanno sviluppato la loro attività il Card. Isidoro ed il Card. Bessarione.

Una indimenticabile impressione ha lasciato in me la recente visita fatta da me a Collevalenza (Perugia). Ho avuto la fortuna di conoscere la promettente opera con l'annessovi Santuario dell'Amore Misericordioso. Questa giovane comunità religiosa costituisce una vera sorgente di vita e dello spirito religioso, dalla quale scaturirà certamente una nuova forza della Chiesa cattolica. La fondatrice di questa santa opera, tanto per il ramo femminile che maschile, è Madre Speranza. Due grandi monasteri con gran numero di religiosi si occupano della gioventù povera ed abbandonata. L'influsso della devozione all'Amore Misericordioso si sente palpitante nella parrocchia e nella vita di comunità dei religiosi. Stanno ora costruendo un grande Santuario. La cappella era gremita fino all'inverosimile dai fedeli, dei quali più di 300 si sono accostati alla S. Comunione.

Rinfrancato nello spirito e confortato dalla bella visione della fioritura della vita religiosa secondo i dettami più moderni e nello stesso tempo secondo il vero spirito evangelico, con immensa gratitudine verso Gesù Cristo sono ritornato a Roma, avendo anche in questa occasione visitato l'antica cattedrale del Card. Isidoro a Magliano Sabina.

Implorando la paterna Benedizione Apostolica mi permetto di professarmi della Santità Vostra gratissimo e devotissimo figlio

† GIUSEPPE SLIPYJ
Arcivescovo-Metropolita di Leopoli

ЛИСТ ДО ПАПИ
ПРО ПОЇЗДКУ ДО ORVIETO I BARI
травень 1964

Città del Vaticano, 21 maggio 1964.

Beatissimo Padre,

Dietro gli inviti rivoltimi dagli Eccellentissimi Ordinari di celebrare la S. Liturgia, mi permetto umilmente di riferire alcuni pensieri, che mi sono venuti durante i miei ultimi viaggi.

Sono stato ad Orvieto nei giorni 2-3 maggio u.s. e durante questo lungo viaggio ho visitato anche l'imponente cattedrale di Viterbo. Non ho potuto far visita all'Ecc.mo Mons. Vescovo del luogo Mons. A. Albanesi, perchè mi è stato riferito che egli era gravemente infermo. Vicino alla cattedrale si trova il ben noto palazzo papale, e non molto lontano c'è la chiesa delle Monache Clarisse con la magnifica urna contenete il corpo della S. Rosa, che fa grande impressione. La città medioevale cinta tutta d'intorno dalle costruzioni moderne ha una vista incantevole. Distante circa 10 km. da Viterbo si trova la cittadina di Bolsena, nota in tutto il mondo per il miracolo Eucaristico. L'antica chiesa è ben conservata e si ammira l'altare con alcune gocce del Preziosissimo Sangue di N.S.G.C., perchè il corporale è stato trasferito nella cattedrale di Orvieto. A Bolsena il popolo è molto attaccato alle evidenti testimonianze del miracolo Eucaristico.

La Liturgia celebrata nella grandiosa cattedrale di Orvieto ha attratto grandi masse dei fedeli, che con grande interesse e devozione hanno seguito tutta la funzione e il discorso pronunciato dall'Eccellentissimo Mons. V. Dondeo e le mie parole di ringraziamento. Per me è stata una lieta occasione di poter pregare davanti al miracoloso Corporale, di confermare la fede e vedere coi propri occhi ciò, che ho scritto circa 40 anni fa su questo fatto miracoloso e su S. Tommaso, che insegnava a quel tempo in Orvieto, dove compose i celebri Inni Eucaristici. Inoltre sono andato anche a vedere il monastero e la chiesa di S. Marco, dove insegnava S. Tommaso e visitare la cattedrale, dove ho potuto vedere il Breviario del Santo Dottore della Chiesa. Vicino alla cattedrale si trova il palazzo papale, che la Commissione Vesco-vile vuole ridurre ad *pristinum statum*. A Orvieto attendono la Vostra Santità per la conclusione delle celebrazioni centenarie del miracolo Eucaristico.

Devo confessare a Vostra Santità che le celebrazioni delle Liturgie orientali fanno una grande impressione sulle masse del popolo, perchè attirano

molti fedeli. Anzi, alcuni Vescovi mi hanno detto che è un antidoto contro il filocomunismo, che di nascosto si diffonde sempre più tra il popolo. Questa è una delle ragioni che sempre nuovi Vescovi mi invitano di recarmi nelle loro diocesi per celebrarvi la S. Liturgia. E così per esempio ha fatto il Vescovo di Montefiascone, quando mi sono recato a visitare la di lui cattedrale, mi ha invitato di celebrare nel prossimo futuro un Pontificale in rito orientale. Quando sono arrivato inaspettatamente in quella ridente località, ho avuto la lieta sorpresa di trovare radunata molta gente, che attendeva per salutarmi. Unicità e la singolarità della cattedrale di Montefiascone costituisce la cripta rotonda, scoperta alcuni anni fa, che è ottimamente conservata. Nel mezzo di questa rotonda si trova l'altare e d'intorno sta il popolo diviso da una balaustrada. Sembra che l'idea di questa concezione risalga ai primi tempi del cristianesimo, quando tutto il popolo offriva il S. Sacrificio Eucaristico per le mani del celebrante. 50 anni fa il Cardinale Verdier, Arcivescovo di Parigi, ha fatto costruire a questo modo la cappella nel suo Seminario a Parigi, mettendo in rilievo che questa idea era anche propria della chiesa cattedrale etiopica ad Addis-Abeba. La mia persuasione ed impressione generale, che ho riportato dai miei viaggi e dal contatto con le masse del popolo, si è che la vita religiosa fra la gente si sta attualizzando, e a ciò contribuisce molto il Concilio Vaticano II.

Questo mio convincimento è stato confermato anche durante il mio pellegrinaggio a Bari per la festa di traslazione delle Reliquie di San Nicola, il 9 maggio. Io sono stato invitato dall'Arciv. Mons. E. Nicodemo per la chiusura dei festeggiamenti di traslazione delle S. Reliquie di San Nicola da Myra in Cilicia a Bari. Tutta la settimana è stata consacrata alla celebrazione delle S. Liturgie in diversi riti: greco, armeno, siro ed altri ancora. Sono stato in pellegrinaggio a Bari anche l'anno scorso, ritornando da Siracusa, ma questo anno i solenni festeggiamenti hanno suscitato in me le impressioni ancora più profonde e più commoventi.

La grande chiesa-basilica straripava di gente convenuta a Bari anche dai luoghi più remoti delle provincie limitrofe. Dopo il Vangelo si è svolta la cerimonia dell'accensione della lampada di San Nicola. Alle parole di saluto e benvenuto rivoltemi da Mons. Nicodemo, io ho ringraziato, sottolineando che solo a Bari, ed in Ucraina, questa festa di precetto della traslazione del corpo di S. Nicola, istituita dal Papa Urbano II nel 1089 (cioè due anni dopo la traslazione del corpo di San Nicola da Myra), viene celebrata lungo i secoli fino ai giorni nostri tanto dai cattolici che ortodossi ucraini. Questo fatto è una testimonianza evidente dell'unità della nostra Chiesa con la Santa Sede anche a distanza di 35 anni dopo lo scisma di Cerulario.

I fedeli erano veramente entusiasti dalle cerimonie e dai canti liturgici eseguiti dal nostro Pontificio Seminario Minore a Roma. Dopo il pranzo ho visitato la parrocchia greco-albanese di San Basilio a Bari, il parroco della quale è papas Giuseppe Ferrari, di cui mi son permesso di scrivere già in

precedenza alla Vostra Santità. La chiesa ha una bella iconostasi, donata dalla Sacra Congregazione per la Chiesa Orientale. L'architettura dell'edificio è arcaica di stile bizantino-románico. Papas Ferrari ci ha aiutato molto durante la celebrazione della S. Liturgia e conosce molto bene il canto e il rito bizantino.

In seguito dietro l'invito ho potuto visitare il Seminario Regionale di 18 diocesi a Molfetta. È un edificio vastissimo, simile al nostro Seminario di Leopoli. Vi si trova una bella cappella bizantinizzata, che suscita ed ispira la devozione. In questo Seminario si hanno più di 320 alunni. È veramente un bel numero di vocazioni ecclesiastiche e una consolazione per la Vostra Santità. Quando mi trovavo lì, è venuto l'Arcivescovo e mi ha pregato di dire una parola agli alunni. Ho fatto ciò molto volentieri, accennando alle difficoltà ed ai pericoli ai quali oggi è esposta la Chiesa e che i giovani sacerdoti devono essere ben istruiti e preparati spiritualmente per poter opporsi validamente al materialismo e ateismo contemporaneo. L'entusiasmo dei giovani era veramente straordinario, cosicché a grande fatica e con aiuto dei Superiori ho potuto lasciare il Seminario. Non v'è dubbio che questo centro così importante del Sud Italia promette grandi speranze per il futuro della Chiesa cattolica in Italia.

Il giorno seguente ho celebrato la S. Liturgia dinanzi alla bellissima icone Odigitria nella cripta della cattedrale a Bari. Intanto era venuto da Rossano l'Arcivescovo Mons. G. Rizzo, invitandomi di recarsi nella sua archidiocesi. Egli è stato tra i primi Vescovi italiani, che è venuto a Grottaferrata per salutarmi dopo il mio arrivo a Roma nell'anno scorso. Ho aderito molto volentieri all'invito e mi sono recato a Rossano. La distanza di circa 200 km. tra Bari e Rossano mi ha permesso di dare un'occhiata al paesaggio. Le strade sono asfaltate, la terra è coltivata a giardini, a grandi spazi seminativi di frumento, vi s'incontrano grandi frutteti, oliveti, vigneti. Questo è segno che la gente non è pigra, come si suol dire e anche scrivere, ma lavora. Inoltre si vedono sorgere i nuovi stabilimenti, che sembrano dei grattacieli; le città si allargano ed ovunque sorgono le nuove case. La popolazione è molto sentimentale, molto sincera e favorevole. Ha portato tanti fiori: rose, garofani ed anche i frutti. Ho visitato anche alcune nel paese. Nella cattedrale di Rossano c'è l'icona bizantino-sira, davanti alla quale ho celebrato la S. Messa. Assisteva alla funzione una massa enorme di popolo. Si era di domenica (10 maggio). Rispondendo al saluto dell'Arcivescovo G. Rizzo, ho parlato sulla costanza e la perseveranza nella fede, lodando il loro attaccamento alla Santa Sede Apostolica e alla Chiesa cattolica che risale a molti secoli, e ciò nonostante il grande ed allettante influsso degli ortodossi di Grecia.

Le tradizioni bizantine di cultura sono ancora molto vive. L'architettura è rimasta bizantina. Il panorama amfiteatrale della città è veramente pittoresco. Il Codice greco dei Vangeli del IV o V secolo di Rossano, la Chiesa di San Marco, sono testimoni e segni di alta cultura italo-greca.

Una menzione particolare merita « Patirion », cioè un monastero bizantino antichissimo, che si trova a 8 km. da Rossano, situato sul vertice di una montagna, al quale si arriva attraverso una strada piena di curve e di serpentine. In questo monastero c'è una chiesa con mosaici, che risalgono almeno al secolo VII. Da questo monastero appunto provengono S. Nilo e S. Bartolomeo, fondatori della Badia di Grottaferrata. È una posizione eccezionale. Si gode una vista molto più bella che dal Monte Cassino. Ho suggerito all'Archimandrita di Grottaferrata P. Minisci di riattivare il monastero, che diventerebbe un santuario famoso. S.E. Mons. G. Rizzo è d'accordo, tanto più che adesso gli edifici e la chiesa sono sotto la protezione della sovrintendenza archeologica statale.

Mons. G. Rizzo è un arcivescovo veramente eccezionale, amato e venerato dalla gente: « Non dominantes in clero, sed forma facti gregis » (1 Petri 5,3^o). Quando siamo usciti per la città, la gente veniva per salutarlo e riverirlo. È molto popolare, paterno e benvoluto dal popolo. Gli si avvicinavano e lo circondavano i bambini, le donne e gli uomini. Si vede che veramente è una persona centrale nella città, come dovrebbe essere ogni Vescovo nella propria diocesi.

Continuando il mio viaggio sono arrivato a Lungro, paese di montagna con le sue strade piene di curve. Salutato dall'Ecc.mo Mons. G. Mele, ho celebrato subito la S. Liturgia e nonostante che era un giorno feriale, è venuta molta gente in chiesa. Ho potuto così celebrare la S. Liturgia per i fedeli che erano dello stesso rito. La cattedrale in paragone con le cattedrali dei latini è povera, ma abbastanza vasta. Rispondendo al saluto di Mons. Mele, ho sottolineato il loro attaccamento alla fede cattolica, nonostante i reiterati sforzi di staccare l'Oriente dalla Santa Sede Apostolica. Ho visitato anche il Piccolo Seminario con 30 alunni a S. Basile, che sono sotto la guida dei Padri Basiliani di Grottaferrata. Vicino è Acquaformosa, dove si trova un grande Orfanotrofio, costruito da Papas Vincenzo Matrangolo, che è riuscito di raccogliere 100 milioni per quest'opera. Dell'Orfanotrofio hanno cura le Suore, che lo tengono molto bene. È veramente una grande opera, se si considera la più grande povertà delle parrocchie di montagna.

Da Lungro sono andato alla stazione di Paola e lì ho preso il treno per Salerno, per pregare sulla tomba di San Matteo Apostolo e San Gregorio VII. Sono venuto in forma privata, ma l'Arcivescovo Mons. D. Moscato mi ha pregato di celebrare la Santa Messa vespertina alle ore 19, alla quale hanno assistito moltissimi fedeli. Questa calda e spontanea accoglienza fattami mi ha confuso, perchè a dir vero in nessuna altra parte era così commovente. Mons. Moscato è un uomo dotto, cultore dell'arte e delle antichità, fa molti restauri. È molto popolare tra la gente e sembra anche molto venerato, perchè il Prefetto e il Sindaco della città sono venuti per ossequiarmi nell'Arcivescovado senza alcun preavviso, alla buona, come se fossero ospiti abituali del Vescovo. È di una bontà e cordialità spontanea come l'Ecc.mo Mons.

Rizzo. L'entusiasmo della popolazione era vivissimo. L'Ecc.mo Mons. Arcivescovo ha espresso in quell'occasione tutta la sua gioia e la viva soddisfazione, ripetendomi ciò che ho già sentito in precedenza da molti presuli, che la S. Liturgia risolveva lo spirito cattolico contro l'ateismo comunista.

Nella mia breve parola rivolta ai fedeli ho sviluppato il concetto della giustizia nell'odierna vita sociale. San Matteo Evangelista aveva inculcato tenacemente la giustizia predicata da Gesù Cristo. San Gregorio VII era poi esecutore ed assertore invitto di questa giustizia, tanto da esclamare negli ultimi istanti della sua vita: « amavi iustitiam ed odi iniquitatem, propterea morior in exilio ». Il Papa Gregorio VII è particolarmente legato alla nostra storia ucraina, perchè era lui che nell'anno 1075 incoronò con la corona regale il nostro granduca Iziaslao e il suo figlio Iaropolk qui a Roma.

Beatissimo Padre! Mi permetto in questa occasione, con ogni possibile modestia ed umiltà, esprimere alcune mie osservazioni circa la Chiesa greco-cattolica in Italia. Mi sembra che questo stato di cose esiga una revisione.

1. A Bari, come avevo già accennato una volta a Vostra Santità, si potrebbe creare anche un Vescovo Ausiliare di rito orientale greco, come a Palermo. S.E. Mons. Nicodemo non sembra esser contrario. Lungro è distante da Bari di circa 300 km e il Vescovo di Lungro non può facilmente giungere da Bari ed occuparsi di compiti speciali, che potrebbe fare un Vescovo orientale risiedendo a Bari. Nella città di Bari ci sono circa 4.000 fedeli di rito orientale e numerosi ortodossi senza il parroco. E così una grande e bella chiesa russa è attualmente chiusa. Il proprietario della chiesa è il Sindaco di Bari. Forse si potrebbe prestare la chiesa dal Municipio ed abituare gli ortodossi alla Liturgia del parroco bizantino cattolico. Inoltre alcune parrocchie, come quelle di Taranto, Lecce ed altre sono più vicine a Bari che a Lungro. Questo Vescovo Ausiliare avrebbe il compito e l'obbligo di cercar ad allacciare e mantenere le relazioni coi Vescovi ortodossi greci, invitandoli al pellegrinaggio alla tomba di San Nicola. I Padri Domenicani volevano fare nella cripta una cappella orientale per loro, ma io li ho consigliato di fare una iconostasi davanti alla tomba del Santo, e in tal modo anche gli ortodossi potrebbero celebrare sulla tomba di San Nicola, come si fa nella chiesa del Santo Sepolcro a Gerusalemme. Così i Vescovi ortodossi sarebbero attratti per fare i pellegrinaggi. Non c'è nessun pericolo per la fede cattolica, anzi questo fatto costituirebbe una rara occasione per avvicinarli e per placare l'odio dei greci verso la Chiesa cattolica. Era stato invitato a Bari l'Arcivescovo ortodosso di Myra, per ora residente a Costantinopoli, ed egli era pronto di far pellegrinaggio, ma aveva paura, i Turchi non lo lasceranno tornare.

Papas Ferrari, parroco orientale, è professore nell'Università di Bari. Come ho già riferito un'altra volta a Vostra Santità, egli è stato in Grecia ed ha intenzione di andare ora un'altra volta per fare visita all'Arcivescovo

Crisostomo ed altri. Papas Ferrari, aiutato da Mons. Nicodemo, vorrebbe prendere due sacerdoti ausiliari, cedendo loro la pensione di parroco, riservando a sè quella di professore dell'Università.

L'idea del Cardinale Lavitrano di prender un Vescovo Ausiliare per gli orientali in Sicilia è stata giustificata benissimo. La stessa cosa vuole fare a Bari S.E. Mons. Nicodemo, e in tal modo compiere una grande missione verso la Grecia ortodossa, che è più ostinata di Russia ortodossa.

2. Nell'Italia Centrale e in quella del Nord ci sono diversi centri dei cattolici orientali: per esempio a Torino, Milano, Venezia, Ravenna, San Remo ed altrove senza una parrocchia attiva ed abbandonati a loro stessi senza l'assistenza religiosa nel proprio rito. Anzi ci sono tanti ortodossi russi, greci ed albanesi, che hanno avuto le loro chiese a Firenze, San Remo ed altrove. Ora queste chiese sono abbandonate e chiuse, senza sacerdoti; esse potrebbero venir imprestate dai Sindaci delle diverse città e riattivate per le funzioni dei cattolici di rito orientale. I sacerdoti potrebbero trovarsi facilmente ma ci vuole uno che si occupi e preoccupi di queste cose, organizzandole. Se mi si permette di esprimere il mio modesto pensiero, l'Archimandrita di Grottaferrata, una volta fatto Vescovo da Vostra Santità, potrebbe occuparsi di questa diocesi e dei fedeli, tanto più che a Grottaferrata e nei dintorni ci sono tanti fedeli di rito orientale che fanno parte delle parrocchie latine. Ci sono per esempio alcune parrocchie, che dipendono da Lungro, ma distanti fino a 500 km, mentre Grottaferrata potrebbe accoglierli nel raggio di 200 km. Inoltre Lungro si trova in una zona montagnosa di difficile accesso. La questione del Vescovo a Grottaferrata è stata già trattata dalla Santa Sede nel 1946 ed anche nel passato alcuni Archimandriti di Grottaferrata erano contemporaneamente Vescovi, come ad esempio Bessarione. Nello stesso tempo questo sarebbe anche un premio per Grottaferrata, sempre cattolica fin dal suo inizio e così ben meritevole e stimata non solo dai cattolici, ma anche dagli ortodossi. L'Abbate di Montecassino è anche lui un Vescovo. Anche il monastero del monte Sinai è stato elevato a Vescovado.

A Lungro ho sentito che S.E. Mons. Mele, un Vescovo santo, ma ormai anziano (80 anni) ed avrebbe bisogno di un Vicario Generale. Da diverse parti ho sentito che l'arciprete della cattedrale è molto degna e prudente persona. Il clero di Lungro che è molto buono — dicono persino che supera quello latino. Si afferma che questo Clero potrebbe far ancor di più e meglio, se avesse una guida più giovane e più attiva e dinamica. Si nota anche qualche dissenso su certi problemi fra i sacerdoti greco-cattolici.

Il Vescovo, il Capitolo e tutti i sacerdoti vorrebbero che il loro Piccolo Seminario, che ora è a San Basile distante circa 30 km., fosse trasferito a Lungro stessa e posto sotto la direzione del Clero eparchiale. La Santa Sede ha già acquistato a questo scopo un vasto terreno a Lungro e vorrebbe costruire il Seminario in loco. I Padri Basiliani di Grottaferrata una volta liberati dalla

direzione del Seminario potrebbero occupare il monastero di Patirion presso Rossano.

Mi sembra che queste cose non sono difficili da realizzare con un po' di attenzione e pazienza senza far delle spese da parte della Sacra Congregazione per la Chiesa Orientale. I Vescovi latini non sarebbero contrari a queste realizzazioni, perchè molti di loro sono favorevoli alla Chiesa Orientale e la nuova Eparchia sarebbe come una goccia d'acqua nel vasto mare italiano-latino. Al contrario l'Eparchia di Lungro, di Sicilia e di Grottaferrata costituirebbe già di per sè una organizzazione giuridico-canonica.

Si potrebbe in questa occasione utilizzare il grandissimo capitale che la Vostra Santità ha guadagnato con il recente pellegrinaggio in Terra Santa.

Implorando la paterna Benedizione Apostolica mi permetto di professarmi della Santità Vostra gratissimo e devotissimo figlio

† GIUSEPPE SLIPYJ
Arcivescovo-Metropolita di Leopoli

ВЕРХОВНИЙ АРХИЄПИСКОП КИР ЙОСИФ
В ОБОРОНІ СХІДНИХ ЦЕРКОВ ПЕРЕД ЛАТИНІЗАЦІЄЮ
26.X.1964

« З днем 15 жовтня справа незвичайної ваги на Соборі: йде справа про схему Східних Церков » — так починає свою соборову хроніку кваліфікований італійський щоденник у справах Собору « Ль'Аввеніре д'Італія » під великим заголовком: « Декрет про Східні Церкви — великий іспит для екуменізму ».

« Хоч схема — продовжує згаданий щоденник — відноситься формально до з'єдинених Східних Церков, в дійсності вона охоплює одним самотнім діалогом і східні нез'єдинені Церкви ». В дискусіях про « Екуменізм » численні латинські Владики висловлювали щире прихильність, глибоку пошану, та християнську любов до Сходу, а зокрема до нез'єдинених Братів; « але цим разом треба підтвердити цю прихильність конкретними ділами » — сказав у своїм слові про схему « Східні Церкви » один з патріархів.

З великою увагою слідили усі Отці Собору промови двох великих та кваліфікованих представників Сходу: мелхітського патріарха Максима IV та Верховного Архiepіскопа України, Митрополита Йосифа. Перший виступив в обороні повних прав східних патріархів; права, які вони мали у першому тисячріччі історії Східних Церков і які під впливом латинізації східної дисципліни у з'єдинених Східних Церквах завжди маліли, та з часом стали мов би титулярними патріархами. Не вистачить — сказав патріарх Максим IV — дати багато почесей патріархам, треба звернути їм в цілості усі права, які вони мали в історії, щоб у своїх патріархатах вони були разом зі своїм Синодом найвищою владою та щоб разом з Римським Архiepісцем вони брали участь у правлінні Вселенською Церквою.

По мелхітському, єрусалимському та вірменському патріархах забрав слово Верховний Архiepіскоп Української Церкви. Він промовляв також в імені Конференції Українських Єпископів та від імені інших багатьох Владик Східних Церков. Митрополит Йосиф виголосив свою промову певним, ясним, рішучим — як звичайно — голосом, але цим разом в його голосі усі Отці відчували, що Митрополит-Ісповідник го-

ворить про щось дуже важливе для цілої Церкви, і заразом про щось болюче для Східних Церков: « Ідеться тут, бути чи не бути Східним Церквам — заявив Митрополит зараз на початку своєї промови, та підкреслив це англійським висловом: « To be, or not to be », себто ідеться про латинізацію Східних Церков. Митрополит-Ісповідник признав з вдовolenням, що Отці Собору сказали у своїх промовах багато речей прихильних та гідних уваги відносно християнського Сходу. Східні ієрархи зі своєї сторони усіма силами піддержують свою схему про Східні Церкви. Однак, щоб усунути усі труднощі, треба розглядати справу у світлі вселенськості Церкви. « В минулому дуже часто були зажалення — продовжував Митрополит Йосиф — і вони відновляються і в наших часах, що Східні Церкви тратять своїх вірних, і замість зростати, радше маліє їхнє число. Усім добре знані прикрі втрати, яких зазнали Східні Церкви на Сході. Дай, Боже, щоб повернулись втрачені вірні! »

Багато своїх вірних втратили Східні Церкви через необережність тих західних католиків, які старались перетягнути на латинський обряд вірних Східних Церков, чи то католиків, чи православних. До цього вони надуживають соціальних вигід переважаючого нині латинського обряду. « Такою поведінкою вони зробили дуже злу прислугу вселенськості Церкви » — отверто заявив Отцям Собору первоієрарх української Церкви.

Навіть це мале число вірних Східних Церков, що знаходяться нині у католицькій Церкві, поширюють її вселенськість своїми незвичайно багатими під кожним оглядом традиціями, своєю богословією, своїми обрядами та дисципліною. Вистачить згадати науку Східної Церкви про Пресвяту Тройцю, Христологію, Маріологію, Івана Дамаскина, Висаріона, Літургії, Номоканони, і т.п.

Далі у своїй промові Кир Йосиф заявив, що без Східних Церков саме християнське життя латинської Церкви було б дуже зменшене і звужене. Такий стан існував уже за часів Лютера, і тому пізніші богослови старались привернути Церкві її первісний стан вселенськості.

Тому-то усі ці, що задля політичних причин притягають вірних Східних Церков до латинського обряду також і матеріальними засобами та постійною пропагандою, а Східні не в силі робити їм конкуренції, без сумніву вони не тільки що нищать Східні Церкви, але рівночасно завдають великої шкоди цілій католицькій Церкві. На цьому місці згадав Первоієрарх, що у 1939 році число вірних католиків Східних Церков ледве доходило до десяти мільйонів; а тимчасом вірні латинського обряду перевищали п'ятьсот мільйонів. Причину такого зменшення приписує Митрополит Йосиф і тому, що деякі латинські священники виявляють свою ревність перетяганням вірних візантійського обряду на латинський, замість звернути свій апостолат з'єдинення у сто-

рону протестантів. Ідеться — заявив Митрополит — про жалюгідну ревність та негативну роботу, які занепокоюють здорово думаючих католиків, що дбають про добро Церкви.

Під кінець своєї промови Митрополит-Ісповідник звернувся до Отців Собору з проханням, « щоб ці надужиття, які забороняли уже Римські Архиреї, заборонив також і цей Вселенський Собор ». Інакше треба побоюватись, що такий дальший спосіб поведінки може відстрашувати православних, які можуть виробити собі поняття, що, пристаючи до католицької Церкви, вони можуть втратити свою Церкву, свій обряд, а часто свою націю. Це повторяють нині — запевняв промовець — не тільки вірні православні, а навіть самі атеїсти, які вважають наше з'єднання як міст до латинізації та до зникнення в латинському морі; мимо цього, що Папа Венедикт XIV у Буллі « Алляте сунт » ясно заявив, « щоб усі були католиками, а не щоб стали латинниками ».

« Натомість нам — Преподобні Отці — закінчив первоієрарх української Церкви — допоможіть, щоб ми могли сповнити нашу місію у католицькій Церкві ».

Переконливі слова Митрополита Кир Йосифа, який промовляв також від імені усіх Східних Церков, Отці Собору вислухали з якнайбільшою увагою, та нагородили його рясними оплесками та подякою від багатьох найвищих достойників, Отців Собору західних і східних, а зокрема нез'єдинених обсерваторів.

Митрополит Йосиф зайняв на Соборі разом з усіма українськими Владиками ясне становище: не вистачить бажання з'єднання та заяви, що двері до діалогу отворені. Треба перш за все так приготувати спільний Дім-Церкву, щоб братії нез'єдинені віднайшли у ньому своє місце, і щоб на цьому місці вони почувались вигідно. Повне відновлення патріархального устрою з усіма його справами, привілеями та почестями Східним Церквам у католицькій Церкві, як рівнож забезпечення перед латинізацією східних обрядів, дисципліни і традицій напевно приспішать хвилю повного з'єднання. В особі первоієрарха української Церкви маємо ідеальний зразок до наслідування, себто геройська вірність в обороні єдності Христової Церкви, за яку він страдав як ісповідник, та заразом безкомпромісова вірність Сходові, в обороні якого стає він на Вселенському Соборі проти його латинізації.

ТРЕТЯ ПРОМОВА БЛАЖЕННІШОГО НА ІІ-М ВАТИКАНСЬКІМ
СОБОРІ
16.X.1964

Venerabiles Patres,

Nomine conferentiae episcopalis Ucrainorum et plurimorum Patrum orientalium corollarium quoddam supplendum esse putamus quod ad Ecclesiarum orientalium futuram prosperitatem pertineat. Immo agitur de esse vel non esse Ecclesiae orientalis — to be or not to be.

Multa a Patribus Concilii favorabilia et consideratione digna dicta sunt pro oriente christiano. Ideo Patres orientales suum schema, quamvis diminutum, omnibus viribus sustinent. Propterea superest ut ad removendas omnes difficultates, res consideretur sub vero lumine ipsius catholicitatis Ecclesiae. Decursu historiae saepe saepius querela movebatur, quae etiam temporibus nostris repetitur, Ecclesias orientales fideles suos perdere et non progressum sed potius regressum facere relate ad suorum fidelium numerum. Omnibus nota sunt funesta detrimenta quae Ecclesiae orientales in oriente passae sunt. Faxit ut Deus retribuat perdita membra! Qua de causa dolendum est de miserrimis sacerdotibus apostatis convertendis, persaepe vi maiore ab Ecclesia catholica detentis, non erat dictum benevolum verbum propter abruptam discussionem.

Ex altera parte constat, Ecclesias orientales plura membra sua perdidisse propter imprudentiam quorundam catholicorum occidentalium, qui orientales tum catholicos tum dissidentes, in ritum latinum convertere conati sunt et socialibus commoditatibus ritus latini nunc praevalentis cum emolumento abutuntur. Qui quidem hac agendi ratione pessimum ministerium catholicitati Ecclesiae praestiterunt.

Neminem late, etiam hunc parvum hodiernum numerum orientalium, qui extra ritum latinum versantur, ...¹ ambitum catholicitatis augere sive sua locupletissima sub omni respectu traditione sive sua theologia sive suo ritu et disciplina catholica. In memoriam revocemini doctrinam orientalium de Trinitate, de Christologia, de Mariologia, Ioannem Damascenum, Bessarionem, Liturgias, Codices Nomocanonum et cetera. Cogitatione fingamus, omnes Ecclesias orientales in Ecclesia catholica disparere et totam vitam christianam, scientificam et practicam ad modum latinum compressam et coangustatam esse. Talis status iam vigeat tempore Lutherano; qua de causa theologi posterioris aetatis latini hanc catholicitatis coarctationem rumpere et ad pristinam amplitudinem restituere conati sunt. Praeterea omnes qui propter politicas rationes catholicos et dissidentes orientales ad ritum latinum materialibus quoque mediis et assidua propaganda, cum quibus orientales aemulari nequeunt, attrahunt, certo certius non solum Ecclesias orientales destruunt,

sed et magnum damnum Ecclesiae catholicae *ut tali*² inferunt. Cui bono, *quaero*³? (Ecclesiae orientales anno 1939 vix 10.000.000 attigerunt, cum fideles ritus latini numerum 500.000.000 superabant. Superfluum est allata argumenta repetere et *statisticam secretariatui trado*⁴).

Ratio huius decrescentiae etiam haec est, quod quidam sacerdotes latini suum zelum facilius ad actam reducunt convertendo fideles catholicos byzantinos orientales ad ritum latinum, quam apostolico spiritu seiunctos occidentales (non orthodoxos) captando. Et nota bene, seiuncti occidentales tantum in ritum latinum possunt uniri cum Ecclesia catholica servatis servandis, quamvis e. g. seiuncti occidentales (vulgo Protestantes et Anglicani) cum orientalibus longas pertractationes de unitate egerunt. Nuperrime aetiopticus quidam Sanctum Patrem Paulum VI in Terra Sancta cum lacrimis implorabat, ne eorum aetiopticus ritus latino ritu destrueretur. Sine dubio agitur de dolendo zelo et labore destructivo, qui in catholicis serio cogitantibus de prosperitate Ecclesiae, timorem pro futuro infundit. Magni gressus extra viam!

Instante rogamus et humillime precamur ut hoc, quod a plurimis Summis Pontificibus iam prohibitum erat, ab hoc etiam Sancto Concilio confirmetur et instantius urgeatur.

Denique talem actionem funestam timendam esse ne acatholici orientales deterreantur cum ipsi sibi persuadeant, se suas Ecclesias, suos fideles, suos ritus et saepe saepius, nationem suam, se uniendo cum Ecclesia catholica, perdere posse. Quod repetunt nunc non solum fideles orthodoxi, sed etiam athei autumantes nostram Unionem esse tantum pontem et tramitem ad latinizationem et evacuationem in mari latino; quamvis v. g. Papa Benedictus XIV expressis verbis in Bulla *Allatae sunt* (1755) declaraverit: « ... ut diversae eorum (orientalium) nationes conservatur, non destruantur, *omnesque* (ut multa paucis complectamur) *catholici sint, non ut omnes latini fiant* ».

Ne respondeatur, *venerabiles Patres*,⁵ catholicam fidem in ritu latino securiorem esse, quia etiam in ritu latino historia testatur apostasias et schismata accidisse. Nullus ritus enim libertatem voluntatis tollit, atque in unoquoque ritu unusquisque se salvare potest.

Ceteroquin omnes orientales gratissimo animo canonem recentissime statutum *a Patribus*⁶ susceperunt: « Episcopi denique, in universali caritatis societate, fraternum adiutorium aliis Ecclesiis, praesertim finitimis et egentioribus, secundum venerandum antiquitatis exemplum libenter praebeant ».

Miseremini ergo nostri, venerabiles Patres, quia orientales sumus, et adiuuate nos, ut nostram missionem in Ecclesia catholica rite implere queamus.

In textu scripto tradito: ¹ nunc. ² deest. ³ deest. ⁴ trado secretariatui; attamen mirum est, in sola Canadia nunc 80 milia Ucrainorum ritus latini inveniri, qui omnes prius ad ritum byzantinum pertinebant. In America Septemtrionali scimus aliquam paroeciam ucrainam quotannis quinquaginta fideles in favorem ritus latini perdere. Etc. ⁵ deest. ⁶ deest.

СЛОВО ДО МОЛОДІ НА МІЖНАРОДНІМ
СВХАРИСТИЙНІМ КОНГРЕСІ В БОМБЕІ (ІНДІЯ)
29 листопада 1964

38-TH INTERNATIONAL EUCHARISTIC CONGRESS
IN BOMBAY, 1964

MAIN RALLIES

Youth Rally

Sunday 29th November

Address by Archbishop Ioseph Slipyj of Lwiw, Ukraine

Dearly Beloved Youth!

The purpose of the XXXVIII International Congress is to foster devotion to the Most Blessed Sacrament among Catholics and through them among all mankind, as well as to manifest publicly their adoration of Christ the Saviour in the Sacrament of the Altar permeated with their strong faith in His real presence. The glorious Congress in Bombay today is due, as is known to the whole world, to the intense activity of His Eminence Valerian Cardinal Gracias in the Church field.

This Eucharistic Congress is more renowned than any other because it is the first time in the history of such public demonstrations that the Vicar of Christ participates who is known as a great protector of the Orient and the missions. You will note the deep faith of His Holiness—it is simple and unassuming as that of a little child. He spares no fatigue, he fears no danger that he may unite with us to give the most profound adoration to our Eucharistic Lord and to implore His blessings upon these boundless areas with their people who have the most ancient of cultures and thus to be a herald of peace in the midst of the dangers of war. May his example strengthen your faith in the presence of the hidden Christ in your glorious and sanctified land, which first received word of the Eucharistic Sacrifice from the Apostle Saint Thomas and thus inherited the greatest treasure of the Church, the Holy Liturgy. Today, it awaits the Vicar of Christ, the successor of the chief of the Apostles and Bishops.

WHY DO WE BELIEVE?

What does the Congress accomplish in the life of each individual and of all Christians by this great activity? It focuses our minds on Christ Himself under the appearance of bread and wine; Christ, Who is the

pivot of history and of today's great moment. As in Capernaum in the distant past so this day in Bombay Christ beckons to us with the words "Who eats My flesh and drinks My blood abides in Me and I in him". (Jn. 6,56). "He who eats My flesh and drinks My blood has life everlasting" (Jn. 6, 55). These words are so clear and explicit that there is no doubt as to their authenticity. If you desire to be a faithful Catholic and a disciple of Christ receive our Eucharistic Lord frequently; when the above words were addressed to the Hebrews of Capernaum, there were many who said, "This is strange talk; who can be expected to listen to it?" (Jn. 6, 61). From this time many of His disciples turned away and no longer went about with Him. Whereupon Christ said to the twelve, "Do you also wish to go away?" Saint Peter answered in the name of the apostles, "Lord, to whom shall we go? Thou hast the words of everlasting life" (Jn. 6, 68-70). Why do we believe? Why are we convinced of the truth of these words? Because they are spoken by Eternal Truth, the Almighty Creator of heaven and earth, Who cannot deceive.

SOURCE OF CLOSEST UNION

The words of Christ indicate that the Most Holy Eucharist is the source of the closest union with Him. Dearly beloved, when you receive a friend into your home, you do so with the utmost graciousness, giving every evidence of your readiness to comply with his requests, to assist or to comfort him. And when Christ, the All-Holy comes to you, how do you receive Him into your sin-stained soul? How can you look at Him, when your conscience reproaches you, that you have taken the life of another, calumniated a friend, offended God and desecrated a holy place, despised your parents or elders, persisted in evil? You hear the same Christ Who spoke to the young man in the gospels speak to you, when you fold your hands for Holy Communion: "Do not steal, do not kill, honour Thy father and mother, do not commit adultery, do not bear false witness". (Lk. 18, 20). Your conscience reminds you to cleanse your soul in holy Confession first; for "if anyone eats this bread and drinks this cup of the Lord unworthily; he will be held to account for the Lord's body and blood. A man must examine himself first and then eat of that bread and drink of that cup; he is eating and drinking damnation to himself if he eats and drinks unworthily, not recognizing the Lord's body for what it is. That is why many of your numbers are infirm and not a few have gone to their rest" (I Cor. 11,27-30).

Awaken acts of the love of God, a love like unto the love of Christ for the Father; remember humility, the forgiveness of sins, purity of heart. You approach Him, Who not only spoke of holiness, but Who is holiness itself. "You are to be perfect, as your heavenly Father is perfect" (Mt. 5, 48). With a penetrating glance from all the holy icons and from under the

appearances of bread and wine, Christ looks into the innermost secrets of the heart, desiring to remove the least shadow of sin and to sanctify the soul with His communion.

BECOME MORE LIKE CHRIST

Dear youth and maiden, will you not resolve to become more like unto Christ in all your desires and convictions? He who eats My flesh and drinks My blood abides in Me and I in him". This means that I am one with Christ. He vivifies me, inspires me with saintly thoughts, for the material body does not help, the spirit alone gives life, "spiritus est qui vivificat". St. Paul says, "And yet I live, or rather not I, it is Christ lives in me" (Gal. 2, 20).

"Who eats My flesh and drinks My blood has life everlasting". You hear these words frequently. When you receive our Lord in Holy Communion you already live the eternal life. Who can address like words to you? Not the mother who bore you and gave you temporal life; not any king or any nation can give an assurance of eternal life. Can any wise man give such counsel or any doctor prescribe a medicine that can prevent death? Even, if you live in books and in the memory of men, this, too, passes and disappears. Christ alone speaks thus and gives eternal life because He is God Almighty. The young and the old must die. All desire to prolong their lives at all costs even for a short period. Christ assures us, "You will live forever a most happy life." The only condition is to forsake sin. He who repents and receives absolution already enjoys eternal life in body and soul. He will rise and live eternally with the body because the Holy Eucharist is the deposit of incorruptibility that sanctifies the soul. Thus, "He who eats My flesh and drinks My blood has life everlasting".

REASON AND REAL PRESENCE

But, my dear youth, you say that reason questions the real presence of Christ under the appearance of bread and wine—His whole presence in each particle. In reply, I ask, how can an object which is so heavy on earth lose its weight in the stratosphere? One of the astronauts said, "I was forced to cling to the cabin for fear that I would fly." When a body passes into orbit beyond the gravity of the earth it assumes some new and unknown powers and prerogatives. It is so through the words of Christ, "This is My Body", and the bread ceases to be bread and becomes the Body of Christ. You ask further, how is it possible for the whole Christ to be present in every particle, in each host and multiply His presence millions and billions of times? I reply with a question:—How is it possible for millions and millions to hear the speech of a speaker and not only parts of the words? Everyone who is listening hears without detriment to the others who are listening. I ask further, how can the eye see such vast areas, places and

buildings? Is this not, in truth, a reply? Here on earth our conclusions can be drawn only by comparisons and analogy; fullness of knowledge is to be had in heaven alone. This truth is verified by the words of St. Paul when he states that Christ took bread and said, "This is My body and that which was given to Me, I give to you." St. Cyril of Jerusalem teaches, "When you receive Holy Communion, it is not ordinary bread and wine, but the Body and Blood of Christ." You have probably heard of or seen the corporal on the altar of the church at Bolsena, Orvieto, in Italy, which is stained with drops of blood that flowed from the host when a young priest celebrating Holy Mass began to doubt the real presence of Christ. Saint Ignatius of Antioch speaks of Christians who, when they received the Body and Blood of Christ, were remarkably strengthened in their daily combat with sin and evil. In the course of two thousand years, would not the millions and millions of priests and billions of faithful who celebrated the Eucharistic Sacrifice and received our Lord in Holy Communion have been in vain, if they had not felt the power of the Eucharistic Lord? It is precisely this Eucharistic nourishment that arms us in this earthly struggle and makes us fearless in sacrifice and dedication to Christ, Who has promised us eternal life.

Dearly beloved, a most difficult task lies before you. You, the youth, must advance to meet the needs of the Church in these modern times and circumstances. As your elders depart from the battle field, you must take their places in the ranks and promulgate the great mission of Christ, "Go and teach all nations." Place your trust in the power of the Most Holy Eucharist. In the words of Saint Ignatius of Antioch, it will make you fearless as unvanquished lions for the sake of Christ and His holy Church.

УКРАЇНСЬКИЙ ПЕРЕКЛАД

Во ім'я Отця і Сина і Святого Духа. Амінь.

Дорога Молоде!

1. XXVIII Міжнародний Евхаристійний Конгрес має за завдання високо піднести почитання Пресвятої Евхаристії серед усіх католиків, а через них і в усьому людстві, а одночас і дати назовні вислів поклону Христові Спасителю в Пресвятій Евхаристії, пронятого сильною вірою в Його присутність. Тим разом він відбувається так величаво в Бомбею завдяки відомого у світі народу, і активності на церковному полі Його Еміненції Кардинала Кир Грація.

Цей Конгрес тим славніший, що в ньому бере участь перший раз в історії Евхаристійних Конгресів, сам Христовий Намісник, і Ви побачите його глибоку віру в Евхаристійного Христа, віру таку сильну і беззастережну, як у малої святої дитини. Не жаліє він труду, не боїться небезпек, щоби разом з нами віддати найглибший поклін і умоти Його благословення для безкраїх просторів Індії, для її народів з найстаршою культурою і бути вістуном мира серед небезпек війни. Нехай цей приклад скріпить Вашу віру в присутність невидимого Христа і Його всемогучу силу саме тут на Вашій славній, освяченій Апостолами землі, яка перша почула слово про Евхаристійну Жертву і присутність від Ап. Томи та одідичила найбільший скарб Церкви, Св. Літургію. А нині жде вона самого Намісника Христа і Голову Єпископів-Наслідників Апостолів.

Що робить цей Конгрес таким могутнім чинником в життю поодиноких людей і усього християнства? Ніщо іншого, як присутність під видами хліба і вина самого Христа, що стоїть в центрі усеї історії і нинішньої великої хвилини. А серед того, як колись в Капернаумі так і в Бомбею, той самий Христос кличе до нас: « хто їсть моє Тіло і п'є мою Кров в мені перебуває і я в ній (Ів. 6,56). Хто їсть моє Тіло і п'є мою Кров, той має життя вічне » (Ів. 6,54). А ті слова такі беззастережні і такі категоричні, що не полишають жадного сумніву, щодо своєї правдивості. « Якщо хочеш бути віруючим католиком і учнем Христа приймай Його Тіло і пий Його Кров ». Коли, колись в Капернаумі почули ті слова Юдеї, сказали, « тверде це слово і хто може його слухати » (Ів. 6,60) і в висліді покинули Христа. А тоді спитав Христос і Апостолів чи вони хочуть також відійти. « А куди ж підемо — відповів в імені всіх св. Ап. Петро — бо в Тебе слова, які дають життя » (Ів. 6,68). А чому

ж ми віримо і є переконані в правдивість тих слів? Бо говорить найправдивіший і наймогутніший Бог-Творець, в якого слова не можемо сумніватися.

Зі слів Христа слідує, що Пресвята Евхаристія дає найтіснішу алуку з Христом. Коли Ти, Брате і Сестро, приймаєш в себе вдома свого приятеля, ти би хотів прийняти його всім серцем, ти радий йому і даєш вислів своєї однозгідности з ним, готовости, помочі і потіхи. А коли приходить до тебе Христос, найсвятіший Бог-людина, сама святість, чи можеш ти його приймати в гріхах своєї душі? Як ти можеш глянути Йому в очі, коли твоя совість каже тобі, що ти вбив людину, оклеветав друга, зневажив Бога і святе місце, своїх батьків і старших, погроз в розпусті? Ти чуєш, що той самий Христос, як колись до євангельського молодця, кличе і до тебе коли ти складаєш руки до Св. Причастя: « не кради, не убий, шануй отця і матір, не чужолож і не свідчи ложно » (Лк. 18,20). Тобі твоя совість говорить, ти мусиш очистити свою душу у Св. Сповіді. « Хто буде їсти хліб або пити чашу Господню недостойно, буде винний за тіло і кров Господню, — остерігає св. Ап. Павло. — Хай, отже, випробовує себе самого і тоді їсть цей хліб і п'є цю чашу. Бо той, хто їсть і п'є, не розрізняючи Господнього тіла, суд собі їсть і п'є. Ось чому у вас багато недужих та хворих, а чимало й умираючих » (I Кор. 11, 27-30). Ти мимоволі збудиш акти любови Бога так як Христос любив свого Отця, ти згадаєш про покору, про прощення образи, про чистоту серця. Ти ж приступаєш до Того, Який не тільки проповідував святість, але і сам був святий: « будьте святі, як Отець ваш небесний святий є » (Мт. 5,48). Проникливим зором з усіх ікон і з-під видів хліба і вина глядить Він кожному в найбільші тайни серця і хоче з них усунути всяку тінь гріха та освятити своїм Причастям. Чи не збудиш і ти, Дорогий Молодче і Дорога Дівчино, охоту і постанову, щоби в своїх переконаннях і бажаннях якнайбільше уподібнитися до Христа. « Хто їсть моє Тіло і п'є мою Кров в мені перебуває, а я в ньому ». Значиться я є одно з Христом. Він оживлює мене, надихає своїми святими думками, бо матеріяльне тіло не помагає, але тільки дух животворить, « спірітус ест кві вівіфікат » і тому св. Ап. Павло каже: « не я живу, а живе в мені Христос » (Гал. 2,20).

2. « Хто їсть моє Тіло і п'є мою Кров, той має життя вічне ». Ви чуєте ті слова. Коли причащаєшся ти вже живеш життям вічним. А хто вам може сказати такі слова? Ані мати, що тебе породила і дала життя на короткий час, ані жоден цар і жодна держава не забезпечить тобі життя на віки, ані жоден мудрець не дасть тобі такої ради, ані лікар ліку, щоби ти не вмирав. Навіть, коли ти живеш в книгах і в пам'яті людей — це перемине і зникне. Тільки Христос був в силі сказати, і не тільки сказати, але і дати вічне життя, бо Він всемогучий Бог. І мо-

людей і старий мусить вмирати і кожний хоче продовжувати своє життя за всяку ціну бодай на хвилину, а Христос каже: « будеш жити на віки і то найщасливішим життям ». А умовиною цього є залишити гріх, і хто покається та одержить розрешення, той вже живе життям вічним і тілом і душею. Він воскресне і буде жити вічно з тілом, бо Евхаристія дає йому цей завдаток нетлінності, як для душі святість. І тому « хто їсть моє Тіло і п'є мою Кров, той має життя вічне ».

3. Але скажете молоді, Браття і Сестри, кожного розум питає, як під видом хліба може бути присутній Христос і в кожній частині цілий Христос. У відповідь на те, спитаю я Вас, як той самий предмет такий тяжкий отут, тратить свою тяжкість у стратосфері, і як казав один астронавт « я мусів держатися в кабіні, щоби не полетіти ». Тіло входить в орбіту притягання землі і набирає якоїсь нової сили і прикмети. Так і через слова Христа « це є моє Тіло » хліб перестає бути хлібом і стає Тілом Христа. Ви далі спитаєте, як же ж це можливо, що би під кожною частиною і в кожній гостії був цілий Христос і помножував свою присутність в мільйони і мільярди разів? Як під малою частинкою може бути присутній в цілій своїй Божій величі і в постаті людській? Відповідаючи на Ваш запит, я спитаю Вас також, як це можливо, коли людина говорить і мільйони-мільйони людей чують усю його промову, а не частини слів? Кожний слухає і чує і то так, що нікому не перешкоджає, щоби він її також незменшену почув. А далі спитаю я Вас, як маленьке око бачить величезні простори, міста і будівлі? Не є це, вправді повна відповідь, бо таку дістанемо щойно в небі, а тут можемо лише порівнювати і аналогічно пояснювати. А на potwierдження правдивості ми чуємо слова св. Ап. Павла, що Христос взяв хліб і сказав « це є моє Тіло і те, що мені передали передаю я Вам ». І св. Кирило Єрусалимський поучує всіх, що, коли « ти приймаєш Св. Причастя, то це не звичайний хліб і вино, але Тіло і Кров Христа ». Ви чули, а може і бачили каплі крові на ілтоні і на вівтарі в Больцені, Орвіето (Італія), яка спливала з гостії, коли молодий священник правив там Службу Божу і зачав сумніватися в присутність Христа. І св. Ігнатій Антіохійський говорить про християн, що вони, прийнявши Христове Тіло, почувують себе сильними, як льви в боротьбі з гріхом і щоденною злобою. І мільйони-мільйони і мільярди священників і людей, що правлять Службу Божу і приступають до Св. Причастя впродовж 2 тисячі літ, чого ж ішли би вони надармо, як би не чули в собі сили Евхаристійного Христа. Власне те Евхаристійне покріплення ободрює нас в тій життєвій боротьбі і робить нас неустрашими в жертві і посвяті для Христа за що маємо обіцяне життя вічне.

ЛИСТ ДО ПАПИ
ПРО МІЖНАРОДНИЙ ЄВХАРИСТІЙНИЙ КОНГРЕС У БОМБЕІ
(ІНДІЯ)
грудень 1964

Città del Vaticano, 26 dicembre 1964.

Beatissimo Padre,

Prego di voler accogliere benignamente i miei più sentiti ringraziamenti per il paterno permesso di recarmi al Congresso Eucaristico di Bombay, perchè la mia partecipazione è stata un devoto pellegrinaggio, una ricreazione spirituale ed anche l'istruzione scientifica e conoscenza dell'Oriente. Io ho celebrato durante il Congresso Eucaristico 3 Messe cantate: 1) per la gioventù del Rally Youth, 2) nella cattedrale di Bombay per i fedeli, sostituendo il patriarca maronita P. Meouchi, 3) una Messa notturna con adorazione per le Chiese perseguitate, celebrata in Maria Mountain. E per questo il Card. Gracias è stato molto contento e grato.

Approfittando di questa rarissima occasione del soggiorno in India, volevo conoscere meglio l'Oriente cristiano e pagano, sul quale ho scritto dei lavori scientifici, e vederlo con i miei stessi occhi. Per questo sono stato in Kochin, Ernakulam e Trivandrum, percorrendo in macchina quasi tutto lo Stato di Kerala. Nella via di ritorno ho visitato Bagdad, Babilonia e dintorni, Beyrouth in Libano e Damasco in Siria. A proposito di questo viaggio istruttivo mi permetto di sottoporre alcune riflessioni. Non mi trattengo in descrizioni su Bombay, perchè la Vostra Santità ha avuto occasione di conoscere la pietà del popolo indiano, la cattolicità, l'attività caritativa, i costumi ed anche la grande povertà e miseria di questo immenso popolo. La Messa in rito malancarese con l'assistenza di 150 sacerdoti novelli e la predica di Vostra Santità, così significativa per l'Oriente, sono stati un sigillo-carattere impresso nell'anima del Congresso. Era unisona persuasione che la Vostra Santità con la propria presenza e adorazione ha toccato il centro non tanto geografico del cristianesimo in Oriente, quanto il complicatissimo incrocio dove si concentrano attività, espressione e difficoltà del cristianesimo stesso.

Da uno sguardo superficiale risulta che le relazioni tra i cattolici latini e gli orientali in India non sono amichevoli. E questo ho visto ed osservato maggiormente in Kerala, così che un sacerdote-professore, incaricato di fare un'ispezione sull'attività educativa ed amministrazione economica di varie

organizzazioni caritative, aiutate dai cattolici belgi, — sorridendo mi ha detto: « L'ecumenismo cattolico in Roma deve cominciare non dal dialogo dei cattolici con i non-cattolici (protestanti), ma tra i cattolici latini e orientali ».

In Kerala ho incontrato tanti Carmelitani orientali, che sopportano il maggior peso del lavoro missionario, ed inoltre sono oberati dalle sopravvivenze portoghesi di supremazia e controllo dei latini sui cattolici orientali.

In Cochín c'è una grande cattedrale latina e malabarese, però in comparazione degli altri palazzi vescovili, sono meno ornati. Ma il lavoro pastorale è molto intenso. I fedeli sono molto attaccati alla Chiesa. Ho celebrato a Cochín di sera, ma nonostante che la giornata fosse lavorativa, la chiesa era piena di malabaresi, i quali addirittura venerano il loro Vescovo. Dopo aver visitato il Seminario ad Ernaculam, diretto in maggior parte dai Padri Gesuiti, con una bella cappella, biblioteca europea ed altre attrezzature, ho dovuto tenere un lungo discorso in inglese dinanzi a più di 300 studenti di filosofia e teologia, che già in precedenza mi avevano salutato. Ho visto anche un'alta cultura nell'educazione del Clero. I professori ed alunni s'interessavano molto del mio rito ed alcuni parlavano russo, polacco e tedesco. Ho partecipato alle devozioni vespertine degli alunni ed ho sentito il canto indiano. Non hanno penuria di vocazioni data l'alta densità di popolazione. Anche i monasteri delle Suore sono ben tenuti. Ho fatto visita ad un altro Seminario nella località di Kottayam. Andando con la macchina ho potuto vedere che ogni pezzo di terra era ben coltivato, specialmente il riso. Il paese fa impressione di un vero paradiso terrestre con tanti bei frutti. Le donne vanno in chiesa vestite in bianco.

Una gradita sorpresa mi ha fatto Trivandrum e il suo Vescovo Thangalathil. Egli ha costruito un centinaio di chiese, molte delle quali ho visto durante il mio viaggio, una splendida e grande cattedrale, una grande università, college per 200 studenti ed un ambulatorio, che dirige una dottoressa tedesca e le Suore di Gesù Bambino. Attività di questo Vescovo è meravigliosa. Egli ha visitato gli USA, la Germania, la Francia ed altri paesi, raccogliendo il denaro per queste sue opere. La celebrazione di lui fatta a Bombay ha fatto una gradita impressione ed è stata ben eseguita dal punto di vista rituale e culturale, rispettando la presenza di Vostra Santità. Ho ammirato l'attività dell'Arcivescovo Thangalathil, che ha mosso il cielo e la terra per raccogliere i mezzi materiali e fortificare la sua Chiesa.

La cattedrale era gremita di fedeli quando ho celebrato la Santa Messa.

Ho visitato anche il Catholicos dei Nestoriani con cui ho fatto conoscenza nella sua piccola chiesa nestoriana a Bombay. Sono stato molto edificato, che lui — secondo l'uso orientale — era inginocchiato e seduto sul tappeto persiano durante le Ore con i suoi sacerdoti e monaci. Finito questo rito, mi ha accolto molto cordialmente ed era lieto della mia visita. Ad un certo punto ha preso nelle mani la croce pettorale, che la Vostra Santità gli aveva

regalato durante il ricevimento e mi ha mostrato con evidente soddisfazione sua, dei suoi sacerdoti e monaci. Come Catholicos egli ha un milione di fedeli, una bella patriarchia e cattedrale. Anche i suoi Vescovi erano molto contenti della di lui visita, a Vostra Santità, manifestando francamente la loro gioia perchè già mi conoscevano dal Concilio.

Dinanzi alla Santa Sede sta un compito importantissimo di ricondurre prudentemente il Catholicos, i malabaresi ed i malancaresi in un'unica unità, come erano prima della separazione e divisione, creando un forte fattore nella conversione dell'India pagana.

In Bagdad. Sono stato ospite del patriarca Paolo Cheikho. La sua patriarchia possiede una chiesa al massimo per 1.000 fedeli. Egli ha intenzione di costruire nella sua patriarchia una nuova chiesa cattedrale. Ogni ora (di domenica), dalle 6 alle 11 e dalle ore 17 alle 19 c'era una Messa cantata con predica e la chiesa era piena di fedeli. Il patriarca ha costruito un nuovo Seminario ed un monastero femminile; tutti e due abbastanza grandi e moderni. Egli visita ogni famiglia per preservarle dal pericolo musulmano. Io ho potuto constatare il grande zelo di lui, del suo ausiliare Mons. Emmanuel-Karim Delly e dei sacerdoti. Ho visitato la Delegazione Apostolica (Mons. Angeloni), Arcivescovo cattolico armeno Mons. Nersès Tayroyan, la grande chiesa melchita, il Vescovo Mar Iscu Serkes e la sua grande cattedrale e specialmente la splendida Università Cattolica sotto la direzione dei Padri Gesuiti. Si sente nella Mesopotamia il grande movimento cattolico. Il patriarca Cheikho vuole affidare anche il suo Seminario grande e piccolo ai PP. Gesuiti, ma i sacerdoti secolari — tra i quali molti laureati a Roma — sono contrari, manifestando apertamente il loro rincrescimento e pregandomi d'intervenire presso il patriarca, ciò che ho fatto molto delicatamente, proponendogli argomenti contra, che i sacerdoti secolari perdono un centro scientifico, ascetico, liturgico e sociale. Non mi ha esposto i propri argomenti perchè qualcuno è venuto per rendergli visita e non abbiamo potuto soffermarci più a lungo nella conversazione.

Le immense rovine di Ktesifone (Kserkces) e di Babilonia mi hanno fatto una impressione straordinaria. Vicino fanno degli scavi di una chiesa del III secolo. Tralascio tutte le reminiscenze bibliche dal paradiso terrestre fino alla cattività babilonese degli ebrei. Si vede Eufrate ed altri fiumi da lontano, si vedono anche le palme, succeditrici di quelle, alle quali gli ebrei appendevano le loro arpe, piangendo amaramente «super flumina Babylonis...».

Una grande pianura si estende a vista d'occhio tra Tigri ed Eufrate bene coltivata, seminata di grano. Soltanto una piccola parte è destinata ad orto fruttifero.

Ho visitato ancora 5 chiese caldee, fiorenti parrocchie, Suore caldee e la cattedrale dell'Arcivescovo latino, ma lui in quel tempo si trovava ammalato all'ospedale. Dopo la caduta della pioggia tutte le strade secondarie

diventano un pantano, piene d'acqua e fango, tanto che diventa impossibile di passarvi. L'esotica città di Bagdad non ha perduto la sua attrazione.

A Beyrouth, sono stato invitato dal patriarca Ignazio Batanian. Il palazzo patriarcale è grande e rappresentativo. La splendida cattedrale è un po' lontano, ma presso la patriarchia c'è una chiesa abbastanza grande. Il museo di Beyrouth è molto interessante e contiene i tesori trovati a Baalbek, che ho pure visitato, specialmente il tempio, sembra più grande del mondo antico.

In India le donne vanno vestite in bianco, mentre in Bagdad e Beyrouth in nero. Nel Libano la civilizzazione è più alta e c'è maggior libertà che in Iraq, dove regna un forte odio contro gli ebrei e anche contro i cattolici.

Ho fatto visita al Card. Tappouni, patriarca dei Siri, all'Arcivescovo latino Smit, Arcivescovo melchita Nabaa. La cattedrale caldea è costruita come la torre di Babele e per questo è la più interessante architettura dell'Oriente cristiano moderno.

Il Nunzio Apostolico vuole costruire una nuova sede per la Nunziatura. Hanno anche una villa fiabesca. Tutti i palazzi dei patriarchi e dei vescovi sono ampi e rappresentativi. Ho visitato i Seminari Armeno e Siro, il patriarca maronita Meouchi, che sembra più ricco ed influente. Ho fatto visita anche agli ortodossi melchiti ed armeni. Mi sono recato pure al Santuario Charissa. Insieme col patriarca Batanian ho visitato le più povere Suore Clarisse e Suore di Gesù Bambino, che sono piene di zelo apostolico. Ho fatto visita anche all'Università di San Giuseppe, diretta dai Padri Gesuiti: è un centro importantissimo a Beyrouth. Ora stanno costruendo dei nuovi edifici. Fondatore di questa Università è stato il Padre Rylo, S.J., discendente della famiglia del Vescovo ucraino di Peremislja Massimiliano Rylo.

A Damasco ho fatto visita al patriarca Massimo, che era contentissimo del mio arrivo; grato per il mio intervento in Concilio e per la difesa della sua persona. Il palazzo patriarcale e la cattedrale sono molto grandi ed i melchiti soli hanno le icone orientali. Dopo mi sono recato dal patriarca ortodosso Teodosio, di rito bizantino, che è stato lietissimo della mia visita e voleva invitarmi a pranzo, come del resto gli altri ortodossi dell'Oriente.

Poi ho visto la Chiesa di S. Anania, che ha guarito San Paolo, e la chiesa presso il muro di San Paolo, dove lui è stato fatto scendere in un canestro per evitare la persecuzione di Arete. La magnifica moschea Omaia con mosaici cristiani insuperabili è stata una grandissima cattedrale a Damasco nel secolo VII.

La chiesa di S. Giovanni Damasceno è occupata dagli Armeni. Le Suore Francescane hanno un grande College in Damasco e lì si trova come Suora (professoressa di matematica e fisica) la nipote del Metropolita Andrea Szepetyckyj. Ella mi raccontava che a causa del Concilio esse devono insegnare la religione musulmana nelle scuole, e per questo sono state costrette di trovarsi delle maestre musulmane favorevoli alle Suore Francescane.

In tutto il medio Oriente e nell'India tanto presso i latini che gli orientali ho visto i ritratti di Vostra Santità e questo suscita una gradevole impressione cattolica delle comunità.

Specialmente due cose mi hanno colpito in Oriente:

1) Non coltivano la loro arte religiosa, nè architettura, eccetto la Chiesa caldea in Beyrouth. Si vedono soltanto i quadri oleografici, stampati ed acquistati in Occidente.

2) Non conoscono il loro rito, eccetto le singole persone, che hanno studiato a Roma.

Mi sembra che sarebbe desiderabile di dedicare maggior attenzione a questi problemi.

Una gradita sorpresa è stata per me la stupenda attività degli orientali cattolici in India ed in Asia Minore, nella vita pastorale e culturale. Costituiscono molti edifici religiosi, così che la Vostra Santità può essere contenta dello stato attuale delle cose e delle premesse per lo sviluppo in avvenire, poste con la presenza di Vostra Santità al Congresso di Bombay.

Ringraziando ancora una volta per il favore concessomi di potermi recare a Bombay, imploro la paterna Benedizione Apostolica della Vostra Santità gratissimo e devotissimo figlio

† GIUSEPPE SLIPYJ
Arcivescovo-Metropolita di Leopoli

PIK 1965

МОНАХИ СТУДИТИ НА ПАПСЬКІЙ АВДІЄНЦІЇ

7.І.1965

У сам день Христового Різдва за юліянським календарем (7 січня 1965) Святіший Отець Павло VI прийняв у полудне на окремій півгодинній авдієнції Верховного Архiepіскопа Кир Йосифа Сліпого з ченцями нового монастиря Студіону над Альбанським озером коло Риму. Ченці, разом з своїм настоятелем о. Антонієм Рижакон, бажали віддати Папі поклін вдячності та принести в дарі ікону їх основника св. Теодора Студита, що її намалював уже в цім новім монастирі один з отців студитів, о. Ювеналій Мокрицький, та свій Типікон — монаші правила Студитського Уставу.

Христовий Намісник прийняв спершу в своїй кімнаті студій Архiepіскопа Кир Йосифа на приватну 10 хвилинну розмову, а потім вийшов до всієї монашої громади до залі малого трону. У привітальній промові український Первоіерарх згадав, що 1500 років тому (точніше 463 р.) був заснований перший монастир Студіон у Царгороді над Босфором. Три століття пізніше св. Теодор Студит, найбільший з духовних синів св. Василя Великого, уложив монаші правила звані «Типікон», якими він відновив монаше життя на Сході через почитання св. Евхаристії, послух Христовому Намісникові та строгу монашу карність. Відтак Верховний Архiepіскоп подякував Папі, що завдяки його доброзичливості монахи студити одержали величний монастир коло Риму, новий осідок монашого життя, життя молитви, покути і змагань до святости згідно з правилами св. Теодора Студита.

Римський Архiepірей висловив своє вдоволення, що при воротах Риму, у духовній злуці з життям і намірами Вселенської Церкви, знаходиться побожна, ревна і жертвенна група монахів св. Теодора, зосереджена в своїм так гарнім і високім покликанні до літургійної молитви, контемпляції, апостоляту та до мистецької і ручної праці. Папа висловив свої повні надії побажання, щоб нова установа буйно розвивалася в братній згоді з усіма іншими вірними Українського католицького обряду та уділив присутнім, як також їх співбратам інших монастирів розсіяних по світі своє апостольське благословення. Потім Святіший Отець задержався ще на приватній розмові з поодинокими монахами дякуючи за цінний дар — ікону і Типікон. Згадав при цім, що

ще як молодий священник знав особисто шановного й героїчного ісповідника віри Кир Андрея Шептицького та мав рівнож зв'язки з прокуратором студитів о. Кирилом Королевським. Розповідав навіть деякі деталі з своєї незабутньої зустрічі з нашим великим Митрополитом, виявляючи цим своє щире вдовolenня з цієї так продовжуваної зустрічі з українськими студитами.

Ватиканський часопис «Ль'Оссерваторе Романо» в день 9 січня ц.р. помістив на першій сторінці велику знімку з цієї щирої авдієнції, як монахи студити передають Папі дар — великих розмірів ікону свого основника. Зараз побіч, як передовицю часопису, поміщено звідомлення з цієї авдієнції під заголовком: «Вдovolenня і побажання Святішого Отця для нової громади монахів студитів». Там подано й повні тексти, як промови Папи так і звернення нашого Верховного Архiepіскопа.

Ця історична різдвяна авдієнція, на якій крім ікони подаровано також Папі примірник ново-перевиданого «Типікону» українських студитів у французькій мові, є запорукою для дальшого розвитку, як і цього нового монастиря в Римі, так і всіх студитських обителей. Своім благословенням і побажаннями Пала Павло VI взяв посередньо наших студитів під свою захорону.

У ватиканській практиці Папська публична похвала для якогось монашого чину це звичайно перший крок для прийняття його під захорону папського права. Правда, студити монахи східного зразка, а не чин на латинський лад, всетаки захорона Римського престолу може немало допомогти в їх розвитку. Мав це на увазі вже Слуга Божий Кир Андрей, коли в 1923 р. подав до Римського престолу студитські правила — Типікон та одержав у травні того ж року папський лист похвали й заохоти для українських студитських монастирів. Насправді, то відновлені студитські монастирі, подібно як давні Царгородські, краще відповідають поняттю ставропігійних монастирів, себто таких, що підлягають безпосередньо Патріярхові, чи Верховному Архiepіскопові — голові помісної Церкви. Їх же ж закладав і був першим їх архимандритом наш Верховний Архiepіскоп Кир Андрей Шептицький. Треба лиш наших щирих молитов до Господа, злучених з щедрими особистими жертвами, щоб це велике діло знайшло своє належне широке зрозуміння і піддержку, особливо в жертвенних нових монаших покликаннях. А тоді Українська Церква, а з нею всі інші східні, зокрема слов'янські, матимуть сильні кадри духово вироблених місіонарів Сходу.

IL DEVOTO OMAGGIO DELLA NUOVA COMUNITA'

Beatissimo Padre,

Comparendo davanti all'augusta persona di Vostra Santità sentiamo innanzi tutto la necessità del nostro cuore di ringraziare per questa non meritata grazia. Veniamo per la prima volta a Roma, come comunità di Studiti, nonostante che i nostri Archimandriti: metropolita Andrea Szeptyckyj, P. Clemente Szeptyckyj e procuratore P. Cirillo Korolevskij, abbiano fatto spesso filiale omaggio ai Sommi Pontefici a nome della nostra laura di Univ e di altri monasteri.

Millecinquecento anni fa era stato fondato il nostro primo monastero « Studion » sul Bosforo. Il suo celeberrimo igumeno S. Teodoro Studita (759-826), il più grande spirituale figlio di San Basilio, ha ispirato in questo monastero uno spirito divino ed ha composto le Regole dette « Tipicon », con le quali ha rinnovato la vita monastica in Oriente, mettendo davanti agli occhi la profonda adorazione della Santissima Eucaristia, l'ubbidienza al Vicario di Cristo *in unitate Ecclesiae*, la rigida disciplina monastica fondata sulla profonda spiritualità, sull'attività caritativa e sull'amore di Dio e del prossimo.

La nostra Chiesa è legata alla persona di S. Teodoro Studita e alla sua vita dal tempo della sua intrepida difesa delle sante icone contro gli iconoclasti. Egli consigliava a tutti i perseguitati di recarsi in Rus'-Ucraina per salvarsi dalla persecuzione. Due secoli più tardi nel nostro celeberrimo monastero di Kiev-Pečerska Laura, fondato dal metropolita Ilarione e S. Antonio Pečerskyj, l'igumento S. Teodosio Pečerskyj ha introdotto il Tipicon di San Teodoro Studita in Kiev-Pečerska Laura e con ciò ha fatto questo monastero un centro spirituale scientifico ed ecclesiastico, il quale ha avuto notevole influsso anche sulla vita pubblica dello Stato di Kiev. L'invasione dei mongoli, la divisione del regno ruteno-ucraino, le guerre hanno devastato la nostra Chiesa con essa anche la vita monastica degli Studiti.

Il Servo di Dio metropolita Andrea Szeptyckyj, come primo archimandrita degli Studiti, ha rinnovato i nostri monasteri in Ucraina Occidentale e poi, con il suo fratello Padre Clemente, secondo archimandrita degli Studiti, ha aggiornato il Tipicon e la vita monastica studita, che purtroppo venne distrutta dai bolscevichi. Soltanto pochi Studiti si sono salvati con l'immigrazione costruendo il primo monastero maschile e femminile a Buke in Ger-

mania e poi a Woodstock in Canada, dove dei nostri monaci hanno costruito un nuvo monastero con la chiesa.

Grazie alla speciale benevolenza di Vostra Santità abbiamo ricevuto lo splendido monastero vicino al lago Albano, nel quale noi sette monaci abbiamo iniziato la vita monastica di penitenza, di mortificazione e di santificazione, secondo la regola di San Teodoro Studita, cantando ogni giorno la S. Messa e il nostro Ufficio, conservando strettamente il nostro rito, sperando che con la Benedizione Apostolica e sotto la protezione e guida di Vostra Santità questo monastero diventerà centro di vita monastica studita e appoggio per la ricostruzione e diffusione di altri nostri monasteri. Sono posti i primi fondamenti per la nostra scuola iconografica che ha dipinto già diecine di icone, preparando ed istruendo i nuovi allievi. Il nostro monastero è diventato anche centro di esercizi spirituali. La nostra vita materiale è sostenuta dal giardino, della piccola vigna, l'economia e dal profitto del lavoro di iconografia. Il nostro fondatore S. Teodoro Studita ci ha aiutato a comparire nella nostra modestia con umile dono della sua icone.

Beatissimo Padre siamo pochi, ma confidiamo nelle parole di Gesù Cristo « nolite timere pusillus grex » e nella paterna benedizione di Vostra Santità, perché « ex nihilo semper nihil » ma « ex semine » può crescere un albero. Con questa intenzione *provoluti ad pedes Vestrae Sanctitatis* depoi- niamo il nostro filiale omaggio e professiamo la nostra incondizionata ubbidienza al Vicario di Cristo implorando umilmente la paterna Benedizione Apostolica per la nostra missione nel vastissimo campo dell'Oriente Slavo.

УКРАЇНСЬКИЙ ПЕРЕКЛАД СЛОВА МИТРОПОЛИТА КИР ЙОСИФА ПРО СТУДИТІВ

Святіший Отче!

Приходячи до величної особи Вашої Святости відчуваємо передовсім konieczність від серця подякувати за цю незаслужену ласку. Приходимо вперше в Римі, як студитська громада, хоч наші архимандрити: митрополит Андрей Шептицький, о. Климентій Шептицький і прокуратор о. Кирило Королевський, часто віддавали синівську пошану Найвищим Архиреям в імені нашої лаври в Уневі та інших монастирів.

Тисяча п'ятсот років тому засновано перший наш монастир « Студіон » над Босфором. Його славний ігумен св. Теодор Студит (759-826), найбільший духовний син св. Василія, одушевив цей монастир Божеським духом і вложив правила звані « Типікон », якими обновили наше життя на Сході, ставлячи перед очі глибоке почитання Пресвятої

Евхаристії, послух Христовому Намісникові в єдності Церкви, строго монашу дисципліну ґрунтовану на глибокій духовості, на харитативній діяльності й на любові Бога та ближнього.

Наша Церква є зв'язана з особою св. Теодора Студита й з його життям від часу його неустрашимої оборони святих ікон від іконоборців. Він дораджував всім переслідуваним переїздити на Русь-Україну, щоб захоронити себе від переслідування. Два століття пізніше славний монастир Києво-Печерської лаври, заснований митрополитом Іларіоном і св. Антонієм Печерським, впровадив Типікон св. Теодора Студита до Києво-Печерської лаври і цим зробив цей монастир духовим, науковим і церковним центром, який мав значний вплив також на публічне життя Київської держави. Наїзд монголів, поділ русько-українського князівства та війни знищили нашу Церкву, а з нею також монаше життя студитів.

Слуга Божий митрополит Андрей Шептицький, як перший архимандрит студитів, відновив наші монастирі в Західній Україні, а потім з своїм братом отцем Климентієм, другим архимандритом студитів, усучаснив Типікон і монаше студитське життя, яке однак знищила війна. Лише деякі студити спаслися з еміґрацією, закладаючи спершу чоловічий та жіночий монастирі в Бук (Buke) у Німеччині, а потім у Вудстоку (Woodstock) в Канаді, де наші монахи збудували новий монастир з церквою.

Завдяки особливій доброзичливості Вашої Святости одержали ми чудовий монастир над Альбанським озером, в якому нас сімох монахів почало монаше життя покаяння, умиротворення і освячення, згідно з приписами св. Теодора Студита, співаючи щодня св. Літургію і наше Правило, строго задержуючи наш обряд, маючи надію, що за Апостольським благословенням і під захистом та проводом Вашої Святости цей монастир стане центром студитського монашого життя і опорою для відбудови та поширення інших наших монастирів. Вже положено основи для нашої іконографічної школи, що намалювала вже десятку ікон, пригтовляючи та навчаючи нових учнів. Наш монастир став також центром духовних вправ. Наше матеріальне життя спирається на город, малий виноградник, господарчі та доходи з праці в іконографії. Наш основник св. Теодор Студит допоміг нам прийти тут у нашіє покірності цим скромним даром своєї ікони.

Святіший Отче, мало нас, але уповаємо на слова Ісуса Христа «не бійся мале стадо» і на батьківське благословення Вашої Святости бо «з нічого завжди ніщо», але «з зерна» може вирости дерево. З цим наміром припавши до стіп Вашої Святости складаємо нашу синівську пошану й заявляємо наш безумовний послух Христовому Намісникові просячи покірно батьківського Апостольського благословення для нашої місії на розлогіх нивах Слов'янського Сходу.

СЛОВО ПОДЯКИ КАРДИНАЛА КИР ЙОСИФА

(З нагоди торжественного вручення йому номінаційної грамоти
кардинальської гідности 22.II.1965)

В життю кожної людини, зокрема священика і єпископа, бувають хвилини, які становлять перелім, закінчуючи один період життя, а розпочинаючи другий. Без сумніву до таких належить і кардинальська гідність, якою наділює Святіший Отець своїх духовників і вибирає їх до своєї ради. Такою хвилиною є і для мене це іменування кардиналом з рук Святішого Вітця Папи Павла VI.

Ця найбільша ласка і добродійство не стоїть одначе в моєму житті одинцем і відрубно, але є тісно зв'язане з довгим ланцюгом великих ласк зіллятих Триєдиним Богом через заступництво Пречистої Діви Марії і Святих, до яких набоженство просвічувало мені увесь мій переважний шлях життя. Ця небесна поміч не була дана мені безпосередньо, але через добрих людей на землі. А такими в першу чергу я вважаю даних мені Богом Батьків — Івана і Анастасію з Дичковських, які провадили дім і виховували своїх дітей в глибоко християнському-католицькому дусі, зокрема вицілювали вони почитання Пресвятої Тройці, Матері Божої і св. Миколая. А на стінах просторого дому висіли численні ікони Святих. Від коли я прийшов до самосвідомости, відтоді почали вчити мене робити знак св. хреста і повторяти за батьком або матір'ю молитву. Хоч батьки були заможні, але відзначалися великою працьовитістю, жертвенністю для вбогих і великою любов'ю ближніх, які вщепили в моє молоде серце. Коли я пізніше читав нераз біографії домів з найвищих і високообразованих сфер, то я бачив ті самі педагогічні засади і ту саму дбайливість про своїх дітей у своєму домі.

Від 5-6 року життя я почав ходити до школи і в ній провів я майже весь мій пізніший вік, та відчував завжди батьківську опіку, аж до кінця їх віку. А мушу зазначити, що впродовж мого життя я багато разів стояв в обличчю смерті і завжди знаходив я багато прихильних людей, більше ніж ворожих. З численних моїх виховників і учителів, передусім з поміж священиків, я назвав би передусім катехитів о. Левицького і о. д-ра Конрада.

Вже в гімназії, а опісля й на університеті я мріяв стати професором університету і думав, що це може бути перепоною для мого священничого покликання. Але коли мій попередник, Слуга Божий митр. Андрей Шептицький, якому я виявив свої задушевні пляни, вислав мене на вищі студії до Іннсбрука — це рішило долю мого священничого життя і за це я йому з глибин душі вдячний на рівні з моїми Батьками. І відтоді я ввійшов, до деякої міри, у далекосяглі пляни і розпочаті гігантські праці митр. Андрея Шептицького на церковному і народному полі.

Я став священиком, професором, ректором і архієпископом. За той час у вдячній пам'яті лишилось мені багато професорів і виховників: єпископ Боцян, о. Гофманн Т.І., Регенс Канізіанум, єпископ М. Дербіні і інші, а передусім митр. Андрей Шептицький, якого я став ревним і відданим співробітником в Духовній Семінарії, в Богословській Академії, опісля в Капітулі і в церковних та народних установах. Зокрема прихильні були для мене і його брат Студит, о. Климентій, якого я опісля як митрополит іменував архимандритом Студитів, і о. проф. Йосиф Осташевський та багато-багато інших.

З вдячністю з тих часів мушу згадати Папу Бенедикта XV за батьківську прихильність під час студій і Папу Пія XII, що іменував мене архієпископом-коадьютором і екзархом Великої України.

Окрему сторінку в історії мого життя починають совітські часи. Я був арештований в другому році мого митрополитування і мусів перейти через горнило мук і випити повну гірку чашу страждань. Ще за свіжий біль і нашої Церкви і мій, щоби над ним зупинитись, хоч 25 літ в силі віку, це значний шмат життя. І коли здавалося, що вже вибила для мене остання година, тоді прийшла несподівана поміч, або як каже пословиця, де нужда найбільша, там поміч Божа найближча. Розпочаті старання нашим Українським Єпископатом, за молитвами майже усього світу і піддержкою всесвітніх установ Франції, Америки і інших, Святіший Отець Папа Іван XXIII при допомозі своїх співробітників архієп. А. Дель'Аква і американського політика Казенса, виведав остаточно в предсідника Хрущова і в Верховнім Совіті (парляменті) моє освободження та приїзд до Риму. Нехай Господь відплатить всещедро всім Добродіям, бо я не всилі сам це вчинити.

Вже на свободі, відзисканій завдяки незабутньому Папі Іванові XXIII, великими по-батьківськи добродійствами обсилав мене теперішній Папа Павло VI, а зокрема відвідавши мене двічі під час важкої недуги, затвердивши мене як Верховного Архієпископа і іменувавши мене членом Священної Конгрегації для Східної Церкви. А на завершення тих всіх добродійств і благ іменував мене ще кардиналом Святої Римської Церкви.

І за все це через всіх моїх великих добродіїв нехай буде Цареві віків, нетлінному, невидимому, єдиному Богові честь і слава во віки вічні. Амінь.

Святіший Отче!

Коли в нашій скромності і покорі глядимо на арену світових дій, ми бачимо як на перше місце вибиваються гігантські зусилля Вашої Святости, щоби з'єдинити і захоронити усе людство від розсварення і війни, а зокрема, щоби повернути єдність Христової Церкви, розбиту люд-

ськими слабостями і немочами та привернути на її лоно усіх, в першу чергу християнські нез'єдинені Церкви і громади, щоби в той спосіб Христова Церква могла мати благодатний вплив і на туземні дії держав і народів.

Ми щасливі і вдячні Вашій Святості, що грандіозні Ваші посушення засягають і прикривають своїм омофором і наші страдаючі Церкву і парід. Політичні умовини століть і положення на перехрестю Сходу і Заходу з їх нераз собі противними стремліннями важко відбивались на нашій єдності, а навіть розбивали нас під оглядом церковним, державним і національним. І коли ми нині дивимось на те, у великій мірі сумне минуле, ми заносимо радісним серцем подяку Апостольському Престолові, що старався завжди скріпити і поєднати наші церковні і державні сили та вдунути в нашу душу всю могутню силу єдності. Бо стара римська мудрість каже, що «ubi est concordia, ibi semper victoria est» (де є згода, там завжди є певна перемога).

Вже в I сторіччі наші племена старався скріпити Євангелієм Христової Віри св. Ап. Андрей Первозваний на наших землях. Те саме голосив св. Папа Климентій і його мощі, віднайдені слов'янськими апостолами Кирилом і Методієм, що, йдучи до Хозар над Волгу, сповнили також спасенну місію і серед нашого народу та розбудили почитання призабутого мандрівкою народів великого Папи Климентія. Занесені ними мощі Святого до Риму, стали новим товчком до об'єднання нас з Апостольським Престолом, до якого перша післяла послів княгиня Ольга в 959 р., через імператора Оттона, просячи про католицьких єпископів. Вслід за тим прийшли папські послы, до її внука великого князя Ярополка, а опісля ще три рази до Володимира в Києві і принесли йому часті мощі св. Климентія, пригадуючи його мученичу смерть на наших землях. Тому і св. Володимир забрав залишки реліквій з Херсонезу і переніс їх до Києва. Потрійне посольство вел. князя Володимира мало за ціль об'єднання і скріплення великої Київської Держави так, як Христова Церква скріпила і ублагороднила вже була народи осередної Європи.

Іменування в 1075 р. великого князя Ізяслава і його сина Ярополка великим і святим Папою Григорієм VII, київськими королями, іменування Папою Інокентієм IV в 1253 році королем великого князя Данила, підняті кард. Ісидором, митрополитом Київським, труди на Флорентійським Соборі за привернення єдності нашої Церкви з Апостольським Престолом, заключена Унія в Бересті 1596 р. і її дальші змагання над відродженням нашої Церкви, держави і народу, це золота нитка, що тягнеться впродовж століть, яка хоч і переривана людськими незгодами, завжди була продовжувана Апостольським Престолом аж до наших часів. Не стало б нам часу на нинішній авдієнції вичисляти і дякувати за всі добродійства. Ми хочемо нині зокрема, пам'ятні на всі давніші бла-

готоворні діяння для нас, зложити наш поклін і висловити сердечну синівську вдячність за прийняття нашого Митрополита до Кардинальської Колегії і через вивищення його скромної особи, наших терпінь.

Ваша Святосте! Тисячі-тисячі подяк від тих, що могли, а ще більше бажань від тих, що не могли, летіли і повітрям і етером до Вашої Святості, щоби дати вислів їх задушевних бажань, і їх синівської відданості та любови. Серед нашої важкої дійсності, це іменування з черги вже четвертого нашого Кардинала відбилося таким могутнім відгомном в серцях нашого народу і піднесло так високо прибитих горем і терпіннями і також і їх престиж серед усіх народів, як ніколи досі в останніх століттях нашої історії. Звольте прийняти, Святіший Отче, за це нашими тремтячими устами сердечну синівську подяку та уділити нам батьківського Апостольського Благословення на дальшу працю і закріплення нашої єдності в Апостольським Престолом.

ІТАЛІЙСЬКИЙ ТЕКСТ ПРОМОВИ

(З нагоди номінації кардиналом)

Beatissimo Padre,

Quando nella nostra modestia ed umiltà guardiamo sull'arena degli avvenimenti mondiali, vediamo che al primo posto si ergono gli sforzi giganteschi di Vostra Santità, per unificare e preservare tutta l'umanità dalle discordie e dalla guerra, e particolarmente, per ricondurre l'unità della Chiesa di Gesù Cristo, frantumata dalle debolezze e deficienze umane, e ricondurre nel suo seno tutti, in primo luogo le Chiese cristiane separate e diversi gruppi dei religiosi, affinché la Chiesa di Gesù Cristo possa avere un influsso benefico anche sull'azione terrena degli Stati e dei popoli, e compiere degnamente il dovere impostole da Gesù Cristo.

Noi siamo felici e riconoscenti a Vostra Santità che le Vostre grandiose imprese raggiungono e proteggono anche la nostra Chiesa ed il nostro popolo sofferente. Le condizioni politiche di secoli e la posizione geografica sull'incrocio dell'Oriente e dell'Occidente con le loro tendenze qualche volta contrastanti si ripercuotevano gravemente sulla nostra unità e persino ci frantumavano sotto l'aspetto ecclesiastico, governativo e nazionale. E quando noi oggi guardiamo a questo mesto passato, porgiamo col cuore riconoscente il nostro sentito ringraziamento alla Sede Apostolica, che si sforzava sempre di rafforzare ed unificare le nostre forze ecclesiastiche e nazionali, ed immettere nella nostra anima la potente forza della coesione e dell'unione. Difatti antica saggezza romana dice che « Ubi est concordia, ibi semper victoria est » (Dove c'è la concordia, ivi è sempre vittoria certa).

Già Sant'Andrea, per primo venuto sulle nostre terre, si sforzava di unificare col Vangelo della fede cristiana le nostre antiche stirpi in lotta tra di loro. La stessa cosa proclamavano anche le reliquie di San Clemente Papa, trovate dagli apostoli slavi Santi Cirillo e Metodio, che recandosi dai Khasari sul Volga, hanno compiuto una missione salutare anche tra il nostro popolo ed hanno ridestato la venerazione del grande Papa Clemente, dimenticata con la trasmigrazione dei popoli. Trasportate da loro le reliquie del Santo a Roma, esse hanno costituito un nuovo argomento per unificarci con la Sede Apostolica, alla quale per prima aveva inviato i suoi legati la principessa Olga nell'anno 959, chiedendo a mezzo dell'imperatore Ottone dei vescovi cattolici. In conseguenza a questo, giunsero i legati del Papa presso il di lei nipote il grande principe Jaropolk; e poi ancora per tre volte vennero dal principe Vladimiro in Kiovia recandogli una parte delle reliquie di San Clemente Papa e ricordando il suo martirio sulle nostre terre. Perciò San Vladimiro ha raccolto le rimanenti reliquie del Santo a Chersoneso, portandole nella città di Kiev. La triplice legazione del grande principe Vladimiro aveva per scopo l'unione e il rafforzamento del grande Stato di Kiev, così come la Chiesa di Gesù Cristo aveva consolidato e nobilitato i popoli dell'Europa centrale. Più tardi la testa di S. Clemente benedicente eletti Metropoliti di Kiovia rafforzava l'unione della nostra Chiesa con la S. Sede.

La nomina del grande principe Iziaslav e di suo figlio Jaropolk a re di Kiev nell'anno 1075, fatta dal grande e santo Papa Gregorio VII; la proclamazione del grande principe Danylo quale re nell'anno 1253, fatta dal Papa Innocenzo IV; gli sforzi intrapresi dal Cardinale Isidoro, Metropolita di Kiev, nel Concilio di Firenze per conseguire l'unione della nostra Chiesa con la Sede Apostolica, l'unione conclusa a Berest nell'anno 1596 ed i suoi ulteriori sforzi per la rinascita della nostra Chiesa, dello Stato e del popolo, — costituiscono un filo d'oro che si stende continuamente attraverso i secoli, che se anche infranto qualche volta dalle discordie umane, esso è stato continuamente tenuto allacciato dalla Sede Apostolica fino ai nostri giorni. Non ci rimarrebbe tempo sufficiente di elencare e di ringraziare per tutti i benefici. Noi vogliamo oggi soprattutto, memori di tutte le opere benefiche anteriori, portare il nostro omaggio ed esprimere la nostra filiale per aver annoverato il nostro Metropolita nel Collegio Cardinalizio e per aver perciò elevato la sua umile persona come simbolo di tutte nostre sofferenze.

Santità! Degnatevi di accogliere migliaia e migliaia di ringraziamenti da tutti coloro che hanno potuto, ed ancor maggior numero di voti da coloro, che non hanno potuto giungere fino alla Vostra Santità, per poter deporre le espressioni dei loro cuori, della loro filiale dedizione ed amore. Nella nostra difficile realtà attuale, la nomina del quarto Cardinale nella nostra storia ha avuto una ripercussione profonda nei cuori del nostro popolo ed ha sollevato molto gli afflitti dalle sofferenze e dai patimenti ed ha anche innalzato il loro prestigio tra gli altri popoli, come mai negli ultimi secoli della

nostra storia. Vogliate accogliere, Santissimo Padre, per tutto ciò dalle nostre tremanti labbra il filiale ringraziamento ed impartiteci la paterna Benedizione Apostolica per il nostro lavoro futuro e per il consolidamento della nostra unione con la Sede Apostolica.

ПРИВІТ АРХІЄПІСКОПА ІВАНА БУЧКА

*Ваша Еміненція,
Високопреосвященніший, Найдостойніший і Блаженніший наш
Владико!*

Припала мені висока честь і велике щастя з приводу піднесення Вас до високої кардинальської гідності, привітати Вас найсердечніше і висловити Вам найкращі побажання від імені нашої маленької Української Громади в Римі, тобто від найвищих зарядів наших монаших Чинів і Згромаджень мужеських і жіночих, від наших обох Папських Семінарій ім. св. Йосафата (Великої й Малої) і від українських мирян, що живуть в Римі чи в Італії. До нашого привітання схотіли приєднатись і Достойні Гості Високопреосвященніші наші Владики, Високопреподобні Отці, Вельмишановні Представники нашої еміграції, розсіяної по різних краях Європи, а навіть поза океанами. Бо від хвили проголошення благословенної вістки про найвище відзначення Вашої Еміненції збоку Святішого Отця, серця всіх українців б'ються в один ритм найживішої радості, а наші думки шукають способу, щоби якнайдостойніше висловити Вам наші найкращі побажання. Якщо говорю про серця всіх українців, то думаю передусім про тих наших Дорогих Братів і Сестер у Рідному Краю, бо й вони вже встигли дати нам знати, з якою безмежною радістю вони прийняли ту благословенну вістку. Вони в кайданах найтяжчої неволі не мають змоги прилюдними торжествами виявити свою безмежну радість з Вашого відзначення, а тільки в храмах своїх сердець гарячими мольбами висловлюють свою безмежну вдячність для Божого Милосердя і для Святого Апостольського Престолу за той черговий доказ батьківської любові й опіки над нашою Церквою й нашим українським народом.

Які ж ми щасливі, що, перебуваючи під теперішню хвилю поза межами їхнього болю й смутку у т.зв. вільному світі, маємо змогу привітати Вас ще й оцим нашим скромним прилюдним торжеством й виявити Вам нашу безмежну радість й висловити наші найкращі побажання з тим найглибшим переконанням, що ті самі почування сповняють серця всіх українців, що почувають себе Вашими так, як Ви відчуваєте себе нашим. Так, наша радість безмежна, бо Ви наші, а ми Ваші.

Наші серця сповнені безмежною вдячністю для Божого Милосердя за ту чергову потіху дану нам в час нашої найтяжчої всенародної скорби. Це правда, що Милосерний Господь Бог допустив на нашу Церкву й на наш український нарід найтяжче лихоліття і засмутив нас безмежним смутком, бо до наших вікових злиднів у Своїй премудрості додав нам а останньою війною стільки нещастя, що нераз ми мусіли цілим зусиллям

боронитись від спокуси безнадійности й розпуки. З найбільшим затримовженням, одні зблизька, бо осталися на місцях, а другі здалека, бо знайшли захист в т.зв. вільному світі, слідували ми всі за тими ворожими затіями на повне знищення й загибелі нашої української католицької Церкви. Серце стискалося в болю на вістку, що з днем 1 листопада 1944 р. не стало в живих Великого Митрополита Андрея, але потішала нас вістка, що митрополичий жемал перейшов до рук гідного його наслідника у Вашій Високодостоїнній Особі. Та вже скоро прийшов сумний день чи радше ніч 11 квітня 1945 р., коли свитокрадські безбожні руки підносились і на Вас, Емінінціє, і на всіх наших галицьких Владик, щоби поставити Вас усіх, як яких злочинців, перед безбожний суд і запроторити на довголітню тюрму й на каторжні праці по сибірських лягках — на яких сміло можна би поставити дантейський напис: «*Lasciate ogni speranza, voi ch'entrate*». Цілі довгі роки ми у вільному світі не мали ніякої вістки про Вас, Емінінціє, а якщо й дійшла сюди яка вістка то радше така, що її пускав у світ сам безбожник на те, щоби збільшити нашу безнадійність. А все ж Милосерний Господь час-до-часу через своїх Ангелів прислав нам деяку добру вістку, що спростовувала лукаві ворожі вістки і скріплювала наше слабеньке довір'я до Божого Провидіння.

А пам'ятного дня 9 лютого 1963 року сталось чудо. Милосерний Господь кріпкою Своєю рукою вже не тільки, що втримав Вас, Емінінціє, при життю серед найтяжчих умовин каторжного життя, але в чудесний спосіб випровадив Вас з дому неволі і привів до Вічного Міста Риму, щоби дати Вам змогу взяти участь у Вселенському Соборі Ватиканському II. Зі сльозами радості на очах обіймав Вас Святіший Отець Папа Іван XXIII, вітаючи Вас як Ісповідника св. віри, а весь український нарід прийняв з найбільшою вдячністю вістку про Ваше звільнення як найкращу потіху «*во время всенародной скорби*».

Було би за довго, якщо я хотів би згадувати тут про ту потіху, що нею обдаровував нас Милосерний Господь впродовж тих останніх двох років з приводу Вашої достойної діяльної участі на Соборі, з приводу призначення для Вас постановою Собору патріяршої влади над цілою українською Церквою і в Рідному Краю і поза межами нашої Батьківщини. Те все дари Божого Провидіння.

Ще не встигли ми виявити Господу Богу в належний спосіб нашої вдячності за ті великі дари, а Боже Провидіння приготувало вже новий черговий дар на потіху для нас усіх, бо вже дня 25 січня біжучого рознеслась вістка про найласкавіше відзначення нашого Найдостойнішого Верховного Архiepіскопа збоку Святішого Отця через піднесення його до гідності кардинала святої Церкви і причислення його до того найдостойнішого Церковного Сенату, вложеного в найвизначніших до радників Христового Намісника в кермуванні справами Христової Церкви. З безмежною вдячністю для Всемогучого Бога весь український нарід прийняв вістку про цей черговий дар Божого Провидіння, що чуває над долею нашої Церкви й нашого українського народу, бо це нова наша потіха й нова запорука на нові дари Божого Провидіння для нашого народу.

З почуванням безмежної вдячності наші серця звертаються й до Святого Апостольського Престолу в Римі. Зокрема наші думки звернені до святої пам'яті Великого Папи Івана, що своєю добротою полонив світ

і зм'ягшив закам'янілі серця й досягнув Вашого, Еміненціє, звільнення з дому неволі. А для теперішнього Святішого Отця Папи Павла VI наша безмежна вдячність за стільки батьківської любови вже більше разів виявленої для нашої Церкви й нашого народу, а передусім за те найласкавіше відзначення Вас, Еміненціє, кардинальською гідністю, бо це рівночасно відзначення цілої нашої многострадальної Церкви.

Але й до Вас, Еміненціє, наші серця звертаються з почуванням безмежної вдячності за те, що Ви наші, а ми Ваші. За те, що Ви своїми геройськими подвигами, як Добрий Пастир, що готовий завжди душу свою віддати за добро повірених овець, Вашими страданнями і незломною поставою як Ісповідник св. віри, Вашим високим умом і всіма прикметами ума й серця притягнули увагу багатьох шляхетних сердець світу на нашу українську Церкву й наш многострадальний український нарід. Ми свідомі того, що Святіший Отець, добираючи собі Вас на свого найближчого дорадника з гідністю кардинала, схотів дати видимий знак найвищого признання для Ваших великих заслуг здобутих перед Богом, перед Церквою, перед цілим світом, за Ваші геройські подвиги й страдання за Христа, за Церкву, за нарід український. Вже нераз зволив і покійний Папа Іван і теперішній Святіший Отець Павло назвати Вас прилюдно почесною назвою Ісповідника св. віри, отже й усі інші гідності, навіть найвищі, це тільки додаток для тієї почесної назви, що її може удостоїтись живучий християнин тільки у виїмкових випадках за свої геройські подвиги.

Не буду тут підкреслювати подрібно тих усіх Ваших великих заслуг у плеканні й розквіті української богословської науки, в організації нашої Богословської Академії у Львові на зразок славної колись Могиллянської Академії в Києві, у вихованні нашого клиру, в організації української католицької преси і т.д., і т.д., бо це вимагало би багато часу. Зрештою це буде зроблене на іншому місці, завжди в тому переконанні, що, звеличуючи Ваші заслуги, ми сповняємо довг нашої вдячності для Вас і радіємо тим, що маємо змогу переживати разом з Вами хвили потіхи так, як переживали хвили смутку.

Але ми маємо підставу догадуватись, що висока кардинальська гідність припала Вам, Еміненціє, у зв'язку з тими величезними перспективами, що отворились для Христової Церкви завдяки теперішньому Вселенському Соборові, що в ньому Милосерний Господь дозволив Вам взяти таку достойну, діяльну участь. Це перспективи привернення церковної єдності на Сході й на Заході, перспективи, що для них жив, трудився і страдав наш незабутній Великий Митрополит Слуга Божий Андрей, що вибрав собі Вас на свого гідного наслідника для продовжування його апостольської діяльності й його страдань. Тож Святіший Отець, намічуючи вже тепер програму діяльності Христової Церкви по думці далекосяжних постанов теперішнього Вселенського Собору, вважав за річ дуже доцільну — включити до тієї програми особливу участь найдостойнішого представника української Церкви, що не тільки на Європейському Сході, але й у цілій Христовій Церкві є найповажнішою групою католиків східного обряду.

Зрештою, той самий Вселенський Собор своєю постановою про патріярші права й привілеї Верховного Архиспископа Митрополита звернув увагу християнського світу передусім на нашу українську Церкву, бо ж Ви, Еміненціє, є нині одним Верховним Архиспископом в ці-

лій католицькій Церкві. Отже Ваша кардинальська гідність тільки підсилює увагу християнського світу на те особливе історичне завдання-післанництво української Церкви.

Ми дякуємо Вам, що Ви ту гідність прийняли. Ми знаємо, що Ви прийняли ту високу гідність не для себе особисто, але для нашої страдальної української Церкви. Перед Вами завдання великі, а великі завдання виконуються звичайно серед великих труднощів та ще й у таких тяжких умовах нашої сумної дійсності і там у Рідному Краю і тут серед нашого розсіяння по всіх краях світу. Ми не сумніваємося, що Ви, Емінієнціє, ті великі завдання виконаєте, а радше перевиконаєте на славу й добро святої Церкви й нашого українського народу, бо ми знаємо, що до всіх завдань і плянів Ви підходите з такою поставою, як колись великий апостол народів св. Павло, що писав до своїх любих Филиппів: « Я навчився задовольнятися тим, що маю. Умію бути в упокоренні, вмію бути і в достатку; в усьому й у всіх обставинах я звик і насичуватись і голодувати; жити в достатках і терпіти злидні. Я можу все в Христі, що хріпить мене » (Фил. 4,12).

Вже ті видимі здобутки, що Ви їх придбали для нашої Церкви й народу нашого за короткий час від Вашого приїзду сюди з дому неволі, а зокрема закуплена Вами ціною пів мільйона доларів величаво Обитель Отців Студитів в околиці Риму і розпочата будова Українського Католицького Університету в Римі, є наглядним доказом на те обильне Боже благословення, що спочиває на всіх Ваших задумах. А неоцінені Ваші здобутки для прослави українського імені в світі кажуть нам догадуватись, що Всемогучий Господь Бог хоче послугуватись Вашою діяльністю, щоби приготувити світле майбутнє для українського народу в нагороду за його вікові страдання. Як мило було нам почути благословенне ствердження того нашого згоду з уст Намісника Христового, Святішого Отця Папи Павла VI, що підчас незабутньої авдієнції в четвер дня 25 лютого ц.р. свою зворушливу батьківську промову до нас схотів закінчити такими цінними висловами: « Майте довір'я, що український нарід спертий на своїй вірі і на своїх провідниках, не тільки що не вмере, але буде тріюмфувати ».

Напевно це були й найкращі побажання Святішого Отця для Вас, Блаженніший наш Вшадико, і для цілого українського народу. А ми зібрані тут нині в тій нашій Папській Малій Семінарії, щоби Вас привітати торжественно у Вашій кардинальській гідності і зложити наші найкращі побажання, як Ваші Браття й Сестри і Ваші вірні діти, не вміємо нічого кращого Вам побажати, як тільки того, щоби Ви щасливо дожили хвили того тріюмфу, коли український нарід об'єднаний в одній Христовій Церкві привітає Вас достойно як свого Блаженнішого Патріярха.

Запевнюємо Вас, що ці наші побажання будемо повторювати постійно в наших покірних молитвах і благаннях з непохитним довір'ям, що Всемогучий Бог схоче прискорити ту хвилю на радість нам усім. Амінь, Амінь!

СЛОВО КАРД. БЛАЖ. ЙОСИФА
28.II.1965

Подаємо слово кард. Кир Йосифа, виголошене на академії 28 лютого 1965 р. Хоч Промовець говорив вільно, але ми відтворили, скільки можна вірно, його промову.

* * *

Преосвященніші Владики!
Святочна Громадо!

Після вікової, далекосягло-програмової і батьківської промови Святішого Вітця та світлих, краснорічливих і милих виявів, пронизаних глибокою духовністю Високопреосвященніших Владик, багатьох представників Церкви і народу, після безчисленних привітів і з глибин серця пливучих побажань без жадного примусу і конвенціональності, не лише в Україні, але і з усього світу, від чужих і своїх, де б'ється українське серце і несеться безмежними просторами думка українського розуму, не остається нинішньому Соленізантові нічого суттєвого додати, як тільки з усієї душі зложити не менш щирю і сердечну подяку за побажання не від тисячів, але від мільйонів, на яку і найвимовніші уста не найшли би нині належного вислову.

Якщо би ішлося лише про скромну особу нещасного Кардинала Митрополита каторжинка, то не вартувало би це ні тих великих трудів, заходів, жертв, прикрас і дарів та виявів любови, прихильности, сердечности й пошани, на які наша Церква і нарід, під цю пору, могли здобутися. Але хвилина ця рідка на століття стала вже власністю народу і осягом його столітнього змагання і то тим більше, що в попередніх десятиліттях було може легше, ніж серед теперішньої недолі, здійснити свої бажання. Тому і заслуговує вона, щоби відзначити її, як етап і радісне здійснення своєї мрії. Заслуговує вона на те і тому, щоби усвідомити собі вагу оцього історичного підсумку і вложити його, як грамоту в ґранітний угольний камінь церковної і народної будови, не лише для себе, але і для майбутніх поколінь. І було би злочином цей капітал нівечити, як на жаль, знівечили ми вже неодну нагоду в минулому. Уся вага побажань і вимог від нашого кардинала наповнює його, водночас, і грозою, що може бути і трагічною, чи зможе він від-

повісти і належно оправдати далішні надії покладені на нього. Бо сколихнулося, як загально говорять, плесо українського життя, народ наш пробудився з отупіння і дав вислів приспанім своїм великим думам і ідеалам. І зовсім слушно, бо не є він на те, щоби благоденствувати і збирати почести, але щоби допомогти усім і рятувати те, що ще остало. *Цей момент з'єднав нас усіх і це є воля Святішого Вітця так ясно сказана нам, як краще не можна, що та єдність мусить нас одушевляти, коли хочемо тверезо глянути в очі майбутності.* Оце є і могутній зов великої хвилини, яку переживаємо.

Пригадується одна подія з тюремного життя, коли той Митрополит ограблений і полишений ледви з життям, застановлявся над тим і мусів прийти до переконання, що все ж таки ці кривдники, свідомі чи несвідомі, є його вірними, а він їх Митрополитом, і такий він Митрополит, які вони вірні. Так само і нині приходить дати подібну відповідь, а саме, що він відповідь покладеним на нього надіям і завданням, що настільки він буде великим, наскільки великим буде народ, якого він представляє. І якщо він буде малим, то його Кардинал-Митрополит буде ще меншим. Такий є закон. Кого він репрезентує і кого він має за собою, таке його лице і чоло перед усім світом не лише сучасним, але і майбутнім — в усій історії. Тому і наш покійний Митрополит Андрей, кілька літ перед смертю, реасумуючи своє життя — перед молодими малими семінаристами, сказав: « Я думав, що я Бог-зна чого dokonau, — а нині, на склоні віку бачу, що я нічого не зробив ». За велика покора, але є в тому щось правдивого, як хтось характеризував його: мав геніяльну голову і рідкісні Божі дари, але не мав крил: оточення, щоби відповідно піднятися вгору. До того кожний росте з своїми плянами і меншає часу на їх переведення в чин, або не раз людина має величезні і заміри, але не може їх здійснити, бо немає в руках засобів або і зовсім зв'язані руки і ноги. Дійсно часто «Parturiunt montes, nascitur ridiculus mus», або як оповідає стара українська мудрість: « Несла Меланя молока баню ». Великі надії, рожеві пляни, але не до чорної дійсності. Нестроєно плянів і актів в міру до сил і мети. Якщо за Кардиналом-Митрополитом стоїть розбита, роз'єднана, розсварена, а навіть вооружена, в проти себе стоячих лавах маса, то тоді і він, мимо найліпшої волі і найкращого знання, нічого не вдіє, і вся енергія мусить іти на усунення перепон, а не на позитивну, конструктивну роботу. Тільки народ моноліт може говорити своє тверде слово! В єдності і злупі можемо надіятись кращих осягів, але не в розбитті і розсваренні.

У 1945 році звернувся був радянський провід до нашої Церкви, щоби знайти дорогу поєднання з УПА. І треба було для обох воюючих, з неймовірним завзяттям, братніх армій, видвинути домагання братньої крові і любові, щоби вони у своїй роз'яреній ненависті віднайшли спільне добро, за яке воювали. Було катастрофальне положення цілого на-

роду, а нового Митрополита зокрема. Коли вікові вороги різних народів заключували договори і єднались з собою, то чей ще більше таке домагання можна було поставити до рідних братів з діаметральними ідеологіями. І як тоді, так і тепер лунав Христовий заклик, щоби не лише спасати земські, народні добра, але і безсмертну душу, навіть атеїста, безбожника і матеріяліста, по якому боці він не стояв би. Бо за це мусить відповісти український душпастир — Митрополит — перед Богом, а не хто інший.

Було би несумісним і невідповідним рекомендуватися нині, але як би там не було, треба мати довір'я, що як не дався той Митрополит заманити гідностями і золотими горами в тюрмі і мільйонами доларів на волі, так і на майбутнє, маємо в Бозі надію, буде руководитися своєю совістю і найвищим добром Божим і церковним, що є також і найвищим добром народним та не буде ними торгувати.

З другого боку ми мусимо зріло підходити до всіх справ і не думати вже по молодечому, як каже св. Павло, хоч молодеча уява розмальовує все приманчиво, а дійсність тверда і так треба до неї підходити. Одначе серед того не можна мати ні жалю ні претенсій за прикrostі, але все ж таки тон і в церковному і в громадському житті мусять надавати зрілі і відповідальні люди, а не гарячокровні і необчислені «патріоти», бо вони, будучи навіть у добрій вірі, можуть стати знаряддям у руках ворожих сил з повними мішками золота.

Тому це свято, так рідка і велика хвилина в нашій, як поодинокій так і збірній народній житті, сповнить нині своє завдання, коли збудить у нас свідомість сили і відповідальності за наші вчинки перед Богом і народом тепер і на майбутнє, щоби не змарнувати осягів свого капіталу, запрацьованого кров'ю і стражданнями всього народу, і не змінити їх на дрібну монету особистих амбіцій так, що один будує, а другий руйнує. Бо буває втрата часто безповоротна і не допоможе падькання, нарікання і плач, як не помогли Адамові після втрати раю та Ісавові після втраченого первородства. Як з одного боку ця хвилина відслонює нам світлі можливості на майбутнє і ободрює до дальшої праці, так з другого тягне за собою і темнувату тінь, що кожна похвала, навіть і заслужена, не лише учневі в школі, але і дозрілому діячеві може завернути голову і звести на манівці, забути на ціну своєї нічовости, захворіти на мегаломанію, якщо він не опирається на Божій силі і свого народу, що є непобідима. А Бог веде до перемоги своїми дорогами. Тому з повною свідомістю кличемо: «Не нам, не нам, але імені Твоєму, дай славу», дай силу і волю Церкві й українському народові! А це вимолимо тоді коли будемо — «Великого бажати».

ПРИВІТ РЕКТОРА ГРЕЦЬКОЇ КОЛЕГІЇ СВ. АТАНАСІЯ В РИМІ
20.III.1965

Eminenza Reverendissima,

« Se siete trattati ignominiosamente per il Nome di Cristo, sarete beati, perchè lo Spirito di gloria che è anche Spirito di Dio riposa su di voi » (I Pt. 4, 14).

Con queste parole estratte dalla Prima Epistola di San Pietro, Vostra Eminenza incoraggiava gli alunni di codesto Pontificio Collegio Greco ad essere pronti ad accettare tutto per Cristo nella loro vocazione sacerdotale, durante l'omelia della prima Liturgia Pontificale che Ella celebrava in questa Chiesa di Sant'Atanasio. Era il 23 marzo del 1963. Due anni sono passati da questo giorno in cui avevamo l'onore e la gioia di accogliere la Vostra venerata persona in mezzo a noi. Lei, Eminenza, era da poco giunto a Roma e le Sue parole avevano quella impronta di esperienza vissuta insostituibile che debbono impressionare mente, cuore e spirito, perchè sono testimonianza viva.

Due anni sono passati e Vostra Eminenza ha ricevuto da parte della Sede di Pietro quel riconoscimento, direi ufficiale, del servitore buono e fedele al Suo Signore e Maestro, Nostro Signore Gesù Cristo. Lei è venuto ad aggiungersi alla schiera di questi Cardinali di origine orientale di cui l'ultimo, prima del compianto Cardinale Cousa, primo titolare della nostra Chiesa, fu proprio un Suo predecessore sulla sede di Leopoli, il Cardinale Silvestro Sembratowych, instancabile organizzatore della scienza teologica cattolica nella Ucraina del secolo scorso.

E Vostra Eminenza ha ricevuto come Chiesa titolare a Roma, proprio quella Chiesa di Sant'Atanasio, la Chiesa del Collegio Greco, il quale, Lei lo sa meglio di me, è legato con tanti vincoli del passato alla storia dell'Ucraina cattolica di questi ultimi secoli. Si tratta di un passato che risale quasi ai primi decenni del Collegio fondato da Papa Gregorio XIII nel 1577, giacchè dopo il viaggio compiuto da uno dei più illustri alunni di codesto Collegio, Pietro Arcudio, nelle Vostre regioni, le prime relazioni vennero stabilite con Sant'Atanasio. Di fatti sin dal 1624 il Collegio Greco ricevette quasi ogni anno degli alunni venuti dalle diocesi della giurisdizione di Kiev, di Halič e di Lviv. Basterebbe dare una occhiata all'elenco degli alunni ammessi nel Collegio Greco durante tutto il secolo XVII e XVIII per vedere quanto numerosi furono gli alunni rutheni.

Questo legame rimase quasi ininterrotto nel secolo scorso sino alla creazione del Centro Ucraino di Santa Maria ai Monti e all'apertura del Collegio San Giosafat. Ed anche dopo l'apertura di questo Collegio degli Ucraini, le relazioni non cessarono.

A testimoniare basta ricordare due nomi per altro intimamente collegati: quello di P. Cirillo Korolevsky e in modo del tutto particolare la venerata memoria del Metropolita Andrea Sceptycky, Vostro immediato prede-

цессоре, il quale venne tante volte a celebrare la Divina Liturgia sull'altare di questa Chiesa durante le sue permanenze a Roma. Un giorno, che speriamo oramai vicino, verrà dato a tutti di conoscere con esattezza quanto il dialogo della Chiesa cattolica con l'Oriente, che oggi si apre, deve a questi due operai instancabili, i quali lavorarono con tutte le loro energie in tempi difficili, affinché l'Oriente cristiano venisse conosciuto, rispettato ed amato da parte di tutti i cattolici e che fosse preparato il terreno dal riavvicinamento, perchè un giorno, quando al Signore piacerà, sia ricomposta l'Unità dell'unico gregge di Cristo, secondo l'espressione spesso usata dal Santo Padre Paolo VI.

Oggi, dopo i lavori del Concilio cominciano a sorgere, quali piante ancora fragili, ma quanto promettenti, questi semi che gli operai del passato hanno sparso nel campo del Signore, chi in un modo e chi nell'altro.

Anche Lei, Eminenza Reverendissima, con la Sua intrepida testimonianza di Pastore che è pronto a dare sino alla vita per il proprio gregge, è stato tra i seminatori.

Città del Vaticano

Sua Eminenza Reverendissima il

Cardinale GIUSEPPE SLIPYJ

СЛОВО КАРДИНАЛА КИР ЙОСИФА
В ДЕНЬ ВСТУПУ ДО ТИТУЛЯРНОЇ ЦЕРКВИ СВ. АТАНАСІЯ
20.III.1965

Завдяки Святішому Вітцеві Папі Павлові VI, я, переступаючи оце святі пороги, як Кардинал титулярний храму св. Атанасія, з великою побожністю і покорою мушу подякувати патріярхові східних Отців Церкви, св. Атанасієві, що я доступив оцеї ласки схоронитися під його омофор могучого заступництва перед Пресвятою Тройцею, якої божество Осіб він так жертвенно і славно боронив. Поконавши Арія, він витиснув печать свого духа на дальшу, наступних століть, науку Церкви про Пресвяту Тройцю, про Святого Духа і Особу Христа.

1453 рік – це жахлива дата для Сходу, не тільки для греків, але і для інших християнських народів Сходу. Упадок Царгороду завалив румовищами славне минуле Церкви Сходу і треба було довгих століть, заки з-під тих румовищ крови і трупів можна було поволі відгребати великий світильник, щоб він сіяв далше « не під спудом, але на виднім місці », як сказав Христос. Саме ту велику місію сповнив оцей великий осередок Риму і Сходу, званий загально « Колледжо Греко ді Сан Атанасіо ». Усі зусилля Ісидора і Виссаріона, зібрати західні держави і дати відсіч Туркам, не увінчались успіхом. А все ж таки треба було

рятувати останки і не дати загинути зовсім та зникнути з лиця землі квітучій колись Церкві Сходу, що осяювала світлом своєї науки усю землю.

1463 р. помер Ісидор, а 1472 Виссаріон. Флорентійський Собор не міг розвинути свого благодатного впливу задля спротиву Турків, багато християнських вбигців поза державою Оттоманів гинули і пропадали, оставляючи хіба принесені скарби Сходу на Заході. І була це Святим Духом надхнена гадка Папи Григорія XIII створити ось тут в 1576 р. поблизище й осередок для католицького Сходу і підховувати нових подвижників св. З'єднання. Чотири роки пізніше побудовано оцей храм св. Атанасія, а заключена 1596 р. Берестейська Унія прислала нове покоління для розбудови єдності. І справді найвидніші будівничі єдності Церкви находили в « Святого Атанасія » своє підготування. І Аркудій, і Рутський, і Корсак, і Дольницький, і Сембратович, і багато Греків з Греції і з Великої Греції, Мелхіти з Ливану і Сирійці, Вірмени; і з України, з Білорусі, Болгарії, Румунії, Югославії і Альбанії, виховувались в оцім святім училищі. І всі вони зі своїми нинішніми окремими Колегіями і Семінаріями в Римі нехай будуть пам'ятні, що вийшли з оцього осередку і проводили в ньому свою, надхнену великими поривами, молодість.

Не буду я переходити усеї історії, відомої вже Вам усім, яку розповідав, три роки тому, мій, святої пам'яті, попередник кард. Акакій Кусса, і нині о. Ректор Колегії красномовно і величаво у своїй історичній і змістовній промові. І щасливий я, що можу своєю скромною особою прилучитися до тих великих і славних попередників, протекторів цього храму і цієї Колегії і зложити щераз синівську подяку Святішому Вітцеві Папі Павлові VI за цю велику ласку та й обіцєю усі свої сили посвятити для цього славного храму і Колегії, щоби вони даліше процвітали і підготовляли працю Католицької Церкви на Сході на славу Трійного Бога.

ІТАЛІЙСЬКИЙ ТЕКСТ ПРОМОВИ

Grazie al Santo Padre Papa Paolo VI, attraversando io queste sacre soglie come Cardinale titolare del tempio di Sant'Atanasio, con grande pietà ed umiltà devo ringraziare Sant'Atanasio, patriarca della Chiesa dei Santi Padri, per aver ottenuto la grazia di poter rifugiarmi sotto il manto della sua potente protezione dinanzi alla Santissima Trinità, la cui divinità delle Persone egli ha difeso così coraggiosamente e così gloriosamente. Dopo aver vinto Ario, egli ha impresso il marchio del suo spirito sull'ulteriore insegnamento della Chiesa nei secoli d'avvenire sulla Santissima Trinità, sullo Spirito Santo e sulla Persona di Gesù Cristo.

L'anno 1453 — è una data disastrosa per l'Oriente, non solo per i Greci, ma anche per gli altri popoli cristiani orientali. La caduta di Costantinopoli ha seppellito sotto le macerie il passato glorioso della Chiesa d'Oriente e sarebbero occorsi molti secoli, perché da sotto di queste macerie di sangue e di cadaveri si potesse adagio adagio disseppellire la grande lucerna, affinché continuasse a splendere « non sotto il moggio, ma in un luogo visibile », come disse Gesù Cristo. Questa grande missione è stata compiuta proprio da questo importante centro di Roma e dell'Oriente chiamato generalmente « Collegio Greco di Sant'Atanasio ». Tutti gli sforzi di Isidoro e di Bessarione, di raccogliere gli stati d'Occidente e muovere alla riscossa contro i Turchi, non sono stati coronati da successo. Bisognava tuttavia salvare ciò che rimaneva e non lasciar perire del tutto e scomparire dalla faccia della terra la Chiesa d'Oriente una volta fiorente, che con la luce della sua dottrina illuminava tutto il mondo.

Nell'anno 1463 morì Isidoro, e nel 1472 morì Bessarione. Il Concilio di Firenze non poté estendere il suo influsso benefico a causa dell'impedimento dei Turchi; molti rifugiati cristiani perivano e scomparivano fuori della terra degli Ottomani, forse lasciando dietro di loro in Occidente soltanto i tesori portati dall'Oriente. E' stato ispirato dallo Spirito Santo il pensiero di Papa Gregorio XIII di costituire proprio qui nel 1576 un rifugio ed un centro per l'Oriente cattolico per formare i nuovi campioni della Santa Unione. Quattro anni più tardi è stato eretto questo tempio di Sant'Atanasio. Conclusa nel 1596, L'Unione di Berest ha inviato la nuova generazione per dilatazione dell'Unione. E veramente i più eminenti costruttori dell'unione della Chiesa trovarono in « Sant'Atanasio » la loro preparazione e formazione. Arcudio e Rutskyj, Corsak e Dolnyckyj, Sembratovyò e molti Greci provenienti dalla Grecia e dalla Magna Grecia, i Melchiti dal Libano e dalla Siria Armena, ed altri dall'Ucraina, dalla Rutenia Bianca, Romania, Bulgaria, Jugoslavia ed Albania, — si sono formati in questa santa scuola. E tutti loro, che hanno oggi i propri Collegi e Seminari a Roma, siano memori che sono usciti da questo centro, passando in esso la loro gioventù ispirata a grandi ideali. Non vi narrerò la storia, ormai nota a voi tutti, che vi ha esposto il mio predecessore di santa memoria, il Cardinale Acacio Coussa ed oggi R.mo P. Rettore Emmanuele Lanne dei Benedettini così eloquentemente e splendidamente in sua storica crazione. E sono veramente felice che con la mia umile persona posso aggregarmi a questi grandi e gloriosi predecessori, protettori di questo tempio e di questo Collegio, e deporre ancora una volta il mio filiale ringraziamento per il Santo Padre Papa Paolo VI per questa grande grazia e prometto infine di dedicare tutte le mie forze per questo celebre tempio e Collegio, affinché continuino a fiorire e preparare l'opera della Chiesa in Oriente alla maggior gloria della Santissima Trinità.

СЛОВО КАРДИНАЛА КИР ЙОСИФА
З НАГОДИ ІМЕНУВАННЯ ЙОГО ПОЧЕСНИМ ЧЛЕНОМ НТШ
27.VI.1965

*Ваше Високопреосвященство,
Високодостойна Громадо!*

Прохаю передати ласкаво мою велику щиру подяку Голові, Виділові і всім Членам Наукового Товариства ім. Шевченка, а так само складаю її Вашому Високопреосвященству, Всесвітлішим і Високопреподобним Отцям, Монахам, Монахиням, професорам, докторам і студентам, і всім присутнім, що зволили мені вчинити таку велику честь оцю небуденною увагою і вшанувати так достойно оцю хвилину.

Сказав я «небуденну», а для мене високопочесну хвилину. Ми шукаємо в нашій історії завжди позитивних і творчих подій і об'єднуючих, всенародніх чинників. Таким була і є, наша Церква, що впродовж майже двох тисяч літ завжди, надприродними і природними силами, лучила і цементувала весь народ, багатих і вбогих, вчених і необразованих. До таких людських чинників треба зачислити й нашу культуру і науку, що є виразниками національної свідомості і творчості духа народу, його мозку і хребта. Саме таку почесну роль в нашій історії, а передовсім в часі неолі, сповнювало Наукове Товариство ім. Шевченка впродовж століття.

Життя кожного народу, то вислідна безчисленних дрібних сил духа і його багатства, і щойно наука — вицвіт і мозок народу — надає їм суцільний вид і питоме обличчя. Наша душа змучена віковими неповідомленнями, відпочиває, коли може спинитися на будуючих і творчих моментах і чинниках своїх змагань.

Коли кинути вже тільки побіжним оком на діяльність Наукового Товариства ім. Шевченка, то бачимо, що воно було впродовж свого вікового діяння тою творчою, благородною, об'єднуючою усю Україну, духовою силою, якою увесь нарід давав вислів і доказ свого творчого генія. Воно об'єднювало всіх, без огляду на віроісповідання, політичні погляди, світоглядні приналежності й угруповання, і вносило також тим великий і цінний вклад у вселюдську скарбницю знання.

Щоби зі скромности не згадувати живих високоzasлужених Членів і світоців науки, знаних нині вже в усьому науковому світі, Наукове Товариство ім. Шевченка мало між своїми членами: Грушевського, Франка, Чикаленка, Бфремова, Гнатюка, Барвінського, Студинського, Смаль-Стоцького, Костя Левицького, Панчишина, Старосольського, Раківського, Свенціцького, Мірчука, Дорошенка, Кузеля, Кривецького,

о. Скрутеня, митр. Шептицького і інших, які здвигнули своїм розумом і волею ту монументальну святиню науки, якою слушно і справедливо пишається український нарід і яку даліше розбудовують і украшують здобутком свого ума, часто серед нужди і злиднів, з великими жертвами, оці герої науки. Разом з ними хочемо і ми класти даліше скромну цеголку для нашої науки і культури. І оце святочне приречення складаємо нині, водночас з гарячою подякою за високе і незаслужене признание і за так цінний дар.

ІТАЛІЙСЬКИЙ ТЕКСТ ПРОМОВИ

Eccellenza Reverendissima ed Illustrissima Assemblea!

Voglia trasmettere gentilmente i miei più sentiti ringraziamenti al Presidente, alla Direzione ed a tutti i Membri della Società Scientifica di Taras Sevcenko, e nello stesso tempo esprimiamo la nostra riconoscenza a Vostra Eccellenza, agli Illustrissimi e Reverendissimi Padri, Religiosi e Religiose ed a tutti qui presenti, professori, dottori e Autori, i quali si degnarono di farci questo grande onore con loro singolare attenzione per così solenne circostanza.

Noi abbiamo detto «singolare», e per noi, una circostanza indimenticabile. Noi sempre cerchiamo nella nostra storia l'atti positivi, fattivi e unificativi. Tale è stata ed è la nostra Chiesa, la quale, quasi durante due mila anni, con le sue forze sopranaturali e naturali, unificava e cimentava tutto il popolo, ricchi e poveri, dotti ed indotti. A questi fattori umani bisogna aggiungere la nostra cultura e scienza, le quali sono segni distinguibili della coscienza nazionale e del genio creativo del popolo. Attraverso quasi un secolo, la Società Scientifica di Taras Sevcenko, compiva questa degna missione nella nostra storia, ma in modo particolare durante i tempi più burocratici.

La vita d'un popolo è la somma d'innunerevoli piccole forze del suo spirito e della sua ricchezza, e soltanto il sapere — il cervello e spina dorsale del popolo, dà loro un determinato orizzonte ed una propria fisionomia. L'anima nostra, stanca dai travagli secolari, riposa, quando può soffermarsi sui momenti e fattori costruttivi delle sue conquiste.

Quando guardiamo con occhio fuggitivo sull'azione della Società Scientifica di Taras Scencenko, allora vediamo, che essa, durante la sua quasi secolare attività, era per punto questa forza nobile, unificatrice di tutta l'Ucraina, una forza spirituale e potente, con la quale popolo intero manifestava ed esprimeva il suo genio fattibile. Essa unificava tutti, senza distinzione di fede, di politica e di partito, e con ciò gettava anche il suo grande contributo negli scrini dell'umano sapere.

Oggi, per modestia, non ricordiamo i nomi dei grandi luminari della scienza e Membri ancor viventi, già conosciuti in tutto il mondo del sapere. La Società Scientifica di Taras Scencenko, annoverava tra i suoi illustri Soci: Hrusevskyj, Franko, Čykalenko, Efremiv, Hnatiuk, Barvinskyj, Kryveckyj, Studynskyj, Smal-Stockyj, Dorošenko, Kost Lewyckyj, Pančyšyn, Starosolskyj, Rakowskyj, Swencickyj, Kuzela, metropolita Szeptyckyj, Padre Skruten ed altri ancora, che con la loro intelligenza e volontà hanno costruito questo tempio monumentale della scienza, della quale giustamente, ed a ragione, il popolo ucraino ne va fiero. Gli eroi della scienza continuano ad allargare ed abbellire questo tempio con altre conquiste intellettuali, sovente anche tra le sofferenze e miserie, con grandi sacrifici. Insieme a loro vogliamo anche noi aggiungere il nostro umile contributo allo sviluppo della nostra scienza e cultura. E questa solenne promessa facciamo oggi, e nello stesso tempo ringraziamo calorosamente, ancora una volta, per così alto e non meritato riconoscimento e per il prezioso dono.

ПРОПОВІДЬ БЛАЖЕННІШОГО ЙОСИФА НА ЄВХАРИСТІЙНІМ КОНГРЕСІ В ПІЗІ

9 червня 1965

Carissimi in Gesù Cristo!

Le parole di Gesù Cristo: « Chi mangia la mia Carne e beve il mio Sangue, ha la vita eterna » sono diventate direttiva nella vita di ciascun cristiano, e la Santissima Eucaristia è il centro della sua vita spirituale. La partecipazione alla Santa Messa, alla S. Comunione, la devozione alla SS. Eucaristia, le preghiere ed i canti, la meditazione sulla vittima dell'amore e del cibo spirituale, — costituiscono la parte più importante della vita spirituale e sono forza, sostegno ed appoggio nelle difficoltà quotidiane, nei pericoli e nei sacrifici. Ma la SS. Eucaristia non è soltanto cibo spirituale dei singoli individui, ma anche di ciascuna parrocchia, delle congregazioni religiose, delle diocesi, dei popoli e degli Stati, poichè essa regola e sostiene la vita di quelle comunità, li unisce insieme, e con essi anche tutta la Chiesa. Questo è appunto la causa della venerazione pubblica, eccitamento di fervore e della riconoscenza per Gesù Eucaristico, e le migliori manifestazioni di tali sentimenti sono i Congressi Eucaristici diocesani, nazionali ed internazionali. E di tale bellissima testimonianza è stato il recente Congresso Eucaristico Internazionale a Bombay in India, esaltato dalla presenza del Santo Padre all'insolita grandiosità e maestà, che ha risvegliato la fede, la devozione e l'ammirazione in tutta la Chiesa universale.

Grande influsso hanno questi Congressi sul risveglio dell'amore tra i popoli limitrofi e sulla rimozione dell'odio, tanto diffuso oggi in tutte le parti del mondo. Tale grandiosa festa è anche questo Congresso Eucaristico Italiano a Pisa, al quale prendono parte non solo tutte le diocesi italiane, riti occidentali, ma anche gli orientali, per manifestare la loro unione, il cui più prezioso anello di congiunzione viene costituito proprio dalla SS. Eucaristia. Il culto della SS. Eucaristia ha in Italia una tradizione particolare, e ciò già sin dai primi tempi del cristianesimo. Della predicazione degli Apostoli, dei loro atti e dell'amministrazione della SS. Eucaristia, testimoniano le opere monumentali nelle catacombe e in seguito nei templi, nelle grandiose basiliche con ammirevoli mosaici, nelle opere teologiche dei Padri e teologi della Chiesa. È sufficiente in verità soltanto un breve sguardo sugli antichi monumenti in Sicilia, in Italia Meridionale, nelle catacombe di Roma, fino alla città di Pisa, per persuadersi di quale profonda fede fossero permeati i cristiani d'Italia nella SS. Eucaristia e con che grande devozione riceversero il Corpo e il Sangue di Gesù Cristo! Qui sono evidenti le parole di Gesù Cristo, che se anche tacciono i cristiani defunti, parlano eloquentemente le pietre. E anche qui a Pisa noi vediamo sulle antiche mura scolpiti i simboli dell'Eucaristia, le parole, i segni, come potenti testimoni del Sacrificio e dell'amore di Gesù Cristo. E questa fede, attraverso i secoli, cresceva e trovava sempre nuove manifestazioni esterne nelle opere monumentali con gli eccelsi templi delle cattedrali e geniali opere artistiche di Raffaello e di Leonardo da Vinci sulla SS. Eucaristia. E questo è anche la miglior prova che la SS. Eucaristia permeava tutta la vita del popolo italiano, tenendolo sul più alto livello culturale, trovando in esso sempre maggiori forze ed attingendo la sua vitalità creatrice nella vita familiare, ecclesiastica e nazionale. Sia questo Gesù Eucaristico la luce e il calore del popolo italiano anche per i secoli futuri. Amen.

Card. JOSEPH SLIPYJ

УКРАЇНСЬКИЙ ТЕКСТ

Дорогі в Христі!

Слова Христові « хто їсть моє Тіло і п'є мою Кров, той має життя вічне » стали директивою в житті кожного християнина і Пресв. Евхаристія, тим самим, стала й осередком його духовного життя. І участь в Службі Божій, і Св. Причастя, почитання Пресв. Евхаристії, молитви і співи, розважання над жертвою любови і душевного корму, становлять найголовнішу частину духовного життя і є силою, піддержкою та опорою у важких буденних працях, небезпеках і жертвах. Та Пресв. Евхаристія

193

є не лише духовним кормом одиниць, але також поодиноким парохій, монаших згромаджень, єпархій, народів і держав, бо вона нормує і підтримує життя також тих спільнот, з'єднує їх в одно, а з ними і всю Церкву. Це є і причиною прилюдного почитання, розбудження запалу і вдячності для Євхаристійного Христа і найкращими такими виявами є Євхаристійні Конгреси єпархіяльні, національні і міжнародні. І таким прегарним свідомством був недавно Міжнародний Конгрес в Бомбей (Індія), піднесений присутністю Святого Вітця до небувалої величі і маєстату, що збудив віру, набожність і подив у цілій Вселенській Церкві.

Великий вплив мають ці Конгреси збудженням любови між сусідніми народами і усуненням ненависти так нині поширеної по всіх усядах. Таким величавим Святом є і оце Італійський Євхаристійний Конгрес в Пізі, і в ньому беруть участь не тільки всі італійські єпархії, західні обряди, але також і східні, щоб зазначити свою єдність, якої найціннішим звеном є саме Пресв. Євхаристія. А почитання Пресв. Євхаристії має в Італії особливу традицію і то вже від перших років християнства в Італії. Про проповіді апостолів, їх діяння і уділювання Пресв. Євхаристії свідчать монументальні твори в катакомбах, а опісля в святинях, величавих базиліках з подивугідними мозаїками, в богословських творах Отців і теологів. Вистачить справді лише короткий погляд на старовинні пам'ятники на Сицилії, в Полудневій Італії, катакомби в Римі і далі аж до Пізи, щоби переконатися якою глибокою вірою були пройняті італійські християни в Пресв. Євхаристію, і з якою побожністю приймали вони Тіло і Кров Христа. Справді унагляднені є тут слова Христа, що, хоч замовкли померлі християни, то проречисто говорить каміння. І тут в Пізі ми бачимо теж на старовинних мурах символи Євхаристії, слова і знаки, як могутні свідки Христової жертви і любови. І та віра, впродовж століть, росла і находила все-то нові вияви назовні в монументальних творах з неботичними катедральними храмами і геніальними мистецькими творами Рафаеля і Леонардо да Вінчі про Пресв. Євхаристію. А це є також найкращим доказом, що Пресв. Євхаристія проникала ціле життя італійського народу, находила в ньому все нові сили і *унагляднювала* свою творчу силу в родинному, церковному і державному життю, та держала його на найвищій рівні культури. Нехай же Євхаристійний Христос буде і на далі світлом і теплом італійського народу в грядучі століття. Амінь.

НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО ІМ. ШЕВЧЕНКА В ПОКЛОНІ
БЛАЖЕННІШОМУ МИТРОПОЛИТОВІ КАРДИНАЛОВІ
КИР ЙОСИФОВІ

27.VI.1965

Президія Наукового Товариства ім. Шевченка в ЗДА зволила в особливий спосіб вшанувати свого дійсного члена Блаженнішого Верховного Архiepіскопа Митрополита Кардинала Кир Йосифа, жертвуючи йому символічний дар, а саме дорогоцінну золоту чашу, роботи віденсько-львівської ювілірної школи з початку XVIII сторіччя.

З цієї нагоди Голова НТШ проф. др. Роман Смаль-Стоцький звернувся окремим письмом до ВПреосв. Владика Кир Івана в Римі, почесного члена НТШ, з проханням передати в торжественний спосіб згаданий дар Митрополитові-Ісповідникові wraz з відносною мистецькою грамотою з підписами всіх членів НТШ в Америці на знак глибокої пошани й віддання для особи нашого Первоієрарха, що являється справді Мужем Провидіння в цих важких часах нашої історії. Провід НТШ слушно бажав собі, щоби торжество передання дару відбулось в святочний спосіб, в прияві церковних і світських представників нашої Української Громади в Римі, наших науковців, зокрема членів НТШ та запрошених гостей.

В тій цілі на неділю дня 27 червня, в Папській Семінарії св. Йосафата в Римі приготовано скромну академію. Кардинал Йосиф прибув до Папської Семінарії в годині 5-ій пополудні в супроводі декількох священників. Назустріч вийшов йому Владика Кир Іван разом з Отцями Настоятелями Папської Семінарії св. Йосафата. По короткому посіщенні в каплиці, зачалась в семінарійній авлі академія піснею псалма: «Хваліте Господа». По скінченій пісні псалма ВПреосв. Владика Кир Іван виголосив святочну промову, звертаючись наперед коротким словом в італійській мові до неукраїнських гостей.

По закінченні слова Владика Кир Іван вручив Митрополитові грамоту й дорогу чашу як дар нашого славного НТШ у ЗДА. Хор питомців відспівав опісля в'язанку українських народніх пісень в честь Кобзаря українського народу Тараса Шевченка, що його ім'я носить наше українське Наукове Товариство.

Кардинал відповів на привітання Владика Кир Івана довшою промовою, підкреслюючи миле враження такого щирого вияву прихильности й любови збоку нашого найстаршого Наукового Товариства для церковного Первоієрарха і висловлюючи свої почування вдячності для Голови, Президії та всіх Членів Товариства за їхній такий символічний дар. «Ми — говорив Кардинал — завжди шукаємо в нашій історії діл позитивних та загальнооб'єднуючих. Так завжди чинила наша

Церква, що упродовж віків природними та надприродними засобами об'єднувала й цементувала увесь нарід, багатих та бідних, вчених і невчених. До тих об'єднуючих засобів треба передусім зараховувати нашу культуру й нашу науку, бо вони є наявними доказами національної свідомости та творчого генія українського народу. Майже упродовж одного століття наукове Товариство ім. Шевченка сповняло це своє високе завдання, а передусім в часах найбільш бурхливих нашої історії... Як дивитись нині на діяльність НТШ, то доводиться ствердити, що майже упродовж одного століття це Товариство мало об'єднуючу силу на Україні, силу духову й могутню, бо воно об'єднувало всіх, без різниці віровизнання, політичні чи партійні переконання і давало великий свій вклад в скарбницю людського знання».

Слова Кардинала прийняли всі присутні довгими оплесками і на знак пошани проспівали спонтанно щире «Многая літа». Між приявними Достойниками ми бачили Преосв. Василя Крістеа, румунського Владику, Впр. Отця Архимандрита Т. Мініші з Кристоферратської обителі, Представників Верховного Заряду Отців Василіян, Монс. М. Ріцці від Свящ. Конгрегації Східної Церкви, Монс. Аррірі з Секретаріату для З'єдинення Християн, Впр. Отця Й. Гіля, Ректора Папського Інституту Східних Наук, Верховний Заряд Сестер Василіянок як також Верховний Заряд Сестер Служебниць, Представників Отців Салезіян, Отців Редemptористів і Отців Студитів. При цьому були майже всі члени Української Громади в Римі, всі наші й деякі чужинецькі студенти богословії, деякі українські паломники з-поза Італії, в тому з Америки.

Ватиканський тижневик «Ль'Оссерваторе Романо» відмітив окремою довгою згадкою це гарне торжество, що його відсвяткувала Українська Громада в Римі на честь Первоієрарха-Ісповідника завдяки шляхетному починові збоку нашого славного Наукового Товариства ім. Шевченка в З'єдинених Державах Америки.

В ГРОТТАФЕРАТСЬКІЙ АРХИМАНДРІЇ

29.VI.1965

Indirizzo rivolto a Sua Eminenza
il Cardinale Giuseppe Slipyj,
Arcivescovo Maggiore della Chiesa Ucraina,
dal P. Archimandrita Teodoro Minisci.

Eminenza Reverendissima,

La storia millenaria di questo nostro Monastero si arricchisce oggi di un'altra pagina splendente, per la presenza dell'Eminenza Vostra in mezzo a noi. Questo splendore non è dato soltanto dal fulgore della dignità cardinalizia di cui siete rivestito, ma principalmente dalla Vostra stessa Persona che assurge a simbolo, a testimonianza e ad ammaestramento nella sofferta ma gloriosa storia della Chiesa universale e in modo particolare della Chiesa Ucraina, di cui siete il supremo gerarca.

La Comunità di Grottaferrata, a mio mezzo, rivolge pertanto all'Eminenza Vostra Rev.ma il suo devoto, ammirato e — se lo permettete — affettuoso saluto di omaggio, cui unisce il ringraziamento più sentito per la condiscendenza di essere qui venuta e per il dono spirituale che l'Eminenza Vostra si accinge a farle con il conferimento del sacro Ordine del Sacerdozio ad uno dei suoi giovani membri, il nostro confratello Nicola Cuccia delle colonie albanesi di Sicilia.

Sono sicuro, mentre ne formulo l'auspicio, che l'imposizione, da parte dell'Eminenza Vostra, delle sacre mani — strumento della divina grazia dello Spirito Santo — trasmetterà al novello sacerdote anche quella forza nella fede, quella inconcussa fedeltà alla Madre Chiesa, quell'abnegazione coraggiosa ed eroica nel compimento del proprio dovere, che hanno caratterizzato e rifulgono nella persona dell'Eminenza Vostra.

Mi sia poi consentito ricordare che questo Monastero ha annoverato e tuttora annovera tra i suoi membri anche ieromonaci e monaci ucraini, che molteplici furono nel passato le relazioni con i Basiliani del glorioso Ieromartire S. Giosafat, della cui causa di canonizzazione fu postulatore il nostro abate Nicola Contieri; che il Vostro illustre immediato predecessore Metropolita Andrea con fratello Egumeno Clemente furono ripetutamente ospiti graditi di questa Comunità e legati ad essa da spirituale fraterna amicizia. E se ci addentrassimo nella storia, potremmo incontrare anche la presenza del grande Cardinale e Patriarca Isidoro di Kiev, collega del Bessarione il quale fu di questo Monastero e dei Basiliani d'Italia rispettivamente Commendatario e Protettore, lasciando segni tangibili del suo interessamento nel campo sia spirituale che temporale.

A questi ricordi mi piace collegare l'odierno avvenimento che ha tanti

punti ideali di riferimento alla storia antica e recente, la quale continua a tessere la sua tela -- forse a noi misteriosa -- ma sempre condotta dalla Provvidenza Divina.

Eminenza, Voi oggi celebrierete con lo stesso calice che fu del Cardinale Bessarione e da quello stesso calice darete a noi la comunione che, mentre ci salda tutti nell'amore di Cristo, ci unisce tra noi nel vincolo della carità che non conosce barriere di tempo o di stirpe, di lingua o di rito.

E' questa la realtà soave e soprannaturale della Chiesa, una nella sua cattolicità, fondata da Cristo sulla roccia di Pietro che vive nei suoi successori. E Paolo VI, felicemente regnante, l'ha affermata in questo stesso sacro luogo dove noi ci troviamo, in un discorso la cui eco nel mondo e più ancora nei nostri cuori rimane sempre viva.

Che Iddio Onnipotente, per l'intercessione della dolce Panaghia e per le preghiere dell'Eminenza Vostra, conceda a questa nostra umile Comunità di Grottaferrata, che la Divina Provvidenza volle fosse costituita nel centro stesso della cattolicità, lo spirito dei suoi santi Padri e Fondatori nel compimento della sua missione nella Chiesa di santità e di apostolato, per la gloria del Signore nostro Gesù Cristo e per il bene di tutti i dispersi fratelli nella fede. Amen.

ВІДПОВІДЬ-ПРОМОВА БЛАЖЕННІШОГО

Di che grande ammirazione è stata riempita la nostra anima un tempo, quando come giovane sacerdote sono entrato in questo maestoso tempio, nel quale su ogni pellegrino pregante veglia così affabilmente l'occhio della Vergine Santissima. La tradizione millenaria coi suoi arredamenti artistici, con gli affreschi dei grandi Santi, ci sono rimasti per sempre nella mente. Perciò anche oggi, ascoltando il saluto del Padre Archimandrita, dopo l'ingresso solenne in questo tempio orientale, cresce lo spirito di ogni cattolico orientale. Veramente un così grande e glorioso passato si erge vivamente dinanzi agli occhi e riempie l'anima di riconoscenza, perché possiamo agguincerci anche noi a quella millenaria processione dei santi, grandi asceti di questo glorioso monastero, chiamato comunemente in tutto il mondo « Grottaferrata ». A chi oggi non è ancor conosciuta la storia di questo monastero, che come si dice crebbe sul luogo di una villa romana, attribuita persino a Cicerone, che in essa ben presto -- già nel III secolo -- venne aperta una cappella per i cristiani e creato un centro dei primi cristiani, confessori della fede di Gesù Cristo.

Proprio in questo posto nell'anno 1004 San Nilo e Bartolomeo, hanno fondato un monastero ancor fiorente ai nostri giorni. Mutevole è stata la storia della Chiesa in Oriente, gloriosa e oscura, piena di grandi vittorie e di bassezze umane, e persino di scissione della Chiesa di Cristo. La storia

del monastero di Grottaferrata ha vissuto momenti gloriosi e tristi, spiritualizzata dagli slanci dei suoi monaci asceti, ma anche spinta dalle tentazioni della gente debole verso l'annientamento delle sue grandi tradizioni d'Oriente. Ma soltanto grazie al deciso intervento dei gloriosi Papi: Gregorio XIII, Clemente XI, Benedetto XIV ed altri, Grottaferrata ha potuto sopravvivere e uscì vittoriosa da questi pericoli divenendo sostegno dell'Oriente cattolico al tempo delle incomprensioni e scissioni dell'unione ecclesiastica. Il monastero di Grottaferrata ha il dovere di ringraziare il Signore per le innumerevoli grazie, ma soprattutto per questo, che esso non si è mai reso infedele a San Pietro e al Suo Successore, e con la parola e coi fatti predicava questa verità evangelica basilare per tutto il mondo. Ciò è veramente una splendente corona, che abbellisce il monastero di Grottaferrata. E perciò non fa meraviglia, che ogni pellegrino romano, siano essi Papi e imperatori, vescovi, chiero e laici dell'Oriente che di Occidente, cattolico o separato, protestante o di altra fede, viene a Grottaferrata, per posare il suo sguardo con lo spirito di preghiera sull'icona della Vergine di Grottaferrata.

Di questa preghiera è piena oggi anche l'anima nostra, al momento di questa S. Liturgia e tanto più che ad essa si aggiungono anche altri momenti luminosi della vita di questo monastero. Alcuni monaci sacerdoti celebrano oggi il 25-mo anniversario del loro sacerdozio e uno che viene da noi consacrato oggi, — innalzano maggiormente la gioia di questo momento. Veramente il monastero di Grottaferrata ha grande e pieno diritto di gioire, perché la sua comunità monastica aumenta di un altro predicatore della parola di Dio, di un asceta della vita monastica ed esempio delle virtù evangeliche, che costituiscono il raggiungimento della santità. Questa gioia riempie prima di tutto il cuore del novello sacerdote Nicola, che è diventato degno di offrire per tutta la vita il Sacrificio Incruento, implorare le grazie per sé e per tutti, che dispenserà con abbondanza le grazie di tutti i Sacramenti e diventerà in una parola un esempio vivente del sacrificio perfetto per Gesù Cristo e per la Sua Chiesa.

Naturale è la gioia e la contentezza di tutti qui presenti: padre, madre, fratelli e sorelle del novello sacerdote Nicola, che hanno dato a Cristo il loro più grande tesoro, il proprio figlio, perché pregasse per loro e fosse protettore della propria famiglia, già oggi, dinanzi all'altare dell'Altissimo. Questo momento commovente fino alle lacrime, diventi tale anche per i secoli, come un giorno glorioso del monastero di Grottaferrata. Amen.

УКРАЇНСЬКИЙ ПЕРЕКЛАД ПРОМОВИ КАРДИНАЛА КИР ЙОСИФА В ГРОТТАФЕРРАТА

29.VI.1965

Яким великим подивом була наповнена колись наша душа, коли як молодий священик ввійшли ми до цього величного храму, в якому так привітливо глядить око Пресвятої Богородиці на кожного говілого путника. 1000-літня традиція з мистецькою обстановкою, з фресками велетнів Святих, остали на завжди в пам'яті. Тому і нині, слухаючи привіту Впр. отця архимандрита, після святочного входу в оцю східну святиню, росте дух кожного східного католика. Справді таке велике і славне минуле остає нині живо перед очима і наповнює душу вдячністю, що можна прилучитись до тисячлітнього походу святих, великих подвижників того славного монастиря, так званого загально у цілому світі — «Гроттаферрата». Кому нині вже невідома історія цього монастиря, що постав на місці римської вілли, як кажуть, навіть Ціцерона, що в ній небаром, бо в III столітті, була відчинена молитовня для християн і створений осередок перших визнаців, ісповідників Христової віри.

Саме на оцьому місці в 1004 році св. Ніль і Вартоломей, оснували, по сьогоднішній день, квітучу обитель. Перемінлива була історія Церкви на Сході, і світла і темна, повна високих подвигів і низьких людських пристрастей, і роз'єднування одної Христової Церкви. Історія Гроттаферратського монастиря також переживала світлі і сумні моменти, одушевлювана поривами своїх подвижників монахів, а також наражувана спокусами малодухів на запропащення своїх великих традицій Сходу. Та лише завдяки рішучому спротивові славних Папів: Григорія XIII, Климентія XI, Венедикта XIV і інших, Гроттаферрата перетривала і вийшла переможно з тих небезпек та стала остовою католицького Сходу в часі непорозумінь і розбиття церковної єдності. Гроттаферратська обитель має обов'язок дякувати Господеві за багато-багато великих ласк, але найбільше за те, що вона ніколи не спроневірилась св. Петрові і його Наслідникам, і словом і ділом проповідувала ту основну св. Петрові і його Наслідникам, і словом і ділом голосила ту основну євангельську правду на весь світ. Це справді сіяючий вінець, що вкрасив скрань Гроттаферратської обителі. І не диво тому, що кожний рим-

ський путник чи то зі Заходу, чи зі Сходу, католик чи нез'єдинений, протестант чи інший визнавець, спішить до Гроттаферрати, щоби поглянути молитовним оком на Гроттаферратську Пречисту.

Тим говінням наповнена і наша душа сьогодні, в часі цієї св. Літургії і то тим більше, що до неї прилучуються і інші світлі моменти з життя цього монастиря. Деякі ієромонахи святкують 25-річчя свого священства, а один, нині поставлений нами неопрезвітер, підносять радість нинішньої хвилини. Справді має велике і повне право тішитись Гроттаферратська обитель, що її чернечу громаду збільшує ще один проповідник Божого слова, ще один подвижник монашого життя і приклад євангельських чеснот, завершення святости. Ця втіха наповнює передусім серце нового священоієрея Николая, що удостоївся приносити на все життя Безкровну Жертву, вимолювати благодатей для себе і для всіх, що буде роздавати всещедро ласки всіх Тайн і стане словом і живим прикладом всецілої посвяти для Христа і Його Церкви.

Самозрозумілою є радість і втіха, ось тут присутніх: Батька, мами братів і сестер неопрезвітера Николая, що віддали для Христа свій найбільший скарб, свою дитину, щоби молив за них і був заступником своєї Родини, вже нині, перед Престолом Господнім. Оця, до сліз зворушлива хвилина, нехай остане такою і на віки, як світлий день Гроттаферратської обителі. Амінь.

ПРОМОВА БЛАЖЕННІШОГО ПА ВСЕЛЕНСЬКИМ СОБОРИ
8.IX.1965

DE LIBERTATE RELIGIOSA

Venerabiles Patres! Loquor nomine aliquorum Patriarcharum et Episcoporum Orientalum et Conferentiae Episcoporum Ucrainorum.

1. Ventura saecula et futurae generationes sine dubio admirati fuerint immensum laborem impensum a Concilio Vaticano II in defendendo schemate « De libertate religiosa » et nemo hoc serie negavit quamvis veritas ipsa luce clarius pateat. Sicuti libertas necessaria est ad vitam physicam-corporalem fovendam, ita etiam ad vitam spiritualem, cuius religio semper centrum constituit. Attamen omne Concilium, necessitatibus sui temporis in Ecclesia emergentibus, remedium procurare sibi proponit contra errores fidei, haereses, abusus disciplinares, transgressiones legis, crimina moralitatis etc. Qua de causa Concilium Vaticanum II ex professo quaestionem de libertate religiosa movet, quia haec dolorosissime vitam Ecclesiae contemporaneam tangit. Eoque magis quod schema nostrum cum « Constitutione Dogmatica De Ecclesia » intime coniunctum est. Quamvis persecutio et oppressio Ecclesiae decursu saeculorum a Domino Nostro Iesu Christo praedicta sit attamen nostris temporibus haec calamitas gravior, vehementior et universalior prae anterioribus saeculis evasit, et Concilii attentionem in primo loco prae ceteris aliis attrahit. Ideo clarius et expressius hoc dicendum sit in initio ipsius introductionis quamvis brevissime, ne schema tantum ut theoreticum et academicum appareat, neque sine ulla generaliori ratione adducta schema indeferenter de dignitate personae incipiat. Ratio libertatis religionis clare et fortiter in initio schematis reddi debet, uti multi Patres Concilii ardentem iam desiderabant.

2. Reemendatus textus pluribus defectibus purgatus est, tantum manet ut quibusdam imperfectionibus liberetur. Immunitas a coercitione et vi non solum indispensabilis proprietas Ecclesiae est ut ex Revelatione et ratione probatur, sed etiam ad uniuscuiuscumque status salutem et bonum pertinet ne ipse suis civibus et subditis onus sit insuportabile, a quo iure merito cives se liberare in intimo suo corde semper desiderium foveant et data occasione ad actum reducunt. Ultimis decenniis elaboratae sunt a sociologis limites inter ius personae humanae et status, quae etiam hodie sub respectu

religionis agnitae sunt, ut cives pacifice vivant et bonum suum prosequantur et ut finis ultimus non solum a singulis hominibus, sed etiam a societatibus et statibus assequatur. Concilium ha rationes quoad limites religionis sufficienter supplet.

3. Si ad magis concreta transeamus in N° 4 Schematis non superfluum esset addere post verba: *Exercitium ergo religionis in societate legitime non potest prohiberi coercitiva interventione potestatis civilis nisi vel perturbet pacem publicam vel publicam violet moralitatem vel iura laedat aliorum, « de facto vere et non ficte »*, ne ianua aperiatur abusibus et excusationibus in statu religioni hostili.

N° 5 « Huic Vaticanae Synodo *in firmis* votis est ».

N° 6 (versus finem) « Praeterea in sociali hominis natura atque in ipsa indole religionis fundatur ius, quo homines suo ipsorum sensu religioso moti, libere possunt conventus habere vel associationes educativas, culturales, caritativas, sociales, *scientificas* constituere *omniaque quae ad vitam religiosam colendam et evolvendam necessaria sunt* ».

N° 7 « Potestas civilis iura parentum violat, si unicam imponat educationis rationem, ex qua omnis formatio religiosa excludatur *et huic atheisticae educationi suos cives omnibus repressalibus sibi possibilibus se subiicere conatur* ». Quae statuta ad defendendam educationem religiosam viam habeant non solummodo pro temporibus nostris sed etiam pro futuris, Concilium alta voce enuntiet.

N° 9 Argumenta ex S. Scriptura non omnia directe thesim probare videntur ceterum quaedam textus sufficerent.

Inter N° 9 et N° 11 quaedam repetitio esse videtur.

Ad finem N° 9 addere: « *In defendenda libertate personae humanae et libertate religionis, Ecclesia Christi semper omni cum dignitate sine vehementi resistentia, perturbatione et aggressionem processit et vero in primis aciebus ut historia confessorum et martyrum usuque ad nostra tempora testatur* ».

N° 12 « Inter ea *speciatim*, quae contra Dei voluntatem agunt immo contra bonum ipsius civitatis ».

« Ex catholica traditione libertas Ecclesiae est principium fundamentale in relationibus inter Ecclesiam et ordinem civilem vitae humanae, *quodque pro futuro ab ea non solum numquam recusandum sed semper strenue defendendum est ut iura inalienabilia, quibus necessariis instructa sine impedimento frui queat utpote auctoritas spiritualis et societas perfecta* ».

N° 13 « ... ut amanter prudenter patienter agat cum hominibus, qui in errore vel ignorantia circa fidem versantur, *sua principia non perdendo*. Respiciendum igitur... ».

Conclusio. Concilium omni auctoritate sua pollens vocem altam sublevat ut in praesenti tristi persecutione libertas religioni restituatur et quae libertas

non solum theoretice et negative agnoscatur, ut dixit Card. Siri, sed etiam ad catum practice et positive reducatur.

4. Omnis libertas non obstanter regulis moralibus et iuridicis deviare potest, nisi nobilitas eam perficiat secundam verba Evangelii: « Estote ergo vos perfecti, sicut et pater vester caelestis perfectus est » (Mth. 5, 48). Nobilitas (Gentility) autem est animae virtus, qualitas et habitus cogitandi et agendi secundum altissima principia divina et humana in oppositione ad proprias commoditates et egoisticas utilitates, materiales vel spirituales. Nil mirum, quod iam paganus poeta Juvenalis cantat — « Nobilitas sola est et unica virtus ». Neminem latet nos in atmosphaera bellorum vivere et omnibus crudelitatibus volens nolens affici. Omne autem bellum ferocitatem, brutalitatem, rusticitatem, ruditatem, morum pravitatem secumfert. Et hodie pro dolor ab infimis societates humanae usque ad verticem immo clerus tali ignobili influxui subicitur ita ut ait S. Paulus revera « non multi nobiles sunt » (1 Cor., 1, 26). In tractanda libertate religionis quaestio nobilitatis praetermitti nequit. Nobilitas defectus inevitabiles in omnibus litibus et pugnis in quibus caeca vis physica vincit, supplet. In omnibus talibus casibus non obliviscendum est adagium « Noblesse oblige ». Nobilitas unctionem quandam et odorem dat toti rationi cogitandi et agendi et homines altae culturae caracterizat eorumque ornamentum est, ad quos primo loco clerus pertinere debet. Nam nobilitas est etiam perfectio pietatis et religionis ita ut vita supernaturalis eiusque manifestatio si in forma brutali appareat, deformitas et monstrum est immo et caricatura. Ideo in libro « De Imitatione Christi » legimus sacerdotis « conversatio non cum popularibus et communibus hominum viis, sed cum Angelis in caelo, aut cum perfectis viris in terra » (Lib. IV, cap. v). Sine dubio nobilitas omnem actionem, cogitationem et praedicationem perficit et libertatem religionis tum ex parte moderatorum tum ex parte fruientium ab excessibus praecavet, quia nobilis homo solummodo quaerit bonum Dei et suum et proximi sub aspectu divino in forma perfecta id est nobili. Ex altera parte « Beata est terra, cuius rex est nobilis » ut docet Salomon (Ecc. 10, 17). Concilium nobili tractatione omnium acatholicorum viam nobilitati pandit et data occasione discussionis de libertate religiosa de nobilitate verbum faciat: « Noblesse oblige ».

Die, 8 septembris 1965.

ПРОМОВА БЛАЖЕННІШОГО НА ВСЕЛЕНСЬКІМ СОБОРІ

1.X.1965

Venerabiles Patres!

Iam primo, superficiali quoque, ictu oculi magna varietas capitulorum, articulorum in schemate observatur. Plures orationes prolati sunt, pleni spiritus originalis et acumenis. Saepe Patres conquesti sunt de logica, de consequentia, de ordine articulorum, de terminologia plus vel minus cum fundamento in re.

Mihi autem alia in mentem venit ratio et vero quaedam angustia in tractandis quaestionibus et anxius sum ne repetatur id quidem quoad II partem. Schema iure merito « De Ecclesia in mundo huius temporis » nominatur, sed debeo confiteri terminum « mundus » tractari non complete. Fere omnes Patres ex occidentali puncto videndi totam materiam tractant. Attamen neminem latet hunc mundum et quidem in hoc tempore existere etiam « retro velum » sicut dicunt « dietro cortina »; intelligendo Orientem Europeum et Asiaticum, Africam Septentrionalem, — Unionem Sovieticam, Indiam, Bagdad, Sinenses regiones et Japoniam, ubi etiam plus quam 300.000.000 Christianorum saepe saepius diversum modum vivendi agunt. De hoc autem exotico Oriente rarissime applicationes principiorum christianorum nostras aures frangit. Et sine dubio ibi est diversa coexistentia statuum, diversa oeconomia, et sociologia, servitium medicinale, postale et militare, familia, abortus, divortio, leges matrimoniales, ars, scientia, moralitas, maritima et aerea navigatio et astronauticae expeditiones.

Saepe saepius termini constant ex contrariis conceptibus et iisdem solum vocibus. Nostri casus morales sunt ex materia Orientis rari et ego perterritus qui quando Patriarcha Maximos exigebat: « il faut changer les manuels de la théologie morale » — certe non principia mutare, sed applicationes methodi et casus, — non ex tempore feudalistico, sed hodierno sumenda sunt. Oritur questio de diaconis, qui apud Occidentales possunt benedicere matrimonia, in Oriente non.

Nemo Patrum ex professo de communismo — collectivismo et atheismo tractabat, excepto Card. Florit. Neminem latet vitam communem originem ducere ex Evangelio et remanere nunc in monasteriis. Attamen hodie isti conceptus apud communistas sunt inseparabiles a se et de hoc quaestio magna institui potest. Multi Patres ultimis diebus locuti sunt de atheismo praevalenter secundum conceptum occidentalem, sed hodie existunt iam

status, qui non indifferentes sunt versus religionem, sed ex professo propagant irreligiositatem et persequuntur non solum Ecclesiam Christi, sed omnem religionem. De libertate, etiam religionis, plus ibi loquuntur quam Venerabiles Patres in Concilio.

Ni fallor, nemo Patrum advertiti punctum saliens systematis hodierni in Oriente esse iniciativam individualement vel totalitarem. Ne quidem Card. Koenig in suo gravi et lapidissimo sermone mentionem de hoc fecit. Meus pia memoriae predecessor S. D. Andreas Szeptycky semper desiderabat vivere saltem breve tempus in civitate secundum principia christiana fundata, quia status christiani in historia vix idealem gradum attigerunt. E contrario nostro tempore existunt status, qui consequuntur atheismum omnium cum vi, tota sua machina statali realizant et theismum expellunt. Quae dicta non sunt secreta, sed per longum et latum in ephemeridis et libris descripta.

Animadvertere quidam potest, cur ipsi Orientales materiam non pertractarent? Primo quia sunt in comparatione cum 3.000 Patribus pauci (unquantité negligeeable) et secundo: se adaptant ad Occidentales et tantum nonnulli sua catholicam orientalem sequuntur lineam. Ceterum et multi Patres latini ex regionibus Orientalibus: Vietnam, Philipinis, India, Australia etc. provenientes de moribus et quaestionibus suae patriae tacebant. Principia catholica applicanda et quoad personas et quoad communitates maximi sunt momenti non tantum pro Occidentalibus sed etiam pro Orientalibus. Quia Oriens est etiam mundus et vero huius temporis et habet Ecclesiam Christi.

Timeo ne disceptatio super schema « De Ecclesia in mundo huius temporis » suum sensum proprium et generalem scopum primarium propter inadvertentiam perdat, quod in analysi instituta et in sectionibus particulare peractis facile evenire potest.

Secundum meum modestum iudicium schema nostrum et pars discussa ad pulcherrima pertinet, quia Concreiumtio « De Ecclesia » cum omnibus dependentibus schematibus complet, perficit et quasi in totum reasumit, cum omnia fere schemata plusminusve particulares et singulares quaestiones tractent et discutiant, schema nostrum actionem et valorem Ecclesiae in tota magnitudine et amplitudine (grandeur) representat in oppositione ad statum conaminum generis humani in terra et extra terram. Ipsa enim Ecclesia non solum ut comaar elementum in vita hodierna apparet et aequum gressum cum caeteris factoribus et viribus tenet, sed ut vis eminens alias superat. Ad probanda et sustinenda superiora asserta duo momenta sedulo attendenda sunt:

1 - Ecclesia habet vim, ius et obligationem cooperando in perficiendo mundum et societatem in speciali. Ecclesia similis est « fermento ... donec fermentatum est totum » (Mth. 13, 33), quod certe certius non ad coelum refertur, ubi non datur fermentatio, sed praecise ad terram, inquantum perfectioni perpetuae subicitur. Populare proverbium atheistarum: « den Himmel überlassen wir den Engeln und den Spatzen » (caelum relinquimus angelis

et avibus - passeribus) Ecclesiam ab hoc labore excludit, sed hac parabola reicitur. Quod refertur non solum ad Occidentem, sed et ad Orientem id est vitam hominis perficere, miserias amovere et omnibus conatibus naturalibus suis propriis viribus cooperari.

Secundum elementum, quo Ecclesia est munita a Christo in hodierna navitate est missio ad omnes gentes, omnes terras, in omnibus saeculis, consequenter etiam in nostro: « euntes ergo docete omnes gentes baptizantes eos... docentes eos servare omni quaecumque mandavi vobis » (Mth. 28, 19-20).

Quae dicta cum duobus textibus S. Mathaei, salvo meliori iudicio, etiam iusto desiderio Card. Frings aliquantulum satisfaciunt.

Decursu saeculorum Ecclesia hanc altam honorificam missionem explebat et vero ut factor quam maxime activus et dynamicus, transformando, corrigendo et perficiendo mores, vitam, culturam, artem et scientiam, omnium temporum et gentium, hominem individualement et communitatem. Schema ad quaestionem respondet qualem nunc vim et quale munus et pensum habet Ecclesia explendum quoad Occidentem et Orientem, in facie hodierni movimenti et contemporaneae navitatis, non in singularibus casibus, sed in generali scopo (en gros); quoad sociologiam et oeconomiam, relationem statuum, nationum, demographicam inhabitationem terrae, in navibus maritimis, quoad productionem atomicam, alimentorum, in aeronavibus, in excursionibus astrospatialibus, non solum in terra, sed etiam extra terram. Sub hoc respectu discussio debet procedere, non solum infirmitatem constatando, sed et medicinam procurando.

Ecclesia, omni potentia naturali et supernaturali munita, laborem imensum fortiter et audacter aggredi et ommissiones supplere debet et in crescentibus difficultatibus, discrepantiis et perturbationibus ad necessariam sythesim perveniat, ut aequilibrata restituta, ope principiorum Christi, humanitas ulteriorem progressum et novas acquisitiones attingat. In hac directione debet se evolvi discussio. Qui aspectus quaestionum generalis non est parvipendendus, quia hominibus conspectum et punctum videndi amplificat. Sicut, exempli gratia, cura pastoralis in paroeciis et eparchiis ampliore modo a diplomatia catholica in statibus exercetur.

Habendo praë oculis totum summarium, ne male interpretentur animadversiones circa latinitatem linguae, quia novi termini tantum per usum stabilem significationem acquiruntur. In memoriam revoco, quando incepta erat translatio terminologiae graecae in linguam latinam, Cicero hanc imperfectam et barbaricam respectu graecae appellabat. In suis sermonibus Card. Deopfner et Card. Suenens pluribus adaptionibus neologicis usi sunt et nemo se scandalisatus, sed e contra, admirans conamina aedificatus est. Etiam alia schemata non in superlativa latinitate conscripta sunt. Relinquendus ergo est textus... ut originalis, sicut et et desiderium SS.PP. Pauli VI.

Cum satisfactione plures passus, quae nobilitatem hominis respiciunt, extollo.

Reassumendo dicta, ex profunda persuasione repetendum est doctrinam et principia Ecclesiae etiam hodie ad transformanda et perficienda societatem humanam in Occidente et Oriente, cum omnibus exigentiis et intentionibus, valide esse et vim sufficientem habere ad promovendum progressum. Christiani, insimul cum omnibus hominibus bonae voluntatis coniuncti, habiles sunt ad solutionem problematum moralium, intellectualium, scientificorum et culturalium inveniendam. Hoc modo possunt etiam, — ut ait Papa Ioannes XXIII, — pacem in terris non solum restituere, sed etiam stabilire.

Die, 1 Octobris 1965.

JOSEPHUS Card. SLIPYJ
Archiepiscopus Maior

ПРОПОВІДЬ БЛАЖЕННІШОГО ЙОСИФА
В ПРАЗНИК ХРИСТА ЦАРЯ НА МАЛЬТІ
31.X.1965

Дорогі Братя і Сестри! Славний Мальтанський Народе!

Жалко мені, що не можу промовити до Вас нині у цей великий Празник Христа Царя вашою старовинною мовою, хоч займався я колись і вашою історією і письмом. Тому звертаюся до вас зрозумілою впрочім для вас усіх мовою так дуже нині поширеною в усьому світі.

Коли ми нині ось тут підносимо наші уми і серця до Христа Царя і складаємо Йому найглибший поклін, то не можемо не згадати в першу чергу того, що перший проповідував на оцьому славному острові про Христа Царя, св. Апостола Павла. Минуло майже рівно 1900 років, коли він причалив до цього острова і проголосив своїми святими устами першу проповідь про Христа Царя, Якого називав він у своїх Посланнях «Царем царів і Владикою владик» (I Тим. 6,15), і якому, він сам і завзивав других, треба поклонитися як «Царю віків, нетлінному, невидимому, єдиному Богові честь і слава на віки вічні. Амінь» (I Тим. 1,17). Здається нам, що неначе це діялося на наших очах, як він, дрожаючи від холоду і голоду після розбиття корабля, грівся при вашім огні, збирав галуззя і докидував до полум'я. І нешкідлива гадюка, і пошана для св. Павла, і уздоровлення недужих, і гостина у начальника вашого острова Публія, і записані в Апостольських Діяннях слова, що ваші предки вшанували його — св. Павла і товаришів — всякими почестями, а коли відпливали, то обдарували їх всім необхідним на дальшу дорогу (Діян. 28,7-10). І від того часу цей остров став осідком, в якому

відавали віруючі належну честь Христові Цареві, до яких ми нині долучуємося оцим святом.

Усвідомім собі велич і вагу та сповнення нашого обов'язку і найбільшої чести Христові Цареві. Ми знаємо, що Христос це Друга Особа Божа, Божий Син, який сотворив усе, удержує в існуванні і при житті і тому Він Цар і Володар усеї вселенної, бо Він її Творець. Та Христос є злучений невідлучно природою людською з Другою Особою Божою і як Богочоловікові належить Йому та сама честь і той сам поклін. До того Він освободив людський рід від гріха, заплатив Своєю кров'ю за зневагу Бога і тим оснував Він нове, духове царство. Св. Павло зве Христа « царем царів », бо Його царство є понад усі туземні царства. Воно не має меж, ні границь, як усі держави, бо « дана мені всяка власть на небі і на землі » (Мт. 28). Воно вічне, бо « Його царству не буде кінця » (Лк. 1,32) і це ми визнаємо щоденно в нашому Символі Віри « вірую... що Його царству не буде кінця ». Він не веде воєн, не проливає крові, а одиноким Його ворогом є поконаний і побіджений диявол, що все старається спокушувати людей до непослуху своєму Цареві.

Справді Христос наш цар передсказаний вже пророками в Старому Завіті, як цар справедливий і спасаючий (Захарія 9,9). І тому то три мудрці прийшли поклонитися Христові у Вифлезмі як цареві (Мт. 11,2), а коли Пилат запитав прилюдно Христа чи він є царем, то без вагання і надуми потвердив питання: « чи ти є цар юдейський? » « Так, ти кажеш, що я цар » (Ів. 18,37). І такий напис, як царя видніє над ним на хресті, а Його голова увінчана терневим вінцем. Він, як цар наймудріший з усіх, бо має найвище знання Боже і людське. Він найсправедливіший у своїх зарядженнях, в управі своїм царством, бо Він святість, і жоден гріх, жодна несправедливість, жодна похибка не має місця. Його царство хоч тут на землі, та однак « не від цього міру », воно духове і його вірні в першу чергу своєю душею становлять його державу і є учасниками його царства. Вони вистерігаються кривд своїх ближніх, вистерігаються вбивства самих себе і всіх інших, зневаг, наруг, очернень, словом всякого гріха так, щоби в їх душах царив тільки закон Христовий. Те царство починається вже тут на землі, але воно буде тривати по віки вічні у небі. І там він буде прославлений Ангелами і всіми своїми підданими, а тих, що не хочуть підчинятися Його волі, бути Його підвладними, Він карає і буде карати вічним вогнем.

І тому цей Празник, на цьому славному острові Мальта, з його світлою історією, і з своїм речником св. Павлом, нехай буде заохотою і скріпленням в наших душах сильної постанови і віри: належати до Христа Царя, підчинятися Йому цілим своїм життям, думками, словами вчинками, і помагати Йому, щоби всі радо признали Його владу. На жаль може ніколи не було на землі такого завзятого спротиву Христові і Його царству, як саме тепер, і з залістю кричать, що не хочуть Його

царства і признавати загалом Бога. Ви знаєте, як рішуче осудив II Ватиканський Собор під проводом папи Павла VI атеїзм і переслідування Божого Царства, бо Лише тоді людина щаслива і живе спокійно і мирно в своїх сесних і дочасних державах, коли їх життя проникає Христовий закон і коли вони признають Його, як Верховного Царя. Нехай нинішнє Свято буде також нашою голосною заявою вірності Христові Цареві, і що ми двигнемо високо Його стяг серед усіх народів світу.

« Перед Тобою Царю всього світу
коліна клонять нині вірні люди
Тобі у дарі краще самоцвіту
складають радо чисте серце в груди.
Прийми Ісусе цей дар над дарами
як доказ віри, надії й любови
Царюй, Владико, на віки над нами
і нашим Паном, будь все тільки Ти! »

АНГЛІЙСЬКИЙ ТЕКСТ ПРОПОВІДІ

In the name of the Father and of the Son and of the Holy Spirit. Amen.
Dearly Beloved in Christ, Noble People of Malta!

It is a great grace of God that I can participate in the celebration of the beautiful feast of Christ the King here on the Island of Malta with you.

I am sincerely grateful to His Excellency, Archbishop Michael Gonzi, for his kind invitation to your government and to you for your gracious reception.

I regret that I can not speak to you today on this joyous Feast of Christ the King in your own ancient language, although, I at one time studied your history and script. That is why I turn to you with understanding in English, which is so widely spread throughout the entire world.

When we lift our minds and hearts to Christ the King, and render to Him our deepest homage and veneration, we can not forget that the Apostle Paul was the first to preach about Christ the King on this glorious Island. More than nineteen hundred years have passed since the ship which was carrying the Apostle to Rome was shipwrecked. He and his companions were cast upon this island and he preached with great fervor the first sermon about Christ the King, Whom he called "King of kings, and Lord of lords;" (I Tim. 1-6,15) and to Whom he beckoned all to bow in reverence as "King of ages, immortal, invisible, the only God to whom be honor and glory forever and ever. Amen." (I Tim. 1,17). Let us visualize this scene how the Apostle

trembling from cold and hunger was received cordially by the inhabitants of the island. According to the Acts of the Apostles, "Kindling a fire, they refreshed us all because it was raining and the weather was cold. When Paul had gathered a bundle of sticks and had laid them on the fire, a viper, coming out of the heat, attached itself to his hand." And "shaking the creature off into the fire, he suffered no harm." The great missionary planted the seed and founded Christianity among your ancestors. He cured the sick and consecrated Publius, who was the son of the prefect of the island, the first Bishop of Malta. St. Paul won the love and respect of the people: "The people honoured them with many marks of respect" and when they departed, "they provided us with such things as were necessary" to continue the journey. From that time on the Maltese have remained faithful and have given due reverence and honour to Christ the King.

Today we also join you in paying tribute to Christ the King.

We are conscious of the great importance of fulfilling faithfully the things that our Christian religion imposes upon us. We know that Christ is the Second Person of the Blessed Trinity, Who created all things, sustains their existence and that is why He is King and Lord of the entire universe because He is its Creator. To Christ is due honour, love, and reverence for His Divinity was hidden behind His kind humanity. We must remember that Christ is He who freed the human race from sin and paid with His Precious Blood for the unfaithfulness to God and thus instituted the new Spiritual Kingdom. Our heavenly King invites us to join in the spreading of this spiritual kingdom upon earth. It extends to the soul of man and only indirectly to the material and human affairs in so far as they concern the salvation of our souls. St. Paul called Christ—"King of kings", because His Kingdom is above all earthly kingdoms. It has no boundaries, and knows no limitations, as all earthly kingdoms, because, "All power is given to him in heaven and on earth." His kingdom is eternal, as we profess in the Symbol of Faith each day "and of His kingdom there shall be no end." He does not commence war against others, nor does He cause blood shed, and His only enemy is the devil who is ever trying to tempt people into disobedience to their King. Ours is a difficult world, for many are the enemies who are trying to prevent us from reaching our ultimate goal, the glory of God and the salvation of our souls. In His kingdom there is no injustice, nor untruthfulness, but there reigns peace and rest which Christ the King grants to those who faithfully follow Him. Every individual enjoys this peace and contentment when he fulfils his duties and obligations conscientiously, and develops to the fullest his moral and spiritual capabilities. Christ is a just judge, and He gives us this assurance because He is the Almighty God.

In His Majesty He is represented in the old mosaics and ikons. In the Liturgy of St. John Chrysostom, Christ and His Kingdom are mentioned fifteen times. In fact, the prophets of old prophesied Christ as the 'Redeem-

ing King'. That is why the Three Wise Men came to Bethlehem to adore Him as King. When Our Blessed Lord stood before Pontius Pilate and was asked "Art thou a king, then?" Jesus answered without hesitation "Thou sayest that I am a king." Pilate also wrote a sign for the cross which was visible to all proclaiming Christ as King.

Each of us is invited to cooperate and to help spread this kingdom. A true follower of Christ the King must be a herald and a staunch soldier among his fellow men. He must live according to his Christian conscience for the reward is greater than most people realize. He must avoid all injustice, murder, calumny, and in a word all sin [that in his soul there may reign only God's love and His law. His kingdom begins here on earth but will continue for ages upon ages in eternity. There Christ will be glorified by His angels and saints. Those who do not adhere to His law will be punished with everlasting fire. Christ, by His thirty-three years on earth showed us how to act and live in order to please Our Father in heaven. We must, therefore, follow His way and spread His kingdom among our fellowmen throughout the world in which we live. Let each of us gathered here today make a firm resolution and an act of faith to belong to Christ the King, to submit to Him our entire life, to belong to Him in thought, word, and deed. Unfortunately, there is now perhaps as never before a strong hatred to destroy Christ and His Kingdom. With obstinate stubbornness the enemies cry out that they do not want His kingdom and that there is no God. As we well know that the Second Vatican Council under the leadership of Pope Paul VI has condemned atheism and the persecution of Christ's Kingdom. Only then will men live in peace and harmony here on earth, when their lives are permeated with the true spirit of Christ and His laws are kept, and He is acknowledged as the Supreme King. May today's great feast also be a firm testimony of our faithfulness to Christ the King and let us raise high His Banner amidst all the nations on earth and proclaim:

Before Thee O King of this world
Your faithful bend their knees in homage,
To Thee the loveliest of diamonds
We offer as gifts from pure and clean hearts.
Receive O Jesus, these gifts above all gifts
As a token of faith, of hope and of love.
Reign O King, forever over us
And be Our Lord and King, always only Thee!

*Prime Minister
Malta*

24th November, 1965.

Your Eminence,

It gives me great pleasure to send Your Eminence this small album of photographs covering the very welcome visit to these Islands with which Your Eminence honoured us in connection with the celebrations of the Feast of Christ the King in October.

I trust that the photographs will help to remind Your Eminence of the great satisfaction that the visit afforded to the people of Malta and Gozo.

*Yours very sincerely
Anthony Dimech*

His Eminence
Cardinal Josyf Slipyj,
Palazzina del Arciprete,
Stato Citta del Vaticano,
Italy.

Лист Прем'єра Мальти до Блаженнішого Йосифа

ВІДПОВІДЬ БЛАЖЕННІШОГО ЙОСИФА ПРЕМІСРОВІ МАЛЬТИ

Vatican City, February 8, 1966.

Your Excellency,

The photo album of my stay at Malta, which Your Excellency was so kind to send to me, has indeed brought me much pleasure.

Those were truly unusual moments which I had the honour of spending in the company of Your Excellency, and they are left in my unforgettable memory to be recalled with pleasure. May I take this occasion to thank Your Excellency sincerely and also to thank your co-workers and all the good people on the glorious Island of Malta, and Gozo.

Sincerely in Christ,

† Cardinal JOSEPH SLIPYJ

КАРД. КИР ЙОСИФ НОМІНОВАНИЙ РИМСЬКИМ АКАДЕМІКОМ
13.XI.1965

У суботу 13 листопада відбулася торжественна інавгурація чергового академічного року Римської Тиберянської Академії. При цій нагоді вибрано сімох нових членів цієї славної наукової інституції, між ними також нашого Блаженнішого верховного архієпископа кардинала Кир Йосифа.

Торжество почалося о год. 17.30, в одній з найкращих залей Римського Капітолію (Campidoglio). Серед цього історичного амбієнту Вічного Міста зібралися славні науковці Риму, Італії та інших країв, щоб розпочати новий рік діяльності своєї наукової інституції — Академії. По вступних промовах відбулася церемонія вибору нових членів-академіків та вручення їм номінаційної грамоти. Від нових академіків з словами подяки виступив лиш український верховний ієрарх.

Звертаючись до Посадника міста Риму й до всіх присутніх членів Академії, підкреснув він уже давні зв'язки України з Вічним Містом. Перший з них, це присутність Папи Климентія при кінці I-ого століття на засланнях на Кримі. Потім прибуття слов'янських апостолів святих Кирила й Методія до Риму, чисельна виміна посольств між Римським Престолом і Київськими князями, коронування від Папи трьох українських королів, перебування у Римі багатьох Київо-Галицьких архієпископів-митрополитів, кардиналів, єпископів, професорів чи студентів — все це записане на світлих сторінках історичних зв'язків України з центром християнства, культури й мистецтва Риму. Вкінці згадав кард. Йосиф свої особисті наукові праці й студії, які переводив він тут пераз у Римі і які в'яжуть його з цим містом вже від пів століття. Ця номінація, за словами Блаженнішого, скріпить ще загальні українські зв'язки з Римом і тому закінчив він своє слово щирою подякою за це відзначення, не лиш від себе особисто, але й від усього українського народу.

Тиберянську Академію заснував у Римі ще 1813 року ігумен Антоній Коппі. У часі своєї історії належало до неї багато науковців та визначних мужів не лиш Італії, але також інших країн. Від 1860 року користується вона титулом «папської». Її праці найбільш знаменні в історичній ділянці, як Риму так і загальної історії. Та з другого боку Академія ця цікавиться також новітніми науковими проблемами, новітнім способом студій і навчання, зокрема цими ділянками науки, які не ввійшли ще в стандартну схему університетського навчання і студій. Її членство це ще одне відзначення голови Української Католицької Церкви, зокрема його наукових праць, знаних не лиш у Римі, але й загально серед богословських наукових кругів. Посередньо це також відзначення всієї української Церкви, цієї матірної в Україні й цієї розсіяної тепер по всім світі.

ПРИ ГРОБІ СВ. ЙОСАФАТА В БАЗИЛИЦІ СВ. ПЕТРА

25.XI.1965

Під кінець св. Літургії Блаженніший Кир Йосиф звернувся до присутніх з святочним словом. Спершу відзначив він світлу постать Івана Йосафата Кунцевича, молодого міщанина з Володимира Волинського, що в бурхливі по-берестейські часи зумів уже від ранньої молодості непохитно прямувати за світлом Правди. Стелилась перед ним прекрасна кар'єра вигідного світського життя. Та він не шукав світових приємностей, покинув їх ще юнаком і вступив на шлях строгого монашого життя. Це рішення було тим більш геройське, що в ті часи внутрішнього роздору й занепаду релігійного життя серед нашого народу. Кунцевич не за чийсь прикладом, але самотужки мусів поступати на дорозі до святости.

Монастир св. Трійці у Вильні, у столиці колишньої Литовсько-руської держави, до якого вступив Іван Кунцевич був у стані повної духовної й матеріальної руїни. Не було у нім уже монахів, але завідували ним світські люди. Молодий монах сам узявся відбудовувати монаше життя, а за провідника мав лиш святі й наші богослужбні книги. Та по кількох роках його жертвенної святої праці скоро відродилося монаше життя студитського уставу, бо таким уставом ридилися усі наші монастирі аж до новітніх часів. І це не лиш у Вильні, але й по всіх українських і білоруських землях Києво-галицької митрополії. Іванові, а по-монашому Йосафатові, Кунцевичові завдячуємо також це, що наша Церква дістала в ті тяжкі часи великого митрополита Венямина Рутського. Цей високовчений характерний шляхтич не знаходив таки у собі досить духових сил, щоб працювати для рідної, але так жахливо руйнованої Церкви. Він був уже готовий шукати заспокоєння своїх релігійних прагнень у Латинській Церкві. Щойно приклад і заохота його щирого святого приятеля Кунцевича допомогли йому стати спершу студитським монахом, а потім очолити Києво-галицьку Церкву.

Коли пізніше Йосафат Кунцевич став архиєпископом столичного білоруського міста Полоцька, прикладом свого святого життя потягав за собою цілі маси людей. Народові, що серед взаємного розсварення духовних і світських провідників народу, не міг зорієнтуватися де правда, сміло проповідував він Боже слово й навчав його світла правди. Не завагався Йосафат поїхати навіть у найбільш до нього вороже місто

Вітебськ, що лежало майже при самім кордоні тодішньої московської держави. У тім місті, ранком у неділю 12 (25) листопада прийняв він мученицький вінець від розагітованої, засліпленої товпи міста. Та його смерть замість послабити нашу Церкву, замість роз'єднати обі частини народу, зблизила їх і причинилася до перемоги Правди.

Святий Йосафат, — кінчив свою промову Блаженніший Кир Йосиф — саме в соборовий час прибув тут до собору первоверховного апостола і зложив свої святі кости біля святого Петра, за якого віддав життя. Він світить для всіх нас, на всі століття, блискучим прикладом. Він навчає нас як не упадати духом навіть серед найтяжчих обставин, але з глибоким переконанням у перемогу Правди й з повною самовідданістю працювати для цієї перемоги. В першу чергу працювати для Єдності, як церковної так і народної взагалі, про яку молився він як хлопчина. Єдність церковно-релігійна є основою для єдності народу в усіх ділянках життя; без цієї єдності пропадає весь народ. Неодні вже численні народи через розсварення, через незгоду між їхніми провідниками, зійшли безслідно з лиця землі, або стали слабосилими без значення у світі, помимо своєї чисельности. Тому світлий приклад св. Йосафата і його жертвенного святого життя повинен бути для нас постійною заохотою і пригадкою про konieczність єдності у життю і в діяльності кожного з нас.

Про торжественну св. Літургію і про знаменну проповідь кард. Кир Йосифа подав звіт ватиканський часопис «Ль'Оссерваторе Романо» в день 26 листопада ц.р. під наголовком «Празник св. Йосафата у Ватиканській базиліці». Кореспондент назвав нашого Святого «протомучеником за Єдність». Він відзначив також, що в цім торжестві, яке відбулося о 8-ій год. рано, у день св. Йосафата за юліянським календарем, немов зустрінулися три східні святі: св. Василій Великий, бо йому присвячений той престіл; св. Іван Золотоустий, бо його Літургію служено, і св. Йосафат, бо його моці зложено в тім престолі й припадало його торжество.

PIK 1966-1967

ВЕЛИКОДНЯ ПРОПОВІДЬ ВЕРХОВНОГО АРХИЄПІСКОПА
11.IV.1966

(Проповідь виголошено у Світлий понеділок, 11 квітня 1966, на Архирейській Службі Божій у базиліці св. Петра при гробі св. Йосафата.)

Зібравшись біля гробу св. священикомученика Йосафата, святкуємо найбільший празник Християнської Церкви — Воскресення Христа. Свята Церква вела нас до того великого празника поступово, приготівляючи нас святими євангеліями кожної неділі до найбільшої радості, яку може пережити християнин, до радості Христового Воскресення. Треба було спершу каїння, покути, поклонів, треба було молити Христа про прощення, щоб приготувитися до радості з Ним.

Св. Іван Золотоустий каже, що хто вже такий байдужий, що відвик від Христової віри, від християнських практик, труду й упокоєння, то він повинен хоч настільки почувати себе віруючим, щоб радуватися разом з усіма християнами. Це ж хіба найлегше, що можна вчинити, у радості получитися з Христом.

Зворотною точкою в житті Христа, що довело до найбільшої трагедії світа, до розп'яття Христа на Голгофті, було чудо воскресення Лазаря. Христос передбачав всі наслідки, але Він таки пішов до гробу Лазаря, щоб потішити там ридаючих і навіть з ними заплакати. А водночас подав усім присутнім радість майбутнього воскресення з мертвих через воскресення Лазаря.

А прийшло тоді багато людей, як каже євангеліє, не тільки, щоб побачити Христа, але також і Лазаря. Заворушилися ті, що не вірили в Христа: Що ж то буде, він завалить нам нашу «церкву», зруйнує нашу жидівську релігію. Вправді вони чули, що десь далеко Він уздоровляв і навіть воскресив молодця з Наїну і доньку Яіра. Але це ген далеко, а тепер тут сталося на очах всіх біля Єрусалиму чудо-воскресення Лазаря, загально відомого в околиці. Такого ще не було! Якщо так далі йти, то весь нарід піде за Ним, а ми тоді пропадемо — так думала собі старшина. А ще до того всього нарід, після воскресення Лазаря, зготовив Ісусові такий величавий похід, тріумфальний в'їзд до Єрусалиму. Це був вершок слави Христа за його життя на землі, а рівночасно й початок його страстей. В євангеліях чули ви. Дорогі, у четвер, як святкував Христос пасху і вечером потім як в олівній горі душевно мучився аж до кривавого поту. Христос виразно бачив

перед собою, як ніхто інший з людей, страшні муки і свідомо чекав на свою смерть. Каплі крові падали з його чола на землю від душевних мук вже тоді в олівній горі. Все пізніше були це радше лиш фізичні терпіння. На Тайній вечері довершилося пожертвування страстей, а в горі переніс Христос їх душевну частину.

Надійшла та страшна ніч і зрада Юди. Найстрашніше й найбільше боліло Христа, що учень, і то поцілунком, зраджує Сина Чоловічого! Чи можна сподіватися чогось гіршого, чи можна боятися чогось гіршого, чи можна щось гірше довершити, як зрадити свого учителя і то в такий цинічний спосіб, з потоптанням всякого стиду й сорому, проти всякої совісти продати найбільшого і найкращого свого учителя? І за що ж? За глупу свою амбіцію, за тридцять срібняків. «А Юда взявши кусок — зараз вийшов — а була ніч..., що своєю п'янкою закрила злобу...» (Йо. 23,30). Далше, цілий удаваний, інсценізований суд був лиш на це, щоб приблизити мук Христові, щоб випив Він чашу горя аж до дна, щоб відтак понести свій хрест на Голгофту і там сказати: «Отче, у твої руки віддаю мого духа! Не пам'ятай їх провин, їх діл, бо не знають, що роблять!»

Та кожне терпіння на землі не є вічне і має свій кінець. Так і терпіння Ісуса. Зняли Його з хреста, зложили до гробу і, кажучи по людському, скінчилася ціла Його трагедія. Поставили військову сторожу і здавалось, що кінець всьому. Та це так лиш по людськи беручи, бо в Господа Бога є дальші пляни. Перебув Ісус у гробі три дні, а в неділю блискавкою проноситься вістка: Христос воскрес! Не помогли залюбощання, сторожі, побоювання, щоб Він не воскрес з гробу. Нічого не помогло. Премудрість і всемогутність Бога довершили свого.

А як сприйняли цілу цю трагедію Христа люди, віруючі? Більшість з них перестрашилися на вид смерті Ісуса і були переконані, що завелися в своїх найбільших сподіваннях. Вони вірили у Христа, в Його науку, мудрість і могутність, а тут прийшло, так сказати б, до скандалу. Він, що голосив найчистішу любов Бога, високе братолюб'є, і обіцяв Боже царство на землі, скінчив найганебнішою смертю. Бо за тодішнім правом розп'яття на хресті було карою для найстрашніших розбійників і за найгірші злочини. Таку смерть прийняв і Христос. І ось тепер кожний з тих віруючих стояв з опущеними руками: все дармо, все пропало. Ми думали, що Він створить велике, могутнє царство; спасе, віродить й відбудує людство, а тут все скінчилося такою ганьбою і... на ній кінець.

Що на цьому кінець, думали також і ті, що розпинали Христа. Але й на них прийшла хвилина застанови, бо вона приходить на всіх. Ізраїльський нарід, коли відпав від Бога й попав на стільки років у вавилонську неволю, так само з часом прийшов до застанови, до рефлексії. Так і по розп'ятті Христа кожний, і друг і ворог, питав себе: Ну й що

ж тепер, що далі, чи справді ганьба? У відповідь на це лунають могутні слова прологу до євангелія св. Іоана: « В началі було Слово ». Тут на Голгофі не здійснилася звичайна собі подія, пересічна трагедія, яких стільки вже пережило людство. Тут завершилося щось, чого не було ще в історії людства: Відкуплення усіх людей і винагородження за гріхи всього світа. Хто ж міг довершити це надлюдське діло?

« В началі було Слово й Слово було в Бога ». Споконвіку в Пресвятій Тройці був рішений план, що після того, як згрішив Адам і спричинив людству найгірше нещастя, друга Особа Божа прийме людське тіло й винагородить за образу Бога, за це, що людина відвернулася від свого Творця. Слово Боже прийняло тіло й душу людську, разом з усіми невигодами життя, сталося чоловіком, щоб спасти ціле людство. Зачинається цим друга частина людської драми, найвеличавіша, бо воскресення з мертвих підносить стяг перемоги, здвигас догори душі всіх людей.

Такі переживання, мої Дорогі, приходили в життю не одному з нас. І мусить їх бачити кожний, хто лиш розумно застановляється над життям і над причинами переживань. Може найбільш клясичним прикладом такої настанови, що його оповідає нам св. Євангеліє, є Клеопа й Лука. Вони є символом тих усіх людей, що прямують до високого, до ідеалів, що бажали б добра, що немов орли вносяться високо, а не зариваються в землю немов крілики, що нічого більше не бачать. Та ці два шляхотні молодці таки покинули Єрусалим, бо їм виглядало, що там уже нічого шукати. Все скінчилося і то, як сказано, ганебною смертю. Ідуть, розповідаючи, і нарікають, і плачуть, — з одним і тим самим рефреном — все пропало. Такі хвилини нераз переживають люди по тюрмах, по таборах праці, де нема кому нераз піддержати захитаної людини. Захворіє вона на чорну меланхолію і здається їй, що нема вже рятунку. Тоді хіба лиш фізичною силою можна вдержати її при житті. Самогубці, це власне ті зневірені типи, які втратили віру, які бачать лиш хмари й хмари, і нічого більше: Все пропало, все страчене! Фантазми й чорні урощення затемнюють їм очі і затісняють виднокруг, й вони вже нічого не бачать у майбутньому і відбирають собі життя.

Мої Дорогі, саме в такий прикрий момент по дорозі до Емаусу долучився Христос до цих двох учнів і зачав розмову: Що так мусіло бути, що Ісус мусів терпіти, страждати, щоб виповнити предсказане; воно було кінцеве, установлене Пресвятою Тройцею для відбудови людства... і чорні хмари зникають. Подібні важкі хвилини життя приходиться і нам переживати тепер. Коли так дивитися чорними очима тих двох молодців, святих Клеопи й Луки, то побачимо лиш, скільки в нас хули, скільки зневаг. Там кплять собі з Бога, з Церкви, з усього святого й найвищого, що людина почитає. Все святе зрівняно там з болотом. Так там, але й тут знаходяться циніки, що кплять собі з святих річей, на

сміхаються з високих ідеалів, з ідеї українського патріархату, з українського університету, і з усього того, що найкращі одиниці своєю кривавицею в судорогах і силою останньої каплі крові і поту хотіли б врятувати, щоб піднести нарід і його Церкву. Для тих циніків нема нічого святого і дорогого. Вони ховаються в темряві підроблених підписів і зрадницьких вістей, з яких тхне амбіція і побренькує монета — примілюючись огидним поцілуєм, і то від близьких нам і віддаллю і, здавалося б, переконаннями, і то навіть в часописах, які уважаються католицькими, — як Юда закривав ніччю свою зраду. Але погані і п'їтьми це не закриє.

Та як тих двох молодців підняв на душі Христос, так підносить Він і нас якраз нині, коли ми стоїмо при гробі-св. Йосафата. Якби ви згадали, мої Дорогі, скільки йому приходилося переживати таких важких хвилин, скільки він мусів страждати! Та він перемагав їх своєю неустрашимою великою вірою, страшною для ворогів, силою Воскреслого Христа. Він непохитно вірив, що по страсній п'ятниці мусить прийти Великдень. Як приходить він у наших літургічних святах, так прийде в життю кожної людини і вкінці у життю усього народу. І святий Йосафат для нас найяснішим світчем і найкращим прикладом, як ми повинні переживати Воскресення Христа. А нам цього близького прикладу з людини так дуже потрібно.

Пригадується Слуга Божий Андрей, що переживав рівнож багато прикрих хвилин. Він тоді нераз говорив-жалівся, що вже руки опадають, вже сил не стає, вже падає під хрестом. Але знов десь поверталась Божа сила, підтримувала, підносила, щоб не падати в безнадійність, але підноситись духом у житті. Нехай так і ця нинішня хвилина, це нинішнє світле Воскресення Христове, відсвятковане так радісно тут при гробі святого Йосафата, стане нашою силою, підйомом і могутністю! Хай подасть її Христос кожному з Вас, не зважаючи на всі, навіть найстрашніші зневаги й наруги, на всі безстыдні цькування, опоганювання і цинізми. Нехай кожний глядить лиш угору, хай великого бажає, бо як воскрес Христос, так мусить з ним воскреснути й все принижене високе добро! Амінь.

СЛОВО ВЕРХОВНОГО АРХИЄПІСКОПА В ДЕНЬ
ПОСВЯЧЕННЯ ДОМУ УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНИ СВ. КЛИМЕНТА ПАПИ В РИМІ

2 жовтня 1966

1. Стоїмо під сильним враженням євангельських слів нинішньої 18-ої неділі по Сшесті Святого Духа, з яких пробивається певна надія з безмежними виднокругами і віковими триваннями: « Не бійтеся, від нині будете ловцями людей ». Та сама надія одушевляє нині і нас усіх, коли благословимо цей дім науки. Хвилина, яку переживаємо і до якої, завдяки всесильному благословенню і безмірному милосердю Божому ми щасливо дожили, наповняє нас також тою самою надією з всеземськими просторами і віковими перспективами українського народу, що ми своїми немічними силами в цьому домі і храмі зможемо служити Його, — принаймні одроби́ну, — всевідуючій Мудрості й усі і по всі часи вчитись від Нєї.

2. « Премудрость созда себѣ дом »... Такі слова ми чуємо завжди на Богородичних литіях, які св. Церква каже читати, тому що вони відносяться до Пресвятої Богородиці, яку в латинському обряді називають « Sedes sapientiae » (Престол премудрости), і яка і в нас звеличувалася як посередниця і вмістилище Божої Премудрости, і́сточник Божої Мудрости і провідниця до мудрости (Акафіст Благовіщення), суцїй храм Бога Слова. (Троп. Предпр. Введення).

« Премудрость созда себѣ дом »... Невідомо нам, щоб був величаві́ший храм, щоб був могутні́ший і святі́ший понад той, який створив Господь Бог у своїй Пресвятій Богородиці. Бог Отець, що, пізнаючи себе своїм безмежним актом самопізнання, прийшов до свідомости своєї суті, своєї премудрости, своєї безграничности, безмежности доброти, і в цьому всеобіймаючому пізнанні зродив Він другу Особу Божу, Боже Слово, Божу Премудрість. Ця Божа Премудрість, друга Особа Божа, воплотилася і вселилася в утробу Пресвятої Богородиці: « Созда себѣ дом ». Найвища святість і велич між ангелами і людьми, безмірна і нескінчена безодня чеснот, якою Бог зодягнув Пречисту Діву, — творила найкращий дім, який могла створити собі серед сотворінь друга Особа Божа, Слово Боже, Божа Премудрість.

Коли ми так подумаємо, що Ангели, Архангели, Херувими, Сера-

фими, сіяли такою недоступною величністю і силою, що навіть деякі з них були спокушені думати, що вони є богами, і не признавати Бога, так, що св. Архангел Михаїл кликав: « Хто як Бог! », значить, хто важить себе рівняти з Богом, і хто це, що каже, що він такий як Бог! А все ж таки Пресвята Богородиця перевищас їх усіх: « Чесніша від Херувимів і незрівняно славніша Серафимів ». Який отже пресвятий, який прекрасний дім створила собі Божа Премудрість! А на цей зразок, на подобу цього живого Божого храму, яким є Пресвята Богородиця, творили і всі віруючі величаві храми, щоб принаймні в частині відаеркалити цей дім Божої Премудрости, в яким Вона вселилася і бути в її домі.

« Премудрость созда себе дом »... На Сході, в своїй буйній і мальовничій фантазії, якою люди собі виображують всі свої поняття, розуміння надії, сподівання і очікування, вони представляли собі і другу Особу Божу, Божу Премудрість, як величаву Царицю, яка « созда себе дом ». І вона оперла свій храм на сімох непорушних стовпах, якими після нашого церковного пояснення є саме сім дарів Святого Духа. І в цьому храмі вона царює, немов та всемудра і всевладна Цариця. Вона знаходить в ньому усе улажене, упорядковане й украшене по своїй мудрості, по своєму знанню і бажанню; там в цьому величавому храмі вона почуває себе Владичицею і приготує пир мудрости для всіх, що бажають увійти до її храму, насититися її знанням до сходу і підатися її проводіві.

3. І нині ми святкуємо велике свято і запрошені до неї на літургійний пир найвищого полету і наймудріших думок. Ми дякуємо Господеві і молимо Його, щоб дім цей став, хоч якоюсь скромною храминою служби Божій Премудрості і містилицем, і істочником, в якому Вона могла б вільно виявляти свої думки, проявляти свої заміри, переводити їх в життя, порядкувати і вчити нас усіх.

Коли ми так в нашій скромності і вбогості, в нашому обмеженню і в нашій нічевості, отут переживаємо ті великі хвилини гарячої молитви, приходять нам всетаки на думку ці гігантні подвиги людства, довершені для Божої Премудрости. Мимохіль наша думка несеться до Соломонового храму. Яка велич, яка могутність! Коли дивитися нині на руїни, на ці величезні кикльопські камінні бльоки, якими старовинні будували святині, то вони виглядають як ціла наша стіна. Справді були потрібні надлюдські зусилля, щоб здвигнути такий храм. А яка велич, яке багатство, яка краса в ньому: золото і срібло, мідь і залізо, дорогі камені, усе, чого могла лише людська душа збагнути і жертвувати для Господа Бога. Коли пригадаємо собі, що там на фронтоні храму, на великому вході, пририта була велика, широчезна золота плита в якій сходяче сонце відбивало свої яркі лучі і які опісля відпромінювали як наймогутніший прообраз світлости і знання Божої Премудро-

сти, то дійсно мудрий цар Соломон збудував великий храм Божій Премудрості!

Коли ми даліше полинемо думками, таким другим величавим храмом є Божа Софія в Царгороді. Ми самі, що об'їхавши — слава Богу — і, бачивши майже всі катедри і найвеличавіші храми Європи, а також і Азії, можемо сказати, що коли увійти було до того храму, якесь ієратичне, святе, таємне надхнення огортає душу людини і настроює її до молитви, хоч він, цей храм, нині перемінений в музей. Він своєю архітектурою, своєю грандіозною будовою, своїм улаштуванням, мозаїками і колонами зворушує кожного входячого, хто б він не був, і підносить його душу до Бога, відриває її від землі, бо тут царить Божа Премудрість. І справедливо казав Юстиніян: «Соломоне, я тебе побідив!» А вже ж з величчю Соломонового храму не могли рівнятися навіть вавилонські будівлі! Храм Божої Премудрости справді такий величавий і настроєвий, що в ньому душа мимохіть мусить схилити голову перед Господнім мавстатом і вслухуватися в слова Його мудрости. Згадаймо і пізніші храми: св. Петра в Римі, в Кольонії, в Парижі, в Лондоні, і інші. Коли ми нині так стоїмо і думаємо, то які ми ниці, які ми слабкі, не тільки своїми духовними силами, але й матеріальними засобами, слабкі своїм розбиттям, слабкі своїми незгодами, мов той розчавлений, ледве живий, хробак.

4. Та все ж таки, Дорогі Браття і Сестри, яка б не була нині наша доля, як би ми не вгинались нині в своїй нужді, своїй слабосильній немочі, то всетаки ми перевищуємо в дечому тих велетнів з їх грандіозністю, а саме перевищуємо їх в своїй скромності, охоті і нестримних бажаннях вирватися з цієї нужди і зрозуміти бодай частинку замірів Божої Премудрости.

Нинішня хвилина — радісна хвилина! Господь дав нам велику ласку дійти до того, що ми бачимо нині своїми очима, допоміг нам збудувати цей дім для прославлення Його Мудрости, щоб він лучив всіх нас, віруючих і невіруючих, любов'ю і жаждою науки та знання — «дім мудрістю будують і розумом скріплюють» (Прип. 24,3).

Нині, підносячи нашу душу з гарячим благодаренням Господеві, ми мусимо подякувати також тим усім, яких Господь ужив як засіб і оруддя для довершення цього свого діла серед нас. Ми дякуємо тут найперше Їх Преосвященству, що зволили посвятити цей храм і віддати його на службу Господеві. Дякуємо і всім Отцям, що сослужать в св. Літургії. Дякуємо Отцям Архимандритам; всім Отцям, які беруть участь; дякуємо зокрема і монахи́ням Василіянкам, які причинилися до того, що завели лад і порядок у домі і пустили його в рух. З щирою подякою Господеві і всім, які по своїй спроможності причинилися до здвигнення того храму, ми мусимо в першу чергу звернути наші очі глибокої подяки і поклону для Святішого Отця, що сам виразним своїм заря-

дженням казав записати цю землю на Апостольський Престіл, призначену для Українського Народу, для Української Церкви. Велика дяка будівничим і робітникам, що потрудилися на славу Божої Премудрости. А цей дім побудований не на нині, не на завтра, але навіки, щоб був прибіжищем для нашої науки.

Дякуємо також і тим всім добродіям, які молитвами і своїми жертвами причинилися до його здвигнення: нашим Преосвященним Владикам і Духовенству, що робили такі великі збірки, що присилали свої великі датки; дякуємо і всім світським, передусім інтелігенції, що влаштовувала різні свята і нагоди, щоб зібрати княжі дари на наш дім. Велике Спасибіг всім монахам і монахиням. А треба знати, Мої Дорогі, що видатки величезні. Йшли не лише жертви наші, але йшли також щедрі жертви чужинців, які взяли участь в будові цього храму.

5. Нехай же нинішня наша молитва буде благодаренням і вимоленням всіх потрібних помочей всім разом і кожному зокрема, добродіям і жертводавцям, професорам і студентам; а одночасно нехай буде також і ця Пресвята Літургія, на зразок Божої Премудрости, Яка влаштовує свої символічні пири, — також нашим найкращим і духовним пиром, який нам лишив Христос; нехай вона буде вимоленням ласк на майбутнє і неустанным поученням для повної жертви.

Поставлення і створення дому вже є дуже багато, але то ще далеко не все, може половина, щоб вона — ця установа — могла сповнити своє завдання. А воно перед нами ще велике. Але так, як нас Божя Премудрість провадила до тепер, маймо також надію, що Вона навчить нас читати сторінки своєї книги мудрости про незглибиму Божественну суть, про її вияви назовні у вселенній і всесвіті, в душі і творчості людини, про суспільність і праводавство, моральність, про історію і всі досліді, про тасмності віків в синтезі віри і науки, в неподвижності і поступі; так, що тим цей дім причиниться до уздоровлення наших умовин і до покращання нашої долі. Щасливий той, кого вчить Божя Премудрість.

« Це я кличу, вас, люди (Прип. 8,4). — Бо хто мене знаходить — той життя знаходить і осягає від Господа благодать » (Прип. 8,35). Амінь.

ГОМІЛІЯ БЛАЖ. ВЕРХОВНОГО
АРХІЄПІСКОПА КАРД. КИР ЙОСИФА ПРО МИР

Виголошена на V-ім З'їзді міжнародної федерації католицької молоді
20 жовтня 1966 р. в Перуджі в Італії

« Мир мій даю вам; не так, як світ, даю
вам. Нехай не тривожиться ваше серце,
ані лякається » (Ів. 14,27).

1. Оці слова сказав Христос на прашання і як завіщання мира. Не сказав Христос « бажаю вам мира », « вітаю вас з миром », але « даю вам мир », бо ніхто з людей не є в силі дати правдивого мира, тільки Христос-Богочоловік, Цар мира.

Мир, подібно як царство Боже, життя вічне, любов ближнього і Святі Тайни, є основною, програмовою частиною науки Христа. Як багато разів Христос повторяв це слово « мир вам » і воно стало дійсно Його тестаментом, як говорить Еклезіяст (45,3), « тестаментом мира », — на прашанні з Апостолами. Самозрозуміле тому, що Святіший Отець Папа Павло VI, вірний тому заповітові, уживає надлюдських зусиль і геніальних своїх способностей, щоби спинити війни, пролив крові, нищення, голод і ненависть, бо наш вік — це вік жахливих воєн і убивств.

Мир, то поняття спокою, добра, любови; то створення найкращих, благотворних умовин для праці людини в посвяті Богові і людству.

2. Слово « мир » говорить нам найперше про поєднання з Богом, про очищення совісти, про запевнення Божої помочі, бо людина в мирі стала Божим сином і досягнула найвищий ідеал, який вона є в силі здобути на землі.

Мир, це є спокій з самим собою, це є вдоволення серця з усуненням усякої тривоги, викидів совісти, неспокою, внохоти і песимізму.

Слово « мир » означає і мир з ближніми і співжиття, не в ненависті, злобі, кривдах, крадіжах і убивствах, але в братній помочі, в співдіяню, терпеливості і любові. « А весь наш спокій у цім нужденнім житті має ґрунтуватись радше на покірній терпеливості, ніж на вразливості, на прикrostі. Хто ліпше вміє терпіти, то більший матиме мир »

(Наслідкування Христа, II, 3). Атмосфера миру дає найкращу спромогу розвинути людині його духові і фізичні сили в праці для Бога і для людства. Крім забезпечення Божої помочі, Божого проводу, надприродної опіки, людина може розвинути і свої природні спосібності і таланти для досягнення найвищих ідеалів, які ставить йому перед очі Бог, св. Церква, людство й історія. Лиш у таких умовах миру людина може стремити до досконалости і себе удосконалити. Про такий мир ми молимо Господа в літургії св. Івана Золотоустого: « О мирі всего міра... ».

3. Ви знаєте, Дорогі Молоді Друзі, що загально говориться про гроші-монету, як рішальний чинник у всьому людському житті. А все ж таки кожний мусить признати, що і на дні зматеріялізованого чоловіка лежить якась думка добра і зла, яка штовхає його до вчинків геройських і злочинних. Він старається здобути гріш, але вкінці здобуває його не для самого гроша, а для якоїсь цілі. Тому у великій пошані лунає ще нині клич, що « ідеї кермують світом » (« C'est l'idée que dirige le monde »).

Яка ж ідея зібрала вас отут нині з усіх країн світу разом? Нема сумніву, що ви приїхали тут одушевлені Христовим зазивом посвяти для Бога і ближнього. Його висказують вповні слова Христа: « Здобути царство Боже ». Коли Христос говорив про мир, то вжив ще й іншого вислову, здавалося б противного мирові: « Я приніс на землю не мир, але меч » (Мт. 10,34; Лк. 12,51). А меч означає боротьбу. Та це меч не для проливу крови. І тому казав Христос св. Петрові вложили меч крови до похви (Мт. 26,52; Мк. 14,27; Лук. 22,51; Йо. 18,11).

Христос мав на думці меч для боротьби зі злом. Бо мир Христа не означає квітизму, бездільного пацифізму, егоїзму і неробства, але найбільше напруженої праці для Бога і ближнього, бо знаєте також, що Христос сказав, що « Царство Боже здобувається силою » (Мт. 11,12).

4. Коли майже після 25-тилітньої неволі і відсепарування від усього життя Церкви, як український в'язень вийшов я, завдяки св. п. Папи Івана XXIII, на волю, то пильно слідкував я за всіма проявами церковного життя в тому часі. І між всіма новими поривами та стремліннями вибиваються на перше місце два гасла: *діалог і динамізм*. Учив цей незабутній і великий Папа, щоб не нищити ближнього, але навертати і з'єднувати, а до того потрібний *діалог*. Як другий одушевлюючий чинник в діянні Церкви є розвинення внутрішньої сили Христової науки — її *динамізм*. І саме мир дає тут спромогу вибухнути динамізмові духових і тілесних сил для праці, в найкращім розумінні того слова. А до кого ж це може відноситися, як не до вас, Дорогі Друзі, що містите в собі цей найсильніший потенціал. Найперше, молодь наймиліша Божові і Христові, і з якою прихильністю Він звертається до дітей і юнаків, якою любов'ю Він огорнув наймолодшого з апостолів, св. Івана.

Посвятити свій найкращий вік, свої найсвіжіші сили для Христа — це, без сумніву, наймиліша і найцінніша жертва, цінніша і більша від ослаблених сил старця.

Молодець, що за кусок хліба і м'яса, за чарку алкоголю, за життєву вигоду і хвилюву приємність, готов продати себе, в життю нічого не досягне — це погній людства. Але той юнак, що сталить свій характер, поборює труднощі, голод і холод, отяжілість тіла і ліньство для досягнення високих ідеалів, тільки такий заслуговує на пошану і тільки в таких — майбутнє людства. Збереження своєї невинності, чистоти душі, своїх сил і енергії, дають йому запоруку, що його духові і фізичні сили не будуть прогайновані і що він здобуде Боже царство і тут на землі і на небі. « Бо царство Боже не їжа і не пиття, а праведність, мир і радість у Святому Дусі » (Рим. 14,17).

« Чи ж не знаєте, що неправедні царства Божого не успадкують?... Ані розпусники, ані ідолопоклонники, ані перелюбники, ані розгнущдані, ані мужоложники, ані злодії, ані зажерливі, ані п'яниці, ані злоріки, ані грабіжники » (I Кор. 6,9-10). Життєві солодощі, це примана, але й обмана. Тільки той, хто пішов на твердий, тернистий шлях, спосібний до великих подвигів. Святий Апостол Павло, той борець за найвищі ідеали Христа каже, що правдивий воїн не зв'язується життєвими справами (2 Тим. 2,3-4). І тому, Дорогі Друзі, на кожному становищі, на якому вас Господь Бог у своєму Провидінні поставить, чи як священика при престолі, чи як вченого на катедрі, чи як робітника при варстаті, чи як фінансиста і ремісника, торговця, селянина і сторожа, нехай кожний виконає своє завдання і використає свої таланти в дусі Христової науки для досягнення миру. Треба сказати зовсім ясно і отверто, що нинішнє людство є вичерпане і обезсилене, а також і знеохочене безнастанними війнами минулих часів, сходить з світової арени, а ви, молодь, маєте перейняти дальшу працю і керму з відповідальністю за майбутнє людства. А це майбутнє ставить вас нині в перші ряди в боротьбі з голодом, з анальфаетизмом, з розпустою, з убивством. Ви мусите стати активними творцями мира, бо любити мир, означає — боронити мир і *творити мир*. Це означає давати всім людям конечні середники для життя духового і матеріального; означає сприяти розвитку культури і знання, які є незвичайно успішними засобами для духовного піднесення людини.

Творити мир означає, отже, жити в мирі з самим собою, і діяти згідно з любов'ю, справедливістю і свободою у відношенні до других: « Справедливість і мир обнялися » (Пс. 84,11). Але творити мир в нинішнім історичнім моменті означає також не допускати до війни, або роблячи все можливе, щоб її пригасити там, де вона на нещастя почалась. Кожний юнак, повинен цей клич Святішого Отця зробити своїм і рішуче його повторяти.

Яка тривога і нещастя! Молодь, тобто життя в найкращого свого виду, стає знаряддям смерті і руїни. І хоч молоді юнаки повинні сповняти законні прикази своїх властей, то через те вони здобувають дуже сильне право говорити про мир.

Жертва життя, яку багато в молоді приносять, багато з них навіть у цій хвилині, нехай буде завдатком мира для всіх. Вони люблять життя, не хочуть його нищити і не признають логіки війни. Логіка їхнього життя — це логіка миру, який має свої глибокі і найвищі мотиви в вірі і християнській надії. Усі ці змагання і вияви динамізму кожного молодця на кулі земській є вже могутнім чинником в стремлінні до миру, та коли вони всі злучені разом, їх тверде слово за миром і за працею над ним, набирає гігантної, стихійної, непереможної сили: « Блажені миротворці, бо ті синами божими нарекуться » (Мт. 5,9).

В сьогоднішній торжественній хвилині треба згадати з признанням і вдячністю також і тих юнаків мучеників і героїв віри, що ще сьогодні в кайданах, страдають і моляться. І ми певні, що з цих болючих проб Господь зуміє видобути добро та приготувати перемогу своїй Церкві. Щоб уже скоро прийшов цей благословенний день, в якому з усіх сторін світу, в повній свободі і мирі, зможе підвестись Господеві благодарственный гімн за досягнутий мир.

Ця торжественна сьогоднішня молитовна зустріч, така зворушлива і знаменна — це відповідь молоді повної довір'я до слів Христа, що в Бога все можливе (Мт. 19,26).

ІТАЛІЙСЬКИЙ ТЕКСТ

*« Vi dò la mia pace; ve la dò, non come la dà il mondo.
Non si turbi il vostro cuore, né si spaventì ».*

(Gv. 14, 27)

1. Queste parole ha detto Gesù Cristo come il commiato e come il testamento della pace. Non ha detto Cristo « vi auguro la pace », « vi saluto con la pace », ma « vi dò la pace », perché nessuno degli uomini è in grado di dare la vera pace, soltanto l'Uomo-Dio, il Principe della Pace.

La pace, similmente come il regno di Dio, la vita eterna, l'amore del prossimo, i Santi Sacramenti eccetera, è la parte programmatica fondamentale della dottrina di Cristo. Quante volte Cristo ha ripetuto questa parola « la pace sia con voi »; questa è diventata il Suo Testamento, come dice l'Ecclesiastico, « testamentum pacis », accomiatandosi dagli apostoli.

Si comprende bene, perché il Santo Padre Paolo VI, fedele a questo comandamento, adopera sforzi sovrumani e le sue geniali capacità, per impedire le guerre, lo spargimento di sangue, le rovine, la fame e l'odio; perché il nostro secolo è il secolo delle spaventose guerre e uccisioni.

La pace — è l'idea del bene, dell'amore; — è la creazione delle migliori e benefiche condizioni al lavoro umano nella consacrazione a Dio e all'umanità.

2. La parola « pace » ci dice anzitutto l'unione con Dio, la purificazione dell'anima, la sicurezza nell'aiuto di Dio, perché l'uomo nella pace è diventato il figlio di Dio e ha raggiunto il più alto ideale che è possibile raggiungere sulla terra.

La pace è tranquillità con sè stesso, è la soddisfazione del cuore allorché si toglie qualunque trepidazione, i rimorsi della coscienza, il turbamento, l'abulia, il pessimismo.

La parola « pace » significa la pace col prossimo e la convivenza nella carità, non nell'odio, nella malignità, nella ingiustizia, nel furto, nell'omicidio, ma nell'aiuto fraterno, nella sincera collaborazione, nell'amore. L'atmosfera della pace crea la più bella possibilità di sviluppare nell'uomo le proprie forze spirituali e fisiche nel lavoro per Iddio e per l'umanità. Oltre l'assicurazione dell'aiuto Divino, della protezione soprannaturale, l'uomo può sviluppare le proprie facoltà naturali e i talenti per raggiungere i più alti ideali, i quali gli mettono davanti agli occhi il Signore, la santa Chiesa, l'umanità e la storia. Solo in tali condizioni della pace l'uomo può tendere alla perfezione e diventare perfetto.

3. Voi sapete, cari giovani, che generalmente si parla del denaro, come fattore determinante in tutta la vita umana, ma tuttavia ognuno deve riconoscere, che in fondo all'uomo, il più materialista possibile, c'è qualche pensiero del bene e del male, che lo spinge all'azione buona o cattiva. Lui cerca di procurarsi denaro, ma sempre per qualche fine. Per questo echeggia nel grande rispetto, ancor oggi, la massima, che: « sono le idee che dirigono il mondo ».

Qualche idea vi ha raccolto qui insieme oggi da tutte le parti del mondo? Non c'è dubbio, che voi siete venuti qui animati dalla chiamata di Cristo, di consacrarsi al Signore ed al prossimo. Lo esprime pienamente il detto di Gesù : « Conquistare il regno di Dio ». Quando Cristo parlava della pace, ha usato un'altra espressione, che sembrerebbe contraria alla pace: « Io non son venuto a portar la pace sulla terra, ma la spada » (Mt. 10, 34; Lc. 12, 51). Ma la spada significa lotta. E questa spada non è per spargere il sangue, ma la spada della lotta contro il male. Perché la pace di fatto non è il pacifismo inerte, né quietismo, né fannullagine, né egoismo, né inattività, ma lo sforzo intenso, al massimo, per Dio e per il prossimo, perché sapete pure che Gesù disse: « Il regno di Dio si acquista con la violenza ».

4. Quando dopo quasi 25 anni di prigionia e di separazione totale dalla vita della Chiesa, come ucraino galeotto, sono stato scarcerato, grazie alla bontà del Papa Giovanni XXIII, e messo in libertà, allora ho cominciato ad indagare diligentemente su tutti gli aspetti della vita della Chiesa in quel tempo. E in mezzo a tutti i nuovi slanci e aspirazioni, in primo luogo s'innalzavano due parole d'ordine: *il dialogo e il dinamismo*. E già lo disse quel grande e indimenticabile Pontefice, che non bisogna umiliare il prosimo, ma convertirlo e unirlo, e per questo è necessario il dialogo. E il secondo fattore animatore nell'azione della Chiesa, è la fioritura della forza intima della dottrina di Cristo — il suo dinamismo.

E proprio la pace porge simile possibilità al dinamismo di far sfociare le forze del corpo e dell'anima nell'azione, nell'interpretazione più genuina di quella parola. E a chi questo può riferirsi, se non a voi, Cari Giovani, che albergate in voi quel potenziale tanto forte?

In primo luogo la gioventù — tanto cara a Dio e a Gesù Cristo, e con quanta benevolenza Egli si rivolge verso i fanciulli e i giovani — e con quale amore Egli predilesse il più giovane tra gli apostoli, San Giovanni, — consacra la propria età più bella, le proprie forze più fresche a Gesù Cristo. Questo è senza dubbio, l'offerta la più gradita e la più preziosa, più preziosa e maggiore delle forze indebolite degli anziani.

Il giovane che per un pezzo di pane, per un bicchiere di dolce liquore, per una vita comoda, per un minuto di piacere, è pronto a vendere sè stesso, egli nella vita non combinerà mai più nulla — egli ne resterà la feccia dell'umanità. Ma al contrario, il giovane che tempera il suo carattere, che sa superare e vincere le difficoltà, come la fame ed il freddo, la pesantezza del corpo e la pigrizia, a fine di conquistare alti ideali, egli non soltanto merita stima, ma in lui solo si può collocare il futuro dell'umanità. La conservazione della sua innocenza e della purezza dell'anima gli danno la certezza che le sue forze spirituali e fisiche non andranno inutilmente perdute, ma che egli già sulla terra conquisterà il regno di Dio e poi anche nei cieli.

« Non sapete voi che gli ingiusti non possederanno il regno di Dio? Attenti a non illudervi: né fornicatori, né idolatri, né adulteri, né effeminati, né sodomiti, né ladri, né avari, né ubriaconi, né maldicenti, né rapinatori saranno eredi del regno di Dio » (I Cor. 6, 9-10). I piaceri della vita sono allettamento ed anche inganno. Solo colui che si è incamminato su per un sentiero duro e spinato può ed è capace di grandi conquiste. San Paolo Apostolo, il grande difensore e conquistatore dei più grandi ideali di Cristo ci dice che: « Il vero soldato non si lega con le cinture di questa terra ». E per questo, cari giovani e amici, in qualsiasi posto di responsabilità il Signore nella sua provvidenza vi collocherà, sia come sacerdoti sull'altare, sia come studiosi sulla cattedra o governanti, sia come semplici operai o artigiani, sia come finanzieri o commercianti e agricoltori, o come umili portieri e custodi, importante è, che ognuno di voi adempia il suo

dovere ed utilizzi i suoi talenti con spirito della dottrina di Gesù Cristo per la conquista della pace.

Bisogna dire chiaramente e del tutto apertamente che l'umanità di oggi non solo è logora ed è priva di forze, ma che anche è scoraggiata per le incessanti guerre dei nostri tempi, e che poco a poco si eclissa dall'arena dell'universo. Voi invece, o cari giovani, dovete tramandare il lavoro dell'umanità alle generazioni future e prendere il timone! Queste future generazioni oggi vi collocano nelle prime file d'una incessante lotta contro la fame, contro l'analfabetismo, contro il malcostume e contro ogni sorta d'omicidio. Voi, giovani, dovete diventare fautori attivi della pace, perché amare la pace, vuol dire, difendere la pace, significa *costruire la pace*: — significa offrire a tutti gli uomini i necessari mezzi di sostentamento spirituale e anche materiale; — significa favorire la cultura e la scienza, strumenti di enorme efficacia in ordine alla elevazione spirituale dell'uomo.

Costruire la pace in un determinato momento storico vuol dire anche prevenire la guerra e far di tutto per estinguerla, là ove disgraziatamente è in atto. Mai più guerra, mai più! Ogni giovane del mondo fa proprio e ripete con decisione e fermezza l'accorato grido del Santo Padre.

Quanta angoscia e quanta compassione! La giovinezza, cioè la vita nel suo attimo più bello, strumentalizzata per la morte e la rovina.

Voi che possedete la vita nel suo momento più vigoroso e fulgente, voi amate la pace perché è la legge di vita, perché è impulso di vita. I giovani che amano la vita, non vogliono distruggerla, non comprendono la logica della guerra. La logica della loro vita è la logica della pace, la quale trova i suoi motivi più profondi e sublimi nella fede e nella speranza cristiana. Ma se i giovani devono adempiere il dovere di non sottrarsi ai comandi formalmente legittimi delle rispettive autorità, essi acquistano per ciò stesso un diritto fortissimo a interloquire sulla pace e per la pace. Il sacrificio della vita che molti di essi, anche adesso compiono sia pegno di distensione e di pace per tutti.

In questo solenne momento occorre mandare un pensiero devoto e riconoscente anche a tutti giovani martiri ed eroi della fede, che ancor oggi, in catene, soffrono e pregano. Siamo certi che da queste prove dolorose il Signore vorrà trarne del bene e preparare il trionfo della Sua Chiesa. Che venga presto quel giorno benedetto in cui, da ogni parte della terra, in piena libertà e pace, si possa elevare a Dio l'inno del ringraziamento per la pace e la libertà riconquistate.

Tutte queste competizioni e manifestazioni di dinamismo di ogni singolo giovane, qui sulla faccia della terra, sono potentissimi fattori in ordine per la pace, se poi si uniscono assieme, la loro ferma parola a favore della pace e a favore del profondo lavoro spirituale, assume una forza gigantesca, irresistibile ed invincibile.

Il solenne incontro di preghiera di questa sera, così denso di commo-

zione e di significati, è la risposta confidente dei giovani del mondo alle parole del Signore, espressa nella nostra umile supplica:

« Omnipotens et misericors Deus , qui sic dilexisti mundum, ut ei Filium tuum unigenitum, qui est pax nostra, benignissime largireris, supplicationes ac lacrimas famulorum tuorum propitius intuere, per Spiritum tuum veritatis et amoris, mundus totus vera tandem solidaque pace fruatur. Per eundem Christum Dominum Nostrum. Amen ».

Perugia, 20 ottobre 1966.

АНГЛИЙСКИЙ ТЕКСТ

*"Peace I leave with you, my peace I give to you; not as the world gives do I give to you.
Do not let your heart be troubled, or be afraid".*

(Jn. 14, 27)

These words were spoken by Christ in farewell and are His testament of peace. Christ did not say, "I desire peace for you"; or "I greet you with peace", but "peace I give to you". No one of the human race had the power to give true peace, only Christ — the God—man, the Prince of Peace.

Peace, just as the kingdom of God, eternal life, love of neighbor, the holy sacraments and others is part of the basic and fundamental program of the teachings of Christ. Christ repeated the words, "peace to you" so frequently that they became His testament. The sacred writer calls Christ's farewell to His apostles "testamentum pacis". It is self evident then that His Holiness, Pope Paul VI, faithful to this testament, uses his inborn genius and exerts superhuman efforts to forestall wars, the shedding of blood, destruction, famine and hate, for our age is an age of frightful wars and killing.

Peace which is a true conception of good, of love, of beauty, creates the best conditions for work that is dedicated to the glory of God and the welfare of man.

2. The word, PEACE denotes primarily a reconciliation with God, a clear conscience, an assurance of God's help because he who possesses peace has become a child of God and has reached the highest ideal that can be attained here on earth. "Our hearts are restless Lord, until they rest in Thee".

Peace is tranquillity with one's own self. It is that satisfaction of heart

that removes all anxiety, remorse, unrest, apathy, pessimism and forsakes various impulses and desires.

The word, "Peace", means living in harmony with our neighbor, a coexistence, not hate, malice, injuries, thefts and killings, but brotherly aid, cooperation, love. An atmosphere of love creates the best climate for the development of our spiritual and pshysical forces in our service of God and mankind. Besides the assurance of God's help and His supernatural guidance, man can developed his natural aptitudes and talents while striving for the highest ideals placed before his eyes by God, by Holy Mother Church, mankind and history. It is only under such conditions that man can labor and achieve perfection.

3. My dear young Friends, you are aware that in our day, generally speaking, money is a deciding factor in the life of man. Yet, everyone must admit that in the soul of a materialized man there is some thought of good and evil, which thrusts him either to acts of heroism or to crime. Man desires to acquire money, but this is not an end in itself. He has some purpose in view. Thus, the motto of our day that commands respect — "Ideas govern the world" (l'idee que dirige le monde).

What idea then has brought you here from all parts of the world? Beyond a doubt, you have come inspired by the call of Christ to dedicate yourself to the service of God and man. The words of Christ express it fully: "to gain the kingdom of God". In speaking of peace Christ used another term, which seems to be contrary to peace — "Do not think that I have come to send peace upon the earth; I have come to bring a sword, not peace" (Mt. 10-34; Luke 12-51). A sword indicates a battle. But this sword is not for the the shedding of blood, but for the battle with evil. The peace of Christ is not quietism, inactive pacifism, egoism, or idleness. It is the greatest exertion, straining to the utmost for God and the good of our neighbor for Christ said, "the kingdom of God is gained by force" (Mt. 11, 12).

4. When thanks to Pope John XXIII of blessed memory I was as a Ukrainian prisoner liberated from close to twenty-five years of imprisonment and separation from the Church, I followed most diligently the manifestations of the life of the Church at the time. Among all the new impulses and aims, two were most outstanding: dialog and dynamism. This great and unforgettable Pope remarked that we must not destroy our neighbor but bring him back, become reconciled with him. To accomplish this, *dialog* is necessary. The second inspiring factor in the acts of the Church is the development of the internal strength of Christ's teachings — its *dynamism*. It is precisely here that peace creates the best means for the dynamism of spiritual and physical forces to burst forth in service, in the finest meaning of the term. My dear, youthful Friends, to whom can this refer? Only to

you, in whom there is the strongest potential. In the first place, youth is most pleasing to God. With what kindness Christ turns to the children and to the youth; with what love did He encompass the youngest of the apostles, St. John! The dedication of the best years of life, the freshest vigor for CHRIST — this, without doubt, is the most pleasing and the greatest sacrifice; more precious and greater than the weakened forces of the aged.

The youth, who for a piece of meat, a glass of liquor, human comforts or momentary pleasure is ready to sacrifice himself, will achieve nothing in life — this kind is the residue of mankind. But the youth who steels his character, who battles difficulties, cold, hunger, the apathy of the flesh and idleness to attain to high ideals, is deserving of respect. Only in such does the hope of the future lie. The preservation of innocence, purity of soul, his vigor and energy give him the assurance that his spiritual and physical forces are not squandered and that he will gain the kingdom of God here on earth and in heaven. “Non est regnum Dei esca et potus, sed iustitia” (Ro 14-17).

Or do you not know that the unjust will not possess the kingdom of God? Do not err; neither fornicators, nor idolators, nor adulterers, nor the effeminate, nor sodomites, nor thieves, nor the covetous, nor drunkards, nor the evil-tongued, nor the greedy will possess the kingdom of God (I Cor 6, 9-10). The pleasures of life are not only a temptation but a delusion. Only he, who has tread the hard and thorny path is capable of great deeds. St. Paul, that great warrior for ideals of Christ, says, “No one serving as God’s soldier entangles himself in wordly affairs” (2 Tim 2, 3-4). Therefore, dear Friends, in every post, where the Lord in His Divine Providence places you, whether that of a priest at the altar, the scholar at his desk, the worker at his trade, the financier and the artisan, the merchant, farmer and the watchman — let each perform his obligations and use his talents for the attainment of peace in the spirit of Christ’s teachings. It must be said frankly and clearly, that the man of today in exhausted, weakened and discouraged by the continual wars of the past when he leaves the area of the world. Thus, it is incumbent upon you, the youth to assume the work and continue the leadership with the responsibility of molding the future of mankind. This future places you today in the front ranks of the battle with famine, illiteracy, wickedness and crime. You must become active molders of peace, because to love Peace is *to defend it* and *to create it*.

—it means personal perfection — the domination of personal instincts, a readiness and sincere cooperation with others as well as the necessity to direct one’s life to God.

—it means that each must labor in his sphere of endeavor according to his capabilities, raising the worth of the human being and defending his fundamental rights.

—it means to give the necessities for spiritual and material well being to all people.

—it means to assist, to patronize the development of culture and learning, which are extraordinarily efficient sources for the spiritual uplift of man.

To create this peace implies a life of peace with one's own person and activity consonant with love, justice and freedom in our relations with others: "Iustitia et pax osculatae sunt" (Ps 84-11).

But to produce peace in today's historical moment, it is necessary to forestall wars and where they unfortunately exist to do all in our power to terminate them.

The cry of the Holy Father, "NO MORE WAR" should be repeated firmly by each youth and become his motto.

What suffering and disaster! YOUTH, that is, life in its most beautiful aspect, becomes the instrument of death and ruin. Young men are bound to fulfill the laws promulgated by their authorities and so acquire a forceful right to speak of peace.

The sacrifice of life that so very many of our young men are making at this very moment should be a pledge of peace for us. These young men love life, they do not wish to destroy it and they do not understand the logic of war. The logic of their lives is — the logic of peace which has its most profound as well as its highest motives in faith and Christian hope.

All the efforts and manifestations of the dynamism of the youth on the whole of our earthly globe are a very strong factor in the attainment of peace. All of them united in a mighty forum, their firm demand for peace and their combined efforts to attain it will produce a gigantic, irresistible and unconquerable force.

During today's festal gathering we must recall with commendation and gratitude those many youthful martyrs and heroes for the faith, who even this day offer their prayers and sufferings while in chains.

We are sincerely confident that the Merciful Lord will gather the fruits from these painful trails and tribulations and convert them into victory for His Church. May that blessed day soon arrive, when in full freedom and peace a glorious hymn of thanksgiving for peace attained will resound from every corner of the earth!

FEDERATION INTERNATIONALE DE LA JUNESSE CATHOLIQUES

5^a Assemblea Generale, Perugia 16-23 ottobre 1966

« Les jeunes prient pour la paix », solenne incontro di preghiera nella antica Chiesa di San Pietro in Perugia: 20 ottobre, ore 19.

Partecipanti: Presidenti nazionali delle organizzazioni di gioventù cattolica dei vari continenti; dirigenti di organizzazioni internazionali cattoliche e non cattoliche; gioventù delle diocesi dell'Umbria; Autorità.

UMILI APPUNTI PER LA « ELEVAZIONE » SULLA PACE DI SUA EM.ZA IL SIGNOR CARDINALE JOSEPH SLIPYJ

Cari giovani, convenuti dai vari continenti nella terra di Francesco, « terra di pace », in rappresentanza della grande famiglia della gioventù cattolica mondiale, voi avete invocato il Signore perché dia la pace, perché dia la « sua » pace agli uomini del mondo.

Avete così risposto con generosità all'*invito del Vicario di Cristo* di consacrare il mese del S. Rosario alla preghiera per la pace.

Con questo sacro incontro voi date un altissimo significato alla vostra Assemblea Generale: non vane discussioni, non tecnicismi congressuali, ma intima comunione di intenti e di propositi consacrata dalla preghiera e dalla *riflessione sulla pace, tema di inesauribile meditazione.*

Il Cristo risorto, Principe della pace, è quì tra voi, tra i suoi giovani fratelli che lo invocano con intenzione pura e generosa.

Il valore della vostra supplica è immenso, perché non cela calcoli politici, perché non maschera la difesa di interessi particolaristici e meschini, perché non si basa sulla paura.

Già, molto spesso gli adulti vogliono la pace solo perché hanno *paura della guerra* come demolitrice di acquisite posizioni privilegiate e di benessere.

I giovani non hanno mai paura.

Voi amate la pace per sé stessa, per il suo valore incommensurabile e assoluto.

Voi che possedete la vita nel suo momento più vigoroso e fulgente, quello della giovinezza, voi amate la pace perché è legge di vita, perché è impulso di vita.

Voi amate e volete la pace perché ne sentite l'urgente bisogno innan-

zitutto nella profondità delle vostre coscienze, come elemento insostituibile di armonia e di equilibrio nell'espansione della vostra personalità.

La *pace con Dio e con voi stessi* è infatti la base su cui si poggia la pace con gli altri, è il presupposto della felice ed operosa convivenza col vostro prossimo.

Ma *la pace è difficile*, non dobbiamo nasconderselo.

Come ha recentemente detto il Santo Padre, la pace è « cosa necessaria, costa tanto cercata e sentita, ma cosa difficile, estremamente difficile »!

Difficile la pace interna dell'uomo, insidiato ogni momento da istinti e passioni; difficile, per conseguenza, la pace esterna fra i popoli, a motivo anche delle divisioni e rivalità, antiche e recenti, che caratterizzano lo sviluppo della storia della comunità internazionale.

Il pericolo della guerra, giova ripeterlo col Santo Padre, non viene né dalla tecnica né dal progresso.

Il pericolo vero sta nell'uomo, padrone di sempre più potenti strumenti, atti alla rovina ma anche alle più alte conquiste!

Il progresso, il vero progresso, favorisce la pace, è opera e strumento di pace, perché offre più eque condizioni di vita all'uomo e lo mette in grado di sviluppare la propria personalità in tutta la sua dimensione umana e spirituale.

Lo sviluppo è il nuovo nome della pace, secondo la felicissima definizione di Paolo VI, e voi ne siete gli artefici primi ed entusiasti.

I programmi di assistenza tecnica predisposti dalla benemerita Organizzazione delle Nazioni Unite, dalla FAO, dall'UNESCO e da altre organizzazioni intergovernative, come pure da singoli Stati ed organizzazioni private, si giovano essenzialmente della vostra fervida collaborazione: voi siete in prima linea nella lotta contro la fame, contro l'analfabetismo, contro il sottosviluppo in tutte le sue deprimenti articolazioni.

Voi ben sapete che la pace non è pacifismo inerte, non è conservazione o, peggio ancora, cristallizzazione, dello « statu quo ».

La *pace è attività creatrice, è dinamismo*. Amare la pace, difendere la pace significa *costruire la pace*:

— significa innanzitutto perfezionare il proprio essere mediante il dominio dei propri istinti, aprirsi agli altri in atteggiamento di sincera convivenza, orientare tutto il proprio essere a Dio;

— significa operare, ciascuno nel proprio ambito e secondo le proprie forze, per la promozione dei valori umani della persona umana, riconoscendone e tutelandone i diritti fondamentali;

— significa offrire a tutti gli uomini i necessari mezzi di sostentamento anche materiale;

— significa favorire la cultura e la scienza, strumenti di enorme efficacia in ordine alla elevazione spirituale dell'uomo.

Costruire la pace vuol dire, dunque, vivere in pace con sé stessi ed operare secondo carità, giustizia e libertà nelle relazioni con gli altri.

Ma costruire la pace in un determinato momento storico vuol dire anche *prevenire la guerra* e far di tutto per estinguerla, là ove disgraziatamente è in atto.

Mai più guerra, mai più!

Ogni giovane del mondo fa proprio e ripete con decisione e fermezza l'accorato grido del Santo Padre.

Ma quale crudele paradosso ci offre la storia!

I giovani, che così appassionatamente, direi naturalmente, amano la pace, sono costretti a fare la guerra, ne sono gli strumenti umani più numerosi ed essenziali.

Quanta angoscia e quanta compassione!

La giovinezza, cioè la vita nel suo attimo più bello, strumentalizzata per la morte e la rovina.

Ma se i giovani devono adempiere al dovere di non sottrarsi ai comandi formalmente legittimi delle rispettive autorità, essi acquistano per ciò stesso un *diritto fortissimo a interloquire sulla pace* e per la pace.

Sentano i potenti della terra il grido dei loro giovani, dei loro figli, che in alcune parti del mondo versano il loro sangue innocente: mai più guerra, mai più.

Il sacrificio della vita che molti di essi, anche in questo momento, compiono sia pegno di distensione e di pace per tutti.

Essi amano la vita, non vogliono distruggerla, non comprendono la logica della guerra.

La logica della loro vita è la logica della pace, la quale trova i suoi motivi più profondi e sublimi nella fede e nella speranza cristiana.

I giovani in special modo comprendono la forza eccitante e salvifica dell'affermazione del Signore per cui se qualcosa è impossibile all'uomo, tutto è possibile a Dio (Matteo 19, 26).

I solenni incontri di preghiera di questa sera, così densi di commozione e di significati, è la risposta confidente dei giovani del mondo alle parole del Signore.

« Omnipotens et misericors Deus, qui sic dilexisti mundum, ut ei Filium tuum unigenitum, qui est pax nostra, benignissime, largireris, supplicationes ac lacrimas famulorum tuorum propitius intueri, ut per Spiritum tuum veritatis et amoris, mundus totus vera tandem solidaque pace fruatur. Per eundem Christum Dominum Nostrum. Amen ».

Incontro di preghiera per la pace.

— Sua Eminenza assisterà dal Trono.

— I lettori si alterneranno nella lettura di brani della S. Scrittura, del Ma-

- gistero pontificale e conciliare, di discorsi dei Segretari Generali dell'ONU.
- Le letture saranno opportunamente intervallate da « mottetti » eseguiti dal coro polifonico della Chiesa di San Pietro.
 - Le letture si concluderanno con speciali preghiere per la pace, recitate dai rappresentanti dei vari continenti nelle varie lingue.
 - Seguirà quindi il discorso di Sua Eminenza.
 - Sua Eminenza impartirà infine la Benedizione Eucaristica.
 - Faranno corona a Sua Eminenza gli Ecc.mi Vescovi della regione umbra.

Pax optima rerum

In questo solenne momento occorre mandare un pensiero devoto e riconoscente anche a tutti giovani martiri ed eroi della fede che ancor oggi, in catene, soffrono e pregano. Siamo certi che da queste prove dolorose il Signore vorrà trarne del bene e preparare il trionfo della Sua Chiesa. Che venga presto quel giorno benedetto in cui, da ogni parte della terra, in piena libertà e pace, si possa elevare a Dio l'inno del ringraziamento.

РІЗДВЯНИЙ ПРИВІТ БЛАЖЕННІШОГО ЙОСИФА

В базиліці св. Петра в Римі в часі архисрейської св. Літургії.
8 січня 1967

Христос раждається!

*« Веселися, Ієрусалиме,
торжествуйте всі любящі Сіона...
раждається із Богородици всесовершений Бог ».*
(Стих Лит.)

1. У цей торжественний празник Христового Різдва стає нам перед очима ціла грандіозна візія найбільшої події на земській кулі в перспективі двох тисяч літ і в земській дименсії, народження воплощеного Божого Сина для відкуплення людського роду і піднесення його знову до небесних висот. Навіть і ті, що легковажать собі вічне і надприродне життя, мусять дивуватись цьому видінню з його різноманітністю і динамічністю. Починаючи від Адама, від його сотворення і упадку і заповіту рятунку, — що прийде час, коли потомок Адама розчавить

голову диявола, — удержувалось передання через століття і тисячоліття з роду в рід, від Праотців до Отців, через Пророків аж до народження Божого Сина у Вифлеємі. « Прийшла повнота часу » (Гал. 4,4). І ця обіцянка сповнилася.

Який діянозон у цілій сценерії, від найбільшого примітивізму стайні, « что бо худшее вертепа? что же смиреннее пелен? » (Іпакой), жолуба, стада худоби і простих пастухів, а навіть бруталности і звірства, убивства немовлят, до найблагороднішої куртуазії ангельських і царських почестей: « Таїнство странно вижу і преславно: небо, вертеп, престол херувимскій, Діву, ясли, вмістилище, в нихже возлеже невмістимий Христос Бог, сгоже воспівующе величаєм » (Утренья, Піснь 9). А в усій цій історії і драмі пробиваються дві головні провідні ідеї — глибока віра у Христа Спасителя і пливуча з неї чиста, душевна радість. Глибока віра є тісно зв'язана з радістю, бо нічого так не переповнює людського серця душевним спокоєм, втіхою і радістю, як саме непохитна віра. Коли людина вірить у Всемогучого Бога, то вона певна успішного кінця свого життя, навіть як вона терпить тимчасові невдачі і поразки. Ба навіть, коли вона страждає від людської злоби, як їй здається, то все те є враховане в Божому Провидінні і в Божій Премудрості, і не відбирає їй спокою та радости.

2. Вірою кріпилися Адам і Ева у своїй недолі, вірою жив Авраам і його потомки, з віри пили пророцтва, віра осяювала й саме народження. Вірила в Спасителя сама Пречиста Діва, яка « породила (Його як) свого сина первородного, сповила та поклала в яслах » (Лк. 2,7). бо пам'ятала слова ангела Гавриїла, що « породить Сина і назвеш Його іменем Ісус. Він буде великий і назветься Сином Всевишнього. І дасть Йому Господь Бог престіл Давида, його вітця, і Він буде царювати над домом Якова на віки, і царству Його не буде кінця » (Лк. 2,31-33). І оце в яслах лежить, уся ця надія і сподівання — рятунок людства. Вірив св. Йосиф, дивлячись на Боже Дитя, бо одержав поручення: « Йосифе, сину Давида, не бійся прийняти до себе Марію, твою жену, бо те, що в неї зачалось, є від Святого Духа. Вона породить Сина і ти даси Йому ім'я Ісус, бо Він спасе своїх людей від їх гріхів » (Мт. 1,20-21). Вірою були переповнені і пастухи, коли почули від Ангела: « Народився вам сьогодні Спаситель у Давидовім місті » (Лк. 2,11). Вони увірили і пішли з поклоном до Нього: « Ходім до Вифлеєму і побачимо слово, що сталося, про яке сповістив нам Господь » (Лк. 2,15).

Яка глибока віра пробивається у пророчиці Анни Фануїлевої і в Симеона, коли держав на руках Спасителя і говорив: « Нині відпусти, Владико, Твого раба по Твоєму слову в мирі, бо виділи мої очі спасіння Твоє, що Ти приготував перед усіма людьми » (Лк. 2,29-31). Скільки віри — « вірою просвіщаєми » (Стих. на Стиховнах) — мусіли мати

три царі зі Сходу, не жахаючися жадних перепон, щоб приїхати до Дитяти Ісуса, зложили поклін і царські дари. З цією вірою йдуть до Христа покоління за поколіннями і знаходять у Нім своє спасіння і потіху — виявляють свою віру і в проповідях, і в піснях, і в музичних композиціях, і в мальованих образах, і в будові храмів-архитворів — від найбільше покірної віри простолюдина до найвищого геніяльного полету розуму і волі. А провідний мотив цієї творчості є: « Сущі во тьмі і тіні знайшли істину, родившогося від Діви Господа » (Світилен).

3. Глибока віра в Боже Дитя дає, як сказано, спокій, втіху і радість, бо всемогучий Бог є в силі зберегти кожного від загибелі душевної і тілесної. І тому Ангел мовив до пастирів, як перше слово: « Не бійтесь, бо ось я звіщаю вам велику радість, що буде всім людям, бо народився вам сьогодні Спас, що він Христос Господь у місті Давидовім » (Лк. 2,10-11).

Це Він, що збереже ваше стадо від диких звірів; не тому, що ви здобули нове майно і забагатіли, але тому, що побачите Божу Дитину в яслах, і Його Матір, і що це Дитя дасть вам щось найвище і найцінніше: рятунок душі, який може подати тільки Богочоловік.

Є люди говірливі, з поетичним полетом, а є такі, що важуть кожне слово і беруть його на вагу золота. До таких належить і св. євангелист Матей. Він дуже скупий і тверезий у словах, а все ж таки аж чотирма словами підкреслює радість в трьох царів, коли вони подорожували до Вифлеєму: « Зраділи радістю великою дуже » (Мт. 2,10). Вже те, що возрадувалися, означало б високий ступінь, а св. Матей додає « великою радістю », і вкінці доповнює опис словом « дуже ». Отже найвищою радістю, яку собі можна подумати в людини. А до того, це не були простенькі собі люди, що тішаться чимнебудь, але високо вчені, заможні царі — астрономи, які знали вже фізику, математику, історію та й загалом мали найвище тодішнє знання. І вони « возрадувалися великою радістю дуже », що побачать Христа-Дитя, Царя Царів.

Ця радість спільна всім, для яких дорогий прихід Христа і спасіння, перехід із стану прокляття в Боже синівство — рятунок душі і тіла. « Днесь Бог на землю приїде і чоловік на небеса взиде » (Стих. Лит.). Віра приносить погідний настрій, вдоволення, життєрадісність, а Бог любить « веселія дателя » (2 Кор. 9,7). Тому і вся різдвяна творчість людства носить такий радісний, веселий характер і погідний, бадьорий настрій: « Ликують Ангели на небеса і радуються чоловіці днесь, іграєт же вся твар рождшагося ради в Вифлеємі Спаса Господа » (Стих. Лит.). Словом: « Всяческая днесь радости исполняются, Христос родися от Діви ». Цьому радісному настроєві дав український нарід свій щирий вислів у коляді: « Возвеселімся всі купно нині ».

4. Зокрема гляньмо оком також на наше Різдво. Наш вияв упродовж віків навіть перевищас простотою і безпосередністю душі західню творчість: Свята Вечеря, просфора, мед, пшениця-кутя, коляди і різдвяна ікона — це геніяльна творчість, віра в радість українця, в яких він вложив цілу свою душу, віруючу, радісну і вдячну для Дитяти в яслах. Цю першу благовість про народження Христа приніс св. Апостол Андрей на нашу землю для грецьких колоністів і наших предків-скитів, повторювали і проповідували Різдво його ученики, — бо як проповідувати Христа і його науку без чудесного оточення ангельськими співами народження Божого Дитяти? Голосили цю саму науку папа св. Климент і папа св. Мартин, яких Боже Провидіння післало на наші землі, проповідували її єпископи і священники за св. Ольги, за св. Володимира — від століть до століть це була радісна новина для поган.

Ми не маємо багато старовинних пам'ятників через монгольську руїну, але вже сама коляда — це найкращий вияв і віри в Христа, і радости з неї в житті. Від непам'ятних часів сідає до Святої Вечері і струджений селянин і змучений міщанин-купець, учений і невчений, багатий і вбогий, старий і молодий. Відриваються від своїх зайнять, мовлять молитву, складають собі побажання, радуються, переносяться думкою вище цього світу і своїх земських трудів, турбот та страждань. І в цьому лежить також ця висока, духовна, культурна місія Різдва в історії українського народу. Засипані, заметені снігом села, в Навечеря Різдва Христового перемінюються в якесь таємне сяйво від свічок на столі з сіном, книшками і дідухом, радісний гомін колядок і побажань лунає кругом — забавна метушня, біганина з вертепом і звіздою — нараз створився якийсь осередок, повний високих дум і емоцій, почувань радости та втіхи, якої не дасть ні танець, ні чарка.

І сьогодні за прадіднім звичаєм, іде з колядою до Христа увесь український народ, духовні і світські, старі і молоді, колгоспники й робітники, вчені і неграмотні, професори і студенти, багаті і бідаки, політики й економісти, лікарі й інженери, поети й письменники, безпартійні і партійні; знають, що сьогодні Різдво. І навіть в'язень, що не має змоги святкувати, все ж таки пам'ятає і шукає одностудіт, щоб з ними порадуватись Святом. У цей радісний і торжественний празник, лунає по всій земській кулі, де живе наш великий народ, коляда: « Бог предвічний народився... » — і в Австралії, і в Аргентині, і в Бразилії, і в Парагваї, і у Венесуелі, і в Америці, і в Канаді, і в Європі і в Азії; а з тим росте і наша національна свідомість — свідомість єдності народу, мимо всіх віддалей і держав. І ця єдність, і її свідомість, мимо спротиву деяких очайдухів, кріпшає і ширшає, зближаються до себе наші Церкви, росте взаємне розуміння своїх потреб і осягів. А це випогіднює наше зморщене, насуплене чоло і випрямлює наші згорблені

плечі та пригнуті коліна. Христос наша сила і наш об'єднуючий найсильніший чинник і лучник!

5. Коли ж говоримо сьогодні про Різдво Христове, про Собор Матері Божої і неділю Богоотців, то не можемо не згадати про св. Йосифа, який найкраще знає і розуміє потреби родини і великої народньої сім'ї. Він увесь свій вік посвятив для Христа, для підготування і виховання Його до великої місії. Коли найбільша потреба, тоді чуємо у св. Євангелії про св. Йосифа: Прийми цю Дівицю до себе, не бійся і захорони її, іди записати Марію і себе до Вифлєсму, веди і опікуйся вагітною жінкою кількадесят миль дороги; а коли прийдеш, пошукай якогось прибіжища і нічлігу, знайди поживу, веди до храму Матір і Дитя, втікай до Єгипту перед Іродом, удержуй Дитя і Марію. Він завжди готов дати поміч без найменшого нарікання. Тому св. Церква звеличує і почитає його як опікуна, помічника в нуждах і невтомного робітника. Тому він і найкраще розуміє наші потреби, нашу скитальську долю і наші переслідування. Він для нас найбільший помічник і заступник, щоб ми тільки звертались до нього і гляділи на нього при яслах Дитяти.

6. А при цьому не забуваймо, що Різдво — це в першу чергу свято дітей і молоді. Вони найближче Христа-Дитяти, вони наша надія і наше майбутнє. Пригадується одна подія — запрошення на острів Мальту в Середземному морі, з нагоди одного національного і церковного свята. Високо інтелігентна Мальта з давньою культурою, як наша Трипільська, — а св. Павло поставив там першого єпископа, — чарує кожного пришельця. Хто тільки міг, прийшов на величезний майдан, хоч приїхав до них тільки чужий чужинець. І море голов, і тисячі хоругв і прапорів, і співи і промови духовних і світських, державних і городських достойників, військові салюти й оплески, могли зробити помітне враження навіть не то на привиклого до тюремного конвою, але і на найвищих церковних достойників та державних мужів, що відбирали не раз почесні з уряду. І коли треба було в мегафоні привітати народ, і коли вони почули привіт в їх фенікійській старовинній мові, піднявся оваційний гурган радості і вдовolenня задля пошанування чужинцем їх національних переконань і церковних почувань. Та серед цього свята найбільш зворушливою була радість дітей. Коли ми входили до катедрального храму, стояли мами з дітьми і плескали руками, а разом з ними і діти своїми рученятами. Тоді стали ясними слова Христа: «З уст немовлят та тих, що ссуть, учинив ти хвалу» (Мт. 21,16). В них нема ні задніх сумнівних думок, ні бажання наживи, ні вирахованости, ні удавання, але безпосередня, ніким незахитана і щира віра та чиста радість невинного серця. А це найцінніший людський скарб, яким так дорожив Христос. І кожний батько і кожна мати нехай зроблять їм Різдво наймилішим і найпам'ятнішим, бо воно в дитини великий завдаток для

Церкви і народу на майбутнє. Щоб вони за прикладом Христа-Дитяти росли « слухняні, в мудрості і у ласці в Бога і в людей » (Лк. 2,51-52).

Отож, нехай і цьогорічне Різдво буде виявом нашої глибокої віри і єдності в Христі, якої найкращим свідком аж до крові є ось цей Мученик, який тут спочиває і святкує столітній ювілей своєї канонізації в цьому році. Щоб цьогорічне Різдво було виявом не лише віри, але й нашої потіхи і радості в усіх наших переживаннях. Бо з Христовим Різдвом і ми ростемо, могутніємо і славимося. Славить Його!

СЛОВО БЛАЖЕННІШОГО ЙОСИФА В БАЗИЛИЦІ СВ. ПЕТРА В РИМІ
В ЧАСІ ВОСКРЕСНОЇ АРХИЄРЕЙСЬКОЇ СВ. ЛІТУРГІЇ
30 квітня 1967

Во ім'я Отця і Сина і Святого Духа.
Христос воскрес!

1. Здається, що нема і не буде між людьми такого, якому наприкрилася б весна, кому не подобалося б нове пробудження природи з зимового сну, кого смутила б радість не лише на лиці людини, але й кожної тварини, кому дошкулювало б лагідне, тепле і сіяюче сонце, що будить усе до нового життя. Тому то і співаємо на Томиній утрені: « Днесь весна благоухає і нова твар ликує ».

Так само не було і нема між нами нікого, якому наприкрилося б Свято Великодня, Празник пражників і торжество торжеств, і його повна радість, яку приносить нам Христос, що встав з мертвих, доказав, що смерть не всесильна і не умертвляє всього остаточно, що Він приніс і утвердив на землі всі потрібні нам блага і щастя. Не дивно тому, що кожний християнин приготується на нього вже заздалегідь та вичікує від нього кожного року щось, що лежить йому глибоко на серці і якого здійснення принесе йому Празник. Один одному складає побажання разом з благальними піднесеними очима вгору, як вислів віри і її сповнення.

Чого ж вичікує увесь наш український народ від цьогорічного Великодня? Здається, що з нами кожному тиснеться на уста та сама відповідь і те саме молитовне бажання: Мир і єдність. Цікаве і впадаюче кожному в око і в увагу, що першим словом, яким відізвався Христос до Апостолів по своєму воскресенню, було: « Мир вам ». Він, як життєдавець, приносить для людини на землі, після всіх страстей, перемоги всіх ворогів, якнайважлишу умовину життя — спокій і звободження

від всякого страху, навіть від ляку смерті, поєднання з Богом, відпущення гріхів, поєднання з своїми ближніми, щоб обняли друг друга, поєднання всіх народів і запевнення остаточного, блаженного і ненарушимого нічим спокою на небесах.

Ані багатства, ані майно, ані слава, ані амбіція, не є в силі принести його, а, навпаки, вони кладуть в серце якусь більшу, ніж недостаток і неповодження, жадобу, що щораз далі жене людину в ненаситність і безмірність, створює настрої безоглядності і сварів, що роз'їдають суспільство. А цей гін опановує наше життя тепер більше, ніж колинебудь перше, вмотує людину в клопоти і ненаситність, в пусті спори, в яких вона хоч-не-хоч мусить оглянутися за точкою опору і стриму, а які може знайти тільки в Христі. Бо все те, за чим вона так завзято рветься, є проминаюче і не суттєве і, хоч здавалося б нераз цінне, не насичує його душі. « Яка користь, коли він здобуде весь світ, а свою душу погубить? » (Мт. 16,26).

А навпаки, коли хто з миром і спокоєм глядить на свою працю, на свої клопоти і труди під кутом вічності, а не проминаючої матерії, то, як каже Христос, зачинає вже тепер своє вічне життя і відчуває його благодатний вплив і полегшу: « Шукайте перш царства Божого » (Мт. 6,33). І той українець, що стоїть нині в бою на фронті на Сході, і кожний інший на своїй стійці, обезсилений і знеможений підносить очі до Христа, що самотній може дати те, чого він прагне: « Мир вам ». Бо справді тільки Христос може принести вижиданий мир і спокій на нашому розбурханому життєвому морю.

2. Другим таким помітним моментом в цьому пасхальному часі — є зміна душевного, психічного настрою. Ви знаєте, як то порозбігалися були Апостоли, які то вони були перелякані терором товпи і катів, як пригнітали їх насміхи, кпини і зневаження Христа під хрестом: « Коли ти Син Божий, зійди з хреста! ». Як вони всі були душевно і тілесно прибиті і розбиті; а коли Христос воскрес, коли рознеслася перша відомість про це від жертвенних Мироносиць і коли самі впевнилися про те, ціла громада, всі прихильники і неприхильники заворушилися, бо сталося щось нове, нечуване, щось, що розвіває страх і боязнь, щось, що не тільки усуває сором, але і, навпаки, ободрює до визнання віри у Воскреслого Христа, — словом — створилася нова атмосфера. Все пригнічуюче і розторошуюче минулось: « Дерзайте, аз побідих мир ». Те, що сказав колись Христос, здійснюється впродовж віків і здійснюється нині серед нашого народу. Воскресення Христове приносить і нашому народові і нашій Церкві по цілій землі мир і спокій, поєднання, злуку і скоординування всіх творчих сил; зміну захмареного виднокругу та нові перспективи на світле майбутнє. Ще не все пропало, а, навпаки, перед нами відкриваються зариси великого будівництва.

Але мир з Богом мусить дати свободу віри і совісті, а вона певно знищить безбожництво, усуне всю распрю, негодування і непорозуміння. Бо Христовий мир-спокій не означає бездіяльності; навпаки, це новий почин, кипуча праця не для проливу крові, грози, жадоби і ненависти та сварів, але для будови Христового царства серед українського народу. Нехай, отже, з тим Празником празників по цілій землі, де б'ється українське серце, злине Христовий спокій і мир, а з другого боку, нехай зникне в ньому все, що розкладає і нищить нас, і то, як роса на сонці:

« Да воскреснет Бог, і расточатся врази Его,
і да біжат от лица Его ненавидящіи Его.
Яко ісчезает дим, да ісчезнут.
Яко тает воск от лица огня,
такo да погигнут грішници от лица Божія,
а праведници да возвеселятся.
Сей день, егоже сотвори Господь,
возрадуємся і возвеселімся в онь ».

Нас оздоровить, і обсдрить, і спасе Христос своєю наукою віри і моралі. Коли ми віритимемо в Бога і дивитисьмемо християнськими очима на нашу працю і на ціле життя, тоді зникне в нас руїна душі і тіла, до якого допроваджує безбожництво. Любов Бога і ближнього стане основою відбудови життя, і то тривкого і вічного. Яка велика сила і динаміка пробивається в усьому нашому великодньому Богослуженні! — Воно справді найкраща пісня життя і перемоги, тріумф добра над злом. Нехай і вони, любов Бога і ближнього, увіллють в наші душі нові сили, творчі пориви, нехай заохотять нас до занехання спорів за марниці, до прощення собі взаємно всіх провин і спонукають до повного порозуміння і об'єднання; і нехай цей світлий Празник залишиться в нашій пам'яті не тільки як милий спомин пережитої хвилини, але і як новий етап в цілорічному переживанню і змаганню.

З цією сильною постановою, з глибокою вдячністю для Христа, що Він рік-річно заохочує нас і дає силу перенести всі прикrostі і болі, підносимся вище в нашому природному і надприродному житті, — великого бажаймо. А цей священикомученик Христовий, Йосафат, що разом з нами є тут, нехай покаже нам, мільйонам з нас і їхньому проводові, світлий шлях до єдності в церковному і народному житті. Бо, інакше, покотимосся в бездонний гріб. Під стягом Христа запевнена перемога: « Дерзайте, аз побідих мир ». Христос воскрес!

ПРОМОВА В НЕАПОЛЮ ПРО ЕНЦИКЛІКУ
« POPULORUM PROGRESSIO »

22.V.1967

La festa organizzata da Sua Eccellenza l'Arcivescovo di Napoli per approfondire il significato dell'Enciclica « Populorum progressio » e per realizzare nella vita i suoi principi ha una grande importanza per la bella Napoli, la quale fra i primi ha compreso il valore della storica Enciclica, dei popoli.

Il primo uomo, cacciato dal paradiso e detruso dall'ordine armonico alla dura vita, doveva cominciare dall'infimo primitivismo per salvare la sua vita e renderla sopportabile quanto possibile. Però lasciando l'eden l'uomo ha portato con se la consolante promessa che non sarà abbandonato, ma aiutato e salvato. Così istruito egli iniziò un gigantesco lavoro per sistemare la sua vita e per trasformare la terra onde trarne il suo nutrimento. Passarono i secoli, e anche i millenni, il lavoro pian-piano venne coronato da successi e dette i frutti non ostante gli ostacoli naturali e sempre nuove difficoltà create dalle comunità umane. Il livello di vita si alzò e l'uomo poté godere di qualche comodità e conforto, che non soltanto lo sollevavano e distinguevano dalle bestie e dalla natura morta, gli davano anche la possibilità di diffondersi da loro e di assoggettarle. Le civiltà e culture create dall'uomo sono le testimonianze innegabili della sua intelligenza. La cultura egiziana, babilonese, persiana, greca e romana ed altre nascono e muoiono, ma i loro successi ottenuti rimangono e conservano l'uomo sul livello acquistato.

Sembrava che questo miglioramento tecnico facesse l'uomo felice nella sua vita, purtroppo le guerre, ostilità, ingiustizie, invidie e superbie non gli assicuravano la vita e non gli permettevano di vivere secondo la giustizia e la libertà. A ciò si aggiungevano la povertà, spesso anche la fame, la malattia, l'ignoranza, pigrizia e parassitismo, le quali si sono fatte sentire sempre più sensibilmente aggravando la sua vita. In seguito a varie cause esterne come: il clima, i diversi prodotti della terra per la comodità della vita (metalli e minerali), e dall'interno: le capacità e l'intelligenze, le forze fisiche e morali, dividevano le comunità umane: in forti e deboli, invincitori e vinti, in ricchi e poveri, in intelligenti ed ignoranti. Durante i secoli si sentiva la calamità di queste ingiustizie sofferte dalla stragrande maggioranza dell'umanità. Si alzavano le voci, i consigli e anche i tentativi per migliorare

la vita e lo stato deplorabile dei danneggiati, ma questi sforzi erano insufficienti per ristabilire la giustizia nella comunità umana.

La dottrina di nostro Signore Gesù Cristo stabilisce chiari principi per rimediare a questa miseria dell'umanità. I poveri ed i sofferenti non sono condannati, disprezzati e messi a parte, ma al contrario: « Beati i poveri, beati coloro che piangono, beati coloro che hanno fame e sete della giustizia, beati coloro che soffrono la persecuzione » (Mt. 5, 3-10). « Rallegratevi e tripudiate perché il vostro premio sarà grande nei cieli » (Lc. 6, 23). Ma questo alleviamento ha promesso il Cristo non soltanto nell'altro mondo, ma anche qui nella vita terrestre, perché i ricchi devono soccorrere ai poveri, i forti devono difendere i deboli, i sani devono aiutare gli infermi, gli istruiti devono insegnare gl'ignoranti: « Se un fratello o una sorella sono ignudi e bisognosi del vitto quotidiano e uno di voi dice: andate in pace, riscaldatevi e satollatevi, senza dar loro le cose necessarie al corpo, che gioverà? » (S. Giacomo 2, 15-16).

Gesù Cristo ha iniziato la riforma ed il miglioramento con la giustizia e l'amore tra gli individui e la stessa legge obbligata anche tutte le famiglie, comunità, nazioni e Stati. La Chiesa di Cristo durante i secoli predicava ed alleviava la vita dell'uomo e dove arrivava l'apostolo-missionario egli portava questa alta dottrina di Cristo fondando scuole, ospedali, orfanotrofi, ecc e pian-piano cambiava la dura vita di penuria e di ostilità mettendo in risalto che questo perfezionamento non deve fermarsi al primo gradino, ma deve continuamente crescere, svilupparsi e diffondersi: « Siate dunque perfetti, come è perfetto il Padre vostro che è nei cieli » (Mt. 5, 48).

L'intenzione di Cristo è di perfezionare l'anima e il corpo dell'uomo con la erudizione e civilizzazione, di perfezionare la famiglia, le comunità, le nazioni e gli Stati. Si è visto che per togliere la miseria non bastano i singoli casi e gl'individui, ma bisogna che questi principi diventino leggi per le comunità, nazioni e stati. Quindi non c'è meraviglia che la Chiesa ha rivolto la sollecita attenzione a questo problema così ampio per applicare la legge di Cristo nelle legislazioni terrene. Tanto più che si vedevano gli sbagli, le esagerazioni e i danni di varie dottrine e teorie che volevano sanare la vita sociale dell'uomo come il socialismo, nazismo, collettivismo, comunismo ed altri. Papa Leone XIII con l'Enciclica « *Rerum novarum* » ha cominciato con il rettificare ed applicare nella poca amplitudine la dottrina cristiana nella vita delle varie comunità umane. Questi principi sono stati ribaditi con le Encicliche di Papa Pio XI (« *Quadragesimo anno* ») e Papa Giovanni XXIII (« *Mater et Magistra* » e « *Pacem in terris* »).

Forse nessun Papa ha messo tanto lavoro per ricostruire la pace e giustizia sulla terra come il Pontefice felicemente regnante: Papa Paolo VI. Con le sue prediche, i messaggi ai governanti, viaggi-pellegrinaggi a Terra Santa, a Bombay, a New York, a Fatima e, specialmente con la recente Enciclica « *Populorum progressio* » ha indicato chiaramente la via della sana-

zione della odierna umanità. Egli comprende tutto l'uomo con suoi bisogni e necessità (fame, malattia, istruzione), non soltanto i bisogni naturali e materiali, ma anche spirituali e soprannaturali, fondando la sanazione non soltanto sulla tecnica, ma sulla fede in Dio che può assicurare il vero progresso dei popoli, perché l'esagerazione della sola tecnica può amareggiare la vita. Le ricchezze della terra, giustamente distribuite, dovrebbero essere un mezzo per tutti gli uomini. Ad una costante perfezione e progresso devono tendere tutti gli uomini con le forze unite, viribus unitis. Nessuna nazione può essere soggiogata o oppressa, perché la libertà è per tutti anche la religione. Quanto può essere crudele la comunità senza Dio! Ed oggi noi innalziamo con Eccl. Arcivescovo le comuni preghiere affinché il Signore nostro « principe della pace e della giustizia » rafforzi questi sforzi immensi del Santo Padre per il bene dei popoli.

ПРОПОВІДЬ БЛАЖЕННИШОГО ЙОСИФА НА 1-ГО ЛИСТОПАДА 1967

1. - Стоїмо на літургійному пості при гробі св. священомученика Йосафата, що є, впродовж несповна двох тисяч літ, символом хресного ходу українського народу, який прямує до своєї небесної мети і несе свій хрест, що його вложило на нього Боже Провидіння. Він увесь у змаганнях збудувати своє земське царство, сперте на небесних основах. І саме св. священомученик Йосафат — це найвизначніший хрестоносець своєї доби, що віддав усе своє життя для збереження єдності нашої Церкви і нашого народу, цього першого фундаменту великого будівництва. І його геройським прикладом ми нині кріпимось на цьому пості у важкому дальшому поході нашого власного і всенароднього життя. Міг він підняти так високо стяг нашої Церкви і нашого народу, чому ми маємо знижувати його тепер?

2. - У спорі єврейських сект про воскресення з мертвих пригадав їм Христос розмову Мойсея з Богом, коли то Мойсей побачив неопалиму купину і почув голос: «Мойсею — Мойсею... скинь обуви з твоїх ніг, бо місце, що на ньому стоїш, земля свята... Я є Бог батька твого, Бог Авраама, Бог Ісаака, Бог Якова» (Вих. 6, 4-6). А Христос додав: «Бог не є Богом мертвих, але живих» (Мт. 22, 32). Всі праведні стоять вже перед тронем і лицем Всевишнього й одержують свою нагороду у вічному щасті. Вони записані в книзі життя, бо своїми геройськими чеснотами прикрасили свою душу. Бог живий, і вони живуть в небесних хорах. «Праведники во віки живуть і в Господі мзда їх... Сего ради приїмуть царствіє благоліпня і вінець доброти... Праведних душі в руці Божії і не прикоснеться їх мука» (Премудрость Соломона). Та своїм тілом вони осталися на землі і також живуть з нами і серед нас, через свої заслуги і подвиги, в нашій пам'яті, вдячності і пошані. Від них ми одідичили все, що маємо: — увесь їх матеріяльний і духовий дорібок і надбання.

3. - Саме нинішній день 1-го листопада нагадує нам діла наших батьків, наших дідів і прадідів, бо їм завдячуємо те, що *ми є українським народом*. Та в день 1-го листопада ми зокрема згадуємо віднову нашої держави і клонимо голову перед тими, що поклали свої буйні голови за цю кращу долю і волю українського народу у своїй державі,

за вояків наших армій, рядовиків і провідників, що після всіх воєнних невогид і трудів віддали своє життя за те, щоб нам було краще. Бо що ж іншого захоплювало українського вояка, молодого в цвіті віку, з найкращими виглядами і мріями про майбутнє, в його героїстві, і які думки леліав він тоді в своїй голові і які почування у своєму серці, коли він стояв на стійці з крісом, коли лежав у стрілецьких окопах і коли йшов до бою, як не те, щоб потомкам жилося краще. « Больше сея любви никтоже имат, да кто душу свою полагает за други своя » (Ів. 15, 13) — каже Христос. А нашим обов'язком є з вдячністю прийняти їх добродійство і жертву, вірно оцінити її і подвоїти одержаний талант.

Найперше відплатити їм молитвою і літургійною Жертвою, бо, може, не один з них потребує ще нашої помочі подібно, як Макавейські брати і їх військо, і помянути їх душі перед Господом, бо інакше: « Брусалиме, Брусалиме, як забуду тебе, нехай буде забута десниця моя » (Пс. 136, 5). А також за прощення всіх наших похибок, за перестання сварів і роздорів. Коли одного разу наш визначний громадянин прощав над могилою народного діяча, слушно мовив: « Коли вже всі тебе забудуть — Церква до кінця віку буде тобі співати — 'Со святыми упокой, Христе, душу раба Твого... Сотвори йому вічну пам'ять' ». І тому то, нині сповнюючи наш милий довг, приносимо Евхаристійну Жертву і молитви: « Со святыми упокой, Христе, душі рабов Твоїх... їм же днесь поминаніє творим ».

4. - Нинішній день — це також день поминок наших архиєреїв, жертв війни: Кир Йосифа (Боцяна), Кир Димитрія (Яремка), Кир Григорія (Хомишина), Кир Йосафата (Коциловського), Кир Николая (Чарнецького), Кир Никити (Будки), Кир Григорія (Лакоти), Кир Павла (Гойдича), Кир Івана (Лятишевського), Адміністратора Петра Вергуна, — що в невсипущій праці і в обороні Церкви і народу, як ісповідники віри, віддали своє праведне і святе життя, зложили свої заслуги перед Богом та тим прикрасили наше українське буття. А з ними, хто перелічить тисячі імен, « їх же віми і їх же не віми », наших священників, монахів, монахинь і вірних, що як мученики, ісповідники, страдники, труженики і молитвеники віддали своє, повне посвяти, — « зносили тягар і спеку дня » (Мт. 20, 12) — серед страхіть вигнання, святе життя на славу Божу, нашої Церкви і народу. « Пам'ять праведного є похвалами... ».

5. - 1-го листопада, це також річниця смерті Кир Теодора Ромжі і Слуги Божого митр. Андрея. Хто не знає мученицької кончини єпископа Теодора, — як він свідомо і з відданням на волю Божу зложив своє життя на жертву Господеві, « у воню благоухання ».

А справдішним завершенням наших поминків є пам'ять і річниця смерті Слуги Божого Андрея. Всім нам відоме його многострадалне і

творче життя. Він від молодости молив Господа про мученицьку смерть, але Господь, як святому Йоанові (Ів. 21 і 22), судив йому довгий вік, повний трудів, гризот, подорожей, вязниць, небезпек війни, і він, випивши чашу горя до дна, віддав своє страдальне і святе життя 1-го листопада 1944 р. Коли одного разу, в часі останньої війни, прийшли ми, духовенство і миряни, в побажаннями на св. Андрея і бажали йому довгого віку, і « да увриши благая до скончання віку твого », він відповів: « Нераз, коли я думав над великими жертвами воєн, які приносив наш нарід, я питав себе в докором: Перша світова війна — гори трупів і ріки крові, — а ти живеш? Прийшла друга війна, — скосила голови наших найкращих синів на безмежних просторах України, — покрила їх трупами і залила морем крові, — а ти живеш? Прийшла третя, найстрашніша війна, в бомбами і газами, і вибила і видусила половину народу, — а ти живеш? ». Яка висока жертвенна благородність! Але Боже Провидіння судило йому, як Мойсєві, довгий вік провадити нарід і виводити його з усіх небезпек, щоб він не зник з лиця землі, але йшов даліше бодро в мандрівку століть. А це куди важче, ніж готовість на смерть в коротку хвилину. Будова Церкви і будова держави та їх оборона і забезпечення вимагає великих і незліченних жертв усього народу. Треба забувати за себе, а думати про інших. « Христос поклав за нас свою душу, ми також повинні за братів класти душі » (І Ів. 3, 16).

Може ви чули казку про англійського лорда, що запросив гостей на пир і обіцяв дати їм пудінг, над яким працювали тисячі і тисячі робітників. Гості думали, що то буде велетень — гора, а тим часом внесли, як звичайно, на полумиску, заповіджену страву. Ніхто не думав, що над нею працювали десятки і сотки робітників в копальнях і кузнях заліза, вугілля, в лісах при дереві, обробляли рілля і сіяли зерно, збирали збіжжя, молотили і приготувляли до кухні муку, овочі і все інше потрібне. Так і труди, і жертви в народному будівництві найвищого земського життя видаються нам як самозрозумілі і легкі, а тимчасом на це треба було літ, і літ, і підготовчих праць, і мозку, і крові. І в нинішньому нашому поході життя одиниць і всього народу ми мусимо з вдячністю цінити великі жертви наших попередників і виповнювати з великою радістю і надією, кожний на своїй стійці і в залізній єдності, вложений Богом і народом обов'язок, і нести хрест, бо це заповіт і заповіт, писаний потом і кров'ю. Амінь.

СЛОВО БЛАЖЕННІШОГО ЙОСИФА У ПРАЗНИК
СВЯТОГО КЛИМЕНТА НА УНІВЕРСИТЕТІ В РИМІ
8.XII.1967

1. Увесь церковний календар, зокрема храмові свята і празники патронів, опікунів і іменників Церков, народів, установ і поодиноких осіб, це пам'яткові дні в честь Пресвятої Тройці, Христа, Богородиці, ангелів і святих. Вони є хвилинами звеличування їх у нашої пам'яті й одночасно хвилинами гарячих мольб для скріплення природних і надприродних сил усього народу, громад і одиниць у змаганнях і подвигах і трудах для досягнення туземних і небесних цілей. А бувають вони або безпосереднім зверненням до трьох Божих Осіб, Отця, Сина і Святого Духа, і до Ісуса Христа, вочлченого Божого Сина, або, ще частіше, посередньо до них через заступництво Пресвятої Богородиці, ангелів і святих, щоб при їх допомозі бути певнішими у вислуханні всецерковних, всенародних і особистих звеличувань і благань.

Так і ми в цьому пересвідченні святкуємо нині празник патрона Українського Католицького Університету св. Климентія папи в нашої, присвяченій йому, скромній молитовниці нашими скромними силами, бо храм наш в будові невикінчений і наш Університет не зміг розвинути ще своєї ширшої і інтензивнішої діяльності. Саме тому нині усильніші і гарячіші наші благання про поміч для розвитку і розквіту цієї установи через могутнє заступництво св. Климентія папи у відправі св. архисврейської Літургії.

2. Дорогі брати і сестри, професори, студенти, співробітники і прихильники! Святий Климентій папа — це одна з найсвітліших духовних наших постатей в домонгольській добі. Ми звемо його нашим, бо хоч св. Климентій римлянин, то він так тісно зв'язав нашу Церкву з Вселенською, що увійшов не тільки в нашу історію, але вріс в життя нашого народу і нашої землі, на якій зложив і свої святі кості. Він теж став патроном нашого Університету в Римі. Чому так і чому якраз він? Наші духовні і світські вчені стараються дати відповідь на це, та однак, покищо, не відгадали загадки, без сумніву, дуже цікавої. Оставмо її нині не так для розбудження ще більшої цікавості, як радше для поглиблення студій і молитовної набожності до цього, на жаль, дещо призабутого в нашої недолі, великого Святого та звернім в нинішнє свято тим пильнішу увагу на його особу і чесноти, щоб ободритися та стати сильнішими до праці завдяки його заступництву, піддержці, молитвам і прикладові його геройського, мученицького, святого життя.

3. Перенесімся на хвилинку в перше століття по Христі ось сюди до Риму. Святі Апостоли Петро і Павло понесли мученицьку смерть і полишити в Церкві, у проводі своїх учеників і навернену чисельну громаду вірних, заляканих і перестрашених переслідуваннями. Горіли християни як смолоскипи і лилася ріками християнська кров в колісеях і церквах. Перше страхіття пройшло, папою вибрали св. Ліна, а по його короткому правлінні св. Анаклета. Як четвертий з черги папа, десь в дев'ятих роках, наступив св. Климентій, один з безпосередніх учеників св. Петра і Павла. Він слухав їх наук, знав їх життя, повне посвяти і жертви, і став їх ревно наслідувати. Він звернув на себе увагу св. Петра, який і висвятив його на єпископа. Однак, він не став його наслідником, але аж четвертим з черги папою. В Римі він розвинув ревно і второпно апостольську працю, зібрав знову розсіяні громади вірних, упорядкував літургії і богослуження, понаставляв єпископів і пресвітерів. В управі Церквою він виявив небуденне вміння і належну обережність, так потрібні в тодішніх умовах. Він закріпив свою владу і вплив, і то не тільки на Рим, але навіть і далеко поза ним в римській імперії. Про це дуже промовисто свідчить його Послання до Коринтян, написане грецькою мовою.

В коринтійській Церкві, в якій діяв св. Апостол Павло, що й підніс її дуже високо, вибухло, правдоподібно при кінці вісімдесятих років або на початку дев'ятих, велике заворушення. Знайшлися бунтівники, що зворохобили всю Церкву проти єпископів і пресвітерів; хотіли їх усунути й оставити тільки мирян, перевернути увесь лад і порядок, і то порядок — установлений самим Христом. Послугуючись російським терміном, скажемо, — хотіли запровадити безпоповщину. З тієї причини, не відомо ближче з якої нагоди, папа Климентій написав до Коринтян Послання (93-96 р.), пройняте глибокою вірою і не менш основною вченістю та пронизане батьківським духом. Воно зробило Папі славне ім'я і здобуло належну пошану, бо його читали не лише в грецьких, але і в інших церквах з великою пошаною, так що після Послань св. Павла деякі навіть уважали його Послання твором, надхненим Святим Духом. Можна б довго і багато разів проповідувати про викладену в Посланні науку про Пресвяту Трійцю, про Христа, про воскресення з мертвих, про Старий Завіт як приготування до Нового, та інші правди, але нині киньмо оком передусім на три основні риси, які пробиваються на видне місце в Посланні і характеризують світлу особу Автора, риси — так близькі для наших часів і наших, подібних їм, умовин.

4. Дорогі! Бувають не раз в житті людини і цілих народів моменти якогось завзяття, гарячкості, неуступчивості, навіть заїлості і безоглядності, словом виколііння з нормальних рейок життя на без-

доріжжя, в яких можна дуже легко накоїти багато лиха. Щаслива ця людина, що знайшла лік і аргумент для опам'ятання себе, і преславний той нарід, що знайшов єпископів і провідників, що вміють перевести його через ті скелі й небезпеки і не дати йому розбитися, а навіть потонути та зникнути з лиця землі. От саме св. Климентій умів зрозуміти й переконати зворохоблених і розведнаних Коринтян і всі подібні їм гарячі голови в конечності порядку, ладу, єдності, підпорядкування законній владі, бо інакше неможливе життя, його розвій і творча праця, і то не тільки одиниці і родини, але і всіх спільнот. Виміна думок є завжди допустима, а навіть конечна, так само суперництво, змагання, перегони, оборона своїх прав в кожній ділянці. Можна змінити особи і поправляти методи і напрямні праці, але ніколи не вільно заводити безладдя і анархію. Бо усунення легітимної влади, як сказано, викликає хаос і упадок збірноти і держави. Коли в Церкві не стало б єпископів і пресвітерів, а в державі правління, Церква перестала б бути Церквою, а держава стала б збіговиськом. По-перше, такий установлений і існуючий порядок авторитету і послуху є в Божої установи, і жодна людина не сміє і не має права його змінити. По-друге, він лежить в самій людській природі і впливає в неї і з її вимоги співжиття людей. Представте собі, коли б не то в Церкві, але в родині, громаді або державі, кожний почав приказувати й заводити свої порядки, то нестерпне було б тоді таке життя. Наш недавній Всесвітній Український Конгрес дав найкращий вислів бажанню єдності, порядку і ладу на народному полі. Зокрема церковна єдність, лад і порядок в світі мусять просвічувати як зразок кожному ладові, мирові і єдиненню на кожному полі і в кожній ділянці. Де єдність, там незнищимість!

5. Дорогі брати і сестри! Можна гарно говорити, а ще з більшою приємністю слухати про ті величезні цінності надприродного і природного життя та високі культурні досягнення, які дають єдність, порядок і мир, але далеко важче і прикріше переводити їх в життя і здійснювати їх на кожному кроці. Скільки то треба перенести упокорень, кривд, пожертвувань, погамовань, самоопанувань, самоперемог, замовчати і підчинитися, щоб не поставало лихо заворушень, згіршень, непорозумінь і безладдя. Святий Климентій є зразком такої виробленої шляхотної людини, в якій згармонізована теорія і практика. Замітне в нього ще й те, що і єдність, і порядок, і мир можуть бути запевнені тільки тоді, коли вони спираються на минулій життєвій практиці і на набутому віковому досвіді. Церква спирається на віковій традиції і одідиженім післанництві. Христос, післаний Богом Отцем, передав свою місію апостолам, зокрема св. Петрові, що діяв в Римі. Св. Павло діяв в Коринті. Вони, апостоли, дальше передали свою владу ученикам, установлюючи їх єпископами і пресвітерами. Так воно мусить бути і на май-

бутнє, і тому треба повинуватися ієрархії. Св. Климентій продовжував працю попередників і на їх основі будував далі Христову Церкву. В своїм Посланні він говорить про Евхаристійну Жертву, про літургічні відправи, про знання, як служити Церкві, що, без сумніву, є спадщиною попередніх літ: « Я перейняв від Господа, що і вам передав » (I Кор. 11, 23), каже св. Павло. Традиція — це наріжний камінь всякої тривкої будови, і всяка надбудова мусить зливатися з попередньою будовою, як слої в пні дерева вяжуться з собою. Хто починає від себе і науку і творчість, не буде мати ніколи тривкого успіху, як сотки разів викажує це історія. Коли є основа і праця віків, то зцементована будова перетриває великі бурі і лихоліття. Так є і було в Церкві, в громадському і державному житті, і в науці і в суспільній праці. Здобутки батьків і дідів віддають завжди великі прислуги в дальших дослідях і творах наступним поколінням, в них треба шукати надхнення в поривах і покріплення в трудах.

Прообразом зітлілого і непропащего є воскресення з мертвих. А покищо тут на землі людина буде воскресати і відновлюватися в нових поколіннях. Св. Климентій наводить тут прегарну легенду про таємничу птицю фенікса, що живе в Арабії, далекій країні, 500 літ, звиває собі гніздо з ладану, мирту і пахучих зел і стліває в ньому до маленького хробачка, що остається з усієї краси, і знову відроджується до давньої величі, і летить до Єгипту до Геліополіс, і складає на жертовнику бога сонця принесені кістки свого попередника, вічно відновлювані і скріплювані.

6. В розгарі праці, серед невогид і переслідувань, св. Климентій знаходив іще час і на науку. Його Послання свідчать про високу ерудицію, про глибоке знання Святого Письма, проповідництва, права, літургіки, історії, філософії і природи. Як показується, отже, він не був самоуком, але переходив систематичне формування і школу. Він перший Папа, про якого знаємо, що був і святий, і вчений. Тільки завдяки тому він міг мати вплив на Коринтян і інших християн, бо неуча і незнайка ніхто не слухав, як він сам заважує. Тільки святі, характерні й освічені одиниці можуть брати провід в житті, підносити і ублагороднювати нарід. Мої Дорогі, зайве, і нема тут часу голосити пеани в честь науки й освіти, хоч вони на це вповні заслуговують, але згадаймо тільки мимоходом науку асирійців і вавилонців, єгиптян, греків, римлян, Платона і Аристотеля, пригадаймо собі св. Отців: Атанасія, Григорія Назіанзенського і Нісійського, Василя Великого, Хризостома, Кирила Олександрійського, Івана Дамаскина, Августина, Кипріяна, Тому, Альберта, Скота, Декарта, Ньютона і безліч професорів і студентів, бо ці велетні не стояли одинцем у громадах, і тільки завдяки їм їхні народи стояли у проводі; і так воно було, так є і так буде завжди.

І коли ми не можемо здійснювати цієї засади в житті, в усій ширині, знаймо бодай, що вона конечна. Коли наука високо в нас стояла за Володимира і Ярослава, — митр. Іларіон був світоч, і не один, — тоді ми були сильні, могутні і мали значення у світі, а коли вона занепадала в удільних князівствах, то падала Церква і держава, а як двигалась вона, підносились вони знову вгору.

Св. Климентій був великим почитателем Божої Мудрости. Він взяв всіх, щоб її науки і ради слухати і в неї вчитись, — і то кличе її власними словами: « Як довго, все нерозумні, будете любити глупоту... Доки безумні будуть ненавидіти науку... Зверніться на мою дорогу... (бо може прийти час) ... що будете шукати мене, але не знайдете... Хто слухав мене, той житиме безпечно і буде спокійний і не боятисьме лиха » (Прип. 1, 20-33). В коротких словах, уся судьба учителя й ученика в науці й мудрості; хто не вчиться, може гірко жалувати, але надармо. Св. Климентій залюбки цитує Соломонову книгу « Премудрости ».

7. Наш патрон засвідчив свою послідовність і вірність голошеним засадам мученичою смертю. Його церковна діяльність і вплив на нарід стали скоро помітними в Римі. Він навертав на християнство не лише простолюддя, але й вищі державні кола, а навіть кілька осіб з імператорського дому на Палатині. Це обурило цесаря Траяна, і він заслав його на Україну, над Чорне море, разом з різними розбишаками і проступниками. Уявіть собі цю далеку й утяжливу подорож пішки і конем, вдень і вночі, в спеку і холод, часто без води і хліба, серед бійки, лайки, криків і крадежі, і грабежі, безоглядности і безпощадности сторожі, і так — не день, не місяць, а літами. Ми назвали б нині цю мандрівку висилку етапами. І все те переносив св. Климентій, вірний Христові і Його Церкві. А мимо того він не проповідував утечі від життя, ненависти і мести, але навпаки любов до ближніх і ворогів, і безкорисну їм поміч.

Дорогі! Не кожному дає Господь такі хрести і такий величавий вінець побіди, але те, що може нести відносно до своїх сил. Але кожному з нас христів не бракує день-у-день. Клопоти в церкві, в родині, школі, уряді, в умовій і фізичній праці та недугах. До того густо-часто бракує засобів до здобуття знання, а опісля щастя зайняти місце, щоб передати його іншим. Таких хрестоносців можна слушно назвати безкровними мучениками щоденного життя. І тут помічна молитва і приклад святих подвижників. Така є дорога до вдержання єдності, ладу і порядку та привернення миру за всяку ціну — « зберігай порядок, і порядок збереже тебе ».

8. Як єпископ і папа з церковним і душпастирським досвідом, з повною свідомістю обов'язку, відповідальности і виробування доброго пастиря й організатора, і як високовчений муж, з'явився св. Климен-

тій, з волі Божого Провидіння, на українських землях серед наших предків скитів і грецьких колоністів; як другий після св. Андрея, Великий проповідник благовістя Євангелія на Русі-Україні, бо скити були слов'янами і нашими предками, як галлійці — французів, етруски — італійців, а германи — німців. Археологічні розкопки показують, що культура скитів була та сама, що півніша київська культура. На південній Україні відкопано церкви і кладбища з перших століть; Христова віра була вже знана на русько-українському Чорномор'ю і навіть глибше в краю. Її проповідував св. Апостол/Андрей, знаний в грецьких істориків як апостол скитів. Це треба уважати за факт більше ніж правдоподібний. Первозваний знав мабуть грецьку мову, бо до нього насамперед зверталися греки, коли хотіли досягнути до Христа. Найперше є сліди, що він діяв в Малій Азії в Синопе й околицях. Так кажуть Оріген і Евзевій, і по ньому осталась ікона (св. Андрея) на камені, якої не могли знищити іконоклясти. Це знак, що св. Андрей був відомий в Північній Малій Азії. До Синопе приїздили скити на торг і привозили збіжжя, худобу, мед і шкіри, а купували прикраси, металеві й мармурові вироби, сукна матерії і тому подібне. З Синопе до Херсону була легка й недалека дорога при сприяючому вітрі, так що св. Андрей міг без труда дістатись до північного Чорномор'я, що й потверджує наше давнє передання.

Вже менше правдоподібна, хоч не виключена, є його поява на київських горах, тому що на тих просторах були римські оселі, як свідчать викопані в Києві римські монети, і скити знали плавання Дніпром. Була тоді свідомість приналежності до Вселенської Церкви, бо одна легенда оповідає, що св. Андрей їздив через Русь-Україну до Риму, отже, до осередку і головства християнства, щоб здати звіт св. Петрові з своєї апостольської діяльності. Інакше не могла була б постати така легенда. Тому-то нема причини починати християнство на Русі щойно від Володимира, бо воно ширилося і заникало, і знову відроджувалося аж до Ольги, Ярополка і Володимира, коли християнство остаточно стало загальною державною релігією. Учні св. Андрея продовжували його проповідь, і такий стан встав св. Климентій. Згадки про понад 2.000 вірних і 75 церков на наших землях свідчать про його апостольську діяльність, а з уваги на те, що св. Климентій був папою, про продовжену традицію єдиної Вселенської Церкви. Саме за цю проповідь і працю вкинено його в якором на шиї до моря, щоб він певно потонув. Морські хвилі винесли його тіло на беріг, а вірні, скити і греки, поховали його на одному острові.

9. Память про цього Папу-мученика «жила от рода в род», і то не лише на наших землях, але ген далеко у Візантії. Бо коли св. Кирило і Методій зупинилися в Херсоні, в часі своєї місії до Хозарів, а

може також до Русів-Українців, то стали шукати мощів св. Климентія і віднайшли їх 861 р. при допомозі тамошніх людей і херсонського архієпископа Юрія і то на основі переказів, подібно як віднайдено мощі св. Йосафата аж у Білій. Від єпископа Юрія вони одержали частину мощів, які взяли з собою і які опісля повезли на Моравію, а звідтам до Риму, де так процесійно і величаво стрічав їх папа Адріян II 869 р., який зложив мощі у нинішній підземній церкві св. Климентія, здвигнений, як кажуть, на місці дому св. Климентія. Цілість мощів забрав, як великий трофей, св. Володимир Великий з Херсонесу до Києва і зложив їх в Десятинній церкві і там біля них казав похоронити свою дружину, царівну Анну, і себе.

Як видно, св. Климентій мусів бути у великому і широкому почитанні на Русі-Україні і тішився загальною популярністю, коли його головою благословлено новообраного київського митрополита Кліма Смолятича 1147 р., і коли князі били свої монети з погруддям св. Климентія. Його життєписи залюбки читали вірні. Навіть православні називали на Кримі один монастир іменем свв. папів Климентія і Мартина. Монголи доценту знищили Десятинну церкву, а всі кості святих і князів вібрано до одної труни.

10. Св. Климентій віддав Богові свою святу душу, але праця його не пропала. Християнство дальше ширилось, і ми святкуємо ще нині (20 березня) пам'ять сімох єпископів херсонських, щоправда, історично не зовсім певних, як мучеників за Христову віру: Василя, Єфрема, Капітона, Євгенія, Етерія і інших, з III стол. по Хр., не згадуючи вже про пізніші часи. Скільки то народів і церков поставало і падало за той час на землях України, а пам'ять про св. Климентія жила й ободрявала наших предків християн наукою і мученицькою смертю впродовж віків. Св. Климентій, як сказано, є наглядним свідком єдності Христової Церкви на Русі-Україні, подібно, як і папа Мартин (VII стол.), рівно ж опісля засланий на українські землі, аж до часу зв'язків Ольги і Володимира з Римом. Св. Климентій був справдешнім світочем, що сіяв на наших землях. Щось мусіло остатись і з його вчености, коли св. Кирило знайшов вже в IX стол. в Херсоні мужа, може духовника, що мав Святе Письмо, писане «руськими письмени», які мабуть були товчком і спонукою для складення ним глаголицької азбуки.

Коли нині пригадуємося над життям і подвигами нашого патрона, то бачимо, що наші почування і гадки признання і вдячності подібні, як і в наших предків. З яким говінням хоронили тіло св. Климентія християни нашої землі, якими високими думками керувались св. Кирило і Методій, Юрій, єпископ херсонський, і вірні, коли шукали мощів св. Климентія? Чим перейнятий був св. Володимир Великий, коли забирав мощі до Києва, як великий здобуток походу? Хіба ж там не

було інших творів культури, і цінностей, і гробів визначних мужів? Він, скажім по нашому, з великими царськими претенсіями уважав для себе найбільшою честю спочивати по смерті біля гробу св. Климентія. Найкращий, адвигнений ним, храм вберігав його мощі. Це мусіло бути відомим в усій державі, і це були справді найбільші почесті, віддавані св. Климентієві на Русі-Україні.

А тепер вглибімся у факт поставлення митрополитом Кліма Смолятича. Що думали наші Владики, коли клали голову св. Климентія на нового митрополита? Подібно, як греки благословили патріархів рукою св. Івана Хрестителя, так і ми, казали вони, можемо благословити головою св. Климентія. Це ж знову найбільша почесть віддана Святому. Вкінці, яку ж більшу і загальнішу почесть можна віддати якійсь особі в державі, як не вибиттям монет з її погруддям? А якраз наші князі казали чеканити свої монети з погруддям св. Климентія. Кожний український громадянин, коли держав в руках цей гріш, мимоволі мусів спитати, хто це? Чому він на монетах? Це мусить бути якась видна особа, — це папа і святий, замучений в Херсонесі, а спочиває в Києві. З такими самими думками і почуваннями входять нині до нашого Університету і професор, і студент, і жертводавець, і гість! Св. Климентій став прикладом до наслідування всім нашим вірним, святим і праведним в їх богоугодному житті на довгі віки. Зокрема нині ми гаряче благаємо його, щоб перед престолом Всевишнього вимолив щедре благословення від Божої Премудрости для нашого Університету, щоб він міг піддержати і плекати світлі наукові традиції на Україні і щоб вернувся в великим дорібком на рідну землю. Амінь.

PIK 1968

віщення, чи інші. Всі вони мають свою питому ціль і своє духове завдання в цілому церковному крузі і житті поодиноких християн. Подібно як голоси у співі, мають свою краску — тембр, а мальовило на різних образах свій тон, і інструменти в музиці (оркестрі) свої ніжності і степенування. Коли, отже, мова про Різдво, то воно має за ціль піднести душу людини також на свій спосіб: — перше, не бійтеся, ви не пропали, бо оце приходить на світ Боже Дитя, Спаситель, який вирятує людей від найбільшого нещастя, Божого гніву, повднає людину з Богом, і Він гляне вже батьківським, милосердним оком на всіх нас, не як на грішників і злочинців, але як на своїх синів. А це не маловажна і не мимуща справа. Отже, перед нами сіяє *велике майбутнє*, і тому така радість з цієї незвичайної події. Це Дитя в яслах відіграв небувалу роль. Почне, нову, переломову епоху в історії людства, і то *епоху світлу і будуючу*. І тому «сповіщаю вам радість велику, бо народився вам Спас». *Нова світла візія, нові безмежні славні гороскопи не тільки в матеріальному, але духовому і то природному і надприродному розмахові. Перед усіма разом і кожним зокрема велике майбутнє*. А кого не радує і не підносить на душі надія на краще майбутнє?

3. — Цілий характер Празника носить на собі знам'я ясности, світлості і втіхи. Могутній заклик до радості звенить у всіх наших різдвяних богослуженнях, бо причина не абияка. Вичислюються славні предки Христа, носії благовісти — Божої обіцянки, від Адама почавши, праотці, царі, пророки, отці, аж до Марії і Йосифа. Три молодці в огненній печі, це прообраз Пресвятої Тройці і воплощення. «Праотець днесь вірні совершають память... Воспоєм Христа Ізбавителя... возрастивший всім жизнь. Рождество Твоє, Христе Боже наш, возсія мірови світ (світло) разума... Не остави нас, да не пожрет нас грядущая смерть Сатани! Ускори (прискори і поквася), щедрый і потщися яко милостив на помощь нашу, яко можеш хотяй».

В кожному описі св. Церква зазиває нас до радості, втіхи, веселості та бадьорості і належного приготування, бо радуються праотці, отці, гори, холми, ріки, сонце і земля, словом-в усьому навкруги лунає радість: «Адам радується, Єнох веселиться, і ликуєт Сит, Вертеп благоукрашається, радуються пророки... Сlishи небо і внуши земле, се бо Син і Слово Бога і Отця приходить родитися... Готовися, Вифлезме, отверзися всім, Едеме, красуйся, Євфрато,... Возвиси твій глас Сіоне... Готовися вертепе, Діва приближається родити, услышите гори і холми, яко грядет Христос — незаходимое солнце возсіяти ідет просвітити подсолнечную — срести сего потщимся... Земля вся зрящи Божєє снисхождение веселится, волсви дари мні приносят, небо свише віщаєт звіздою, ангели славят, пастиріє свиряюще дивяться, ясли подсмлют, якоже престол мя огнезрачного, радується мати». *І так співали віки на Україні*. Вся твар приготується і радується: «Во кимваліх возгласим, во піснях вокликнім». І цими сло-

вами співали і звеличували наші предки Христове Різдво от рода в род, щирим серцем, пройняті до глибини душі вірою в Спасителя, що нам допоможе.

Так було в церквах на празничних богослуженнях, а, виходячи домів, вони виливали свій настрій і віру в колядах: « Бог предвічний, Дивная новина, Слава Богу заспіваймо, Тріє Царі несуть дари, Дай нам Сину в Твоім Царстві во вік вічні жити. Дай нам гріхів відпущення. Святу Троїцю прославляймо, Богу честь, хвалу віддаймо. Нова радість стала, щона небі хвала, зізда ясна наш увесь мір осіяла. Небо і земля нині торжествують, — весело празнують. У Вифлезмі весела новина... в плоти Бога бачуть. Радуйтеся всі людіє, радість з неба нам спадає », і т.д. В них висловлена уся теологія і вкладена ціла українська душа.

4. — Якщо ми підемо ще так дальше, то побачимо що поправа людської долі і привернення щастя лежить в тих засобах і цілях, які Христос опісля вживав і установляв для миру і для одержання благодати для душі, для праведного життя на землі і для осягнення вічного щастя. І приклад святого життя Божого Сина, і наука і чуда і пророцтва; і небо і смерть і воскресіння — це все засоби спасення. А носієм своєї *благовісти* зробив Христос Церкву, — установу справді Божу. Вона триває вже 2.000 літ і має тривати до кінця віку. Коли за цей час поставали і пропадали тисячі держав і народів, союзів і товариств, то вона дивним дивом стоїть непорушна, мимо всіх хуртовин, ересей і переслідувань. Якусь Божу надлюдську залізну організацію вдунув в неї Христос, і від неї мусимо вчитися, і з неї брати собі приклад. Послух і підчинення без гніту і терору Ієрархії, свобода вірних без розбещення і сваволі, бо любов лучить всіх гармонійно з собою. Наша недоля і смуток в суті речі спричинені браком тривкої організації. Тому глядім на Христа в яслах і звернім бачну увагу на цю високу прикмету вміння споїти. Молімся про цю любов, гармонію і згідність в наших родинах, громадах і в усьому народі. Це буде для нас основою і завдатком непроминаючої радості, якої всі ми собі так дуже бажаємо. Амінь.

Христос раждається!

РІЗДВЯНИЙ ПРИВІТ БЛАЖЕННІШОГО ЙОСИФА НА РІЗДВО ХРИСТОВЕ

7.1.1968

1. — Кожний християнин, вчений чи невчений, вбогий чи багатий, молодий чи старий, здоровий чи недужий, з приходом кожнорічного празника Христового Різдва відчуває інтуїтивно якусь радість, і то небуденну. І відчуває її правильно і неправильно, добре або але, правдиво або неправдиво, — скажім одним словом, по Божому, а може ще більше, по людськи. Дитина відчуває її по своєму, незвичайною обстановкою, яслами, співом, солодощами, новою одежиною, прихильнішим і ласкавішим оком батьків. Подібно і молодь, що не думає глибше, різдвяною св. Вечерою, розривками, і розвеселюваннями. Спрацьовані і струджені муж і жона — відпочинком і потіхою; в святочних днях робітник і купець кращим, заслуженим заробітком, — а всі пройняті надією, що буде краще і що весь труд не даремний, але принесе ще більший плід. З такою самою надією і піднесеним духом глядить у майбутнє і духовник і науковець і політик, і очікує зміни на краще, яке б це, дотепер безвиглядне, положення не було. І правильно, бо таке *знам'я* носить на собі Христове Різдво.

Коли ангели з'явилися найближчим людям біля народженого Христа, першим їх словом було: « Не бойтеся, се бо благовісткую вам *радість велию*, яже будет *всім людям*: яко родися вам Спас, іже єсть Христос Господь во граді Давидові » (Лк. 2, 10 сл.). Тому як висновок з того слідую: « Слава во вишніх Богу і на землі мир, во чоловіцях благоволеніє » (Лк. 2, 14). Радість, бо народився Спас, що вирятуює з біди і то *всіх* без виімку, тому то *радість загальна*. Вона має проявлятися на зовні: 1) *в прославі Бога*, — бо слава во вишніх Богу; 2) *в мирі і спокою на землі*, — бо і на землі мир; 3) *в людях благоволення* — в чоловіцях благоволеніє, Бог знаходить уподобання в людях, і люди будуть вдоволені з себе. А до здійснення цього, треба стану душі в Божій благодаті, повднання з Богом в щирій сповіді і злучення в добровільному св. Причастю, а тим самим і помирнення з ближнім. Тоді в душі наступає стан певности і вдоволення. Тому ангел каже: « Не бойтеся! ». Щоб не прийшло, — ви спокійні і щасливі; навіть смерть в такому стані не страшна! Але нема радости без миру і спокою, і тому тільки зусиль вкладає в привернення всесвітнього миру Святіший Отець Папа Павло VI.

2. — Кожний Господський та Богородичний празник і свято святих приносить велику радість для душі, але кожний іншу, чи то Різдво, чи Йордан-Богоявлення, чи Воскресення, Зіслання Святого Духа, Благо-

[illegible]

ного завершення свого післанництва переживаємо нині ми, всі українці, по всіх усядах земської кулі.

4. Наше положення нині дуже подібне до загального стану усього людства, зокрема вибраного ізраїльського народу і апостолів перед Христовим Воскресенням. Понижені, розбиті в прах, обездолені і безнадійні, віджили відразу, коли почули про подібне воскресення. Нині і ми всі українці, ободрені і піднесені на душі, співаємо: « Христос воскрес із мертвих ». Наша пісня несеться по всьому світі, і в Європі, і в Азії, і в Америці, і в Африці, в Австралії, Новій Зеландії, і величаво на волі в храмах та домах, і на ліжках недуги, потайки в тюремних камерах, по закутках лагєрних бараків і в воєнних окопах, але всі, тісно злучені духом, разом і з найглибшим відчуттям душевної потіхи і радості. Сум і гризота нищать душу і тіло, радість і веселість підносять і кріплять сили. « Возверзи на Господа печаль твою і той тя препитаєт » (Пс. 54, 23). Бо Воскресення Христове є не лише гарним і милим спомином, але і дійсною помічю для знесиленої і вичерпаної душі. І загрижений батько і обезсилена мати, і виснажений інтелігент, і ревний духовник і монахія, всі шукають нині у Воскреслого Христа, покріплення і піднесення. Кожний також в совісті відчуває нагороду за своє праведне життя: Я не заперечував і не хулив Бога, не крав, не вбивав, не клеветав, не грабував, не чужоложив, не пиячив, не свідчив ложно проти свого ближнього. Я не відрікався свого народу, свого обряду, свої Церкви і свої віри. Я йшов дорогою Христа і Євангелії до благородности і щастя.

Могутність воскреслого Христа став нині кожному ясно перед очима, як ніколи передше, вона кріпить його волю і, що найважніше, додає сил і будить вдовolenня та щастя для чистої совісти, що є без порівняння цінніше від багатства, розголосу і пустої слави. Кожний бачить також, що зачинає світати на всесвітньому горизонті, що зачинають таяти як віск вороги Христа, що на нинішньому бездолі « твориться щось нове », про яке говорив пророк Ісаїя. Йде до облегшення долі нуждарів і освобождення поневолених. Нехай ніхто не лякається і не хляне на вид великих труднощів, бо сила Христа могутніша від всіх ворогів. « Я побідив світ » (Ів. 16, 33). Духові ліліпути і карлики та слабодухи ніколи не завоюють світу, і нарід, що відрікається себе, не викує свої долі. « Уповаюче Нань, спасемся імени Ёго ради » — каже пророк Ісаїя. « Возрадуємся і возвеселімся, за дни в няже смирил ни вси, літа в няже видіхом злая » (Пс. 8, 15).

Водночас з радістю, Воскресення Христове є і могутнім духовним лучником всіх українців християн, без огляду на політичну приналежність, і тому воно таке нам близьке, безпосереднє, своє, сильне і вічно творче. Бо терпіння і воскресення Христа є символом нашого страждання і встання.

Христос воскрес!

ПРИВІТ БЛАЖЕННІШОГО В ТОРОНТО

(14.VI.1968)

Запрошений на Всеканадський Конгрес Українців Католиків в Едмонтоні і за благословенням Святого Вітця, з невимовним зворушенням ума і серця, але і з не меншою радістю вступаємо на славу, свободну землю Канади, з якою Господь зв'язав так тісно Українську Церкву і український нарід. Коли, Дорогі Братя і Сестри, Україна-Матір виправляла Вас, майже століття тому, за море з найкращими сподіваннями і виглядами, — то все таки жаль розставатися стискав серце і тривога за Ваше непевне майбутнє напружувала розум, щоб не поповнити похибки і не переочити потрібної помочі. Та нині ця непевність розвіяна, а зворушення пронизане глибокою радістю і навіяне спокоєм і погідністю, бо Ви виправдали всі сподівання, зберегли Христову Віру і визнали її величавими храмами, скріпили національну свідомість політичними, культурними і економічними товариствами, організаціями, з'їздами, конгресами, школами, приютами і захоронками у власних забудованнях та навіть, користаючи з усіх прав лояльного громадянства Канади, стали для своєї Матері-України в її неволі сильною підпорою.

Затісняємо і даємо нині голосний вислів єдності Української Церкви і українського народу, бережену, але і розбивану віками, бо вона нам тепер потрібна більше, як колинебудь в минулому.

Відчуваємо велику не будьяку і небуденну вдячність для Канади з її Королівським Правительством, що так радо приймила в себе українських емігрантів і допомогла Службі Божому митрополитові Андреєві забезпечити духовну опіку першими душпастирями для прибулих поселенців і поставити першого нашого Єпископа в Канаді Кир Никиту Будку, що закінчив своє страдальне життя в далекій Караганді як ісповідник віри. Яка радість нині, що воно розцвілося в українську митрополію з чотирма єпископствами!

Нехай наші відвідини дадуть Вам відчути подих Рідної Землі і нагоду відновити свої українські церковні і національні переконання і почування у вдячності та громадянській вірності славній Канаді.

Окрема щира дяка за привіт Високопреосвященнішому митрополитові Кир Максимові, Преосвященнішим Владикам і Духовенству, Сенаторові Юзикові, Представникам і громадських Установ і всім громадянам Канади також З'єдиненим Державам Америки за таку велику честь і милу стрічу, що останеться в пам'яті на все життя.

Хай живе і могутнє славна Канада з її Уряд із своїми українськими громадянами.

ПАСХАЛЬНЕ СЛОВО БЛАЖЕННІШОГО ЙОСИФА 1968

1. — Кожний християнин знає в свого власного релігійного і церковного досвіду, що всі празники приносять велику і різноманітну духову радість, і то кожний свою питому. А вже ж найбільшу і найглибшу потіху, повну душевної веселости і підйому справляє нам кожного року Воскресення Христове — Пасха. Бо це празник празників, празник перемоги, остаточної перемоги над злом, над гріхом і над спричинником гріха, над наслідками гріха і ворогуванням з Богом, над нависаючим страшним і вічним пеклом за гріх, словом над всіма нещастями і терпіннями, зокрема над смертю душі і тіла, і то вже ось тут на землі. Христос поєднав нас з Богом, переблагав Небесного Отця, привернув нам Боже синівство, скріпив нас в наших стражданнях, додав нових сил на дорогу життя, поконав всевладну смерть своїм воскресенням і забезпечив нам також майбутнє воскресення з мертвих та щасливу вічність душі і тіла. Чи ж нема, отже, чого радуватись і тішитись, піднести голову, ободритись в цей пам'ятний день перемоги? Свята Церква свідомо вагає і величє святого приготування вірних на цю хвилину сорокденним постом, милостинями, молитвою, умиротворенням і, що найважливіше, св. Сповіддю та св. Причастям. Нинішній подвиг Христа і пам'ять його є завдатком і початком нашого вічного щастя.

2. Богом сотворена людина мала в раї готовий, забезпечений, щасливий прожиток без своїх заслуг і співдіянь, перебувши лише недовгу і неважку пробу. На жаль, Адам і Ева не витримали її і стягнули на себе велику кару і прокляття та скотилися в пропасть душевної нужди і тілесних мук. Однак Господь, в своєму милосердді, лишив людині проблеск надії на рятунок, який просвічував їй впродовж віків. Болі, недуги, голод, холод, спрага, невдачі, погроми, небезпеки життя від людей, звірів і елементарних випадків та нещасть, виснажували людину, але напружували і гартували її душевні і тілесні сили. Вона стала працьовитою, проворною і винахідною, співтворцем своєї долі, коли, навпаки, пасивний стан присипляв її, чинив восприємником, а не активним і творчим діячем. Саме і в тому лежить вищість і велич стану упадку. Господь в своїй всемогутості може повернути зло на добро і з найбільшого упадку піднести до найвищих висот, як і з найвищої потуги і щастя скинути на низи животіння, коли треба, щоб спам'ятати людину (Товит 4, 19). Саме в неволі, в пониженні і покорі жиди зрозуміли свою долю і навчилися цінити свою волю. Очевидно, що не раз опадають руки в боротьбі зі злим духом,

в нещастях і клопотах. Гляньте на того батька, що гарує день і ніч, на цю матір, що до омління клопочеться своїми дітьми, щоб оберекти їх від злого оточення, вивчити і виховати на вірних синів Церкви і народу. І вбогий робітник і ремісник, і науковець і політичний, культурний і громадський діяч, скільки він мусить насушити собі голову, щоб добитись досягнень і полегші для себе і інших. Гляньте на повні пожертвованя священика, монаха і монахиню, скільки вони мусять заперечити себе, натрудитися і не жалувати навіть останніх сил. Христос переніс всі терпіння і випив чашу горя до дна, і нам така сама дорога. Але де біда найбільша, там також і поміч Божий найближчий! І цю дивну помічну руку Господа спільно досвідчало на собі усе людство віками і кожна людина в своєму індивідуальному житті, коли вже здавалося нема сил до дальшого ходу.

3. Найбільший старозавітний пророк Ісаїя, малює один такий переважний і відрадний епізод. Він, видючий, бачив майбутнє і передсказував його своїм віщим духом. В одному видінні він чує Господній голос: «Ось я творю щось нового, воно ось-ось уже вийде. Чи ж ви його не пізнаєте? Я прокладу дорогу в пустині і проведу ріки на безлюддях» (Іс. 43, 19). Він докладніше означає «це нове» — що ось «Діва породить сина і нарече ім'я йому Емамуїл» (Іс. 7, 14) і «Він наші недуги взяв на себе. Він був ранений за гріхи наші, битий за беззаконня наші. І як агнець, ведений на заріз, немов німа вівця перед тими, що стрижуть її, він не відкривав уст своїх. Насильно, скорим судом його схопили... За гріхи народу його побито аж до смерті. Гріб призначили йому разом з безбожними і злочинцями... Він узяв на себе гріхи багатьох і за грішників заступався» (Іс. 53, 5-12).

Це виразна мова про Христа, який прийде і візьме на себе людські терпіння і в них і через них довершить поправу невідрадного і важкого стану усього людства. Знуцання над ним доведені до найвищого болю, який загалом може перенести людина. Він найблагородніша і найневинніша людина бере на себе всю вину і то з повною свідомістю. Він в'ється з болю аж до кривавого поту в Гетсманському Городі і до судорогів на хресті, прибиття гвоздями і до самої смерті, повисши між небом і землею.

Скільки тортур переносять люди, вбивання на паль, вплітання в колесо, адирання шкіри пасами, вкидання в огонь і студінь, але ніхто, навіть два розбійники, розп'яті одночасно з Христом, ані в приближенні не страждав так, як Він, бо ніхто не мав такої повної свідомості своєї невинності, знання всіх терпінь і мук, їх обсягу і глибини аж до останньої хвилини життя, і такого ніжного тіла і благородної душі, як Христос. Усе життя своє він перевів як звичайна людина в голоді і холоді, у мученні і зневагах від людей. Страждав і умер за провини, кари всіх людей. Це все, отже, витерпів і переніс на собі Христос аж до найважчої смерті і побідно воскрес із мертвих! І якраз цей останній, радісний етап побід-

ПЕРЕКЛАД НА АНГЛІЙСЬКУ МОВУ ПРОМОВИ БЛАЖЕННІШОГО
В ТОРОНТО
14.VI.1968

Having been invited to the All-Canadian Congress of Ukrainian Catholics in Edmonton, with the gracious approval and blessing of the Holy Father, we step here — moved with great joy and with an ineffable excitement of mind and heart — in to this glorious, free land of Canada, in which our Lord has so deeply connected the Ukrainian Church and the Ukrainian people.

Dear Brothers and Sisters, nearly a century has lapsed, since the Motherland Ukraine bade you farewell, with great expectancies and hopeful foresight on your adventure on the other side of the ocean. The sorrow of your departure pierced her heart, and the worries about your uncertain future troubled her mind, because she was afraid that you would face misfortune or overlook the golden opportunities. Today, fortunately, that uncertainty has disappeared, and those worries have been reduced by a deep joy and replaced by peace and welfare. You have achieved all your hopes, by preserving the Christian faith, and by witnessing it with majestic churches, by asserting your national identity in the political, cultural and economic societies, and by the various organizations, conventions, congresses, schools, kindergartens and institutions, for the care of the aged and the orphans, with their own adequate buildings: all enjoying the rights of loyal Canadian citizens. All these achievements have become a strong support for our Motherland Ukraine, in this hour of distress.

Today we proclaim loudly and with special emphasis the unity of the Ukrainian Church and the Ukrainian people: unity, which — though sometimes fractured — has been always kept during the centuries, for this oneness is more necessary for us today, than at any other time in the past.

We wish to take this opportunity, to express our very special and deep gratitude to Canada and to the Government of Her Majesty, for having so readily welcomed the Ukrainian immigrants and having so closely cooperated with the Servant of God, the Metropolitan Andrew Scheptyckyj, in securing the spiritual assistance to the newly-arrived settlers, by the importation of Ukrainian Clergy, generously helped by the native priests, who assumed our rite, and in the appointing of our first bishop in Canada, Nikita Budka, who ended his life of sufferings in the far-distant Kharaganda, as a confessor of the faith. What a great joy we feel today, to see that this first bishopric has flowered into an ecclesiastical province, with its four eparchies!

May our visit offer you the occasion to feel the true spirit of our native land, give the opportunity to renew your fidelity to our Ukrainian Church and national convictions, and afford you the way to reaffirm your gratitude and loyalty toward this great country of Canada and its civic institutions.

Above all, we are grateful to His Grace, Maxim Hermaniuk, to their Excellencies the Bishops, to the Clergy and Sisters, to Hon. Senator Yuzyk, to the representatives of ecclesiastical and civic organizations, and to all citizens of Canada and of the United States of America, for their warm welcome and the honour bestowed upon us. This happy gathering will remain stamped indelibly in our memory for the whole life.

God bless Canada, her Government and all her Ukrainian citizens!

ПРОПОВІДЬ В ТОРОНТО 16.VI.1968 НА 20-ЛІТТЯ ТОРОНТОНСЬКОЇ ЕПАРХІЇ

1. « Возвеселимся за дни, в няже смирил ни еси, в няже видіхом злая » (Пс. 89,15). Хто з нас нині не пережив важких днів, не зазнав горя і муки? Хто не сумував і не плакав? Та Господь посилає не лише хрести, але і радісні дні. Рожа має дошкульні колючки, але і прегарні квіти. А після страсної п'ятниці прийшло світле воскресення. Так воно було в житті Ісуса Христа і Матері Божої, так воно буває в житті кожної людини і всього народу. Після смутку приходять дні радості.

І оце нині настав день, щоби ми піднесли голову, випрямилися і наповнили серце втіхою. 20-літ минуло від оснування Торонтонської Епархії. Здавалося б, короткий проміжок часу, а мимо того скільки досягнень, скільки довершених діл на Божу славу і двигнення українського народу. Скільки жертвенности, скільки мозольної праці — недоспаних ночей і висилень. І заслуга тим більша, що доконали цього вбогі і збіджені збігці та пришелці. Де не було нічого українського, постало за благословенням Святого Отця українське єпископство, побудовано величаві храми, зорганізовано парохії і монастирі, основано школи, założено товариства, зорганізовано культурні, економічні і політичні установи — змонтовано ціле народне життя і то в чужомовному середовищі. Чи ж, дивлячись на це, не радується наше серце, чи ж не мають нині чим тішитися і Митрополит Канади і Торонтонський Владика, духовенство і вірні і вся Українська Церква і український нарід? Це ж хвилина великого підйому, вдоволення і заохоти до дальшої праці. Котрий письменник і науковець не відітхне свobodно, скінчивши свій твір і відложивши перо? Котрий будівничий і робітник не гляне радісно на свій твір, здвигнений його довгим і мозольним трудом? Котрий хлібороб не піднесе своїх рук від чепіг плуга, коли зорав і засіяв ниву? Так і нині лине щира подяка Господеві, що дає нам возрадуватися по днях нашої печалі і потішитись, що Він з нами в розпочатій праці на майбутнє. Положено прегарні сильні основи, треба дальше продовжувати її і в майбутньому. Це що доконано — це величезний вклад в будову усеї нашої Церкви і нашого народу. І слава Богові і дяка Святим Отцям і честь всім потрудившимся та творцям.

2. Та нинішнє свято випадає щасливо на торжество Всіх Святих і наша радість ще більша. В ній беруть участь і наші святі. Св. Церква величає нині душі окремо всіх праведників, що не є виразно проголошені святими, які посвятили своє життя для Господа Бога, жили згідно з Євангелієм Ісуса Христа і свято померли. Є їх непроглядні маси. І між ними скільки наших дідів і прадідів, кривих і свояків, знайомих і друзів. Вони днесь радуються вічним щастям і є нашими заступниками перед Богом. Вони не є незацікавленими глядачами в нашої життєвій боротьбі, в наших спокусах і упадках, але своїм заступництвом допомагають нам і в тому наша сила і наша радість і наша надія. Коли глянути оком в нашу історію, скільки там муки і крові за Христа і Його Церкву, в татарському лихолітті, в турецьких війнах, в царських переслідуваннях і безбожницьких нетерпимостях та безоглядностях. Скільки святости, тихої і невидимої по монастирях і родинних домах! Скільки слави для Бога і чести для Української Церкви та українського народу.

«Благословен вси Господи, Боже отец наших, хвально і прославлено ім'я Твоє во віки!»

Чи ми, Дорогі Братя і Сестри, коли в житті, забувши про все, не дивились і не любувалися околицею, кругом себе, лісами, левадами, цвітами, ланами збіжжя, горами, ярами і ріками, — які вони гарні — скільки там різних форм і видів, і один кращий від одного, і дерева, і цвіти, і листя, і шпильки, і птиці, і звір'ята. Яка необнята краса і велич. Або коли дивилися Ви в погідній вечір на зоряне небо, одна зірка гарніша від іншої, і міріади, і міріади їх. А все те створене Богом. Яка могутність в ньому і яка безконечна краса! А всеж таки краса матеріального і живого світу нічим в порівнанні до краси душі.

Минулої неділі ми святкували Зіслання Святого Духа, який перемінив апостолів з боягузів в завойовників світа. Він випосажив їх найбільшими і найвищими дарами, премудрости, любови, сили і знання, побожності, милосердя і мужности. Один християнський мудрець сказав, що коли б людина могла глянути на ангела, то вона з подиву зімліла б. Те саме відноситься і до святих, до святих душ. Їх велич і краса перевищує увесь світ. Творчість Святого Духа у людських душах є найвища і наймістерніша і тому «Дивен Бог во святих своїх».

Туди й наша дорога — це і наша ціль і мета, щоби освятити нашу душу, ублагороднити її і вчинити її гідним твором Божої мудрости і могутности. І ми Ваші Владики і духовні, нічого більше не бажаємо і не лякаємося жодного труду, щоби Вам в тому допомогти. І одним етапом в цьому змаганні є ось цей, 20-літній Ювілей Торонтонської Української Епархії в будові Божого Царства серед українського народу. Ми хочемо, Дорогі Братя і Сестри, прихилити Вам неба. Амінь.

ПРОПОВІДЬ У ВІННІПЕГУ 23.6.1968

Дорогі Братя і Сестри!

Коли Ви уважно слухали Євангелія в Пасхальному крузі, ви мусіли пересвідчитися до важної певности, що Христос є Богом. Усі пасхальні богослуження всіма способами стараються це доказати і потвердити. І самозрозуміло, бо то є основна правда нашої віри. Христос терпів страшні муки і умер на хресті, щоби надолужити за гріх Адама і Еви. Але він воскрес і це потверджує найперше могутнє Євангеліє св. Йоана — « В началі було слово... ». І мироносиці, і св. Тома, і апостоли, і чуда уздоровлення паралітика і сліпородженого, і подія з Самарянкою, і вкінці рішення Собору в Нікеї — доказали ясно, наглядно, що Христос був Богом. Завершивши своє діло, вознісся на небо і зіслав Святого Духа, щоби просвітив апостолів і вірних пізнати Його науку. Та з цього слідують висновки, які кожний християнин мусить тепер витягнути, бо Христос ставить до нього свої домагання. Які?

В наступних Євангеліях з'ясовані ці домагання дуже виразно. Треба взяти хрест і йти за Христом, треба шукати вперед Божого Царства, а опісля всього іншого для прожитку. Апостоли покинули все і пішли за Христом, і вони доконали чогось великого — треба і нам так само йти тою самою дорогою. Нема іншого доцільного шляху, як той, що Христос сам його показав і сам його пройшов. Він наша мета. Ми мусимо піднятися труду, переносити всі терпіння, бо тільки тим способом збудуємо Боже Царство, а воно не є якесь етеричне, повітряне але реальне в наших душах і на наших землях.

Христос будував його в своєму ізраїльському народі і через нього в інших народах.

Наше завдання і наше післанництво є утвердити і поглибити Христову віру в українському народі. Коли Українці прийшли до Канади, були полишені самі собі — тому їх початки були важкі і прикрі. Але коли за ними послідували перші наші священики і до душпастирської праці станули кількох французьких монахів-священиків, зачали творитись українські християнські громади, парохії і так постало єпископство. Зачало розвиватися і рости гірчичне зерно і виросло у велике дерево. З одного єпископства повстало 4 і Митрополія. — Це велика ласка

Божа і честь для всіх подвижників. Вінніпег став серцем Канадських Українців і остався осередком Української Церкви в Канаді. Належить зовсім слушно величати подвижників того твору і нинішнього Високопреосвященнішого Митрополита і усіма силами допомогти до з'єднання Канадської Католицької Церкви. Від того залежить не тільки сила Канадських Українців, але й усіх Українців у світі, коли з'єднана Канада, тоді легше з'єдинити Українців по цілому світі. Звідси залунали слова проти розчленування нашої Церкви, а з тим і нашого народу. За всяку ціну переводити і скріплювати цю єдність, бо інакше нам грозить розвал. Наша Церква мусить бути одна, наша молитва мусить бути одна, наша богослужба одна, наша свідомість одна, наше почуття цілості народу одне. Як в тілі кожний член рятує загроженого сусіднього члена, так і Українець мусить обізнатися за Канадійцем, а Канадієць за Американцем, Аргентинець за Австралійцем і за всею Україною. Цю роботу має робити не тільки Церква і духовенство, але і преса, і школи, і всі установи, і кожна родина. Перед Вінніпегською Митрополією велике і важке завдання і висока місія, і то не хвилева, але вікова.

Нинішня Євангелія, оповідаючи про перші покликання апостолів, кінчиться дуже сильним підкресненням діяльності Ісуса Христа. Він проходив усю Галилею, учив в синагогах, проповідував Євангелію Царства і цілив всяку недугу і всяку неміч у людях (Мт. 4,23). А ці недуги і немочі не були тільки особисті, але і усього народу, як такого. Їх і нині треба нам сціляти, лічити і усувати в кожного зокрема і в усього народу — його розбиття, роз'єднання, байдужність і легкодущність, коли ходить про загальні справи. Конгрес Вільних Українців, це заслуга Вінніпегу і дай Боже, щоби почате діло росло і набрало реальних форм в організаціях і пресі. Багатійте, доробляйтеся чесно, бо багатство і заможність розумно уживані скріпляють тілесне і духове життя. Христос бував в багатих на обідах і користувався їх заможністю. Матей був багатий і став апостолом. Йосиф з Ариматеї — зняв його тіло. Їм каже Ісус пам'ятати про вбогих. Ви маєте найбільші можливості з Українців — помагати в біді, обороняти, помагати і будувати своє. І треба це якнайліпше використати.

Крім того св. Павло в нинішнім Посланню до Римлян, говорить про закон написаний в серцях людських. Оце закон нашої єдності є написаний в серці кожного Українця — це закон спільної крові і кости і *даремно є воювати проти нього*, бо це значило би заперечувати основи нашої нації. Вони завжди будуть відзиватися в совісті кожного Українця, хоч як, може дехто хотів би сильно придушувати цей голос запереченням. А до того нас держить разом і наша Христова віра і наш обряд. В такій формі і в такому виді ми мусимо будувати Боже Царство серед Українського Народу. Амінь.

ПРОПОВІДЬ НА ВСЕКАНАДСЬКОМУ КОНГРЕСІ УКРАЇНЦІВ
КАТОЛИКІВ В ЕДМОНТОНІ 28 ЧЕРВНЯ 1968

Дорогі Браття і Сестри!

Величавий релігійний Всеканадський Конгрес Українців в Едмонтоні, спонукує нас до глибшої духовної призадуми і застанови. Переживаємо небуденні дні, не лише кожний особисто і окремо, але і всі разом і увесь наш нарід. Розпочинаємо торжественною Святою Літургією, яка надає Конгресові не лише особливу ціху, але і глибокий зміст. Сам Конгрес то є зосередження думки після пережитого періоду і застановою перед новими завданнями. Він згущує і збирає думки над минулим і вибирає з нього те, що *сприяє* в житті і творчості не лише канадського українця, але і для усеї Католицької Української Церкви, що останеться на століття. Та самим осередком в житті кожної людини, а так само і кожного поважного українця, що цінить життя і знає його вагу, — є Церква і відправлявана в ній Свята Літургія. Людина росте з своїми плянами і думками, чим вищі вони і благородніші, тим достойніша і вища особа. А вже ж хвилини, які переживаємо, належать:

- 1) до найвищих злетів,
- 2) до найсвятотніших переживань,
- 3) до найконечніших дібр.

1. Людина живе на те, щоби свого Сотворителя, добродія пізнала і Йому честь і поклін віддавала. Тим вона підноситься до небесних висот. Однак *безбожництво є безпосереднім* протиставленням цьому і запереченням Бога. І тому наше богослуження є *засвідченням нашої живої віри в Бога, в Христа*, і віри українського народу, який тут представляємо.

Ми складаємо нашу з глибин серця пливучу подяку Господеві за всі блага одержані впродовж тисячоліт для усього народу і усеї Церкви, для всіх разом і кожного зокрема, що наш нарід *не зник* з лиця землі в часах мандрівки народів по наших землях, в часах монгольської навали, в часі наїздів і окупацій, пошестей, нещастя і катаклізмів.

Ми голосно і прилюдно благаємо прощення за всі наші прогріхи, зневаги, недостачі і недоліки, якщо ми їх свідомо і несвідомо поповнили,

за наші неагоди, свар, роз'єднання і невдячності, хоч ми завжди хотіли і хочемо остати вірними синами Христової Церкви під проводом видимого Голови Папи Римського.

Ми благаємо помічі, милосердя і опіки над нами на майбутнє, бо ми їй так дуже потребуємо. Часи грізні і люті, а ми розбиті і висилені і ще слабші тепер як були колинебудь, щоби вийти побідними з тих заверюх і бур. « На тя, Господи, уповах » — і коли ми з Христом, то нічого нам не страшно « аз сьм з вами і ніктоже на ви ».

2. Свята Літургія, то найсвятішіша хвилина в житті нашого народу, у цілій його історії, в часі його існування і діяння. Наш народ зачинав завжди молитвою кожний ранок і кінчав нею кожний вечір. В неділі і свята йшов на Службу Божу до церкви і кожне важне своє діло зачинав Службою Божою. З Христом він родився — з Христом жив і з Христом вмирив.

Перенесімся на хвилину з активних почитателів Христа Бога на обсерваторів і глядачів. На екрані пересувається наша історія. Коли Христос взяв хліб і вино, сказав святочно — це тіло, що за вас віддається і кров, що за вас проливається. — Іншими словами, це жертва за гріхи людські і додав — це творить на мій спомин. По своєму воскресінню сам Христос творив це в Емаус і певно більше разів. Це саме робили апостоли. Найбільше наглядним речником є тут св. Павло, який отверто заявляє: « що прийняв я від Господа, те передав вам: Господь Ісус тієї ночі, якої був виданий, узяв хліб і віддавши хвалу, переломив і сказав: це є моє тіло, яке за вас дається. Це робіть на мій спомин! Так само і чашу по вечері, кажучи: Ця чаша новий завіт у моїй крові. Це чиніть кожний раз, коли будете пити, на мій спомин ». « Бо кожного разу, як будете їсти цей хліб і пити цю чашу, будете звіщати смерть Господа. аж доки він не прийде » (1 Кор. 11,23-26). Апостоли розійшлися по цілому світі і всюди правили Святу Літургію. І от святий Андрей перейшов Малу Азію, дійшов до Синопи і переїхав через Чорне море до Херсону. В Малій Азії апостолували й інші Апостоли, св. Петро, св. Павло. Св. Павло проповідував у Греції, а його учні приходили також над північне побережжя Чорного моря, яке засіяли греки своїми колоніями. З ними торгували і дружили скити і переймали від них також християнство. В Босфорському Царстві над Чорним морем цвіла також християнська віра, звідси вона перейшла до Тьмутароканської Русі. Прийшов на вигнання і папа Климентій і пізніше папа Мартин I. Зразу Христова наука поширювалась покриюму, а згодом явно, бо Босфорське Царство дало свободу християнству ще перед Константином. Ви бачите по деяких містах, а навіть деяких селах вірних, прєзвитерів і єпископів. Переходять кочовики притихає Служба Божа, але опісля вертають з очеретів і знову вона продовжується і приноситься.

Всюди, де є громади, будують церкви і приводять священика. В містах величаві храми, по селах скромні дерев'яні. І хрестять і сповідають і несуть Святе Напуття і проповідують і правлять Служби Божі. Глядіть, як кожний вірний несе останній гріш, ціле своє майно, як жертву, як вони вбираються до церкви, і старші, і дівчата, і хлопці в кращу одягу і квіти. Чи не бачите в цьому їх глибокої віри? Як дбають про просфору, як вчать в школах, видають церковні книги. Коли йде священик з Св. Дарами, як вони клякають чи в сніг чи в болото! В кого ви побачите таку глибоку віру і пошану для Господа Бога. Яке зворушливе каяння на смертному ложі. Скільки в тому покріплення, очищення совісті, спокою і радості. Церква і Служба Божа відривали наш наріз від землі і світу і підносили до Бога. І малого і великого, і багатого і вбогого, і неграмотного і вченого. Наша Служба Божа найкраща і ми не потребуємо її поправляти.

3. Не диво тому, що Служба Божа є найконечнішим добром для українського народу. Вона є цілющим джерелом, що ублагороднює душу очищує від вини і освячує і підтримує в горю. Вона дає надхнення до світлої творчості і високого лету і оптимізму. Чи ж це мало би пропасти нині і його місце зайняти безбожництво з своєю руїною душі. Ніколи! « Кожний, хто ісповість мене перед людьми і я визнаю його перед моїм Отцем небесним » (Мт. 10,32). Церква і Служба Божа — це джерело невмирущої сили народу. « Хто їсть моє тіло і п'є мою кров, житиме во віки ». Амінь.

Poponi Bpama i Ceiymu.

and give your heart
up to the Lord

[illegible]

Проповідь Блаженнішого на Конгресі українців в Едмонтоні 28.6.1968 р.

ПРОПОВІДЬ В САСКАТУНІ
РІЗДВО СВ. ІВАНА ХРЕСТИТЕЛЯ 7.VII.1968

В нинішньому Євангелію Христос підносить глибоку віру сотника поганина, що прийшов прохати про оздоровлення свого хлопця і молив сказати лише слово, таку сильну віру мав цей поганин в Христа. Нині віра в Бога, в Христа — це найважливіша річ. Скільки тратить віру, байдужніс, не здаючи собі справи, що людина без віри стає звіриною. Вбити тата, маму, вкрати, підпалити — це наче ніщо. Він тратить совість і не боїться жодної кари. Тому-то мусите ви вдома вже замолоду, з дитинства навчати молитви, приводити до церкви, боятися Бога, не переступати Божих заповідей, ходити до Св. Сповіді і до св. Причастя. Хто має віру в Бога, той буде добрим батьком і матір'ю, добрим сином і донькою, і добрим громадянином, і свідомим українцем. Багато ви зробили для українського народу, стільки помочі дали ви страдаючим на Україні і за це велика вам дяка. Але є небезпека, що ви можете втратити свідомість і волю належати до великого українського народу і згубитися в чужому морі. А тоді такий українець стане ренегатом — відступником і нікому непотрібним.

Людина не живе тільки, щоби насититися, але щоби служити Церкві і своєму народові. Як мило глянути на ваші храми, школи, банки — основа народного життя і творчості. Багатійте чесним заробітком, будьте заможні, але і праведні. Вмійте уживати своє майно на добре, купуйте поле, будуйте дома на славу Бога, на своє здоров'я, на поміч потребуючим.

Не стидайтеся свого, ми маємо багато, слава Богу, чим можемо величатися. Наш прегарний обряд, наша пребагата пшенична земля, славне минуле, високе мистецтво, подивугідні і повні посвати і праці люди. Бракувало нам в історії однозгідности — звідси розбиття і ослаблення 50 мільйонового народу.

Можуть бути різні думки і погляди, і добре, щоби вони стиралися і удосконалювалися, але в загальних справах треба триматися одної лінії і з неї не виломлюватися і не віддаляватися. Інакше постане безголов'я і упадок народу. *Не дивота, отже, що не маємо успіхів і завжди неволя впродовж віків.* І якщо ми будемо легковажити собі, нашу Церкву, наш нарід, нашу долю, то « мнози от восток і запад прийдуть на нашу

землю і возмут » — як кажеться нині в Євангелії — а нас виженуть геть. « Синове же царства ізгнати будуть в тьму кромішнюю, ту будет плач і скрежет зубів » (Мт. 8,11-12) — або іншими словами — *неволя в сусідів*.

2. Нині припадає і празник св. Івана Хрестителя. Про нього було сказане пророцтво: « Ти, отроча, пророк Вишнього наречешися, предидеши бо пред лицем Господнім уготовати путь єго » (Лк. 1,76). Справді, то був сильний невгнутий характер. Не боявся ні мук ні смерти, коли ішлося про Божу справу і честь народу: « не достоїть тобі мати жену брата твого ». Чесним життям приготовляйте дорогу для приходу Христа в Пресв. Евхаристії і усім праведним життям для приходу Христа на смертному ложі. Нехай, отже, ці слова будуть і для вас напінненням і вказівкою промощування дороги Христові цілим своїм життям. Амінь.

ПРОМОВА БЛАЖЕННІШОГО НА БЕНКЕТІ В САСКАЧЕВАНІ 7.VII.1968

Dear Brothers and Sisters,

Nearly a century has lapsed, since the Motherland Ukraine bid you farewell, with great expectancies and hopeful foresight for your adventure on the other side of the ocean. The sorrow of your departure pierced her heart, and the worries about your uncertain future troubled her mind, because she was afraid that you would face misfortune or overlook the golden opportunities. Today, fortunately, that uncertainty has disappeared, and those worries have been reduced by a deep joy and replaced by peace and welfare. You have achieved all your hopes, by preserving the Christian faith, and by witnessing it with majestic churches, by asserting your national identity in the political, cultural and economic societies, and by the various organizations, conventions, congresses, schools, kindergartens and institutions, for the care of the aged and the orphans, with their own adequate buildings: all enjoying the rights of loyal Canadian citizens. All these achievements have become a strong support for our Motherland Ukraine, in this hour of distress.

Today, we proclaim loudly and with special emphasis the unity of the Ukrainian Church and the Ukrainian people; unity, which—though sometimes fractured—has been always kept during the centuries, for this oneness is more necessary for us today, than at any other time in the past.

We wish to take this opportunity, to express our very special and deep gratitude to Canada and to the Government of Her Majesty, for having so

readily welcomed the Ukrainian immigrants and having so closely cooperated with the Servant of God, the Metropolitan Andrew Scheptyckyj, in securing the spiritual assistance to the newly-arrived settlers, by the importation of Ukrainian Clergy, generously helped by the native priests, who assumed our rite, and in the appointing of our first bishop in Canada, Nikita Budka, who ended his life of sufferings in the far-distant Kharaganda, as confessor of the faith. What a great joy we feel today, to see that this first bishopric has flowered into an ecclesiastical province, with its four eparchies!

May our visit offer you the occasion to feel the true spirit of our native Land, give the opportunity to renew your fidelity to our Ukrainian Church and national convictions, and afford you the way to reaffirm your gratitude and loyalty toward this great country of Canada and its civic institutions. God bless Canada, her government and all her Ukrainian citizens!

Speech of Cardinal Josyf Slipyj at the banquet in his honour in Saskatoon.

Spencer's & Cackamayi

F. 111. 1968. Pigeon & Hawk specimens

[illegible]

There could be no better summary than this.

I do not intend to continue this history. I only recalled its beginnings to show that your presence this evening at Saint Paul University, to honour the Archbishop Major of the Ukrainian Catholic Church, may on the totally haphazard. It is indeed a pleasure for us, the Oblates working in this University, to continue, and in a certain way to crown the initiatives of our Western predecessor by bestowing upon His Eminence the highest homage that a University can offer.

Our predecessors wished to respect the religious orientation of the settlers who came here with a sincere faith which they lived and expressed in rites and laws differing from those of their fellow Catholics. They could have given in to the temptation, which indeed was present and which could have been warranted of imposing upon these newcomers the uniformity of the Latin Rite. But their loving understanding of the Church and of religious freedom prevailed. The same love for religious freedom and the guarantees that must accompany it finds its witness in the man we wish to honour this evening. It is not my task to present to you the chronology of certain contemporary events. Everyone knows that His Eminence did not always wear the insignia of a Cardinal nor did he always live the quiet life of a University. He suffered the repercussions of abusive political systems. For many years, he was a prisoner. In his very flesh he affirmed what he taught in his books and lectures. As a leader, he was not only a builder of institutions for learning but a defender of his people and a good shepherd willing to lay down his life for his own. And these insignia of the Hierarchy only acknowledge what had first been lived and experienced in the arduous darkness of a prison.

As a true theologian, he was not content with pleasing patterns of discourse or subtle dissertations on the most sacred dogmas. He witnessed to his faith which is the heart of all theology. This is where words become action, and adhesion to the Lord of God becomes adhesion of all our powers to the plan of God as veiled to us as it may seem. Such men are the joy and the strength of their brothers. It is a joy and a comfort to find men who, even in the midst of difficulties, oppression and trials remain loyal to their faith in God, in truth and in freedom. Such men do more for humanity than all technical discoveries, than the conquest of space, than the progress of science, because they broaden the frontiers of interior freedom, where man is truly himself, where he can decide for himself in light and faithfulness and where he can spontaneously answer the interior callings of God.

It is an honour for our institution to join the Holy Father and the many others who have recognized in His Eminence a true man, and a man of the Church. Allow us, Your Eminence, to offer you our best wishes for a continued presence and action in favour of your people and of the Church. Your past experience and your devotion to the Church and the Holy See, make your counsels a precious contribution in the government of the Church. Your examples and your prestige will inspire all of us to commit ourselves more generously in the service of our brothers and of freedom.

THE SUBSTANCE OF THE PRESENTATION
BY REV. FATHER EMILIEN LAMIRANDE, O.M.I.
DEAN OF THE FACULTY OF THEOLOGY ON THE OCCASION
OF THE CONFERRING
OF A DOCTORATE OF THEOLOGY *HONORIS CAUSA*
FROM SAINT PAUL UNIVERSITY - OTTAWA
ON HIS EMINENCE JOSEPH CARDINAL SLIPYJ

on Wednesday, July 17, 1968, at 8 o'clock

Excellency,

In a University, a Faculty of theology must pursue its aim in a special context, determined by its relationship to the Word of God, and the fidelity towards the Gospel of Christ. To be a theologian is neither to be a dilettante or to be exclusively academic, in the pejorative sense of the word, but to perform a role in the Church that is a service both to the community of believers and to mankind as a whole.

Without losing anything of its character as a scientific discipline, theology must give witness within the bond of communion amongst believers, particularly amongst those who, by virtue of apostolic tradition, have received evangelical and pastoral responsibilities.

It seems to me, my Lord Chancellor, that such exigencies have been fulfilled to an eminent degree by our guest of this evening, His Eminence Cardinal Slipyj, whom I have the honour of presenting in his threefold character of theologian, witness to the faith and venerated spiritual leader of the Ukrainian Catholic Church.

His merits as a theologian were soon manifest when, shortly after his ordination to the priesthood, a doctorate in theology was conferred on him at Innsbruck and he was later received as a professor. Subsequently, the name of His Eminence attained the highest place amongst the many distinguished scholars of the Church who came from Innsbruck and the Canisianum College where many of the members and students of the Faculty still reside. Cardinal Slipyj's attachment to this Alma Mater and to the family of its alumni (to which, if you will permit this mention, I myself am proud to belong) has always remained constant, as is witnessed especially in a message he sent to the regent, Rev. Father Franz Braunshofer, S.J., on his return to Rome in 1963.

Joseph Slipyj's quest for knowledge did not stop at Innsbruck. He went on to higher studies at Rome, at the Angelicum, at the Oriental Institute, and at the Gregorian University where he attained the coveted distinction of "magister aggregatus". Recalled to his own country, he was appointed

CONFERRING OF A DOCTORATE OF THEOLOGY, *HONORIS CAUSA*,
ON HIS EMINENCE JOSEPH CARDINAL SLIPYJ,

on Wednesday, July 17, 1968, at 8 o'clock

ALLOCUTION OF REV. FATHER JACQUES GERVAIS, O.M.I.,
RECTOR OF SAINT PAUL UNIVERSITY - OTTAWA

Eminence,

When I, as a theology professor, would come across references to the book *De principio spirationis in SS. Trinitate*, it never occurred to me that one day Saint Paul University of Ottawa would have the privilege of welcoming the author of this work. Nevertheless, he is here among us, this-evening, not only as the author of theological works, not only as a person invested with the insignia of the Cardinalate, but also as a courageous witness to the Christian Faith he taught in books and class-rooms, and to the freedom of the Church of which he bears the insignia.

Saint Paul University, unassumingly, taking its rank among other similar institutions in Canada and in the Church, is proud to welcome and honor such a distinguished guest. With pleasure we greet in the present assembly colleagues from other institutions, representatives of other Churches and especially representatives of the Ukrainian Church in Canada, all of whom have gathered here to associate in honouring a University colleague and a brother in the Christian Faith. I wish to emphasize particularly the presence among us of a good number of our compatriots of Ukrainian origin. I purposely use the word "compatriots", for their faithfulness to their origin did not impede their finding in Canada a new fatherland which is not less dear to them than their native European country. Along with many others, they have contributed to this new country their number, their hard work and their native virtues. Their personal and collective qualities have enabled them to take place, without prejudice to anyone else, in the various areas of Canadian life: geographical, sociological, political and cultural.

Your Eminence, you travelled across this country, I am sure, that you have seen with your own eyes the vitality of our fellow-citizens. And that is true not only in the areas I have already mentioned but also within the Church.

Faithful to the creed of their fathers, and devoted to the rites, the laws and customs of their Church, they have obtained within the Catholic Church in Canada a well-organized, living and well-integrated position. One indication of this is the fact that there are, in our Catholic Hierarchy, five members

of the Ukrainian rite who are—it goes without saying!—full-fledged members of the Episcopal Conference of Canada. With joy, we respectfully welcome the dignitaries of the Ukrainian Church who accompany His Eminence here this evening.

It is not time to present to you a historical dissertation. But in evoking the history of the Ukrainian-Rite Church in Canada, I feel I must mention here the role played by the Oblates. Everyone knows that the territories of the West, at the moment of their opening to agriculture and immigration, were confided to a great extent to the missionary care of the Oblates. Among the populations entrusted to their care were those called the Ruthenians or Galicians who numbered about 50 000 at the beginning of this century. The characteristic feature of these people was that they belonged to a Rite other than the Latin Rite which was in common use in Canada.

The Missionary Oblates—along with others—were truly intent not only on giving the Ruthenian settlers the assistance of the Church but also on obtaining for them priests of their own language, rite and ethnic origin. Surely, the Latin-rite missionaries wished to offer their services to these immigrants whose faith and respect for the priest they admired. But differences of race and rite made the task more difficult. The necessity was felt of obtaining missionaries who would be closer to these settlers by the bonds of language and origin. For this reason, the Oblates appealed to the authorities of their Congregation, to the Propaganda in Rome, to the Catholic Hierarchy of the Austrian Empire, and to the Emperor himself under whose authority Galicia was at the time. "Please help us, they said, in favour of the Galicians."

However, they did more than just write letters. They themselves went to beg for priests. The famous Father Lacombe undertook a trip to Europe with the express purpose of visiting the Emperor requesting the sending of Ruthenian priests. Being a practical man, he secured many recommendations and even brought along the text of a contract already drafted, so that all would be clear and well-defined.

There were many vicissitudes, discussions and diverging points of view. But throughout the negotiations, one feels that the important issue was the faith and salvation of these people, taking into consideration not the easy solution but the one which was more profitable to their spiritual benefit. All these efforts achieved their purpose. Means were obtained to build schools and churches but especially personnel was found: priests, religious-men and women. In 1903, four Basilian priests and four Ruthenian Sisters from the archdiocese of Lviv were at work helping out their fellow-countrymen in the West.

Progress came rapidly and in 1912, Mgr Budka was appointed as the first Ukrainian Exarch. He wrote in 1917, shortly following the death of Father Lacombe:

I express the deep regret that I feel upon hearing the sad news of the death of Father Lacombe, this great, open-hearted missionary. Among those whom he loved were the first poor Ruthenian settlers who came to Western Canada. He told me, when I met him in Calgary four years ago: "I have seen Western Canada without its railroads and its population. I have seen many people come here and splendid developmenst, but I also desired to see a Ruthenian bishop for the poor Ruthenian settlers. Now I see him. *Nunc dimittis servum tuum in pace.*"

as professor of theology, then rector, at the Seminary of Lviv, where he unstintingly continued to contribute to the development of theological sciences by numerous personal writings, by organizing a society of higher studies, by founding a review and by instituting a Catholic university of which he was the first rector.

The outbreak of the second World War opened a new phase in his career. Consecrated Bishop on December 22, 1939, with title of coadjutor with right of succession to the Metropolitan Archbishop Sheptyckyj. Only a few months had elapsed after he had assumed the responsibility of the Metropolitan See of Lvov when he was arrested on April 11, 1945, together with the other bishops of the Province. During the next 18 years, he was separated from those whom it was his mission to guide and sustain. However, as in the case of Saint Paul, captivity did not prevent him from fortifying the courage of his brethren by the manner in which he gave witness to the truth of the Gospel in adversity.

We do not propose to dwell here on the sufferings of these years. Let it suffice to recall two texts from the epistles of Saint Paul which those of the Ukrainian Catholic Bishops who had remained free, cited in a joint pastoral letter of 1962. The first is from chapter two of the second letter to the Corinthians: "When I wrote to you, I wrote in great anguish and distress, of mind, with many tears. I did not wish to bring sorrow on you, only to assure you of the love I bear you so abundantly." The other passage is from the first chapter of the letter to the Philippians: "I hasten to assure you, brethren, that my circumstances here have only had the effect of spreading the gospel further; so widely has my imprisonment become known, in Christ's honour, throughout the praetorium and to all the world beyond. And most of the brethren, deriving fresh confidence in the Lord from my imprisonment, are making bold to preach God's Word with more freedom than ever."

These years of trial came to an end when, on February 9, 1963, this witness to the faith arrived at Rome and was greeted by John XXIII with words from the Imitation of Christ: "How blessed the moment when we are called by Jesus from the midst of tears to the joy of the Holy Spirit!"

At the Council, he was one of the Fathers whose words were received with particular attention. According to the newspaper, *La Croix* of Paris on the first occasion he rose to speak, on October 11, 1963, "All held their breath as they listened to the bishop who had returned from the prisons of Siberia to which he had been so long confined because of his faith and his fidelity to Rome." "*Benedictus Deus*", he began, "God be praised in the Blessed Trinity and in the Virgin Mary for the wonderful privilege that has been granted us to attend this magnificent Council." The writer remarked that "God be praised" was also the invocation with which Saint John Chrysostom began his great homily on his return from exile.

Following his promotion on December 23, 1963, to the rank of Major Archbishop of Ukrainian Catholics, His Eminence Joseph Slipyj was elevated to the cardinalate in 1965. This all too brief account of his career must not fail to mention the admirable work he has pursued on behalf of Christian unity, animated by a profound respect for the respective traditions of different churches, and by a fraternal charity that triumphs over the misunderstandings and hostilities of the remote or even the recent past.

In the person of Cardinal Slipyj, we have the unique privilege of honouring today one who is representative of the finest endeavours in the field of

theology, of the most moving and heroic constancy in the profession of Faith, of the richest and most authentic vein of the long tradition of Oriental churches, as well as of a great people, the Ukrainians, whose contribution to the Church and to our Canadian society has been so precious and who is represented in this Faculty of theology by professors and students who constitute a modest group, it is true, but whose presence is by no means devoid of promise and of meaning.

For these motives, my Lord Chancellor, I have the honour of presenting to receive the title of doctor in theology, *honoris causa*, the first titular of this distinction since the reorganization in 1965 of the community of learning formed jointly by the University of Ottawa and the Saint Paul University, His Eminence Joseph Cardinal Slipyj, Major Archbishop of the Ukrainian Catholic Church. *Budy imya Hospodne blahoslovenno ot nyn'i i do vika.*

ALLOCUTION PRONONCEE PAR S.E. CARDINAL JOSEPH SLIPYJ
APRES QU'UN DOCTORAT EN THEOLOGIE HONORIS CAUSA
LUI AVAIT ETE CONFERE
PAR L'UNIVERSITE SAINT-PAUL D'OTTAWA,
LE 17 JUILLET 1968, A OTTAWA, ONT

- Excellence Révérendissime le Grand Chancelier,
- Excellences Révérendissimes Archevêques et Evêques,
- Révérendissime Père Recteur,
- Messieurs les Professeurs,
- Très Révérends et Révérends Pères,
- Révérendes Soeurs,
- Mesdames, Messieurs,

Je suis très honoré par le Doctorat en Théologie *honoris causa* que l'Université Saint-Paul d'Ottawa vient de me conférer. Cette marque d'estime m'est d'autant plus chère qu'elle vient d'une université, qui, un demi-siècle avant le II Concile du Vatican, avait donné à l'Eglise un des plus grands oecuménistes. Nous voulons parler du grand archevêque de Saint-Boniface au Manitoba, de glorieuse mémoire Adélard Langevin, Oblat de Marie Immaculée. Car, c'est lui, en effet, qui avait si heureusement inauguré et si fermement établi cette cordiale et franche communauté de vie ecclésiale entre l'Eglise catholique du rite latin et celle du rite ukrainien au Canada, qui est devenue par après, et est encore aujourd'hui, un exemple à suivre pour d'autres pays où l'Eglise vit et agit sous formes de ses différents rites.

On ne peut qu'admirer aujourd'hui la justesse de la méthode oecumé-

nique appliquée par Mgr A. Langevin à la solution de ce problème, ainsi que le zèle apostolique qu'il avait mis en oeuvre pour le résoudre.

Quel était ce principe oecuménique, qui devait être cinquante ans plus tard solennellement consacré par le II Concile du Vatican dans son décret sur « Les Eglises catholiques orientales (4)? ».

Ce principe se réduit aux 3 points suivants: fidélité au rite, organisation de paroisses de ce rite, et la création d'une hiérarchie propre à ce rite.

Mgr A. Langevin, convaincu que seul l'apostolat, inspiré par ce principe, était capable d'organiser les ukrainiens du Canada en une Eglise locale et donnait à cette Eglise la force nécessaire pour son futur développement, n'omettait aucune occasion pour demander les ukrainiens de rester fidèles à leur beau rite, n'épargnait aucun effort pour solliciter le Saint Siège, le Cardinal Sembratowych de Lviv, en Ukraine, et l'empereur François Joseph I d'Autriche — car l'Ukraine Occidentale, d'où venaient presque tous les ukrainiens du Canada, appartenait alors à l'Autriche — pour lui envoyer des prêtres ukrainiens pour ses fidèles du rite ukrainien. Plus tard, il renouvela ses démarches auprès du Serviteur de Dieu le métropolite André Cheptyckyj, qui venait d'être nommé au siège métropolitain de Lviv, pour lui demander du même secours et

Métropolite André Cheptyckyj, le P. A. Delaere, CSSR, le P. Dydyk, OSBM et d'autres prêtres qui connaissaient la situation des diocèses de différents rites existant sur le même territoire dans les pays orientaux faisaient remarquer à Mgr. Langevin qu'on pouvait éviter toutes les difficultés existantes aux Etats-Unis à condition d'avoir un diocèse du rite ukrainien tout à fait indépendant des diocèses du rite latin, avec un évêque ukrainien à sa tête, relevant directement du Saint Siège.

Mgr. Langevin, après certaines hésitations, fût gagné à cet idée. Il s'en est fait champion au Premier Synode National Canadien, en 1909 à Québec, où il présida la commission synodale, chargée d'étudier la question des ukrainiens catholiques au Canada et apporter une solution à la question de l'organisation de leur Eglise. Le rapport de cette commission, présenté au Synode et accepté par ses membres, fait gloire à Mgr. Langevin et à toute la hiérarchie canadienne. Dans ses recommandations, il constate qu'il est de toute nécessité, pour sauver les ukrainiens du Canada, de créer pour eux un diocèse dont le titulaire serait tout à fait indépendant des évêques du rite latin du pays, mais dépendrait directement du Saint Siège.

En 1912, le Pape saint Pie X créa le premier diocèse (exarquat) ukrainien pour le Canada et nomma comme premier évêque de ce diocèse le feu Nicethas Budka, retourné en Ukraine en 1927 et mort comme un confesseur de la Foi dans un camp de concentration de l'Union Soviétique en 1949.

Le premier évêque ukrainien avait été reçu avec les bras ouverts par Mgr. Langevin et par les autres évêques du Canada. Il avait suffi un an de temps, pour que la solution oecuménique apportée au problème ukrainien

au Canada soit imitée aux Etats-Unis, où en effet, le Saint Siège avait créé deux diocèses du rite ukrainien dépendant directement de lui, à savoir; celui de Philadelphie et celui de Pittsburgh (1913).

Cet exemple avait été suivi, après la dernière guerre, dans l'organisation de l'Eglise ukrainienne: en Allemagne, en Australie, en France, en Angleterre, et aussi, après une attente de plus de 60 ans, au Brésil et en Argentine...

Pour finir, je voudrais Vous dire, Monseigneur le Grand Chancelier, Révérendissime Père Recteur, les Membres du Sénat et Vous, Messieurs les Professeurs, combien je suis touché par cette marque d'estime que Votre Université vient de conférer ce soir sur ma personne. Je Vous en remercie du fond de mon coeur. Je remercie bien sincèrement aussi Vous tous, Mesdames et Messieurs, qui avaient bien voulu rehausser par Votre présence la solennité de ce soir. Un grand merci à tous...

ПРОМОВА БЛАЖЕННІШОГО В УНІВЕРСИТЕТІ СВ. ПАВЛА В
ОТТАВІ З НАГОДИ ОДЕРЖАННЯ ПОЧЕСНОГО ДОКТОРАТУ
17.VII.1968

Ladies and Gentlemen,

It is a special honour for me to receive this Honourary Degree in Theology from Saint Paul University, particularly since this university has produced such a great graduate as Archbishop Adélarde Langevin of St. Boniface, who exercised jurisdiction over the Ukrainian Catholic Church in Canada during the pioneer period of Ukrainian settlement until the arrival of Bishop Nicetas Budka in 1912. His Grace Archbishop Langevin contributed enormously to the initial organization of the Ukrainian Catholic Church in Canada and the establishment of the bishopric. He will always be fondly remembered by the Ukrainians Canadians as a great benefactor, educator and ecumenist.

I am indeed grateful for this degree and will always be happy to be associated with this fine university, to which I wish continuing success.

ПРОМОВА БЛАЖЕННІШОГО ЙОСИФА У ФІЛЯДЕЛЬФІЇ
20. 7. 1968

Кожний хто обзнайомлений бодай дещо з історією, з вдовolenням, піднесеним духом і не утаєною радістю вступає на землю Вашингтона. Яке славне його минуле: освободження своєї землі, а так само і довга, витривала і мозольна праця в розбудові краю. З'єдинені Держави — нині наймогутніша держава світу з найвищим життєвим стажем. Яка честь і слава, що громадяни цієї могутньої потуги в Україні вже майже від сто літ. На чолі їх стоїть Українська Католицька Церква. Прадідна наша Києво-Галицька Митрополія, виправляючи Українців до З'єдинених Держав, не переставала дбати про їх долю — духову і матеріальну. Слуга Божий Митрополит Андрей, не лякаючись ніяких труднощів на церковнім і політичнім полі, приготував свій проєкт до Апостольського Престолу, а цей радо згодився на оснування Єпископства, як першої одиниці в розвитку церковного життя. І, слава Богу, перший Єпископ Сотер Ортинський розпочав успішну працю, яка увінчалась оснуванням трох Єпископств, очолених Митрополитом Кир Амвросієм. Наша молитва лине днесь за благо нашої Української Католицької Церкви і Українського Народу, щоби Українці З'єдинених Держав оставали по вік в найтіснішій зв'язку з Матір'ю Україною щоби, зберігаючи всю державну лояльність аж до довгу крові і майна, славили на арені широкого світу її ім'я, на честь і славу Божу, Христової Церкви і Українського Народу і на добро потуги Вашингтонської землі.

АНГЛІЙСЬКИЙ ТЕКСТ ПРОМОВИ
БЛАЖЕННІШОГО У ФІЛЯДЕЛЬФІЇ
20. 7. 1968

Everyone, even those only somewhat familiar with history senses a fulfillment, a lifting of the heart and an unsuppressed gladness as he sets foot upon the soil of Washington. How glorious is its past: the liberation of its land and a long tenacious and laborious struggle in the development of the country. The United States is today the most powerful nation in the

world, the highest standard of living. What honour and pride that among the citizens of this mighty power are also Ukrainians who came to America within the last hundred years, and at their head stands the Ukrainian Catholic Church. Our ancestral Metropolitan Church of Kiev and Halych in sending forth the Ukrainians to the United States, did not cease to care for their spiritual and material needs. The servant of God Metropolitan Andrej, braving all obstacles, political as well as religious, prepared his petitions to the Holy See, which readily consented to the establishment of a bishopric as a first unit in growth of the life of the church. And thank God, the first bishop Soter Ortynsky began his successful work which was crowned with the establishment of three bishoprics row headed by a Metropolitan, Ambrose Senyshyn. Our prayer today ascends for the continued blessing for the Ukrainian Catholic Church and for the Ukrainian people, so that the Ukrainians living in the United States remain forever in closest relationship with Mother Ukraine, and loyal in their allegiance to the Republic even to the shedding of blood and expenditure of wealth, praise her name throughout the entire world, for the honour and glory of God, for Christ's Church, for the Ukrainian people and for the good of this mighty land of Washington.

ПРОМОВА БЛАЖЕННІШОГО В УНІВЕРСИТЕТІ
СВ. ІГНАТІЯ ЛЬОЙОЛІ В ЧІКАГО З НАГОДИ ОДЕРЖАННЯ
ПОЧЕСНОГО ДОКТОРАТУ
(Серпень 1968)

Very Reverend President, Your Excellencies, Rev. Fathers, Ladies and Gentlemen!

It is indeed a great honor for me to receive this singular distinction from so great a university dedicated to the holy founder of the Society of Jesus, Saint Ignatius Loyola. One need not recall that the Society of Jesus is truly the greatest and powerful order of the Catholic Church, excelling in the fields of science and knowledge and thus achieving for the Church one of the greatest degrees of merit.

This great University, now in existence for almost one hundred years, is known the world-over. In all humility I am privileged to say that I studied for many years at the Canisianum University in Innsbruck where the philosophical and theological departments are under the capable direction of the faithful sons of Saint Ignatius of Loyola.

It was in that University that I wrote a dissertation on eternal life, *de vita aeterna*, and after the arduous examinations, attained in 1918 a doctor's

degree. Two years later I wrote a monograph on the Photian doctrine of the Blessed Trinity and the procession of the Holy Spirit solely from the Father. This work was accepted not only by the Jesuit Fathers at the University, but also was received favorably by the Orthodox and scholars throughout the world. I was thus enabled to be a professor of dogma.

Because of the First World War from 1917-1922 I was not able to return to L'viv in the Ukraine and so I found myself at Rome. There on the basis of my work *de principio spirationis in Sanctissima Trinitate* I became *magister aggregatus*, an associate professor, at the Gregorianum University. Having returned to L'viv in Western Ukraine, for twenty five years I was professor and rector of the Ukrainian Byzantine Catholic philosophical and theological Academy. During these years I wrote 130 works. I am happy to say that in large measure the education and training that I received was due to the good Fathers of the Society of Jesus.

The bestowing of this honorary doctor's degree today I regard as the crowning of my studies and degrees received at the Jesuit University. I regard this distinction not only as something wonderful for my humble person, but more so for the Ukrainian Catholic Church, which as you know, has had to suffer terrible persecutions in these recent years.

I extend my cordial thanks for these impressing ceremonies. It is my ardent wish and my fervent prayer that from these halls at Loyola University there would continue to come forth many famous and glorious luminaries, ever-burgeoning with knowledge to the honor of the Society of Jesus, the Catholic Church and the universal font of this world's knowledge. God bless this glorious sanctuary of learning!

ПРОМОВА БЛАЖЕННІШОГО В КАТОЛИЦЬКІМ УНІВЕРСИТЕТІ
У ВАШИНГТОНІ З НАГОДИ ОДЕРЖАННЯ ПОЧЕСНОГО
ДОКТОРАТУ 2.VIII.1968

Your Eminence, Cardinal O'Boyle, Esteemed members of the Hierarchy, Right Reverend and Reverend Monsignori, Very Reverend and Reverend Fathers, esteemed guests and friends!

This is indeed a singular privilege for me to visit this great center of learning here in the Capitol of this great nation. The Catholic University of America, an institution in which the whole of the Catholic Hierarchy takes special interest, is famous the world over for its endeavors to keep burning the light of Faith in the modern era. I am truly honored that Divine Providence has permitted me to see the vast accomplishments of the Catholic Church on this illustrious campus of higher learning. I accept this degree as a token of respect to the Ukrainian people who are favored by this University which includes Ukrainians on its faculty and in its student body. I am overwhelmed with the friendly Christian spirit that hovers over the magnificent dome atop the National Shrine of the Immaculate Conception. I am pleased to hear the ancient doctrines of the Church made alive to modern man in Caldwell hall. It indeed gives me great pleasure to know that here in this free land of Washington, that this great institution is enabled to teach not only the disciplines of philosophy and theology, but over the years has branched out into the many other fields. All these things remind us that "Christ must be all in all". This University is a living witness to the Church's universal witness to restore all things in Christ. Indeed, we are happy to see that in some measure this is being accomplished here in the United States of America under the capable direction of the esteemed members of the faculty at Catholic University and the diligent concern of the Archbishops and bishops in these United States of America.

I express my most sincere and profound gratitude to His Eminence, Cardinal O'Boyle, the Rector, Father Whalen, the Vice Rector, Monsignor McAllister and the members of this University family for this singular honor of bestowing upon my humble person this doctor's degree. May these, my few and humble words to you, be the sign of my deepest gratitude, May God grant the founders of this Catholic University the peace of heaven and may He abundantly lavish His blessings upon those who presently labor here. God bless you!

ПРОМОВА БЛАЖЕННІШОГО В КАТЕДРІ СВ. ПАТРИКА (НЬЮОРК)
10.8.1968

Your Excellency, Archbishop Terrance J. Cooke,
Your Excellencies, most Reverend Archbishop and Bishops,
right Reverend and very Reverend Monsignori, Reverend Fathers, Venerable
Sisters beloved in Christ,

First of all I wish to thank you, your Excellency, Archbishop Cooke, for the kindness shown me and to my people, kindness occasioned by my visit to this great land of America, in being able to offer the divine liturgy of the sacrifice of calvary in this magnificent cathedral. It is an honor for me and for the Ukrainian people.

I am also grateful to the United States of America where my Ukrainian Brethren immigrated at various times in the past seventy five years. Here they sought and found haven against the storms of economic, political and religious persecution. Here they were able to find work and due recompense for work, here they found freedom to worship god in their own manner, in their own language and rite. Here in this great land of America they were free to develop their own talents and culture. No one can understand and appreciate this better than a people that has been deprived of these god-given rights.

America has from the beginning been the promised land of persecuted peoples. She calls out to all other nations: "Give me your tired, your poor, your huddled masses yearning to breathe free. (Give me) the wretched refuse of your teeming shores, send these, the homeless, tempest tossed to me. I lift my lamp beside the golden door."

This nation and its government were founded upon faith in God and upon the basic rights inherent in human nature life, liberty and the pursuit of happiness under nature's god, as the forefathers of this blessed land declared. And America seeks these rights for all peoples of the earth. Indeed, all nations have taken example from America, seek her help in attaining these God-given rights. And your country, blessed so abundantly by the Father of all, has always sought to give this assistance in so many ways through her wonderful democratic system.

Democracy demands gentility, courtesy, a decorum of conduct which respects the rights of every man. This gentlemanliness is Christianity in

action. When this is lacking in the spiritual structure of a society, democracy cannot function.

Today, we thank almighty god for this great land and people and pray that its basic christian spirit of Christ-like gentleness continue to grow for the glory of God, the happiness of this nation and all nations on the earth.

May God continue to bless America, the land of freedom, the land of opportunity, the haven of oppressed peoples from all regions of God's earth.

ПРОМОВА БЛАЖЕННІШОГО ПЕРЕД ВИЇЗДОМ ЗІ ЗДА 17 серпня 1968

Минув час двох місяців побуту в Канаді і ЗДА як коротка хвилина. Час великого піднесення духа і поширення великого знання, а передусім молитвної прощі по наших церковних і національних осередках.

Як важко є прощатись, так зокрема нині, полишаючи ці культурні країни. З глибокого серця дякуємо Господеві і тим всім, що причинились в який небудь спосіб, а передусім щирим серцем, до оцих відвідин, які без сумніву затіснили наші церковні і національні зв'язки і пригадали нашу віковічну єдність.

Зокрема належить подяка за запрошення і за милу гостинність Високопреосвященішим Митрополитам Канади і ЗДА, Преосвященішим Владикам, враз з Духовенством — монашим і світським.

Великою потіхою були відвідини у наших Православних Митрополитів і Владик. Дякуємо рівнож і Емініціям Кардиналам Канади і ЗДА, Архієпископам і Єпископам за їх сердечні прийняття і за братні незабутні привіти. Передусім особливою честью було для нас прийняття в Губернатора Канади і привіт Президента ЗДА Л. Джонсона та інших високих державних Мужів. Брами своїх гостинних городів відкривали посадники міст, даючи безпеку на час побуту, і за це їм наше іспасибі.

Окрема подяка для посадника Нью Йорку Пана Джона Ліндсей за його сердечне прийняття.

Високим відзначенням для нас були і почесні громадянства городів і почесні докторати Університетів Канади і ЗДА.

А вже незабутнім останеться назавжди зворушливе прийняття великих мас українського народу, з їх комітетами і організаціями, що завдали собі стільки і стільки труду у влаштуванні глибоко побожних богослужень, високо мистецьких концертів, сердечних товариських зустрічей і бенкетів.

Церковні, наукові, громадські, політичні і культурні Установи,

в організовану молодь, — надавали всім святочним імпрезам торжественности і величі.

Преса, радіо і телевізія висунули на чільне місце свята українського народу.

З великою вдякою прийняли ми всі пожертви, дари і твори науковців і мистців, як теж зворушливі лепти неможливих.

До сліз зворушували нас привіти щебетливих дітей в їх народних строях. І всім разом нехай Всевишній відплатить за вияви любови і пошани для українського народу.

Працай, щаслива земле.

FAREWELL ADDRESS OF HIS EMINENCE
JOSEPH CARDINAL SLIPYJ,
MAJOR ARCHBISHOP OF UKRAINIAN CATHOLICS.
AUGUST 17, 1968. KENNEDY AIRPORT.

Our two month sojourn throughout Canada and the United States sped by like a fleeting moment. It was a time of great elevation of spirit, increase of knowledge, and a pilgrimage of prayer throughout our communities.

Bidding farewell is always a difficult task, it is infinitely more so today as we take leave of the two highly civilized countries of North America.

From the depths of our hearts we thank God and all who in any way contributed to the success of our visit which, without doubt, strengthened our religious and nation ties and reminded us of our age-old unity.

We express profound gratitude to our Most Reverend Archbishops Metropolité of Canada and the United States and the Most Reverend Bishops for their kindly invitations to visit their respective dioceses, and to all the clergy, religious orders, and laity for the warm reception accorded us.

The visit with our brethren, the Orthodox Archbishops and Bishops, was indeed a moment of great joy.

We, also thank their Eminencies, the Cardinals of the Roman Catholic Church in Canada and the United States, the Archbishops and Bishops for their sincere reception and their unforgettable brotherly greetings.

It was a great honor for us to be received by the Governor of Canada and to be greeted by the President of the United States, Lyndon B. Johnson, and other governmental dignitaries.

The mayors of the great cities of North America threw the gates of hospitality wide open and provided us with maximum security. For this we

are most grateful. Leaving from New York, we take the opportunity to especially thank Mayor John Lindsay for the graciousness he showed us in this great city.

The honorary citizenship and honorary degrees bestowed upon me were humbly received as tokens of great distinction.

The moving receptions given us by the great masses of Ukrainians wherever we went will remain unforgettable. The efforts of the committees and organizations whose sincere endeavors in planning the celebrations of the Holy Liturgy, the concerts, and banquets are greatly appreciated. Religious, educational, cultural, community, and political institutions, organized youth all contributed to the success of the manifestations.

By giving wide coverage to all events connected with our trip, the press, radio, and television made a great contribution to the understanding of our Church and nation.

We received all donations, gifts, the works of our scholars and artists, and the moving contributions of our poor with great gratitude. The moving recitations of our youngest dressed in national costume moved us to tears.

May God reward you, one and all, for your tokens of love and respect to us, your humble guests, and by the same token to the Ukrainian nation.

Farewell, Happy Land!

ПРОПОВІДЬ НА МІЖНАРОДНОМУ ЕВХАРИСТІЙНОМУ КОНГРЕСІ
В БОГОТА (КОЛЮМБІЯ)

19 серпня 1968

Дорогі в Христі!

Нинішня св. Літургія була відправлена в церковно-слов'янській мові, в українсько-візантійському обряді. Як відомо на Сході є п'ять головних обрядів у Вселенській Церкві: антіохійсько-сирійський, александійсько-коптійський, халдейський, вірменський і візантійський.

Українсько-візантійський обряд має за собою вже понад тисячлітню традицію, а український нарід числить понад 50 мільйонів населення.

Як Вам відомо, майже увесь Схід, католицький і православний, придержується в церковному житті юліанського календаря. Коли буде запроваджений новий календар, пропонований II Ватиканським Вселенським Собором, з новими місяцями і неподвижною Пасхою 21 квітня, то маємо в Бозі надію, що всі християни будуть святкувати разом, по новому календареві.

Згідно з юліанським календарем є нині великий празник Преображення Господнього, а Христове Преображення є не тільки символом переміни на краще і на досконаліше, в природному і надприродному житті, але і творчим, будуючим чинником, бо Христос то всемогуча сила, що перемінює людину з природного до надприродного найдоскональшого життя. І матерія, і живий світ перемінюється: матерія у складніші види, рослини із зернятка у запашні квіти і плоди, а звіринний світ — риби, птиці і звірята — із зародків у чарівні, фантастичні істоти. Які то переміни із кукли і яєчка переходять чудові метелики і колібри. І в людини перемінюється та розвивається її тіло, ушляхотнюється її душа, набирає культурних форм, і то не тільки під оглядом знання, але й під оглядом моральним і етичним, людина підноситься до найбагородніших висот.

Деякі переміни — то вислід природного закону, а ще більше внаслідок зусиль свободної волі і то не тільки щодо особистого, але й соціального життя. А вже найвищу переміну осягає людина піднесенням до надприродного стану. То є вершок переображення людини, і то переміни тіла у світле єство — і душі в сіяючу богоподібну істоту. Христос перебрався на Таворі, лице і тіло сіяло як сонце, а одежа була біла як сніг. Божество переобразило людську природу. А перемінився Христос

тоді, коли молився і звертав свою душу до Бога. Той стан уділився і апостолам і ущасливив їх, бо сказали: « добре нам тут бути ».

Всемогутній є вплив небесного Христа! Він вознісся на небо, але лишив нам Пресвяту Евхаристію з своїм заповітом: « Хто їсть моє Тіло і п'є мою Кров, має життя вічне і я воскресну його в останній день ». Це вершок щастя людини з одного боку, а з другого Евхаристія — то найсильніший чинник, що може претворити і перемінити людину в найшляхотнішу і найщасливішу істоту, не тільки в індивідуальному, але і соціальному розмірі. Хто приймає Христа, уподібнюється до Христа.

На прихід достойного гостя, треба і достойно, і з любов'ю приготувитися, щоб його належно прийняти. Ніхто не впровадить пречисте Тіло Христа до своєї грішної душі, але вперед очистити її з ненависти до ближнього, з непогамованих пристрастей, з захланности, жажди і наживи і то в своїм особистім і громадським житті. Визискувати і кривдити ближнього — це не дух Христа. Не дати йому за його чесну працю належного людського прожитку, обманювати і обкрадати ближнього, — це не підклад для Евхаристії. І тому, як ми чули з достойних уст апостольського легата кардинала Якова Леркаро, і під оглядом соціальним мусить наступити переображення — справедливе вирівнання соціальних різниць, належна свобода, належний заробіток і засоби, потрібні для життя всіх родин. Вправді « вбогих завжди будете мати » — сказав Христос, з різних причин і недуг, і нещасть, неробста і неспосібности, і але нужду, і голод і недостаток мусять усі поборювати в ім'я любови Христа, в ім'я любови ближнього. Так нас навчає і туди нас просто веде Пресвята Евхаристія

Амінь.

ЕСНАНСЬКИЙ ТЕКСТ ПРОПОВІДІ У БОЇОТА 16.8.1968

Carísimos en Cristo.

La Santa Liturgia de hoy es celebrada en la lengua Eslava en el rito Ucraniano Bizantino, como se ve somos del Oriente de la Iglesia Católica Universal, de uno de los cinco principales ritos: Antioqueno-Sirio, Alejandro, Copto, Armenio y Bizantino.

El rito Ucraniano Bizantino es de una tradición milenaria, el pueblo Ucraniano cuenta con cincuenta millones de habitantes; como es notorio casi todo el Oriente, Católico y Ortodoxo, sigue en la vida eclesiástica el calendario Juliano. Pero cuando sea introducido el nuevo calendario propuesto por el Concilio Vaticano II, la Nueva Pascua se podrá celebrar el 21 de Abril en todo el mundo, tenemos en el Señor la esperanza que todos los cristianos sigamos juntos el mismo calendario.

Hoy según el calendario Juliano se festeja la fiesta de la Transfiguración de Cristo que es no solamente símbolo de conversión en lo mejor, sino ante todo debe ser para nosotros la fuerza creadora edificante, por la cual Cristo nos transfigurará a nosotros de la Vida Natural a la Sobrenatural más perfecta.

Materia y todo lo que vive se transforma. La materia — se transforma en una forma mucho más perfecta, plantada como planta de flores de gran olor y de frutas, — el mundo animal, peces, aves, y cuádrupedos se transforman por el semen de la vida en admirables seres por la gracia de Dios.

Qué admirable transformación la que se obra cuando el capullo de una crisálida se convierte en una bellísima mariposa, y un pequeño huevo en un bellissimo colibrí.

Aunque en el hombre el cuerpo crece y se transforma, el alma con su inteligencia, con la cultura y no solamente bajo el aspecto de la ciencia, sino sobre todo en su aspecto moral y ético también crece, en una palabra, el hombre llega a ser más noble! Qué cambio tan admirable! Esto es una consecuencia de la ley natural, pero además es una consecuencia de la libre voluntad humana. Esta transformación mira no solamente al individuo sino también a la vida social; pero la más perfecta transfiguración se encuentra en el hombre cuando es transformado a la vida sobrenatural; esto tiene su mejor cumplimiento en la transfiguración del hombre, es decir en la transfiguración del ser humano en la luz brillante sobrenatural del alma que lo asemeja a Dios.

Cristo se ha transformado sobre el Monte Tavor, su cara y su cuerpo brillaron como el sol y sus vestidos blancos como la nieve.

Se ha transfigurado Cristo durante su oración, cuando ha dirigido su alma a Dios; esto mismo se ha comunicado a sus apóstoles y los ha hecho felices porque decían « Es bueno estar aquí contigo ». Este es el influjo sobrenatural del Celeste Cristo. El ha subido al cielo pero nos ha dejado la Santísima Eucaristía como su testamento: « El que come mi carne y bebe mi sangre, tiene la vida eterna y yo le resucitare en el ultimo día »; esto es la cúspide de la bienaventuranza humana por una parte, y por otra la Eucaristía es el medio más fuerte que puede transformar y cambiar al hombre en el más perfecto y feliz de los seres; no solamente bajo su aspecto individual sino también en el ámbito social.

El que come a Cristo, debe ser semejante a El. Cuando veja un huésped es necesario recibirlo dignamente. Nadie puede recibir a Cristo como Hostia Inmaculada en su alma pecadora, sino que tiene que purificarla del odio contra el prójimo, de sus pasiones desenfrenadas, de la envidia, de la impureza, y de la explotación individual y social al prójimo, alejado del espíritu de Cristo, El no dar al prójimo por su trabajo honrado el salario justo para su mantenimiento, no es el fundamento para la Eucaristía.

Por lo tanto como oímos de los labios del legado Apostólico el Cardenal Lercaro — sobre el aspecto social, debe haber una transfiguración justa igualmente en las diferencias sociales, la libertad debida entre los hombres para que todas las familias tengan lo necesario para su bienestar social.

Cristo dijo: « Los pobres siempre los teneis con vosotros » esto por varias causas por enfermedades, ya sea por desastres; pero la miseria, el hambre, la carencia la necesidad esencial deben ser combatidas en nombre de Cristo. Así se nos enseña así nos ayudara la Santísima Eucaristía. Eucaristia hominis vita. Amen.

ПРОМОВА БЛАЖЕННІШОГО В БРАЗИЛІЇ 1968

Всесвітліший Пане Губернаторе, Екселенціє — преосвященніший Владико архиепископе, Достойні представники урядів, Дорогі Браття і Сеотри!

З глибоким і запертим віддихом причадили ми — українські Владики — до Вашої бразилійської землі і Папани, бо вони найдалше віддалені від України і через війни такі важкі були зв'язки. Щоб навідати цю могутню католицьку і дуже врожайну та славу з її кавових і пшеничних ланів, кермовану мудрим правительством країну, а ще більше, щоб побачити наш стотисячний український нарід і нашу Церкву на цій гостинній землі. А гостюють на ній наші люди вже майже сто літ і розгосподарились як на рідній землі. Наша Церква і наш нарід в Україні не спускали свого бачного батьківського ока з українських поселенців в Бразилії, а передусім у перших початках дрожали за їх долю і майбутність. Слуга Божий Митрополит Андрей, цей великий соборник нашої Церкви і Народу, усю силу свого геніяльного і далекозорого ужа і всі немичні фізичні сили свого здоров'я посвячував для бразилійської Церкви і народу, щоби їх закріпити на бразилійській і паранській землі та не дати їм знидіти в перших часах поселення. Опісля приїздили тут архиепископи Константин Богачевський і Кир Іван Бучко, щоби остаточно за поміччю кардинала Камара досягнути оснування українського католицького єпископства в Бразилії і Парані в особі Преосвященного Кир Йосифа Мартинця. Нехай всемогутня рука Господня благословить цю могутню і розлогу державу та її українських громадян в дальших століттях на славу Божу і бразилійського, паранського і українського народів на цій високо благородній землі св. Хреста.

ПРОМОВА БЛАЖЕННІШОГО В БРАЗИЛІЇ В ПОРТУГАЛЬСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Excelentissimo Senhor Governadór, Excelentissimo e Reverendissimo Senhor
Arcebispo Dignissimas Autoridades,
Meus Senhores.

Com a mais profunda e intensa emoção é que nós, prelados ucranianos, desembarcamos neste sagrado solo brasileiro, e em particular do Paraná, pois de muito ansiávamos contemplar estas longinquas paragens, tão distantes da Ucrânia, com as quais em consequencia das últimas guerras, os contactos se tornaram cada vez mais difíceis. Era porém nosso desejo visitar a maior Nação católica e ao mesmo tempo o opulentíssimo e privilegiado país tão célebre em todo o mundo pelas suas exuberantes riquezas, seus imensos cafezais e seus trigais abundantes, conhecer esta nação sabiamente dirigida por governos altamente competentes tanto o da Federação como o do Estado. Desejávamos visitar o Estado do Paraná, onde a etnia ucraniana e a nossa Igreja, receberam a mais hospitaleira acolhida. Os nossos antepassados e a nossa Igreja tendo-se estabelecido aqui, quasi ha um século, não foram olvidados pela Igreja. O servo de Deus, Metropolita André Szeptyckyj, o grande apóstolo da União, consagrou as forças da sua penetrante e genial inteligência em prol da etnia ucraniana e da Igreja no Brasil. Depois seguiram-se as visitas de Dom Constantino Bohatchevskei e de Dom Ivan Butchko. Estes esforços, conjugados aos de Sua Eminencia Dom Jaime Câmara, foram coroados com a criação do, Exarcado Apostólico, de rito ucraniano.

Que a mão onipotente divina abençoê esta nobre Nação e este grande e pujante Estado a frente seus clarividentes e dinâmicos Governantes, como também seus cidadãos de origem ucraniana, para a gloria de Deus, a prosperidade do Brasil e do Paraná e a mutua amizade dos povos do Brasil e da Ucrânia nesta gloriosa Terra da Santa Cruz.

ПРОМОВА БЛАЖЕННІШОГО НА ЛЕТОВИЩІ В БУЕНОС АЙРЕС 6.10.1968

Mi emoción es grande posando mis piés en la Bendita tierra Argentina, a la cual llegaron hace setenta años los primeros emigrantes Ucranianos y hace cuarenta y seis años mi inmediato predecesor, Siervo de Dios Metropolitano Andrés Sheptytsky, despues Arcobispo Constantino Bohachewskyj

e Arcobispo Ivan Bucko, que han dado tanto por la creacion del episcopado ucrainiano en Argentina.

Conmovido, saludo al Pueblo Argentino, a sus Gobernantes, a los Pastores de la Iglesia, a los fieles Ucranianos, que por nedio del Cardenal Cagiano e Obispo Andres Sapelak, nos invitaron para la visita de la Iglesia Ucrainiana en la Argentina.

Agradezco al Gobierno de la Nación Argentina por la distinción que me ha otorgado, ofreciendo a Diós mis oraciones por la prosperidad del pueblo Argentino.

Agradezco a todos los presentes el gran honor que me hacen con su presencia en este momento de mi primer contacto con la Noble Tierra Argentina y con su gran Pueblo.

ПРОМОВА БЛАЖЕННІШОГО ЙОСИФА НА ЛЕТОВИЩІ В СИДНЕЮ (АВСТРАЛІЯ)

8.10.1968

We render deep and sincere thanks to Almighty God for being able, together with the Ukrainian Canadian and American Bishops, to reach this fifth Continent of the world, the farthest most situated land from us, Ukraine, Europe and America. Australia decorated in corals is veiled in a certain puzzling mystery, for she is called, not without reason, the land of contrasts. Here perhaps is to be found the earliest cradle of the human race—and for us the culmination of our apostolic journey.

Australia has her characteristic—prehistory with her rich verdant—plant—life and fascinating animal life, and her unheard of wealth, wool, animals, fruits, minerals and metals. Discovered rather late—for in the sixteenth century, Australia tied her destiny to the English Empire, and through her with the rest of the cultural world, in all her resolutions and directions of culture and political life.

With the end of World War, Australia entered the Commonwealth as a equal power—member, under the leadership of the Queen of England—up until the late nineteen forties there hardly existed any ties between Ukraine and Australia. It was in 1948 that these ties were effected with our fatherland, when the first Ukrainian refugees and immigrants settled in Australia, having been received, in their grave plight, by the Governement of this Fifth Part of the world, with exceptional hospitality. For this reason the Ukrainian people owe this land a great debt of thanks; they have found here rare hospitality, a warm haven in a time of national distress and homelessness.

It is indeed marvelous to behold how in so short a time Ukrainians have prospered in Australia and have become her loyal citizens. Ten years ago with the mandate of the Apostolic See Ukrainian Catholic Bishops with Metropolitan Maxim Hermaniuk, Archbishop Ivan Bucko and Bishop Isidore Borecky of Toronto consecrated the present Bishop Ivan Prasko as the first Bishop of Australia and neighboring islands of the Pacific Ocean. The Ukrainian Orthodox also obtained their hierarchy.

Thus the Ukrainian Church soon blossomed with Eparchies and parishes and churches while their civic life developed with social and cultural institutions. Hearing while in prison about this progress our heart was filled with great joy and our visit here is, as it were a dream. And here lies the reason for our fortified spirit and great hopes. Besides us, Ukrainian Bishops came to this land after a long journey and grave difficulties, in order to complete and finish our pilgrimage to the Ukrainian shrines throughout the world, a pilgrimage perhaps the first in our history to bear witness to our religious and national Unity here on earth.

Greetings, therefore, to all of you and Archiepiscopal Blessings on this your adopted Fatherland.

П'ЯТДЕСЯТЛІТТЯ ПРОГЛОШЕННЯ ВІДНОВЛЕНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

(Слово 1-го листопада 1968)

В ім'я Отця і Сина і Святого Духа. Амінь.

«Возрадуємося і возвеселімося за тії дні, як Ти нас упокорював;
за ті літа, коли ми натерпілись горя» (Пс. 89,15).

1. Ось цими думками розпочинаємо світлу пам'ять, яку нині обходимо і ставимо їх в главу наших роздумвань. Бо коли ми згадуємо ці слова святого Псалмопівця при всіх радісних, церковних і народних, святах, то в цю рідку хвилину вони в першу чергу повинні — і то з самого початку — стати нині перед нашими очима і в нашій свідомості. Ми споминаємо нині пам'ять 50-ліття проголошення самостійної української Держави, а водночас згадуємо і поляглих за волю України, в смутку співаючи «Со святими упокой». Здавалося б, може, що ті два моменти і події не гармонізують з собою, та в дійсності вони зливаються в один мелодійний акорд.

Дорогі Браття і Сестри! Чи може бути для народу щось більшого на землі, як осягнення його волі, самостійності і його незалежності? Це великий дар Божий, за який належить дякувати Господеві; і коли по таких довгих століттях ми відновили 50 літ тому нашу державу, то це був могутній акт, яким ми нав'язали до славних попередніх часів Святослава, Володимира, Ярослава, Данила й інших, і зачали думати їх державницькими думками. А це ж велике Боже просвітлення дійти до зрозуміння отут на землі тієї нашої найвищої цілі, яку положив Господь Бог і яка затерлася перед нами впродовж століть. Наш український нарід став знову в ряді вольних народів і в сім'ї незалежних держав, і хоч не довго вдержав здобуту волю, то все ж таки досягнення і наслідки того переломового зриву були величезні. Вони витиснули многозначну печать на душі українського народу і вказали напрям для всіх майбутніх поколінь і всіх наступних століть, для кожного сучасного і грядущого українця. Водночас, коли ми так святочно при гробі св. Йосафата творимо пам'ять тієї великої історичної події, то і згадуємо в молитві і пошані всіх поляглих за волю України. В цей день ми співаємо «Со святими упокой» і згадуємо зі сльозами поляглих, що віддали й поклали свою душу за нарід, за його волю і долю; поклали

її за те, щоб нам і грядущим поколінням було лучче і легше. Здавалося б, Дорогі Брати і Сестри, що це сумна хвилина, а проте, яка вона радісна! Ви пригадуєте собі ту подію з життя Макавеїв, коли вони — 7 їх братів — в важкій і нерівній боротьбі віддали своє життя за справу Божу і свого народу. Немає більшої любови ближнього, як положити душу свою за друзів своїх (Йо. 15,13).

Значиться, ті, що поклали душу, славою вкрили ім'я українське, а водночас, і так само, і своє власне. Вони віддали життя, може, довше або коротше, все ж таки вмерли за найвищу ціль отут на землі: за Бога, за славу Його, за свободу держави, щоб могли в цій державі вільно величати і святити Його ім'я. Це ж найбільше достоїнство, це найбільша слава, а водночас і радість! І тому ці два моменти, ці дві події, так тісно з собою зв'язані і так тісно з собою злучені, наповнюють нас бодрістю і смілістю та вдячністю для Господа Бога. Вони також підносять наше чоло, без уваги на гори перепон і труднощів, відважно глядіти вперед та й дивитися, як на зразок, на тих, що пожертвували і віддали своє життя, не жалували Його, — для того, щоб нам було легше і краще.

2. Чим же ще так важливий отой пропам'ятний зрив? Він переважливий тим, що перетворив психіку українського народу і навчив його думати по-державницьки. Це велика Божа благодать дійти до того, щоб навчитися думати так, як годиться кожному українському громадянину, як членові свого народу. І не лише думати, але й діяти, щоб досягнути те, що для нього найвище на землі: щоб у своїй вільній державі віддавати честь Богу, дбати і працювати для свого народу та вміти вдержати свою державу.

3. Нинішня хвилина є також великою ще і з другого погляду, а саме тому, що вона навчила нарід думати і діяти по-соборницьки. По-соборницьки, — що всі ми є одно, де б ми не були, чи в Америці, чи в Новозеландії, чи в Бразилії, чи в Австралії, чи де отут в Європі, чи на Зеленому Кліні, чи в Сибірі, чи на Великій Україні, — всюди ми одно, і всім нам дорога доля України. Соборність і єдність є найвищим ідеалом для кожного українського громадянина: Почувати себе одним і діяти разом з цим великим народом. А 50 літ тому високо піднесений стяг незалежності і соборності мусить і нині так само просвічувати всім, що йдуть і змагаються в тому, щоб вдержати його так високо, як він був піднесений.

4. А водночас, мої Дорогі, ще й третій момент у цьому святі важливий нині для нас: Цей зрив благословила наша Церква, бо вона молилася за нього, — за створення своєї держави, за її утвердження й розбудову. І серед гомону давонів Церква звеличала цей подвиг по віки вічні. В духовно-пастирському розумінні Церква очолювала його, бо наші Пастирі-Владики під проводом нашого Слуги Божого Андрея,

яких пам'ять ми нині також одночасно творимо, стояли на чолі тих усіх, що полягли в боях, у в'язницях і на засланнях, тих усіх, що віддали життя своє за велику справу.

І дійсно, для нас віруючих і нині ось тут, при гробі св. Йосафата, празнуючих — це велика потіха, бо Листопадовий зрив і всі поляглі, яких пам'ять нині творимо, відомі і невідомі по імені, — а було їх безліку, — це також велика ласка. Потіха і ласка, бо Господь удостоїв їх так великого Чину, і стільки героїв постало поміж нами. Віддаємо нині належну честь Господеві і звеличуємо їх ім'я « Со святими упокой » та запевняємо їх про « вічну пам'ять ». Тому нинішня Літургія з нагоди Ювілею 50-ліття створення нашої самостійної української соборної Держави підносить нас всіх високо на душі і каже нам думати і діяти в тому напрямі. Ідея відновлення української держави мусить бути провідною у всіх наших думках, змаганнях, стражданнях і досягненнях. Піднесений державний стяг соборної України нехай повіває над всіма нами по віки вічні!

В ім'я Отця і Сина і Святого Духа. Амінь.

СЛОВО БЛАЖЕННІШОГО ЙОСИФА СЛІПОГО 6.8.1968 В БАВНД БРУК

Ваше Блаженство, Високопреосвященніший Владико, Отці Духовні, Дорогі Браття і Сестри.

Коли Господь допровадив нас отут, щоб відвідати цей Пам'ятник, то вважаю це благословенною і щасливою хвилиною. Благословенною і щасливою, бо тут вона є виявом нашого зближення, нашого розуміння, та й, скажу, може й нашого опам'ятання.

Коли ми глянемо в нашу історію, ми знаємо, яка вона була. Були всі Українці з'єднані разом. Але були різні причини роз'єднання. Не можемо їх винувати, ані оправдувати. Та все ж таки наслідки були для нашого народу, для нашої Церкви непригожі. А все ж таки побачите, скільки там людей доброї волі шукали зближення. Коли тільки глянете на великого київського митрополита Могилу і митрополита Рутського, які всіма силами старалися тоді з'єднати нашу Церкву, то знову заходили якісь причини, що не довели до успіху. Але вони далі діяли в усіх серцях кожного розумного і кожного доброго Українця, що це не нормальний стан.

Згадаймо також і того великого мого попередника митрополита Ан-

дрея, що цілу душу віддавав, ціле життя присвятив для зближення всіх українців.

Нехай отже і та нинішня хвилина, Ваше Блаженство, Ваше Пресвященство, нехай та нинішня хвилина буде одною тою радісною хвилиною на тій дорозі до нашої єдності. А вона мусить прийти, чи скоріше, чи пізніше. Хай буде, і благословення, і благодать Господа, і подячення за те, що ми вже свідомі того і що ми йдемо в сторону єдності.

Дай, Боже, щоб наші ці кроки запровадили нас до одної спільної мети і досягнення того, чого бажав Ісус Христос, оснóвуючи Свою Церкву.

Слава Ісусу Христу!

ПРОПОВІДЬ НА ЗАКІНЧЕННЯ СТОЛІТНЬОГО ЮВІЛЕЮ КАНОНІЗАЦІЇ СЯГОГО СЯЩЕНОМУЧЕНИКА ЙОСАФАТА 1968 РОКУ

В ім'я Отця і Сина і Сятого Духа. Амінь.

1. Уся українська громада в Римі численно зібралась при гробі св. свщмуч. Йосафата в базиліці св. Петра, нині, у його сяго і річницю смерти, на закінчення столітнього Ювілею його канонізації, щоб віддати йому належну честь і поклін та зложити сягочну подяку за те, що можемо кріпитись у наших досвідах і переживаннях його геройськими чеснотами. Водночас ми самі мусимо також здати собі справу нам самим з нашого нинішнього почесного зібрагня і рідкого сяго.

2. З давен давна, вже від перших початків християнства, коли то проллялася кров сягох Верховних Апостолів Петра і Павла та інших мучеників, стали збиратись в Римі християни при їх гробах, в навечері і в самий день їх мучеництва, щоб пригадати собі подвиг сягого, спільно через його заступництво занести покірні молитви і принести Евхаристійну Жертву перед Господній престол. Вони кріпились геройськими чеснотами сягох в усіх труднощах щоденного життя, бо це були криваві важкі часи, люті времена переслідувань, які тривали малоццо не чотири століття. А все ж таки вони мали відвагу приходити і збиратись, зразу потайки і скромно, а пізніше численніше і сягочніше, щоб бодритись наглядним прикладом у витривалості і сягості християнського життя. Вони здавали собі справу з того, що то значить бути християнином, який його шлях, чому людина живе на землі і куди прямує; бачили грозу положення, велич Христової науки і високі нагороди вічного життя. Вони ставали вповні свідомі свого завдання і набирали сили духа на жертву. Оце була провідна думка і головна ціль богослужень християн на гробах мучеників. І вислід був такий, що багато християн ставали готові йти на муки і проливати кров за Христову віру, і це була найкраща проповідь Христової науки.

3. І ця традиція почитання мучеників переходила з віків на віки. І ми продовжуємо її з честю, бо так само в нинішніх переслідуваннях ллється кров за Христа. Ми стоїмо також заглиблені в молитву серед сліз над гробом нашого Сягого, що і після мученичої смерти прийшов,

[illegible]

переслідуваний, з рідної землі, щоб тут, побіч гробу св. Петра, за якого віддав своє архиєрейське життя, знайти спокій для своїх св. костей. Здаймо, отже, собі справу з того, що стоїмо нині у майже двотисячолітній черзі благородних почитателів святих мучеників й усього лику святих. Наше тіло і наша душа, думка і серце при св. Йосафаті, бо ми нині в подібному положенні первісних християн в катакомбах, і ми також прийшли, знесилені і прибиті горем, віддати йому поклін та через його заступництво благодати помічі і сили духа. Наші очі звернені на його геройські подвиги і чесноти, яких нам нині так дуже потрібно. Яких же саме і то яких передусім?

4. Нам, як і всьому світові, бракує в теперішніх часах замилювання до духового життя, бо ми погрузли в матеріяльних туземних клопотах і погонях за зиском, наживою і дзвінкою монетою та за насиченням тілесних забаганок в своєму житті. А тимчасом св. Йосафат світив і світить нам вірою, пожертвуванням, побожністю і святістю, як ліком на сучасну недугу. Дорогі Брати і Сестри, ви знаєте його життєвий шлях. Його батьки у Володимирі на Волині були нез'єдинені православні, побожні християни, глибоко пересвідчені про єдність Христової Церкви і всеціло прив'язані до неї. В тому дусі виростав Івась і з батьківського дому виніс любов до молитви. Коли діти бачать, як батьки щодня складають на грудях руки до молитви, що бояться гріха, радо йдуть до церкви, то й вразлива діточа душа самохіть переймає це від них. І міщанський хлопчина Кунцевичів залюбки складав руки до молитви, ходив до церкви і клякав під хрестом Розп'яття біля церкви та заєдно повторяв, збуджену якоюсь таємною іскрою в його серці, молитву: Боже, дай святу єдність!

Коли Івась покінчив народну школу, батьки стали думати про його майбутнє забезпечення і зайняття та вважали за найкраще віддати його до Вільна, до одного заможного купця, щоб учився в нього торгівлі і цим доходним підприємством забезпечив собі пізніше життя. Післати його на вищі студії в них не було засобів. Вільно було зв'язковим осередком торгівлі між Сходом і Заходом. Через Вільно тяглись купецькі каравани з Франції, Німеччини, Польщі, ген до Москви, до Києва, на Схід до Персії. Перед Івасем відкривалася гарна, по людськи кажучи, кар'єра і будучина. Він міг легко стати великим, багатим і славним купцем, тим більше, що його хазяїн хотів віддати за нього свою доньку-одиначку і дати йому все майно в спадку. Але молодий купчик не чув замилювання до торгівлі, залюбки молився, читав книжки, думав і ходив до Отців єзуїтів на поучення. Його душа була звернена до Бога і бажала чогось вищого. Зацеплена в дитині побожність розвинулася в юнакові і закінчилася вступленням до опущеного монастиря Пресвятої Тройці в Вільні, де він прийняв ім'я Йосафата.

Ціле його життя було перейняте молитвою і розбудовою монастиря, — словом, старанням про Божу славу. Дорогі в Христі! Бачите цю велику чесноту, ціну і достоїнство духовного життя в св. Йосафата, що росте і могутніше в дальшому житті його як монаха, архимандрита і архієпископа, та закінчується вершком святости — мучеництвом: « Шукайте перше всього царства Божого і його справедливости, а все інше додається вам » (Мт. 6,33). Туземні добра, навіть найвищі і найкращі, як слава, мудрість і ін., є тільки додатком до головної цілі і головного скарбу. Святий Йосафат став цим дійсним євангельським купцем, що знайшов дорогоцінну перлину, продав усе, що мав, і купив її, — духовне життя. Не « бізнес », не заможність і багатство, не гроші і майно, але віра в Бога і в позагробове вічне життя мусять стояти на першому місці і нормувати все думання та діяння, коли людина не хоче стратити змислу і головної цілі життя. А саме того нам нині так бракує. Очевидно, не кожний має покликання до священничого і монашого стану, але кожний може провадити богобійне життя. Та ще до того, коли паде ціна і достоїнство духовного життя, то це ненормальний стан в народі. Звідси криза і духовне заломання! Багато покидають священничий і монаший стан, бо духовне життя в них вивітріло і стратило значення, ціну і вагу в їх душах. Постала пустка і порожнеча; посвята для Бога і Церкви стали безцільними. Та з другого боку всяке уживання добра, заспокоювання пристрастей і нагромадження маєтків нікого не задовольнили і не задовольняють, як свідчать різні громадські і державні устрої без Бога, самогубства і невдоволення з розгнужаного життя. Тому ми і нині прийшли до св. Йосафата, щоб зачерпнути в нього сили духа для перемоги над душевним заломанням і для дальшої будови Божого Царства на землі.

5. Другою головною спонукою, що привела нас до гробу св. Йосафата, це його інша геройська чеснота єдності і згідливости. Вона ясно просвічувала йому в чернечій і єпископській діяльності, і за це він не устрашимо боровся з повною свідомістю: Боже, дай святу єдність! Це було провідною думкою і гаслом його трудящого життя. Ми нині хотіли б навчитися від нього цієї високої життєвої мудрости. Всюди розпашилося розбиття, поділи, пересадний індивідуалізм, кожний хотів би бути своїм паном, всюди сам собою рядити і нікого не слухати, і нікому не підчинятися, ніким не в'язатися і не обмежуватися, та не звертати на нікого уваги в своїх бажаннях, забаганках і примхах. І так воно на церковному і народному полі. Всюди розбіжність і брак скоординованості сил. А до того, його завершує вікове жалюгідне роз'єднання наших Церков і розчленування народу. Та серед того лунає могутній голос св. Йосафата: Боже, дай святу єдність! За цю єдність молився так гаряче і сам Христос перед своєю смертю: « Щоб усі були одно, як ти Отче

в мені і я в тобі, щоб і вони були в нас об'єднані» (Йо. 17,21). Безнастанні непорозуміння, сварки і розбиття, де б вони не поставали і звідки не походили б, чи в церковному чи в національному житті, чи в родинному чи в громадському, чи в світському чи в монашому, ніде до нічого доброго не доведуть. Де нема згоди, там усе пропадає! Це не значить, що не може бути обміну думок і дискусій, але вони мусять прямувати до якогось конструктивного висновку і порозуміння. Згода і єдність — це найвища ідея для вдержання сили Церкви і народу, і за неї св. Йосафат віддав своє життя.

6. А все ж таки, не зважаючи на цю чисту і безкорисну посвяту для добра Церкви і народу, в історії св. Йосафата дзвенить якийсь дисонанс. З його постаті і праці творили, і в добрій і злій вірі, якусь ворожу перегороду між нами і православними, і з того приводу провадиться завзяту полеміку, що, мовляв, св. Йосафат був душехватом, насиллям перетягав православних до церковної єдності, відбирав церкви православним, був неуступчивим і т.ін. В дійсності, коли бути безстороннім, то закиди безосновні. Святий Йосафат мав притягаючу вдачу і легко з'єднував собі людей; так було в Києві в Печерському монастирі, — це хіба додатня сторінка характеру. Разом з тим він був дуже ревним душпастирем і мав великі успіхи в організації церковного і духовного життя в архієпархії. Він ставив великі вимоги до себе, але для інших був вибачливим і лагідним. В тодішніх монастирях треба було твердої руки, і тому він успів всюди запровадити лад і порядок. Правда, він був рішучий і неуступчивий, коли йшлося про справедливість й засадничі речі, в яких легко можна було б когось скривдити. Так зізнавали заприсяжені свідки, що найкраще зблизька знали його. Коли наша Церква була zagrożена у Варшавському соймі, він не вагався поїхати з митр. Рутським до Варшави, щоб боронити справи. Він також умів дати гідну відповідь тодішньому державному потентатові, канцлерові Салєзі. Він зберігав і свою національну гідність та пересвідчення. Коли православні полемісти писали свої твори по польськи, то він писав по руськи-українськи, і тут треба віддати належну честь для св. Йосафата і для Унії. Противники, а то і вороги св. З'єдинення, зневажливо висловлювались про св. Йосафата за його т.зв. душехватство. Від них перейняли це і свої. Це дуже прикро, що наші історики не звертали уваги на те, що чужі кидали кість незгоди. Є між істориками й такі, які задля спільноти віри не повинні були цього робити. Святий Йосафат з уряду мусів боронити і своїх церков і своїх вірних.

Це дуже для нас болюче, але треба терпіти, щоб полемікою ще більше не завогнювати спору. Спокійна і речева оборона і безсторонне висвітлення справи мусить переконати кожного противника, що має добру волю. Це дивна річ, що богословське питання про походження Святого

Духа, отої якнайчистішої і найблагороднішої Любови, стало предметом незгоди у вірі між Сходом і Заходом. І з св. Йосафата, апостола єдності, дехто бажав би зробити камінь преткновенія і привід до церковного і народного ворогування. Свідомство тому, що правда таки по боці св. Йосафата, дає католик, канцлер Салєга, який за життя Йосафата так неприхильно відносився до нашого Святого, а по його смерті схилив голову і признав йому слухність. А ще кращим свідком є архієп. Мелетій Смотрицький, найзавзятіший ворог з'єдинення. Він, без сумніву, був найадібнішою і найбільш ґражданованою і вченою людиною того часу на Україні та як православний архієпископ Полоцький провадив усю акцію проти св. Йосафата. Але й він, по всіх подорожах на Сході і досвідах на Україні, вкінці пізнав свою помилку, пристає до З'єдинення та підчинився митр. Рутському. І нам нині, при цьому гробі, не лишається ніщо інше, як — набравши сили і відваги — дальше боронити велику справу церковної та національної єдності і молитися разом з св. Йосафатом: Боже, нам єдність подай! Амінь.

ЗМІСТ

Введення

5

РІК 1963

Проповідь у Колегії св. Посафата	19
Привіт о. Атанасія Великого	24
Слово Митрополита в молитовниці Архимандрії Василіяні	25
Проповідь в молитовниці Архимандрії Василіянок	29
Проповідь Блаженнішого Йосифа у Малій Семінарії	30
Привіт від учнів Малої Семінарії в Римі	33
Проповідь у хрестопоклонну неділю в каплиці Сестер Служебниць	34
Проповідь в грецькій Колегії св. Атанасія	37
Проповідь в молитовниці СС. Василіянок у Ватикані	41
Проповідь про св. Кирила і Методія	44
Проповідь в молитовниці Архимандрії Василіяні	45
Італійський переклад проповіді	50
Слово в Архимандрії Василіяні	56
Проповідь в молитовниці Архимандрії СС. Василіянок	57
Проповідь з нагоди ієрейських свячень о. М. Микиця	60
Італійський переклад проповіді	63
Проповідь в Архимандрії СС. Василіянок з нагоди Капітули	66
Побажання для хворого Папи Івана XXIII	68
Переклад листа о. Лоріса Каповіллі	70
Уваги Блаженнішого Йосифа для Капітули СС. Василіянок	71
Лист до Папи про враження з поїздки до південної Італії	75
Слово Митр. Йосифа про Всел. Собор в італ. телебаченні	78
Італійський переклад слова	82
Перша промова Митроп. Йосифа на II-м Ватиканському Соборі	86
Соборовий Комунікат про виступ Митр. Кир Йосифа	90
Промова Митр. Кир Йосифа з нагоди надання укр. Малій Семінарії титулу « Папської »	91
Апостольське Бreve « Церква – дбайлива Мати »	94
Італійський переклад промови Митр. Йосифа	95
Митр. Кир Йосиф вітає Св. Отця Папу VI з нагоди « Римських днів » української діаспори	98
Проповідь Блаженнішого Йосифа 1.XI. в базиліці св. Петра	99
Відвідини в дієцезії Урбанія	102
Про відвідини « Канізіяnum » - Інсбрук	103
Друга промова Блаженнішого Йосифа на II-м Ват. Соборі	104
Пресові звітлення про промову Митр. Йосифа на Соборі	107
Промова Митр. Кир Йосифа на перенесення мощів св. Посафата	110
Італійський текст промови	111

РІК 1964

Лист до Папи про поїздку до Чітта ді Кастелльо і Террачіна.....	115
Слово Митр. Кир Йосифа на честь Київського Митр. Ісидора.....	117
Італійський переклад слова	123
Промова Блаженнішого Йосифа в Комісії для справ Східних Церков.....	127
Промова Блаженнішого Йосифа про Ісидора	130
Слово Митр. Кир Йосифа в п'яту річницю смерті о. Кирила Королевського....	133
Італійський переклад слова	136
Лист до Папи про поїздку до Чівіта Кастелліана.....	140
Лист до Папи про поїздку до Орвієто і Барі.....	142
Верховний Архiepіскоп Кир Йосиф в обороні Східних Церков перед лати нізацією	149
Третя промова Блаженнішого на II-м Ватиканському Соборі.....	152
Слово до молоді на Міжнароднім Евхаристійнім Конгресі в Бомбеї	154
Український переклад	158
Лист до Папи про Міжнародний Евхаристійний Конгрес у Бомбеї.....	161

РІК 1965

Монахи Студити на папській авдієнції.....	169
Переклад на італійську мову слова про Студитів	171
Український переклад слова Митр. Кир Йосифа про Студитів	172
Слово подяки Кардинала Кир Йосифа	174
Італійський текст промови	177
Привіт Архiepіскопа Івана Бучна	179
Слово Кард. Блаж. Йосифа	183
Привіт ректора грецької Колегії св. Атанасія в Римі.....	186
Слово Кард. Кир Йосифа в день вступу до титулярної церкви св. Атанасія....	187
Італійський текст промови	188
Слово Кард. Кир Йосифа з нагоди іменування його почесним членом НТШ..	190
Італійський текст промови	191
Проповідь Блаженнішого Йосифа на Евхаристійнім Конгресі в Пізі.....	192
Український текст	193
НТШ в поклоні Блаженнішому Митр. Кардиналові Кир Йосифові.....	195
В гроттаферратській Архимандрії	197
Відповідь-промова Блаженнішого	198
Український переклад промови Кард. Кир Йосифа в Гроттаферрата.....	200
Промова Блаженнішого на Вселенському Соборі про свободу релігії.....	202
Промова Блаженнішого на Вселенському Соборі.....	205
Проповідь Блаженнішого Йосифа в празник Христа-Царя на Мальті.....	208
Англійський текст промови	210
Лист Прем'єра Мальти до Блаж. Йосифа	213
Відповідь Блаженнішого Йосифа Прем'єрові Мальти.....	214
Кард. Кир Йосиф номінований римським академіком.....	215
При гробі св. Йосафата в базиліці св. Петра	216

РІК 1966

Великодня проповідь Верховного Архiepіскопа	221
Слово Верх. Архiepіскопа в день посвячення дому УКУ.....	225
Гомілія Блаж. Верх. Архiepіскопа Кард. Йосифа про мир.....	229
Італійський текст гомілії	232

Англійський текст гомілії	236
Промова для Міжнародної Федерації Католицької Молоді.....	240

РІК 1967

Різдвяний привіт Блаженнішого Йосифа.....	243
Слово Блаженнішого Йосифа в базиліці св. Петра на Великдень.....	248
Промова в Неаполі про енцикліку «Попульорум прогрессіо».....	251
Проповідь Блаженнішого на 1-го листопада.....	254
Слово Блаженнішого Йосифа у празник св. Климента.....	257

РІК 1968

Різдвяний привіт Блаженнішого на Різдво Христове.....	267
Пасхальне слово Блаженнішого Йосифа.....	272
Привіт Блаженнішого в Торонто.....	275
Переклад на англійську мову промови Блаженнішого в Торонто.....	276
Проповідь в Торонто на 20-ліття торонтонської Епархії	280
Проповідь у Вінніпегу	284
Проповідь на Всеканадському Конгресі.....	288
Проповідь в Саскатуні.....	293
Промова Блаженнішого на бенкеті в Саскачевані.....	294
Промова о. Ж. Жерве в Оттаві.....	298
Почесний докторат для Блаженнішого Йосифа в Оттаві.....	301
Почесний докторат для Блаженнішого Йосифа в Оттаві.....	303
Промова Блаженнішого в університеті св. Павла в Оттаві	305
Промова Блаженнішого Йосифа у Філядельфії.....	306
Англійський текст промови Блаженнішого у Філядельфії.....	306
Промова Блаженнішого в університеті св. Ігнатія Л'ойолі.....	307
Промова Блаженнішого в католицькій університеті у Вашингтоні.....	309
Промова Блаженнішого в катедрі св. Патрика (Ньюорк).....	310
Промова Блаженнішого перед виїздом зі ЗДА.....	311
Переклад промови на англійську мову.....	312
Проповідь на міжнародному Евхаристійному Конгресі в Богота.....	314
Еспанський текст проповіді в Богота.....	316
Промова Блаженнішого в Бразилії.....	318
Промова Блаженнішого в Бразилії в португальському перекладі.....	319
Промова Блаженнішого на лєтовищі в Буенос Айрес.....	319
Промова Блаженнішого Йосифа на лєтовищі в Сиднею.....	320
П'ятдесятліття проголошення відновленої української держави.....	322
Слово Блаженнішого Йосифа в Баунд Брук.....	324
Проповідь на закінчення столітнього ювілею канонізації св. Священомученика Йосафата	326
Зміст	333

- т. XXXV. *Перші українські проповідники і їх твори* (De exordiis praedicationis Ucrainorum). Видання II Editio. Рим 1973, стор. 185. \$ 6.
- т. XXXVI. о. проф. д-р Василь Лаба, *Патрологія*. Видання II (Patrologia II Editio). Рим 1974, стор. 550. \$ 20.
- т. XXXVII-XXXIX. Проф. д-р КОНСТАНТИН БІДА, *Іоаннікій Галатівський і його «Ключ Розуміння»*. (Prof. Dr. CONSTANTINUS BIDA, *De Joannitio Galatovskyj eiusque «Clavi Cognitionis»*). Рим 1975, стор. CIV+524. \$ 15.
- т. XL. Проф. д-р ПЕТРО ІСАЇВ, *Причини упадку Української Держави в княжі і козацькі часи*. (Prof. Dr. PETRO ISAIV, *The Causes of the Fall of the Ukrainian State in Princely and Cossack Times*). Рим 1975, стор. 210. \$ 8.
- т. XLI-XLII. *Український Католицький Університет ім. св. Климента Папи в другому п'ятиліттю своєї діяльності 1968-1973*. (De Ucrainorum catholica Universitate S. Clementis Papae secundo quinquennio peracto suae activitatis enarratio). Рим 1974. стор. 366. \$ 10.
- т. XLIII. Проф. д-р МИКОЛА ЧУВАТИЙ, *Історія християнства на Русі-Україні том II. Частина I: Українське християнство між латинопольськими і московськими впливами*. (Prof. NICOLAUS ČUVATYJ, *De historia Christianitatis in Ruś-Ucraina a. 1353-1458*). Рим 1975. \$ 15.
- т. XLIV. Д-р ПАВЛО СЕНИЦЯ, *Світильник істини*. Джерела до історії Української Католицької Богословської Академії у Львові (Dr. Pawlo Senycia, *Svitylnyk istyny*. The Light-bearer. The historical sources of the Ukrainian Catholic Theological Academy of Lviv). Том II Vol. Торонто-Чикаго 1976.
- т. XLV-XLVII. Митрополит Андрей Шептицький, *Твори* (Metropolita Andreas Szeptyckyj, Opera), Рим, 1978, стор. XX + 493.
- т. XLVIII. о. д-р ІВАН ХОМА, *Київська Митрополія в Берестейським періоді* (Dr. Joannes Choma, *De Metropolia Kioviensi in periodo Berestensi*). Рим 1979. \$ 10.
- т. II-L. ДЖІОЗЕППЕ РІЦЦІОТТІ, *Життя Ісуса Христа*, (GIUSEPPE RICCIOTTI, *Vita di Gesù Cristo*), переклад о. Лева Гайдуківського, Рим 1979, стор. 720 з ілюстраціями. \$ 10.
- т. LI-LII. о. проф. д-р ІСІДОР НАГАЄВСЬКИЙ, *Історія Римських Вселенських Архієреїв, частина II*. (Prof. ISIDORUS NAGAYEWSKY, *Historia Romanorum Catholicorum Pontificum, pars III*). Рим 1979, стор. 521.

IV. OPERA FACULTATIS PHILOSOPHICAE-HUMANISTICAE

- т. I. Проф. д-р ОЛЕКСА ГОРБАЧ, *Три Церковнослов'янські Літургічні рукописні Тексти Ватиканської Бібліотеки* (Prof. Dr. Olexa Horbatsch, *Tres Textus Liturgici Linguae Ecclesiasticae (Palaeo) — Slavicae in Manuscriptis Vaticanis*). Рим 1966, стор. 160. \$ 5.

- т. II. WASYL LENCYK, *The Eastern Catholic Church and Czar Nicholas I.* Rome-New York 1965, p. XIII+148. \$ 5.
- т. III-IV. Проф. д-р ОЛЕКСА ГОРБАЧ, *Перший рукописний українсько-латинський словник Арсенія Корецького-Сатановського та Епіфанія Славинецького* (Prof. Dr. Olexa Horbatsch, *De manuscripto primi ucraino-latini vocabularii Arsenii Korec'kuj-Satanovs'kuj et Epiphanii Slavyunc'kuj typis nunc mandato*). Рим 1968, стор. 335. \$ 6.
- т. V-VI. Проф. д-р МИХАЙЛО СОНЕВИЦЬКИЙ, *Історія грецької літератури*, I том. (Prof. Dr. Mykhajlo Sonevyskyj, *Litterarum graecarum historia*, vol. I). Рим 1970, стор. XIV+679. \$ 15.
- т. VII. Проф. д-р КОСТЬ КИСІЛЕВСЬКИЙ, *Українське мовознавство в останній добі* (De linguistica ucraina periodo recentiori expositio). Рим 1973, стор. 198. \$ 6.
- т. VIII. Проф. д-р БОГДАН І. ЛОНЧИНА, *Пісня про мого Сіда*. (Prof. Dr. Bohdan Lonchyna, *Cantar de mio Cid*). Рим 1972, стор. 160. \$ 5.
- т. IX. ROGER HALLU, s.m., *Anne de Kiev Reine de France*. Romae 1973, p. 240. \$ 8.
- т. X-XI. о. проф. д-р МИКОЛА КОНРАД, *Нарис історії стародавньої філософії* (Sac. prof. Dr. Nicolaus Konrad, *Historiae philosophiae antiquae brevis conspectus*). Видання II editio. Рим 1973, стор. 396. \$ 10.
- т. XII. Проф. д-р В. КАРМАЗИН-КАКОВСЬКИЙ, *Мистецтво лемківської церкви* (Prof. Dr. V. Karmazyn-Kakovsky, *De arte sacra ecclesiarum Lemcoviensium*). Рим 1975, стор. 150+308. \$ 20.
- т. XIII-XV. Prof. Euhen Onatskyj, *Vocabolario italiano-ucraino* (Проф. Євген Онацький, *Італійсько-український словник*) Рим 1977, стор. 631. \$ 20.
- т. XVI-XVIII. Проф. Євген Онацький, *Український-італійський словник* (Prof. Euhen Onatskyj, *Vocabolario ucraino-italiano*). Рим 1977, стор. 1741. \$ 25.
- т. XIX. Проф. д-р КОНСТАНТИН БІДА, *Київська «Граматика з 1705 р.* (Prof. Dr. Constantinus Bida, *«Gramatika» Kioviensis - 1705*). Рим, 1978.
- т. XX. - І.С. МУХИН, *За віру батьків* (Уніяти в художніх творах В.Г. Короленка) Чікаго 1976, стор. 139.

V. OPERA FACULTATIS IURIS ET SOCIOLOGIAE

- т. I. *Український Католицький Університет ім.св. Климента Папи і його правна основа* (De universitate Catholica Ucrainorum a S. Clemente Papa eiusque fundamento iuridico). Рим 1967. \$ 2.
- т. II. «Обнова» *Організація Української Католицької Університетської молоді, Академічних товариств і їх статуту*. (De organizatione ucraicae catholicae iuventutis universitariae, academicarum societatum earumque statutis expositio). Рим 1967, стор. 35. \$ 2.
- т. III. Dr. BOHDAN T. HALAJCZUK, *Historia de la organizacion Politica De Europa Oriental*, Romae 1972, p. 213. \$ 5.
- т. IV. Проф. д-р ВАСИЛЬ МАРКУСЬ, *Віруюча Україна* (Збірник релігійного Самвидаву в Україні). Чікаго 1978.